Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

ନମୋ ତସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ

ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯେ

ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗ-ଅଟ୍ଠକଥା

୧। ଖନ୍ଧସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ନକୁଲପିତୁୱଗ୍ଗୋ

୧। ନକୁଲପିତୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧।ଖନ୍ଧିଯୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଭଗ୍ଗେସୂତି ଏୱଂନାମକେ ଜନପଦେ। ସୁସୁମାରଗିରେତି ସୁସୁମାରଗିରନଗରେ। ତସ୍ମିଂ କିର ମାପିଯମାନେ ସୁସୁମାରୋ ସଦ୍ଦମକାସି, ତେନସ୍ସ “ସୁସୁମାରଗିର”ନ୍ତ୍ୱେୱ ନାମଂ ଅକଂସୁ। ଭେସକଳାୱନେତି ଭେସକଳାଯ ନାମ ଯକ୍ଖିନିଯା ଅଧିୱୁତ୍ଥତ୍ତା ଏୱଂଲଦ୍ଧନାମେ ୱନେ। ତଦେୱ ମିଗଗଣସ୍ସ ଅଭଯତ୍ଥାଯ ଦିନ୍ନତ୍ତା ମିଗଦାଯୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଭଗୱା ତସ୍ମିଂ ଜନପଦେ ତଂ ନଗରଂ ନିସ୍ସାଯ ତସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ୱିହରତି। ନକୁଲପିତାତି ନକୁଲସ୍ସ ନାମ ଦାରକସ୍ସ ପିତା।

ଜିଣ୍ଣୋତି ଜରାଜିଣ୍ଣୋ। ୱୁଡ୍ଢୋତି ୱଯୋୱୁଡ୍ଢୋ। ମହଲ୍ଲକୋତି ଜାତିମହଲ୍ଲକୋ। ଅଦ୍ଧଗତୋତି ତିଯଦ୍ଧଗତୋ। ୱଯୋଅନୁପ୍ପତ୍ତୋତି ତେସୁ ତୀସୁ ଅଦ୍ଧେସୁ ପଚ୍ଛିମୱଯଂ ଅନୁପ୍ପତ୍ତୋ। ଆତୁରକାଯୋତି ଗିଲାନକାଯୋ। ଇଦଞ୍ହି ସରୀରଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣମ୍ପି ନିଚ୍ଚପଗ୍ଘରଣଟ୍ଠେନ ଆତୁରଂଯେୱ ନାମ । ୱିସେସେନ ପନସ୍ସ ଜରାତୁରତା ବ୍ଯାଧାତୁରତା ମରଣାତୁରତାତି ତିସ୍ସୋ ଆତୁରତା ହୋନ୍ତି। ତାସୁ କିଞ୍ଚାପି ଏସୋ ମହଲ୍ଲକତ୍ତା ଜରାତୁରୋୱ, ଅଭିଣ୍ହରୋଗତାଯ ପନସ୍ସ ବ୍ଯାଧାତୁରତା ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତା। ଅଭିକ୍ଖଣାତଙ୍କୋତି ଅଭିଣ୍ହରୋଗୋ ନିରନ୍ତରରୋଗୋ। ଅନିଚ୍ଚଦସ୍ସାୱୀତି ତାଯ ଆତୁରତାଯ ଇଚ୍ଛିତିଚ୍ଛିତକ୍ଖଣେ ଆଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ କଦାଚିଦେୱ ଦଟ୍ଠୁଂ ଲଭାମି, ନ ସବ୍ବକାଲନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ମନୋଭାୱନୀଯାନନ୍ତି ମନୱଡ୍ଢକାନଂ । ଯେସୁ ହି ଦିଟ୍ଠେସୁ କୁସଲୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ୱଡ୍ଢତି, ତେ ସାରିପୁତ୍ତମୋଗ୍ଗଲ୍ଲାନାଦଯୋ ମହାଥେରା ମନୋଭାୱନୀଯା ନାମ। ଅନୁସାସତୂତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ସାସତୁ। ପୁରିମଞ୍ହି ୱଚନଂ ଓୱାଦୋ ନାମ, ଅପରାପରଂ ଅନୁସାସନୀ ନାମ। ଓତିଣ୍ଣେ ୱା ୱତ୍ଥୁସ୍ମିଂ ୱଚନଂ ଓୱାଦୋ ନାମ, ଅନୋତିଣ୍ଣେ ତନ୍ତିୱସେନ ୱା ପୱେଣିୱସେନ ୱା ୱୁତ୍ତଂ ଅନୁସାସନୀ ନାମ। ଅପିଚ ଓୱାଦୋତି ୱା ଅନୁସାସନୀତି ୱା ଅତ୍ଥତୋ ଏକମେୱ, ବ୍ଯଞ୍ଜନମତ୍ତମେୱ ନାନଂ।

ଆତୁରୋ ହାଯନ୍ତି ଆତୁରୋ ହି ଅଯଂ, ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣୋ ପିଯଙ୍ଗୁସାମୋପି ସମାନୋ ନିଚ୍ଚପଗ୍ଘରଣଟ୍ଠେନ ଆତୁରୋଯେୱ। ଅଣ୍ଡଭୂତୋତି ଅଣ୍ଡଂ ୱିଯ ଭୂତୋ ଦୁବ୍ବଲୋ। ଯଥା କୁକ୍କୁଟଣ୍ଡଂ ୱା ମଯୂରଣ୍ଡଂ ୱା ଗେଣ୍ଡୁକଂ ୱିଯ ଗହେତ୍ୱା ଖିପନ୍ତେନ ୱା ପହରନ୍ତେନ ୱା ନ ସକ୍କା କୀଳିତୁଂ, ତାୱଦେୱ ଭିଜ୍ଜତି, ଏୱମଯମ୍ପି କାଯୋ କଣ୍ଟକେପି ଖାଣୁକେପି ପକ୍ଖଲିତସ୍ସ ଭିଜ୍ଜତୀତି ଅଣ୍ଡଂ ୱିଯ ଭୂତୋତି ଅଣ୍ଡଭୂତୋ। ପରିଯୋନଦ୍ଧୋତି ସୁଖୁମେନ ଛୱିମତ୍ତେନ ପରିଯୋନଦ୍ଧୋ। ଅଣ୍ଡଞ୍ହି ସାରତଚେନ ପରିଯୋନଦ୍ଧଂ, ତେନ ଡଂସମକସାଦଯୋ ନିଲୀଯିତ୍ୱାପି ଛୱିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଯୂସଂ ପଗ୍ଘରାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ଛୱିଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଯଂ ଇଚ୍ଛନ୍ତି, ତଂ କରୋନ୍ତି। ଏୱଂ ସୁଖୁମାଯ ଛୱିଯା ପରିଯୋନଦ୍ଧୋ। କିମଞ୍ଞତ୍ର ବାଲ୍ଯାତି ବାଲଭାୱତୋ ଅଞ୍ଞଂ କିମତ୍ଥି? ବାଲୋଯେୱ ଅଯନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଅଯଂ କାଯୋ ଏୱରୂପୋ, ତସ୍ମା।

ତେନୁପସଙ୍କମୀତି ରଞ୍ଞୋ ଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନନ୍ତରଂ ପରିଣାଯକରତନସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ରାଜପୁରିସୋ ୱିଯ, ସଦ୍ଧମ୍ମଚକ୍କୱତ୍ତିସ୍ସ ଭଗୱତୋ ଉପଟ୍ଠାନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା, ଅନନ୍ତରଂ ଧମ୍ମସେନାପତିସ୍ସ ଅପଚିତିଂ କାତୁକାମୋ ଯେନାଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ, ତେନୁପସଙ୍କମି। ୱିପ୍ପସନ୍ନାନୀତି ସୁଟ୍ଠୁ ପସନ୍ନାନି। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ପରିସୁଦ୍ଧୋତି ନିଦ୍ଦୋସୋ। ପରିଯୋଦାତୋତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ନିରୁପକ୍କିଲେସତାଯେୱ ହି ଏସ ପରିଯୋଦାତୋତି ୱୁତ୍ତୋ, ନ ସେତଭାୱେନ। ଏତସ୍ସ ଚ ପରିଯୋଦାତତଂ ଦିସ୍ୱାୱ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ୱିପ୍ପସନ୍ନତଂ ଅଞ୍ଞାସି। ନଯଗ୍ଗାହପଞ୍ଞା କିରେସା ଥେରସ୍ସ।

କଥଞ୍ହି ନୋ ସିଯାତି କେନ କାରଣେନ ନ ଲଦ୍ଧା ଭୱିସ୍ସତି? ଲଦ୍ଧାଯେୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନା କିଂ ଦୀପେତି? ସତ୍ଥୁୱିସ୍ସାସିକଭାୱଂ। ଅଯଂ କିର ସତ୍ଥୁ ଦିଟ୍ଠକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପିତିପେମଂ, ଉପାସିକା ଚସ୍ସ ମାତିପେମଂ ପଟିଲଭତି। ଉଭୋପି “ମମ ପୁତ୍ତୋ”ତି ସତ୍ଥାରଂ ୱଦନ୍ତି। ଭୱନ୍ତରଗତୋ ହି ନେସଂ

ସିନେହା। ସା କିର ଉପାସିକା ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ତଥାଗତସ୍ସ ମାତାୱ, ସୋ ଚ, ଗହପତି, ପିତାୱ ଅହୋସି। ପୁନ ପଞ୍ଚ ଜାତିସତାନି ଉପାସିକା ମହାମାତା, ଉପାସକୋ ମହାପିତା, ତଥା ଚୂଳମାତା ଚୂଳପିତାତି। ଏୱଂ ସତ୍ଥା ଦିଯଡ୍ଢଅତ୍ତଭାୱସହସ୍ସଂ ତେସଂଯେୱ ହତ୍ଥେ ୱଡ୍ଢିତୋ। ତେନେୱ ତେ ଯଂ ନେୱ ପୁତ୍ତସ୍ସ, ନ ପିତୁ ସନ୍ତିକେ କଥେତୁଂ ସକ୍କା, ତଂ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ନିସିନ୍ନା କଥେନ୍ତି। ଇମିନାଯେୱ ଚ କାରଣେନ ଭଗୱା ‘‘ଏତଦଗ୍ଗଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ମମ ସାୱକାନଂ ଉପାସକାନଂ ୱିସ୍ସାସିକାନଂ ଯଦିଦଂ ନକୁଲପିତା ଗହପତି, ଯଦିଦଂ ନକୁଲମାତା ଗହପତାନୀ’’ତି (ଅ॰ ନି॰ ୧.୨୫୭) ତେ ଏତଦଗ୍ଗେ ଠପେସି। ଇତି ସୋ ଇମଂ ୱିସ୍ସାସିକଭାୱଂ ପକାସେନ୍ତୋ କଥଞ୍ଚି ନୋ ସିଯାତି ଆହ। ଅମତେନ ଅଭିସିତ୍ତୋତି ନସ୍ସିଧ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ଝାନଂ ୱା ୱିପସ୍ସନା ୱା ମଗ୍ଗୋ ୱା ଫଲଂ ୱା ‘‘ଅମତାଭିସେକୋ’’ତି ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ମଧୁରଧମ୍ମଦେସନାଯେୱ ପନ ‘‘ଅମତାଭିସେକୋ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୂରତୋପୀତି ତିରୋରଟ୍ଠାପି ତିରୋଜନପଦାପି।

ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋତି ଇଦଂ ୱୁତ୍ତତ୍ଥମେୱ। ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀତିଆଦୀସୁ ଅରିଯାତି ଆରକତ୍ତା କିଲେସେହି, ଅନଯେ ନ ଇରିଯନତୋ, ଅଯେ ଇରିଯନତୋ, ସଦେୱକେନ ଚ ଲୋକେନ ଅରଣୀଯତୋ ବୁଦ୍ଧା ଚ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ଚ ବୁଦ୍ଧସାୱକା ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି। ବୁଦ୍ଧା ଏୱ ୱା ଇଧ ଅରିଯା। ଯଥାହ – ‘‘ସଦେୱକେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ…ପେ… ତଥାଗତୋ ଅରିଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି (ସଂ॰ ନି॰ ୫.୧୦୯୮)। ସପ୍ପୁରିସାନନ୍ତି ଏତ୍ଥ ପନ ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ତଥାଗତସାୱକା ଚ ସପ୍ପୁରିସାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ତେ ହି ଲୋକୁତ୍ତରଗୁଣଯୋଗେନ ସୋଭନା ପୁରିସାତି ସପ୍ପୁରିସା। ସବ୍ବେୱ ୱା ଏତେ ଦ୍ୱେଧାପି ୱୁତ୍ତା। ବୁଦ୍ଧାପି ହି ଅରିଯା ଚ ସପ୍ପୁରିସା ଚ, ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧା ବୁଦ୍ଧସାୱକାପି। ଯଥାହ –

‘‘ଯୋ ୱେ କତଞ୍ଞୂ କତୱେଦି ଧୀରୋ,

କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଦଳ୍ହଭତ୍ତି ଚ ହୋତି;

ଦୁଖିତସ୍ସ ସକ୍କଚ୍ଚ କରୋତି କିଚ୍ଚଂ,

ତଥାୱିଧଂ ସପ୍ପୁରିସଂ ୱଦନ୍ତୀ’’ତି। (ଜା॰ ୨.୧୭.୭୮);

‘‘କଲ୍ୟାଣମିତ୍ତୋ ଦଳ୍ହଭତ୍ତି ଚ ହୋତୀ’’ତି ଏତ୍ତାୱତା ହି ବୁଦ୍ଧସାୱକୋ ୱୁତ୍ତୋ, କତଞ୍ଞୁତାଦୀହି ପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧବୁଦ୍ଧାତି। ଇଦାନି ଯୋ ତେସଂ ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସନସୀଲୋ, ନ ଚ ଦସ୍ସନେ ସାଧୁକାରୀ, ସୋ ‘‘ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୋ ଚ ଚକ୍ଖୁନା ଅଦସ୍ସାୱୀ, ଞାଣେନ ଅଦସ୍ସାୱୀତି ଦୁୱିଧୋ। ତେସୁ ଞାଣେନ ଅଦସ୍ସାୱୀ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ମଂସଚକ୍ଖୁନା ହି ଦିବ୍ବଚକ୍ଖୁନା ୱା ଅରିଯା ଦିଟ୍ଠାପି ଅଦିଟ୍ଠାୱ ହୋନ୍ତି ତେସଂ ଚକ୍ଖୂନଂ ୱଣ୍ଣମତ୍ତଗ୍ଗହଣତୋ ନ ଅରିଯଭାୱଗୋଚରତୋ। ସୋଣସିଙ୍ଗାଲାଦଯୋପି ଚକ୍ଖୁନା ଅରିଯେ ପସ୍ସନ୍ତି, ନ ଚେତେ ଅରିଯାନଂ ଦସ୍ସାୱିନୋ ନାମ।

ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଚିତ୍ତଲପବ୍ବତୱାସିନୋ କିର ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରସ୍ସ ଉପଟ୍ଠାକୋ ୱୁଡ୍ଢପବ୍ବଜିତୋ ଏକଦିୱସଂ ଥେରେନ ସଦ୍ଧିଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା, ଥେରସ୍ସ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା, ପିଟ୍ଠିତୋ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି – ‘‘ଅରିଯା ନାମ, ଭନ୍ତେ, କୀଦିସା’’ତି? ଥେରୋ ଆହ – ‘‘ଇଧେକଚ୍ଚୋ ମହଲ୍ଲକୋ ଅରିଯାନଂ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଗହେତ୍ୱା ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କତ୍ୱା ସହଚରନ୍ତୋପି ନେୱ ଅରିଯେ ଜାନାତି, ଏୱଂ ଦୁଜ୍ଜାନାୱୁସୋ, ଅରିଯା’’ତି। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେପି ସୋ ନେୱ ଅଞ୍ଞାସି। ତସ୍ମା ନ ଚକ୍ଖୁନା ଦସ୍ସନଂ ଦସ୍ସନଂ, ଞାଣେନ ଦସ୍ସନମେୱ ଦସ୍ସନଂ। ଯଥାହ – ‘‘କିଂ ତେ, ୱକ୍କଲି, ଇମିନା ପୂତିକାଯେନ ଦିଟ୍ଠେନ? ଯୋ ଖୋ, ୱକ୍କଲି, ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ମଂ ପସ୍ସତି। ଯୋ ମଂ ପସ୍ସତି, ସୋ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତୀ’’ତି (ସଂ॰ ନି॰ ୩.୮୭)। ତସ୍ମା ଚକ୍ଖୁନା ପସ୍ସନ୍ତୋପି ଞାଣେନ ଅରିଯେହି ଦିଟ୍ଠଂ ଅନିଚ୍ଚାଦିଲକ୍ଖଣଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ, ଅରିଯାଧିଗତଞ୍ଚ ଧମ୍ମଂ ଅନଧିଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ଅରିଯକରଧମ୍ମାନଂ ଅରିଯଭାୱସ୍ସ ଚ ଅଦିଟ୍ଠତ୍ତା ‘‘ଅରିଯାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ’’ତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଅରିଯଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋତି, ସତିପଟ୍ଠାନାଦିଭେଦେ ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅକୁସଲୋ। ଅରିଯଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋତି ଏତ୍ଥ ପନ –

‘‘ଦୁୱିଧୋ ୱିନଯୋ ନାମ, ଏକମେକେତ୍ଥ ପଞ୍ଚଧା;

ଅଭାୱତୋ ତସ୍ସ ଅଯଂ, ଅୱିନୀତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି’’।

ଅଯଞ୍ହି ସଂୱରୱିନଯୋ ପହାନୱିନଯୋତି ଦୁୱିଧୋ ୱିନଯୋ। ଏତ୍ଥ ଚ ଦୁୱିଧେପି ୱିନଯେ ଏକମେକୋ ୱିନଯୋ ପଞ୍ଚଧା ଭିଜ୍ଜତି। ସଂୱରୱିନଯୋପି ହି ସୀଲସଂୱରୋ ସତିସଂୱରୋ ଞାଣସଂୱରୋ ଖନ୍ତିସଂୱରୋ ୱୀରିଯସଂୱରୋତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ। ପହାନୱିନଯୋପି ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନଂ, ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ

ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପ୍ପହାନଂ ନିସ୍ସରଣପ୍ପହାନନ୍ତି ପଞ୍ଚୱିଧୋ।

ତତ୍ଥ ‘‘ଇମିନା ପାତିମୋକ୍ଖସଂୱରେନ ଉପେତୋ ହୋତି ସମୁପେତୋ’’ତି (ୱିଭ। ୫୧୧) ଅଯଂ ସୀଲସଂୱରୋ। ‘‘ରକ୍ଖତି ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯଂ, ଚକ୍ଖୁନ୍ଦ୍ରିଯେ ସଂୱରଂ ଆପଜ୍ଜତୀ’’ତି ଅଯଂ (ଦୀ। ନି। ୧।୨୧୩; ମ। ନି। ୧।୨୯୫; ସଂ। ନି। ୪।୨୩୯; ଅ। ନି। ୩।୧୬) ସତିସଂୱରୋ।

‘‘ଯାନି ସୋତାନି ଲୋକସ୍ମିଂ, (ଅଜିତାତି ଭଗୱା)

ସତି ତେସଂ ନିୱାରଣଂ;

ସୋତାନଂ ସଂୱରଂ ବ୍ରୂମି,

ପଞ୍ଞାଯେତେ ପିଧୀଯରେ’’ତି। (ସୁ। ନି। ୧୦୪୧; ଚୂଳନି। ଅଜିତମାଣୱପୁଚ୍ଛାନିଦ୍ଦେସ।୪) –

ଅଯଂ ଞାଣସଂୱରୋ। ‘‘ଖମୋ ହୋତି ସୀତସ୍ସ ଉଣ୍ହସ୍ସା’’ତି (ମ। ନି। ୧।୨୪; ଅ। ନି। ୪।୧୧୪; ୬।୫୮) ଅଯଂ ଖନ୍ତିସଂୱରୋ। ‘‘ଉପ୍ପନ୍ନଂ କାମୱିତକ୍କଂ ନାଧିୱାସେତୀ’’ତି (ମ। ନି। ୧।୨୬; ଅ। ନି। ୪।୧୧୪; ୬।୫୮) ଅଯଂ ୱୀରିଯସଂୱରୋ। ସବ୍ବୋପି ଚାଯଂ ସଂୱରୋ ଯଥାସକଂ ସଂୱରିତବ୍ବାନଂ ୱିନେତବ୍ବାନଞ୍ଚ କାଯଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ସଂୱରଣତୋ ‘‘ସଂୱରୋ’’ ୱିନଯନତୋ ‘‘ୱିନଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ତାୱ ସଂୱରୱିନଯୋ ପଞ୍ଚଧା ଭିଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ତଥା ଯଂ ନାମରୂପପରିଚ୍ଛେଦାଦୀସୁ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେସୁ ପଟିପକ୍ଖଭାୱତୋ ଦୀପାଲୋକେନେୱ ତମସ୍ସ, ତେନ ତେନ ୱିପସ୍ସନାଞାଣେନ ତସ୍ସ ତସ୍ସ ଅନତ୍ଥସ୍ସ ପହାନଂ। ସେଯ୍ୟଥିଦଂ – ନାମରୂପୱୱତ୍ଥାନେନ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିଯା, ପଚ୍ଚଯପରିଗ୍ଗହେନ ଅହେତୁୱିସମହେତୁଦିଟ୍ଠୀନଂ, ତସ୍ସେୱ ଅପରଭାଗେନ କଙ୍ଖାୱିତରଣେନ କଥଂକଥୀଭାୱସ୍ସ, କଲାପସମ୍ମସନେନ ‘‘ଅହଂ ମମା’’ତି ଗାହସ୍ସ, ମଗ୍ଗାମଗ୍ଗୱୱତ୍ଥାନେନ ଅମଗ୍ଗେ ମଗ୍ଗସଞ୍ଞାଯ, ଉଦଯଦସ୍ସନେନ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିଯା, ୱଯଦସ୍ସନେନ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିଯା, ଭଯଦସ୍ସନେନ ସଭଯେ ଅଭଯସଞ୍ଞାଯ, ଆଦୀନୱଦସ୍ସନେନ ଅସ୍ସାଦସଞ୍ଞାଯ, ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାଯ ଅଭିରତିସଞ୍ଞାଯ , ମୁଞ୍ଚିତୁକମ୍ୟତାଞାଣେନ ଅମୁଞ୍ଚିତୁକାମତାଯ। ଉପେକ୍ଖାଞାଣେନ ଅନୁପେକ୍ଖାଯ, ଅନୁଲୋମେନ ଧମ୍ମଟ୍ଠିତିଯଂ ନିବ୍ବାନେ ଚ ପଟିଲୋମଭାୱସ୍ସ, ଗୋତ୍ରଭୁନା ସଙ୍ଖାରନିମିତ୍ତଗାହସ୍ସ ପହାନଂ, ଏତଂ ତଦଙ୍ଗପ୍ପହାନଂ ନାମ।

ଯଂ ପନ ଉପଚାରପ୍ପନାଭେଦେନ ସମାଧିନା ପୱତ୍ତିଭାୱନିୱାରଣତୋ ଘଟପ୍ପହାରେନେୱ ଉଦକପିଟ୍ଠେ ସେୱାଲସ୍ସ, ତେସଂ ତେସଂ ନୀୱରଣାଦିଧମ୍ମାନଂ ପହାନଂ, ଏତଂ ୱିକ୍ଖମ୍ଭନପ୍ପହାନଂ ନାମ। ଯଂ ଚତୁନ୍ନଂ ଅରିଯମଗ୍ଗାନଂ ଭାୱିତତ୍ତା ତଂତଂମଗ୍ଗୱତୋ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତାନେ ‘‘ଦିଟ୍ଠିଗତାନଂ ପହାନାଯା’’ତିଆଦିନା ନଯେନ (ଧ। ସ। ୨୭୭; ୱିଭ। ୬୨୮) ୱୁତ୍ତସ୍ସ ସମୁଦଯପକ୍ଖିକସ୍ସ କିଲେସଗଣସ୍ସ ଅଚ୍ଚନ୍ତଂ ଅପ୍ପୱତ୍ତିଭାୱେନ ପହାନଂ, ଇଦଂ ସମୁଚ୍ଛେଦପ୍ପହାନଂ ନାମ। ଯଂ ପନ ଫଲକ୍ଖଣେ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧତ୍ତଂ କିଲେସାନଂ, ଏତଂ ପଟିପ୍ପସ୍ସଦ୍ଧିପ୍ପହାନଂ ନାମ।

ଯଂ ସବ୍ବସଙ୍ଖତନିସ୍ସଟତ୍ତା ପହୀନସବ୍ବସଙ୍ଖତଂ ନିବ୍ବାନଂ, ଏତଂ ନିସ୍ସରଣପ୍ପହାନଂ ନାମ। ସବ୍ବମ୍ପି ଚେତଂ ପହାନଂ ଯସ୍ମା ଚାଗଟ୍ଠେନ ପହାନଂ, ୱିନଯଟ୍ଠେନ ୱିନଯୋ, ତସ୍ମା ‘‘ପହାନୱିନଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ତଂତଂପହାନୱତୋ ୱା ତସ୍ସ ତସ୍ସ ୱିନଯସ୍ସ ସମ୍ଭୱତୋପେତଂ ‘‘ପହାନୱିନଯୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ପହାନୱିନଯୋପି ପଞ୍ଚଧା ଭିଜ୍ଜତୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଏୱମଯଂ ସଙ୍ଖେପତୋ ଦୁୱିଧୋ, ଭେଦତୋ ଚ ଦସୱିଧୋ ୱିନଯୋ ଭିନ୍ନସଂୱରତ୍ତା ପହାତବ୍ବସ୍ସ ଚ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ଯସ୍ମା ଏତସ୍ସ ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଅଭାୱତୋ ତସ୍ସ ଅଯଂ ‘‘ଅୱିନୀତୋ’’ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି। ଏସ ନଯୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଅଦସ୍ସାୱୀ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମସ୍ସ ଅକୋୱିଦୋ ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେ ଅୱିନୀତୋତି ଏତ୍ଥାପି। ନିନ୍ନାନାକରଣଞ୍ହି ଏତଂ ଅତ୍ଥତୋ। ଯଥାହ –

‘‘ଯେୱ ତେ ଅରିଯା, ତେୱ ତେ ସପ୍ପୁରିସା। ଯେୱ ତେ ସପ୍ପୁରିସା, ତେୱ ତେ ଅରିଯା। ଯୋ ଏୱ ସୋ ଅରିଯାନଂ ଧମ୍ମୋ, ସୋ ଏୱ ସୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଧମ୍ମୋ। ଯୋ ଏୱ ସୋ ସପ୍ପୁରିସାନଂ ଧମ୍ମୋ, ସୋ ଏୱ ସୋ ଅରିଯାନଂ ଧମ୍ମୋ। ଯେୱ ତେ ଅରିଯୱିନଯା, ତେୱ ତେ ସପ୍ପୁରିସୱିନଯା। ଯେୱ ତେ ସପ୍ପୁରିସୱିନଯା , ତେୱ ତେ ଅରିଯୱିନଯା। ଅରିଯେତି ୱା ସପ୍ପୁରିସେତି ୱା, ଅରିଯଧମ୍ମେତି ୱା ସପ୍ପୁରିସଧମ୍ମେତି ୱା, ଅରିଯୱିନଯେତି ୱା ସପ୍ପୁରିସୱିନଯେତି ୱା ଏସେସେ ଏକେ ଏକଟ୍ଠେ ସମେ ସମଭାଗେ ତଜ୍ଜାତେ ତଞ୍ଞେୱା’’ତି।

ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀତି ଇଧେକଚ୍ଚୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ''ଯଂ ରୂପଂ, ସୋ ଅହଂ , ଯୋ ଅହଂ, ତଂ ରୂପ''ନ୍ତି ରୂପଞ୍ଚ ଅତ୍ତଞ୍ଚ ଅଦ୍ୱଯଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ସେଯ୍ୟଥାପି ନାମ ତେଲପ୍ପଦୀପସ୍ସ ଝାଯତୋ ଯା ଅଚ୍ଚି, ସୋ ୱଣ୍ଣୋ। ଯୋ ୱଣ୍ଣୋ, ସା ଅଚ୍ଚୀତି ଅଚ୍ଚିଞ୍ଚ ୱଣ୍ଣଞ୍ଚ ଅଦ୍ୱଯଂ ସମନୁପସ୍ସତି, ଏୱମେୱ ଇଧେକଚ୍ଚୋ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି…ପେ… ଅଦ୍ୱଯଂ ସମନୁପସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ରୂପଂ ''ଅତ୍ତା''ତି ଦିଟ୍ଠିପସ୍ସନାଯ ପସ୍ସତି। ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଅରୂପଂ ''ଅତ୍ତା''ତି ଗହେତ୍ୱା ଛାଯାୱନ୍ତଂ ରୁକ୍ଖଂ ୱିଯ ତଂ ରୂପୱନ୍ତଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପନ୍ତି ଅରୂପମେୱ ''ଅତ୍ତା''ତି ଗହେତ୍ୱା ପୁପ୍ଫସ୍ମିଂ ଗନ୍ଧଂ ୱିଯ ଅତ୍ତନି ରୂପଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନନ୍ତି ଅରୂପମେୱ ''ଅତ୍ତା''ତି ଗହେତ୍ୱା କରଣ୍ଡକେ ମଣିଂ ୱିଯ ତଂ ଅତ୍ତାନଂ ରୂପସ୍ମିଂ ସମନୁପସ୍ସତି। ପରିଯୁଟ୍ଠଟ୍ଠାଯୀତି ପରିଯୁଟ୍ଠାନାକାରେନ ଅଭିଭୱନାକାରେନ ଠିତୋ, ''ଅହଂ ରୂପଂ, ମମ ରୂପ''ନ୍ତି ଏୱଂ ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠୀହି ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହନକୋ ନାମ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତସ୍ସ ତଂ ରୂପନ୍ତି ତସ୍ସ ତଂ ଏୱଂ ଗହିତଂ ରୂପଂ। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ତତ୍ଥ ''ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀ''ତି ସୁଦ୍ଧରୂପମେୱ ଅତ୍ତାତି କଥିତଂ। ''ରୂପୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ରୂପଂ, ରୂପସ୍ମିଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ୱେଦନଂ ଅତ୍ତତୋ…ପେ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀ''ତି ଇମେସୁ ସତ୍ତସୁ ଠାନେସୁ ଅରୂପଂ ଅତ୍ତାତି କଥିତଂ। ''ୱେଦନାୱନ୍ତଂ ୱା ଅତ୍ତାନଂ, ଅତ୍ତନି ୱା ୱେଦନଂ, ୱେଦନାଯ ୱା ଅତ୍ତାନ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଚତୂସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଂ ୱସେନ ଦ୍ୱାଦସସୁ ଠାନେସୁ ରୂପାରୂପମିସ୍ସକୋ ଅତ୍ତା କଥିତୋ। ତତ୍ଥ ''ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତି, ୱେଦନଂ… ସଞ୍ଞଂ… ସଙ୍ଖାରେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀ''ତି ଇମେସୁ ପଞ୍ଚସୁ ଠାନେସୁ ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠି କଥିତା, ଅୱସେସେସୁ ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠୀତି ଏୱମେତ୍ଥ ପନ୍ନରସ ଭୱଦିଟ୍ଠିଯୋ ପଞ୍ଚ ୱିଭୱଦିଟ୍ଠିଯୋ ହୋନ୍ତି, ତା ସବ୍ବାପି ମଗ୍ଗାୱରଣା, ନ ସଗ୍ଗାୱରଣା, ପଠମମଗ୍ଗୱଜ୍ଝାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱଂଖୋ, ଗହପତି, ଆତୁରକାଯୋ ଚେୱ ହୋତି ଆତୁରଚିତ୍ତୋ ଚାତି କାଯୋ ନାମ ବୁଦ୍ଧାନମ୍ପି ଆତୁରୋଯେୱ। ଚିତ୍ତଂ ପନ ରାଗଦୋସମୋହାନୁଗତଂ ଆତୁରଂ ନାମ, ତଂ ଇଧ ଦସ୍ସିତଂ। ନୋ ଚ ଆତୁରଚିତ୍ତୋତି ଇଧ ନିକ୍କିଲେସତାଯ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଅନାତୁରଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଲୋକିଯମହାଜନୋ ଆତୁରକାଯୋ ଚେୱ ଆତୁରଚିତ୍ତୋ ଚାତି ଦସ୍ସିତୋ, ଖୀଣାସୱା ଆତୁରକାଯା ଅନାତୁରଚିତ୍ତା, ସତ୍ତ ସେଖା ନେୱ ଆତୁରଚିତ୍ତା, ନ ଅନାତୁରଚିତ୍ତାତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଭଜମାନା ପନ ଅନାତୁରଚିତ୍ତତଂଯେୱ ଭଜନ୍ତୀତି। ପଠମଂ।

୨। ଦେୱଦହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨। ଦୁତିଯେ ଦେୱଦହନ୍ତି ଦେୱା ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି ରାଜାନୋ, ତେସଂ ମଙ୍ଗଲଦହୋ, ସଯଂଜାତୋ ୱା ସୋ ଦହୋତି, ତସ୍ମା ''ଦେୱଦହୋ''ତି ୱୁତ୍ତୋ। ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ନିଗମୋ ଦେୱଦହନ୍ତେୱ ନପୁଂସକଲିଙ୍ଗୱସେନ ସଙ୍ଖଂ ଗତୋ। ପଚ୍ଛାଭୂମଗମିକାତି ପଚ୍ଛାଭୂମଂ ଅପରଦିସାଯଂ ନିୱିଟ୍ଠଂ ଜନପଦଂ ଗନ୍ତୁକାମା। ନିୱାସନ୍ତି ତେମାସଂ ୱସ୍ସାୱାସଂ। ଅପଲୋକିତୋତି ଆପୁଚ୍ଛିତୋ। ଅପଲୋକେଥାତି ଆପୁଚ୍ଛଥ। କସ୍ମା ଥେରଂ ଆପୁଚ୍ଛାପେତି? ତେ ସଭାରେ କାତୁକାମତାଯ। ଯୋ ହି ଏକୱିହାରେ ୱସନ୍ତୋପି ସନ୍ତିକଂ ନ ଗଚ୍ଛତି ପକ୍କମନ୍ତୋ ଅନାପୁଚ୍ଛା ପକ୍କମତି, ଅଯଂ ନିବ୍ଭାରୋ ନାମ। ଯୋ ଏକୱିହାରେ ୱସନ୍ତୋପି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ପସ୍ସତି, ପକ୍କମନ୍ତୋ ଆପୁଚ୍ଛତି, ଅଯଂ ସଭାରୋ ନାମ। ଇମେପି ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱା ''ଏୱମିମେ ସୀଲାଦୀହି ୱଡ୍ଢିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି ସଭାରେ କାତୁକାମୋ ଆପୁଚ୍ଛାପେତି।

ପଣ୍ଡିତୋତି ଧାତୁକୋସଲ୍ଲାଦିନା ଚତୁବ୍ବିଧେନ ପଣ୍ଡିଚ୍ଚେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅନୁଗ୍ଗାହକୋତି ଆମିସାନୁଗ୍ଗହେନ ଚ ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ଚାତି ଦ୍ୱୀହିପି ଅନୁଗ୍ଗହେହି ଅନୁଗ୍ଗାହକୋ। ଥେରୋ କିର ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ୱିଯ ପାତୋୱ ପିଣ୍ଡାଯ ଅଗନ୍ତ୍ୱା ସବ୍ବଭିକ୍ଖୂସୁ ଗତେସୁ ସକଲଂ ସଙ୍ଘାରାମଂ ଅନୁୱିଚରନ୍ତୋ ଅସମ୍ମଟ୍ଠଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ମଜ୍ଜତି, ଅଛଡ୍ଡିତଂ କଚୱରଂ ଛଡ୍ଡେତି, ସଙ୍ଘାରାମେ ଦୁନ୍ନିକ୍ଖିତ୍ତାନି ମଞ୍ଚପୀଠଦାରୁଭଣ୍ଡମତ୍ତିକାଭଣ୍ଡାନି ପଟିସାମେତି। କିଂ କାରଣା? ''ମା ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିଯା ୱିହାରଂ ପୱିଟ୍ଠା ଦିସ୍ୱା ପରିଭୱଂ ଅକଂସୂ''ତି। ତତୋ ଗିଲାନସାଲଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗିଲାନେ ଅସ୍ସାସେତ୍ୱା ''କେନତ୍ଥୋ''ତି ପୁଚ୍ଛିତ୍ୱା ଯେନ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି, ତଦତ୍ଥଂ ତେସଂ ଦହରସାମଣେରେ ଆଦାଯ ଭିକ୍ଖାଚାରୱତ୍ତେନ ୱା ସଭାଗଟ୍ଠାନେ ୱା ଭେସଜ୍ଜଂ ପରିଯେସିତ୍ୱା ତେସଂ ଦତ୍ୱା, ''ଗିଲାନୁପଟ୍ଠାନଂ ନାମ ବୁଦ୍ଧପଚ୍ଚେକବୁଦ୍ଧେହି ୱଣ୍ଣିତଂ, ଗଚ୍ଛଥ ସପ୍ପୁରିସା ଅପ୍ପମତ୍ତା ହୋଥା''ତି ତେ ପେସେତ୍ୱା ସଯଂ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ଉପଟ୍ଠାକକୁଲେ ୱା ଭତ୍ତକିଚ୍ଚଂ କତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗଚ୍ଛତି। ଇଦଂ ତାୱସ୍ସ ନିବଦ୍ଧୱାସଟ୍ଠାନେ ଆଚିଣ୍ଣଂ।

ଭଗୱତି ପନ ଚାରିକଂ ଚରମାନେ ''ଅହଂ ଅଗ୍ଗସାୱକୋ''ତି ଉପାହନଂ ଆରୁଯ୍ହ ଛତ୍ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପୁରତୋ ପୁରତୋ ନ ଗଚ୍ଛତି। ଯେ ପନ ତତ୍ଥ ମହଲ୍ଲକା ୱା ଆବାଧିକା ୱା ଅତିଦହରା ୱା, ତେସଂ ରୁଜ୍ଜନଟ୍ଠାନାନି ତେଲେନ ମକ୍ଖାପେତ୍ୱା ପଉଟ୍ଠୀୱରଂ ଅତ୍ତନୋ ଦହରସାମଣେରେହି ଗାହାପେତ୍ୱା ତଂଦିୱସଂ ୱା ଦୁତିଯଦିୱସଂ ୱା ତେ ଗଣ୍ହିତ୍ୱାୱ ଗଚ୍ଛତି। ଏକଦିୱସଞ୍ହି ତଞ୍ଞେୱ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ଅତିୱିକାଲେ ସମ୍ପତ୍ତତ୍ତା ସେନାସନଂ ଅଲଭିତ୍ୱା, ଚୀୱରକୁଟିଯଂ ନିସିନ୍ନଂ ଦିସ୍ୱା, ସତ୍ଥା ପୁନଦିୱସେ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସନ୍ନିପାତାପେତ୍ୱା, ହତ୍ଥିୱାନରତିତ୍ତିରୱତ୍ଥୁଂ କଥେତ୍ୱା, ''ଯଥାୱୁଡ୍ଢଂ ସେନାସନଂ ଦାତବ୍ବ''ନ୍ତି

ସିକ୍ଖାପଦଂ ପଞ୍ଞାପେସି। ଏୱଂ ତାୱେସ ଆମିସାନୁଗ୍ଗହେନ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହାତି। ୱଦ୍ଦନ୍ତୋ ପନେସ ସତୱାରମ୍ପି ସହସ୍ସୱାରମ୍ପି ତାୱ ୱଦ୍ଦତି, ଯାୱ ସୋ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାତି, ଅଥ ନଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ୱଦ୍ଦତି। ଇମିନା ନୟେନ ୱଦ୍ଦତୋ ଚସ୍ସ ୱୋଦେ ଠତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତା ଗଣନପଥଂ ଅତିକ୍କନ୍ତା। ଏୱଂ ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହାତି।

ପଚ୍ଚସ୍ସୋସୁନ୍ତି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ''ଅମ୍ହାକଂ ନେୱ ଉପଜ୍ଝାୟୋ, ନ ଆଚରିୟୋ ନ ସନ୍ଦିଟ୍ଠସମ୍ଭତ୍ତୋ। କିଂ ତସ୍ସ ସନ୍ତିକେ କରିସ୍ସାମା''ତି? ତୁଣ୍ହୀଭାୱଂ ଅନାପଜ୍ଜିତ୍ୱା ''ଏୱଂ, ଭନ୍ତେ''ତି ସହ୍ସୁ ୱଚନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିଂସୁ। ଏଳଗଲାଗୁମ୍ବେତି ଗଚ୍ଛମଣ୍ଡପକେ। ସୋ କିର ଏଳଗଲାଗୁମ୍ବୋ ଧୁୱସଲିଲଟ୍ଠାନେ ଜାତୋ। ଅଥେନ୍ଥ ଚତୂହି ପାଦେହି ମଣ୍ଡପଂ କତ୍ୱା ତସ୍ସ ଉପରି ତଂ ଗୁମ୍ବଂ ଆରୋପେସୁଂ, ସୋ ତଂ ମଣ୍ଡପଂ ଛାଦେସି। ଅଥସ୍ସ ହେଟ୍ଠା ଇଟ୍ଠକାହି ପରିଚିନିତ୍ୱା ୱାଲିକଂ ଓକିରିତ୍ୱା ଆସନଂ ପଞ୍ଞାପୟିଂସୁ। ସୀତଲଂ ଦିୱାଟ୍ଠାନଂ ଉଦକୱାତୋ ୱାୟତି। ଥେରୋ ତସ୍ମିଂ ନିସୀଦି। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''ଏଳଗଲାଗୁମ୍ବେ''ତି।

ନାନାୱେରଜ୍ଜଗତନ୍ତି ଏକସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ରଜ୍ଜତୋ ନାନାୱିଧଂ ରଜ୍ଜଗତଂ। ୱିରଜ୍ଜନ୍ତି ଅଞ୍ଞଂ ରଜ୍ଜଂ। ଯଥା ହି ସଦେସତୋ ଅଞ୍ଞୋ ୱିଦେସୋ, ଏୱଂ ନିୱୁତ୍ଥରଜ୍ଜତୋ ଅଞ୍ଞଂ ରଜ୍ଜଂ ୱିରଜ୍ଜଂ ନାମ, ତଂ ୱେରଜ୍ଜନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଖତ୍ତିୟପଣ୍ଡିତାତି ବିମ୍ବିସାରକୋସଲରାଜାଦୟୋ ପଣ୍ଡିତରାଜାନୋ। ବ୍ରାହ୍ମଣପଣ୍ଡିତାତି ଚଙ୍କୀତାରୁକ୍ଖାଦୟୋ ପଣ୍ଡିତବ୍ରାହ୍ମଣା। ଗହପତିପଣ୍ଡିତାତି ଚିତ୍ତସୁଦତ୍ତାଦୟୋ ପଣ୍ଡିତଗହପତୟୋ। ସମଣପଣ୍ଡିତାତି ସଭିୟପିଲୋତିକାଦୟୋ ପଣ୍ଡିତପରିବ୍ବାଜକା । ୱୀମଂସକାତି ଅତ୍ଥଗୱେସିନୋ। କିଂୱାଦୀତି କିଂ ଅତ୍ତନୋ ଦସ୍ସନଂ ୱଦତି, କିଂ ଲଦ୍ଧିକୋତି ଅତ୍ଥୋ। କିମକ୍ଖାୟୀତି କିଂ ସାୱକାନଂ ଓୱାଦାନୁସାସନିଂ ଆଚିକ୍ଖତି? ଧମ୍ମସ୍ସ ଚାନୁଧମ୍ମନ୍ତି ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତବ୍ୟାକରଣସ୍ସ ଅନୁବ୍ୟାକରଣଂ। ସହଧମ୍ମିକୋତି ସକାରଣୋ। ୱାଦାନୁୱାଦୋତି ଭଗୱତା ୱୁତ୍ତୱାଦସ୍ସ ଅନୁୱାଦୋ। ''ୱାଦାନୁପାତୋ''ତିପି ପାଠୋ, ସହ୍ସୁ ୱାଦସ୍ସ ଅନୁପାତୋ ଅନୁପତନଂ, ଅନୁଗମନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମିନାପି ୱାଦଂ ଅନୁଗତୋ ୱାଦୋୟେୱ ଦୀପିତୋ ହୋତି।

ଅୱିଗତରାଗସ୍ସାତିଆଦୀସୁ ତଣ୍ହାୱସେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତଣ୍ହା ହି ରଜ୍ଜନତୋ ରାଗୋ, ଛନ୍ଦିୟନତୋ ଛନ୍ଦୋ, ପିୟାୟନଟ୍ଠେନ ପେମଂ, ପିୱିତୁକାମଟ୍ଠେନ ପିପାସା, ଅନୁଦହନଟ୍ଠେନ ପରିଳାହୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅକୁସଲେ ଚାୱୁସୋ, ଧମ୍ମେତିଆଦି କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ଅୱୀତରାଗସ୍ସ ଆଦୀନୱଂ , ୱୀତରାଗସ୍ସ ଚ ଆନିସଂସଂ ଦସ୍ସେତୁଂ। ତତ୍ର ଅୱିଘାତୋତି ନିଦ୍ଦୁକ୍ଖୋ। ଅନୁପାୟାସୋତି ନିରୁପତାପୋ। ଅପରିଳାହୋତି ନିଦ୍ଦାହୋ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଦୁତିୟଂ।

୩। ହାଲିଦ୍ଦିକାନିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩। ତତିୟେ ଅୱନ୍ତୀସୂତି ଅୱନ୍ତିଦକ୍ଖିଣାପଥସଙ୍ଖାତେ ଅୱନ୍ତିରଟ୍ଠେ। କୁରରଘରେତି ଏୱଂନାମକେ ନଗରେ। ପପାତେତି ଏକତୋ ପପାତେ। ତସ୍ସ କିର ପବ୍ବତସ୍ସ ଏକଂ ପସ୍ସଂ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ପାତିତଂ ୱିୟ ଅହୋସି। ''ପୱତ୍ତେ''ତିପି ପାଠୋ, ନାନାତିତ୍ଥିୟାନଂ ଲଦ୍ଧିପୱତ୍ତଟ୍ଠାନେତି ଅତ୍ଥୋ। ଇତି ଥେରୋ ତସ୍ମିଂ ରଟ୍ଠେ ତଂ ନଗରଂ ନିସ୍ସାୟ ତସ୍ମିଂ ପବ୍ବତେ ୱିହରତି। ହାଲିଦ୍ଦିକାନୀତି ଏୱଂନାମକୋ। ଅଟ୍ଠକୱଗ୍ଗିୟେ ମାଗଣ୍ଡିୟପଞ୍ହେତି ଅଟ୍ଠକୱଗ୍ଗିକମ୍ହି ମାଗଣ୍ଡିୟପଞ୍ହୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ ପଞ୍ହେ। ରୂପଧାତୂତି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ରୂପଧାତୁରାଗୱିନିବଦ୍ଧନ୍ତି ରୂପଧାତୁମ୍ହି ରାଗେନ ୱିନିବଦ୍ଧଂ । ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଓକସାରୀତି ଗେହସାରୀ ଆଲୟସାରୀ।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ''ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁ ଖୋ, ଗହପତୀ''ତି ନ ୱୁତ୍ତନ୍ତି? ସମ୍ମୋହୱିଘାତତ୍ଥଂ। ''ଓକୋ''ତି ହି ଅତ୍ଥତୋ ପଚ୍ଚୟୋ ୱୁଚ୍ଚତି, ପୁରେଜାତଞ୍ଚ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣଂ ପଚ୍ଛାଜାତସ୍ସ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସପି ୱିପାକୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସପି ୱିପାକୱିଞ୍ଞାଣଞ୍ଚ ୱିପାକୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସପି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସପି ପଚ୍ଚୟୋ ହୋତି, ତସ୍ମା ''କତରଂ ନୁ ଖୋ ଇଧ ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି? ସମ୍ମୋହୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ତସ୍ସ ୱିଘାତତ୍ଥଂ ତଂ ଅଗହେତ୍ୱା ଅସମ୍ଭିନ୍ନାୱ ଦେସନା କତା। ଅପିଚ ଆରମ୍ମଣୱସେନ ଚତସ୍ସୋ ଅଭିସଙ୍ଖାରୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିୟୋ ୱୁତ୍ତାତି ତା ଦସ୍ସେତୁମ୍ପି ଇଧ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନ ଗହିତଂ।

ଉପୟୁପାଦାନାତି ତଣ୍ହୂପୟଦିଟ୍ଠୂପୟୱସେନ ଦ୍ୱେ ଉପୟା, କାମୁପାଦାନାଦୀନି ଚତ୍ତାରି ଉପାଦାନାନି ଚ। ଚେତସୋ ଅଧିଟ୍ଠାନାଭିନିୱେସାନୁସୟାତି ଅକୁସଲଚିତ୍ତସ୍ସ ଅଧିଟ୍ଠାନଭୂତା ଚେୱ ଅଭିନିୱେସଭୂତା ଚ ଅନୁସୟଭୂତା ଚ। ତଥାଗତସ୍ସାତି ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସ। ସବ୍ବେସମ୍ପି ହି ଖୀଣାସୱାନଂ ଏତେ ପହୀନାୱ, ସତ୍ଥୁ ପନ ଖୀଣାସୱଭାୱୋ ଲୋକେ ଅତିପାକଟୋତି ଉପରିମକୋଟିୟା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ୱିଞ୍ଞାଣଧାତୁୟାତି ଇଧ ୱିଞ୍ଞାଣଂ କସ୍ମା ଗହିତଂ? କିଲେସପ୍ପହାନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ। କିଲେସା ହି ନ କେୱଲଂ ଚତୂସୁୟେୱ ଖନ୍ଧେସୁ ପହୀନା ପହୀୟନ୍ତି, ପଞ୍ଚସୁପି ପହୀୟନ୍ତିୟେୱାତି କିଲେସପ୍ପହାନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଗହିତଂ। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, ଅନୋକସାରୀ ହୋତୀତି ଏୱଂ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣେନ ଓକଂ ଅସରନ୍ତେନ ଅନୋକସାରୀ ନାମ ହୋତି।

ରୂପନିମିତ୍ତନିକେତୱିସାରୱିନିବନ୍ଧାତି ରୂପମେୱ କିଲେସାନଂ ପଚ୍ଚୟଟ୍ଠେନ ନିମିତ୍ତଂ, ଆରମ୍ମଣକିରିୟସଙ୍ଖାତନିୱାସନଟ୍ଠାନଟ୍ଠେନ ନିକେତନ୍ତି

ରୂପନିମିତ୍ତନିକେତଂ। ୱିସାରୋ ଚ ୱିନିବନ୍ଧୋ ଚ ୱିସାରୱିନିବନ୍ଧା। ଉଭୟେନପି ହି କିଲେସାନଂ ପତ୍ଥଟଭାୱୋ ଚ ୱିନିବନ୍ଧନଭାୱୋ ଚ ୱୁତ୍ତୋ, ରୂପନିମିତ୍ତନିକେତେ ୱିସାରୱିନିବନ୍ଧାତି ରୂପନିମିତ୍ତନିକେତୱିସାରୱିନିବନ୍ଧା, ତସ୍ମା ରୂପନିମିତ୍ତନିକେତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେନ କିଲେସୱିସାରେନ ଚେୱ କିଲେସବନ୍ଧନେନ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିକେତସାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଆରମ୍ମଣକରଣୱସେନ ନିୱାସନଟ୍ଠାନଂ ସାରୀତି ୱୁଚ୍ଚତି। ପହୀନାତି ତେ ରୂପନିମିତ୍ତନିକେତକିଲେସୱିସାରୱିନିବନ୍ଧା ପହୀନା।

କସ୍ମା ପନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ‘‘ଓକା’’ତି ୱୁତ୍ତା, ଛ ଆରମ୍ମଣାନି ‘‘ନିକେତ’’ନ୍ତି? ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ ବଲୱଦୁବ୍ବଲତାୟ। ସମାନେପି ହି ଏତେସଂ ଆଲୟଟ୍ଠେନ ୱିସୟଭାୱେ ଓକୋତି ନିଚ୍ଚନିୱାସନଟ୍ଠାନଗେହମେୱ ୱୁଚ୍ଚତି, ନିକେତନ୍ତି ‘‘ଅଜ୍ଜ ଅସୁକଟ୍ଠାନେ କୀଳିସ୍ସାମା’’ତି କତସଙ୍କେତଟ୍ଠାନଂ ନିୱାସଟ୍ଠାନଂ ଉୟ୍ୟାନାଦି। ତତ୍ଥ ୟଥା ପୁତ୍ତଦାରଧନଧଞ୍ଞପୁଣ୍ଣଗେହେ ଛନ୍ଦରାଗୋ ବଲୱା ହୋତି, ଏୱଂ ଅଜ୍ଝତ୍ତିକେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ। ୟଥା ପନ ଉୟ୍ୟାନଟ୍ଠାନାଦୀସୁ ତତୋ ଦୁବ୍ବଲତରୋ ହୋତି, ଏୱଂ ବାହିରେସୁ ଛସୁ ଆରମ୍ମଣେସୂତି ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ ବଲୱଦୁବ୍ବଲତାୟ ଏୱଂ ଦେସନା କତାତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସୁଖିତେସୁ ସୁଖିତୋତି ଉପଟ୍ଠାକେସୁ ଧନଧଞ୍ଞଲାଭାଦିୱସେନ ସୁଖିତେସୁ ‘‘ଇଦାନାହଂ ମନାପଂ ଭୋଜନଂ ଲଭିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗେହସିତସୁଖେନ ସୁଖିତୋ ହୋତି, ତେହି ପତ୍ତସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନୋ ୱିୟ ଚରତି। ଦୁକ୍ଖିତେସୁ ଦୁକ୍ଖିତୋତି ତେସଂ କେନଚିଦେୱ କାରଣେନ ଦୁକ୍ଖେ ଉପ୍ପନ୍ନେ ସୟଂ ଦ୍ୱିଗୁଣେନ ଦୁକ୍ଖେନ ଦୁକ୍ଖିତୋ ହୋତି। କିଚ୍ଚକରଣୀୟେସୂତି କିଚ୍ଚସଙ୍ଖାତେସୁ କରଣୀୟେସୁ। ତେସୁ ୟୋଗଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଉପୟୋଗଂ ସୟଂ ତେସଂ କିଚ୍ଚାନଂ କତ୍ତବ୍ବତଂ ଆପଜ୍ଜତି। କାମେସୂତି ୱତ୍ଥୁକାମେସୁ। ଏୱଂ ଖୋ, ଗହପତି, କାମେହି ଅରିତ୍ତୋ ହୋତୀତି ଏୱଂ କିଲେସକାମେହି ଅରିତ୍ତୋ ହୋତି ଅନ୍ତୋ କାମାନଂ ଭାୱେନ ଅତୁଚ୍ଛୋ। ସୁକ୍ଖପକ୍ଖୋ ତେସଂ ଅଭାୱେନ ରିତ୍ତୋ ତୁଚ୍ଛୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ପୁରକ୍ଖରାନୋତି ୱଟ୍ଟଂ ପୁରତୋ କୁରୁମାନୋ। ଏୱଂରୂପୋ ସିୟନ୍ତିଆଦୀସୁ ଦୀଘରସ୍ସକାଳୋଦାତାଦୀସୁ ରୂପେସୁ ‘‘ଏୱଂରୂପୋ ନାମ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥେତି। ସୁଖାଦୀସୁ ୱେଦନାସୁ ଏୱଂୱେଦନୋ ନାମ; ନୀଲସଞ୍ଞାଦୀସୁ ସଞ୍ଞାସୁ ଏୱଂ ସଞ୍ଞୋ ନାମ; ପୁଞ୍ଞାଭିସଙ୍ଖାରାଦୀସୁ ସଙ୍ଖାରେସୁ ଏୱଂସଙ୍ଖାରୋ ନାମ; ଚକ୍ଖୁୱିଞ୍ଞାଣାଦୀସୁ ୱିଞ୍ଞାଣେସୁ ‘‘ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣୋ ନାମ ଭୱେୟ୍ୟ’’ନ୍ତି ପତ୍ଥେତି।

ଅପୁରକ୍ଖରାନୋତି ୱଟ୍ଟଂ ପୁରତୋ ଅକୁରୁମାନୋ। ସହିତଂ ମେ, ଅସହିତଂ ତେତି ତୁୟ୍ହଂ ୱଚନଂ ଅସହିତଂ ଅସିଲିଟ୍ଠଂ, ମୟ୍ହଂ ସହିତଂ ସିଲିଟ୍ଠଂ ମଧୁରପାନସଦିସଂ। ଅଧିଚିଣ୍ଣଂ ତେ ୱିପରାୱତ୍ତନ୍ତି ୟଂ ତୁୟ୍ହଂ ଦୀଘେନ କାଲେନ ପରିଚିତଂ ସୁପ୍ପଗୁଣଂ, ତଂ ମମ ୱାଦଂ ଆଗମ୍ମ ସବ୍ବଂ ଖଣେନ ୱିପରାୱତ୍ତଂ ନିୱତ୍ତଂ। ଆରୋପିତୋ ତେ ୱାଦୋତି ତୁୟ୍ହଂ ଦୋସୋ ମୟା ଆରୋପିତୋ। ଚର ୱାଦପ୍ପମୋକ୍ଖାୟାତି ତଂ ତଂ ଆଚରିୟଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା ଉତ୍ତରି ପରିୟେସନ୍ତୋ ଇମସ୍ସ ୱାଦସ୍ସ ମୋକ୍ଖାୟ ଚର ଆହିଣ୍ଡାହି। ନିବ୍ବେଠେହି ୱା ସଚେ ପହୋସୀତି ଅଥ ସୟମେୱ ପହୋସି, ଇଧେୱ ନିବ୍ବେଠେହୀତି। ତତିୟଂ।

୪। ଦୁତିୟହାଲିଦ୍ଦିକାନିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪। ଚତୁତ୍ଥେ ସକ୍କପଞ୍ହେତି ଚୂଳସକ୍କପଞ୍ହେ, ମହାସକ୍କପଞ୍ହେପେତଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ତଣ୍ହାସଙ୍ଖୟୱିମୁତ୍ତାତି ତଣ୍ହାସଙ୍ଖୟେ ନିବ୍ବାନେ ତଦାରମ୍ମଣାୟ ଫଲୱିମୁତ୍ତିୟା ୱିମୁତ୍ତା। ଅଚ୍ଚନ୍ତନିଟ୍ଠାତି ଅନ୍ତଂ ଅତିକ୍କନ୍ତନିଟ୍ଠା ସତତନିଟ୍ଠା। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମାଧିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫। ପଞ୍ଚମେ ସମାଧିନ୍ତି ଇଦଂ ଭଗୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତାୟ ପରିହାୟନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ଚିତ୍ତେକଗ୍ଗତଂ ଲଭନ୍ତାନଂ ଇମେସଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଫାତିଂ ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଆହ। ଅଭିନନ୍ଦତୀତି ପତ୍ଥେତି। ଅଭିୱଦତୀତି ତାୟ ଅଭିନନ୍ଦନାୟ ‘‘ଅହୋ ପିୟଂ ଇଟ୍ଠଂ କନ୍ତଂ ମନାପ’’ନ୍ତି ୱଦତି। ୱାଚଂ ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତୋପି ଚ ତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ନିସ୍ସାୟ ଏୱଂ ଲୋଭଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତୋ ଅଭିୱଦତିୟେୱ ନାମ। ଅଜ୍ଝୋସାୟ ତିଟ୍ଠତୀତି ଗିଲିତ୍ୱା ପରିନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଗଣ୍ହାତି। ୟାରୂପେ ନନ୍ଦୀତି ୟା ସା ରୂପେ ବଲୱପତ୍ଥନାସଙ୍ଖାତା ନନ୍ଦୀ। ତଦୁପାଦାନନ୍ତି ତଂ ଗହଣଟ୍ଠେନ ଉପାଦାନଂ। ନାଭିନନ୍ଦତୀତି ନ ପତ୍ଥେତି। ନାଭିୱଦତୀତି ପତ୍ଥନାୱସେନ ନ ‘‘ଇଟ୍ଠଂ କନ୍ତ’’ନ୍ତି ୱଦତି। ୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତେନ ଚେତସା ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖ’’ନ୍ତି ୱଚୀଭେଦଂ କରୋନ୍ତୋପି ନାଭିୱଦତିୟେୱ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ପଟିସଲ୍ଲାଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬। ଛଟ୍ଠେ ପଟିସଲ୍ଲାଣେତି ଇଦଂ ଭଗୱା ତେ ଭିକ୍ଖୂ କାୟୱିୱେକେନ ପରିହାୟନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ‘‘କାୟୱିୱେକଂ ଲଭନ୍ତାନଂ ଇମେସଂ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଫାତିଂ

ଗମିସ୍ସତୀ’’ତି ଞତ୍ୱା ଆହ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଉପାଦାପରିତସ୍ସନାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭। ସତ୍ତମେ ଉପାଦାପରିତସ୍ସନନ୍ତି ଗହଣେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ପରିତସ୍ସନଂ। ଅନୁପାଦାଅପରିତସ୍ସନନ୍ତି ଅଗ୍ଗହଣେନ ଅପରିତସ୍ସନଂ। ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିୱିଞ୍ଞାଣଂ ହୋତୀତି ‘‘ମମ ରୂପଂ ୱିପରିଣତ’’ନ୍ତି ୱା ‘‘ଅହୁ ୱତ ମେତଂ, ତାନି ୱତ ମେ ନତ୍ଥୀ’’ତି ୱା ଆଦିନା ନୟେନ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣଂ ରୂପସ୍ସ ଭେଦାନୁପରିୱତ୍ତି ହୋତି। ୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତିଜାତି ୱିପରିଣାମସ୍ସ ଅନୁପରିୱତ୍ତିତୋ ୱିପରିଣାମାରମ୍ମଣଚିତ୍ତତୋ ଜାତା। ପରିତସ୍ସନା ଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦାତି ତଣ୍ହାପରିତସ୍ସନା ଚ ଅକୁସଲଧମ୍ମସମୁପ୍ପାଦା ଚ। ଚିତ୍ତନ୍ତି କୁସଲଚିତ୍ତଂ। ପରିୟାଦାୟ ତିଟ୍ଠନ୍ତୀତି ପରିୟାଦିୟିତ୍ୱା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଉତ୍ତାସୱାତି ସୌତ୍ତାସୋ। ୱିଘାତୱାତି ସୱିଘାତୋ ସଦୁକ୍ଖୋ। ଅପେକ୍ଖୱାତି ସାଲୟୋ। ଉପାଦାୟ ଚ ପରିତସ୍ସତୀତି ଗଣ୍ହିତ୍ୱା ପରିତସ୍ସକୋ ନାମ ହୋତି। ନ ରୂପୱିପରିଣାମାନୁପରିୱତ୍ତୀତି ଖୀଣାସୱସ୍ସ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣମେୱ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ରୂପଭେଦାନୁପରିୱତ୍ତି ନ ହୋତୀତି ୱତ୍ତୁଂ ୱଟ୍ଟତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିୟୌପାଦାପରିତସ୍ସନାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮। ଅଟ୍ଠମେ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ଦେସନା କତା। ଇତି ପଟିପାଟିୟା ଚତୂସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। କାଲତ୍ତୟଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯। ନୱମେ କୋ ପନ ୱାଦୋ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସାତି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମ୍ପି କଥାୱ କା, ଅନିଚ୍ଚମେୱ ତଂ। ତେ କିର ଭିକ୍ଖୂ ଅତୀତାନାଗତଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ସଲ୍ଲକ୍ଖେତ୍ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେ କିଲମିଂସୁ, ଅଥ ନେସଂ ଇତୋ ଅତୀତାନାଗତେପି ‘‘ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ଅନିଚ୍ଚ’’ନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚମାନେ ବୁଜ୍ଝିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅଜ୍ଝାସୟଂ ୱିଦିତ୍ୱା ସତ୍ଥା ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସୟେନ ଇମଂ ଦେସନଂ ଦେସେସି। ନୱମଂ।

୧୦-୧୧। କାଲତ୍ତୟଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୦-୧୧। ଦସମେକାଦସମାନି ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତାତି ପଦେହି ୱିସେସେତ୍ୱା ତଥାରୂପେନେୱ ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସୟେନ କଥିତାନୀତି। ଦସମେକାଦସମାନି।

ନକୁଲପିତୁୱଗ୍ଗୋ ପଠମୋ।

୨। ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୨-୨୧। ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗେ ପରିୟୋସାନସୁତ୍ତଂ ପୁଚ୍ଛାୱସିକଂ, ସେସାନି ତଥା ତଥା ବୁଜ୍ଝନକାନଞ୍ଚ ୱସେନ ଦେସିତାନୀତି। ପଠମାଦୀନି।

ଅନିଚ୍ଚୱଗ୍ଗୋ ଦୁତିୟୋ।

୩। ଭାରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଭାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୨। ଭାରୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାତିସ୍ସ ୱଚନୀୟନ୍ତି ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା ଇତି ଅସ୍ସ ୱଚନୀୟଂ, ଏୱଂ ୱତ୍ତବ୍ବଂ ଭୱେୟ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅୟଂ ୱୁଚ୍ଚତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭାରୋତି ଯେ ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ଅୟଂ ଭାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କେନଟ୍ଠେନାତି? ପରିହାରଭାରିୟଟ୍ଠେନ। ଏତେସଞ୍ହି ଠାପନଗମନନିସୀଦାପନନିପଜ୍ଜାପନନ୍ହାପନମଣ୍ଡନଖାଦାପନଭୁଞ୍ଜାପନାଦିପରିହାରୋ ଭାରିୟୋତି ପରିହାରଭାରିୟଟ୍ଠେନ ଭାରୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂନାମୋତି ତିସ୍ସୋ ଦତ୍ତୋତିଆଦିନାମୋ। ଏୱଂଗୋତ୍ତୋତି କଣ୍ହାୟନୋ ୱଚ୍ଛାୟନୋତିଆଦିଗୋତ୍ତୋ। ଇତି ୱୋହାରମତ୍ତସିଦ୍ଧଂ ପୁଗ୍ଗଲଂ ‘‘ଭାରହାରୋ’’ତି କତ୍ୱା ଦସ୍ସେତି। ପୁଗ୍ଗଲୋ ହି ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେୟେୱ ଖନ୍ଧଭାରଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦସପି ୱସ୍ସାନି ୱୀସତିପି ୱସ୍ସସତମ୍ପୀତି ଯାୱଜୀୱଂ ଇମଂ ଖନ୍ଧଭାରଂ ନ୍ହାପେନ୍ତୋ ଭୋଜେନ୍ତୋ ମୁଦୁସମ୍ଫସ୍ସମଞ୍ଚପୀଠେସୁ ନିସୀଦାପେନ୍ତୋ ନିପଜ୍ଜାପେନ୍ତୋ ପରିହରିତ୍ୱା ଚୁତିକ୍ଖଣେ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା ପୁନ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ

ଅପରଂ ଖନ୍ଧଭାରଂ ଆଦିଯତି, ତସ୍ମା ଭାରହାରୋତି ଜାତୋ।

ପୋନୋଭୱିକାତି ପୁନବ୍ଭୱନିବ୍ଭତ୍ତିକା। ନନ୍ଦୀରାଗସହଗତାତି ନନ୍ଦିରାଗେନ ସହ ଏକତ୍ତମେୱ ଗତା। ତବ୍ଭାୱସହଗତଞ୍ହି ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତଂ। ତତ୍ର ତତ୍ରାଭିନନ୍ଦିନୀତି ଉପପତ୍ତିଟ୍ଠାନେ ୱା ରୂପାଦୀସୁ ୱା ଆରମ୍ମଣେସୁ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଅଭିନନ୍ଦନସୀଲାୱ। କାମତଣ୍ହାଦୀସୁ ପଞ୍ଚକାମଗୁଣିକୋ ରାଗୋ କାମତଣ୍ହା ନାମ, ରୂପାରୂପଭୱରାଗୋ ଝାନନିକନ୍ତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିସହଗତୋ ରାଗୋତି ଅଯଂ ଭୱତଣ୍ହା ନାମ, ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିସହଗତୋ ରାଗୋ ୱିଭୱତଣ୍ହା ନାମ। ଭାରାଦାନନ୍ତି ଭାରଗହଣଂ। ତଣ୍ହାଯ ହି ଏସ ଭାରଂ ଆଦିଯତି। ଅସେସୱିରାଗନିରୋଧୋତିଆଦି ସବ୍ବଂ ନିବ୍ବାନସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ତଞ୍ହି ଆଗମ୍ମ ତଣ୍ହା ଅସେସତୋ ୱିରଜ୍ଜତି ନିରୁଜ୍ଝତି ଚଜିଯତି ପଟିନିସ୍ସଜ୍ଜିଯତି ୱିମୁଚ୍ଚତି, ନତ୍ଥି ଚେତ୍ଥ କାମାଲଯୋ ୱା ଦିଟ୍ଠାଲଯୋ ୱାତି ନିବ୍ବାନଂ ଏତାନି ନାମାନି ଲଭତି। ସମୂଲଂ ତଣ୍ହନ୍ତି ତଣ୍ହାଯ ଅୱିଜ୍ଜା ମୂଲଂ ନାମ। ଅବ୍ବୁଯ୍ହାତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ତଂ ସମୂଲକଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା। ନିଚ୍ଛାତୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋତି ନିତ୍ତଣ୍ହୋ ପରିନିବ୍ବୁତୋ ନାମାତି ୱୁତ୍ତଂ ୱଚ୍ଚତୀତି। ପଠମଂ।

୨। ପରିଞ୍ଞସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୩। ଦୁତିଯେ ପରିଞ୍ଞେୟ୍ୟେତି ପରିଜାନିତବ୍ବେ, ସମତିକ୍କମିତବ୍ବେତି ଅତ୍ଥୋ। ପରିଞ୍ଞନ୍ତି ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଞ୍ଞଂ, ସମତିକ୍କମନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ରାଗକ୍ଖଯୋତିଆଦି ନିବ୍ବାନସ୍ସ ନାମଂ। ତଞ୍ହି ଅଚ୍ଚନ୍ତପରିଞ୍ଞା ନାମ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଭିଜାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୪। ତତିଯେ ଅଭିଜାନନ୍ତି ଅଭିଜାନନ୍ତୋ। ଇମିନା ଞାତପରିଞ୍ଞା କଥିତା, ଦୁତିଯପଦେନ ତୀରଣପରିଞ୍ଞା, ତତିଯଚତୁତ୍ଥେହି ପହାନପରିଞ୍ଞାତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତିସ୍ସୋ ପରିଞ୍ଞା କଥିତାତି। ତତିଯଂ।

୪-୯। ଛନ୍ଦରାଗସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୫-୩୦। ଚତୁତ୍ଥାଦୀନି ଧାତୁସଂଯୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନି। ପଟିପାଟିଯା ପନେତ୍ଥ ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠସତ୍ତମେସୁ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି କଥିତାନି, ଅଟ୍ଠମନୱମେସୁ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ। ଚତୁତ୍ଥାଦୀନି।

୧୦। ଅଘମୂଲସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୧। ଦସମେ ଅଘନ୍ତି ଦୁକ୍ଖଂ। ଏୱମେତ୍ଥ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣମେୱ କଥିତଂ। ଦସମଂ।

୧୧। ପଭଙ୍ଗୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୨। ଏକାଦସମେ ପଭଙ୍ଗୁନ୍ତି ପଭିଜ୍ଜନସଭାୱଂ। ଏୱମିଧ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣମେୱ କଥିତନ୍ତି। ଏକାଦସମଂ।

ଭାରୱଗ୍ଗୋ ତତିଯୋ।

୪। ନତୁମ୍ହାକୱଗ୍ଗୋ

୧। ନତୁମ୍ହାକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୩। ନତୁମ୍ହାକୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ପଜହଥାତି ଛନ୍ଦରାଗପ୍ପହାନେନ ପଜହଥ। ତିଣାଦୀସୁ ତିଣଂ ନାମ ଅନ୍ତୋଫେଗ୍ଗୁ ବହିସାରଂ ତାଲନାଳିକେରାଦି। କଟ୍ଠଂ ନାମ ଅନ୍ତୋସାରଂ ବହିଫେଗ୍ଗୁ ଖଦିରସାଲସାକପନସାଦି। ସାଖା ନାମ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ବାହା ୱିଯ ନିକ୍ଖନ୍ତା। ପଲାସଂ ନାମ ତାଲନାଳିକେରପଣ୍ଣାଦି। ପଠମଂ।

୨। ଦୁତିଯନତୁମ୍ହାକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪। ଦୁତିଯଂ ୱିନା ଉପମାଯ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୫। ତତିଯେ ରୂପଞ୍ଚେ, ଭନ୍ତେ, ଅନୁସେତୀତି ଯଦି ରୂପଂ ଅନୁସେତି। ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି କାମରାଗାଦୀସୁ ଯେନ ଅନୁସଯେନ ତଂ ରୂପଂ ଅନୁସେତି, ତେନେୱ ଅନୁସଯେନ ''ରତ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ମୂଳ୍ହୋ''ତି ପଣ୍ଣତ୍ତିଂ ଗଚ୍ଛତି। ନ ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ତେନ ଅଭୂତେନ ଅନୁସଯେନ ''ରତ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ମୂଳ୍ହୋ''ତି ସଙ୍ଖଂ ନ ଗଚ୍ଛତୀତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯଅଞ୍ଞତରଭିକ୍ଖୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୬। ଚତୁତ୍ଥେ ତଂ ଅନୁମୀଯତୀତି ତଂ ଅନୁସଯିତଂ ରୂପଂ ମରନ୍ତେନ ଅନୁସଯେନ ଅନୁମରତି। ନ ହି ଆରମ୍ମଣେ ଭିଜ୍ଜମାନେ ତଦାରମ୍ମଣା ଧମ୍ମା ତିଟ୍ଠନ୍ତି। ଯଂ ଅନୁମୀଯତୀତି ଯଂ ରୂପଂ ଯେନ ଅନୁସଯେନ ଅନୁମରତି। ତେନ ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ତେନ ଅନୁସଯେନ ''ରତ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ମୂଳ୍ହୋ''ତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତି। ଅଥ ୱା ଯନ୍ତି କରଣୱଚନମେତଂ, ଯେନ ଅନୁସଯେନ ଅନୁମୀଯତି, ତେନ ''ରତ୍ତୋ ଦୁଟ୍ଠୋ ମୂଳ୍ହୋ''ତି ସଙ୍ଖଂ ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫-୬। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୭-୩୮। ପଞ୍ଚମେ ଠିତସ୍ସ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ଧରମାନସ୍ସ ଜୀୱମାନସ୍ସ ଜରା ପଞ୍ଞାଯତି। ଠିତୀତି ହି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିଯସଙ୍ଖାତାଯ ଅନୁପାଲନାଯ ନାମଂ। ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତି ଜରାଯ। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

''ଉପ୍ପାଦୋ ଜାତି ଅକ୍ଖାତୋ, ଭଙ୍ଗୋ ୱୁତ୍ତୋ ୱଯୋତି ଚ;

ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ଜରା ୱୁତ୍ତା, ଠିତୀ ଚ ଅନୁପାଲନା''ତି।

ଏୱଂ ଏକେକସ୍ସ ଖନ୍ଧସ୍ସ ଉପ୍ପାଦଜରାଭଙ୍ଗସଙ୍ଖାତାନି ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ହୋନ୍ତି ଯାନି ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ''ତୀଣିମାନି, ଭିକ୍ଖୱେ, ସଙ୍ଖତସ୍ସ ସଙ୍ଖତଲକ୍ଖଣାନୀ''ତି (ଅ। ନି। ୩।୪୭)।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖତଂ ନାମ ପଚ୍ଚଯନିବ୍ବତ୍ତୋ ଯୋ କୋଚି ସଙ୍ଖାରୋ। ସଙ୍ଖାରୋ ଚ ନ ଲକ୍ଖଣଂ, ଲକ୍ଖଣଂ ନ ସଙ୍ଖାରୋ, ନ ଚ ସଙ୍ଖାରେନ ୱିନା ଲକ୍ଖଣଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ସକ୍କା, ନାପି ଲକ୍ଖଣଂ ୱିନା ସଙ୍ଖାରୋ, ଲକ୍ଖଣେନ ପନ ସଙ୍ଖାରୋ ପାକଟୋ ହୋତି। ଯଥା ହି ନ ଚ ଗାୱୀଯେୱ ଲକ୍ଖଣଂ, ଲକ୍ଖଣମେୱ ନ ଗାୱୀ, ନାପି ଗାୱିଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଲକ୍ଖଣଂ ପଞ୍ଞାପେତୁଂ ସକ୍କା, ନାପି ଲକ୍ଖଣଂ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଗାୱିଂ, ଲକ୍ଖଣେନ ପନ ଗାୱୀ ପାକଟା ହୋତି, ଏୱଂସମ୍ପଦମିଦଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ତତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରାନଂ ଉପ୍ପାଦକ୍ଖଣେ ସଙ୍ଖାରୋପି ଉପ୍ପାଦଲକ୍ଖଣମ୍ପି କାଲସଙ୍ଖାତୋ ତସ୍ସ ଖଣୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ''ଉପ୍ପାଦୋପୀ''ତି ୱୁତ୍ତେ ସଙ୍ଖାରୋପି ଜରାଲକ୍ଖଣମ୍ପି କାଲସଙ୍ଖାତୋ ତସ୍ସ ଖଣୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଭଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ସଙ୍ଖାରୋପି ତଂଲକ୍ଖଣମ୍ପି କାଲସଙ୍ଖାତୋ ତସ୍ସ ଖଣୋପି ପଞ୍ଞାଯତି। ଅପରେ ପନ ୱଦନ୍ତି ''ଅରୂପଧମ୍ମାନଂ ଜରାଖଣୋ ନାମ ନ ସକ୍କା ପଞ୍ଞାପେତୁଂ, ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଚ 'ୱେଦନାଯ ଉପ୍ପାଦୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ୱଯୋ ପଞ୍ଞାଯତି, ଠିତାଯ ଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀ'ତି ୱଦନ୍ତୋ ଅରୂପଧମ୍ମାନମ୍ପି ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ପଞ୍ଞାପେତି, ତାନି ଅତ୍ଥିକ୍ଖଣଂ ଉପାଦାଯ ଲବ୍ଭନ୍ତୀ''ତି ୱତ୍ୱା –

''ଅତ୍ଥିତା ସବ୍ବଧମ୍ମାନଂ, ଠିତି ନାମ ପୱୁଚ୍ଚତି;

ତସ୍ସେୱ ଭେଦୋ ମରଣଂ, ସବ୍ବଦା ସବ୍ବପାଣିନ''ନ୍ତି। –

ଇମାଯ ଆଚରିଯଗାଥାଯ ତମତ୍ଥଂ ସାଧେନ୍ତି। ଅଥ ୱା ସନ୍ତତିୱସେନ ଠାନଂ ଠିତୀତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି ଚ ୱଦନ୍ତି। ଯସ୍ମା ପନ ସୁତ୍ତେ ଅଯଂ ୱିସେସୋ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ଆଚରିଯମତିଯା ସୁତ୍ତଂ ଅପଟିବାହେତ୍ୱା ସୁତ୍ତମେୱ ପମାଣଂ କତ୍ତବ୍ବଂ। ଛଟ୍ଠଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠାନି।

୭-୧୦। ଅନୁଧମ୍ମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୯-୪୨। ସତ୍ତମେ ଧମ୍ମାନୁଧମ୍ମପ୍ପଟିପନ୍ନସ୍ସାତି ନୱନ୍ନଂ ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମାନଂ ଅନୁଲୋମଧମ୍ମଂ ପୁବ୍ବଭାଗପଟିପଦଂ ପଟିପନ୍ନସ୍ସ। ଅଯମନୁଧମ୍ମୋତି

ଅଯଂ ଅନୁଲୋମଧମ୍ମୋ ହୋତି। ନିବ୍ବିଦାବହୁଲୋତି ଉକ୍କଣ୍ଠନବହୁଲୋ ହୁତ୍ୱା। ପରିଜାନାତୀତି ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଜାନାତି। ପରିମୁଚ୍ଚତୀତି ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ଉପ୍ପନ୍ନାଯ ପହାନପରିଞ୍ଞାଯ ପରିମୁଚ୍ଚତି। ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ମଗ୍ଗୋୱ କଥିତୋ ହୋତି, ତଥା ଇତୋ ପରେସୁ ତୀସୁ। ଇଧ ପନ ଅନୁପସ୍ସନା ଅନିଯମିତା, ତେସୁ ନିଯମିତା। ତସ୍ମା ଇଧାପି ସା ତତ୍ଥ ନିଯମିତୱସେନେୱ ନିଯମେତବ୍ବା। ନ ହି ସକ୍କା ତୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଅନୁପସ୍ସନଂ ୱିନା ନିବ୍ବିନ୍ଦିତୁଂ ପରିଜାନିତୁଂ ୱାତି। ସତ୍ତମାଦୀନି।

ନତୁମ୍ହାକୱଗ୍ଗୋ ଚତୁତ୍ଥୋ।

୫। ଅତ୍ତଦୀପୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅତ୍ତଦୀପସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୩। ଅତ୍ତଦୀପୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଅତ୍ତଦୀପାତି ଅତ୍ତାନଂ ଦୀପଂ ତାଣଂ ଲେଣଂ ଗତିଂ ପରାଯଣଂ ପତିଟ୍ଠଂ କତ୍ୱା ୱିହରଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅତ୍ତସରଣାତି ଇଦଂ ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅନଞ୍ଞସରଣାତି ଇଦଂ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସରଣପଟିକ୍ଖେପୱଚନଂ। ନ ହି ଅଞ୍ଞୋ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସରଣଂ ହୋତି ଅଞ୍ଞସ୍ସ ୱାଯାମେନ ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଅସିଜ୍ଝନତୋ, ୱୁତ୍ତମ୍ପି ଚେତଂ –

''ଅତ୍ତା ହି ଅତ୍ତନୋ ନାଥୋ,

କୋ ହି ନାଥୋ ପରୋ ସିଯା''ତି। (ଧ। ପ। ୧୬୦);

ତେନାହ ''ଅନଞ୍ଞସରଣା''ତି। କୋ ପନେତ୍ଥ ଅତ୍ତା ନାମ? ଲୋକିଯଲୋକୁତ୍ତରୋ ଧମ୍ମୋ। ତେନେୱାହ – ''ଧମ୍ମଦୀପା ଧମ୍ମସରଣା ଅନଞ୍ଞସରଣା''ତି। ଯୋନୀତି କାରଣଂ – ''ଯୋନି ହେସା, ଭୂମିଜ, ଫଲସ୍ସ ଅଧିଗମାଯା''ତିଆଦୀସୁ (ମ। ନି। ୩।୨୨୬) ୱିଯ। କିଂପହୋତିକାତି କିଂପଭୁତିକା, କୁତୋ ପଭୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ? ରୂପସ୍ସ ତ୍ୱେୱାତି ଇଦଂ ତେସଂଯେୱ ସୋକାଦୀନଂ ପହାନଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ନ ପରିତସ୍ସତୀତି ନ ଗଣ୍ହାତି ନ ଗହତି। ତଦଙ୍ଗନିବ୍ବୁତୋତି ତେନ ୱିପସ୍ସନଙ୍ଗେନ କିଲେସାନଂ ନିବ୍ବୁତତ୍ତା ତଦଙ୍ଗନିବ୍ବୁତୋ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱିପସ୍ସନାୱ କଥିତା। ପଠମଂ।

୨। ପଟିପଦାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୪। ଦୁତିଯେ ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଗାମିନୀ ସମନୁପସ୍ସନାତି ଯସ୍ମା ସକ୍କାଯୋ ଦୁକ୍ଖଂ, ତସ୍ସ ଚ ସମୁଦଯଗାମିନୀ ପଟିପଦା ନାମ ''ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀ''ତି ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠିସମନୁପସ୍ସନା ୱୁତ୍ତା, ତସ୍ମା ଦୁକ୍ଖସମୁଦଯଗାମିନୀ ସମନୁପସ୍ସନାତି ଅଯମେତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ହୋତି। ଦୁକ୍ଖନିରୋଧଗାମିନୀ ସମନୁପସ୍ସନାତି ଏତ୍ଥ ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ଚତୁମଗ୍ଗଞ୍ଞାଣଂ ''ସମନୁପସ୍ସନା''ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟଂ କଥିତଂ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୫। ତତିଯେ ସମ୍ମପ୍ପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବନ୍ତି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ମଗ୍ଗପଞ୍ଞାଯ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ୱିରଜ୍ଜତି ୱିମୁଚ୍ଚତୀତି ମଗ୍ଗକ୍ଖଣେ ୱିରଜ୍ଜତି, ଫଲକ୍ଖଣେ ୱିମୁଚ୍ଚତି। ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହୀତି ଅନୁପ୍ପାଦନିରୋଧେନ ନିରୁଦ୍ଧେହି ଆସୱେହି ଅଗହେତ୍ୱା ଇତି ୱିମୁଚ୍ଚତି। ରୂପଧାତୁଯାତିଆଦି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ସହ ଫଲେନ ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଦସ୍ସନତ୍ଥନ୍ତିପି ୱଦନ୍ତିଯେୱ। ଠିତନ୍ତି ଉପରି କତ୍ତବ୍ବକିଚ୍ଚାଭାୱେନ ଠିତଂ। ଠିତତ୍ତା ସନ୍ତୁସ୍ସିତନ୍ତି ପତ୍ତବ୍ବଂ ପତ୍ତଭାୱେନ ସନ୍ତୁଟ୍ଠଂ। ପଚ୍ଚତ୍ତଂଯେୱ ପରିନିବ୍ବାଯତୀତି ସଯମେୱ ପରିନିବ୍ବାଯତି। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିଯଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୬। ଚତୁତ୍ଥେ ପୁବ୍ବନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିଯୋତି ପୁବ୍ବନ୍ତଂ ଅନୁଗତା ଅଟ୍ଠାରସ ଦିଟ୍ଠିଯୋ ନ ହୋନ୍ତି। ଅପରନ୍ତାନୁଦିଟ୍ଠିଯୋତି ଅପରନ୍ତଂ ଅନୁଗତା ଚତୁଚତ୍ତାଲୀସ ଦିଟ୍ଠିଯୋ ନ ହୋନ୍ତି। ଥାମସୋ ପରାମାସୋତି ଦିଟ୍ଠିଥାମସୋ ଚେୱ ଦିଟ୍ଠିପରାମାସୋ ଚ ନ ହୋତି। ଏତ୍ତାୱତା ପଠମମଗ୍ଗୋ ଦସ୍ସିତୋ। ଇଦାନି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ତଯୋ ମଗ୍ଗେ ଚ ଫଲାନି ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ରୂପସ୍ମିନ୍ତିଆଦି ଆରଦ୍ଧଂ। ଅଥ ୱା ଦିଟ୍ଠିଯୋ ନାମ ୱିପସ୍ସନାଯ ଏୱ ପହୀନା, ଇଦଂ ପନ ଉପରି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସମନୁପସ୍ସନାସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୭। ପଞ୍ଚମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି ଏତେସଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରନ୍ତି ପରିପୁଣ୍ଣଗାହୱସେନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ସମନୁପସ୍ସନ୍ତି, ଅପରିପୁଣ୍ଣଗାହୱସେନ ଏତେସଂ ଅଞ୍ଞତରଂ। ଇତି ଅଯଞ୍ଚେୱ ସମନୁପସ୍ସନାତି ଇତି ଅଯଞ୍ଚ ଦିଟ୍ଠିସମନୁପସ୍ସନା। ଅସ୍ମୀତି ଚସ୍ସ ଅୱିଗତଂ ହୋତୀତି ଯସ୍ସ ଅଯଂ ସମନୁପସ୍ସନା ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମିଂ ଅସ୍ମୀତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାତଂ ପପଞ୍ଚତ୍ତଯଂ ଅୱିଗତମେୱ ହୋତି। ପଞ୍ଚନ୍ନଂଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅୱକ୍କନ୍ତି ହୋତୀତି ତସ୍ମିଂ କିଲେସଜାତେ ସତି କମ୍ମକିଲେସପଚ୍ଚଯାନଂ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ନିବ୍ବତ୍ତି ହୋତି।

ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ମନୋତି ଇଦଂ କମ୍ମମନଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ଧମ୍ମାତି ଆରମ୍ମଣଂ। ଅୱିଜ୍ଜାଧାତୂତି ଜୱନକ୍ଖଣେ ଅୱିଜ୍ଜା। ଅୱିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସଜେନାତି ଅୱିଜ୍ଜାସମ୍ପଯୁତ୍ତଫସ୍ସତୋ ଜାତେନ। ଅପିଚ ମନୋତି ଭୱଙ୍ଗକ୍ଖଣେ ୱିପାକମନୋଧାତୁ, ଆୱଜ୍ଜନକ୍ଖଣେ କିରିଯମନୋଧାତୁ। ଧମ୍ମାଦଯୋ ୱୁତ୍ତପ୍ପକାରାୱ। ଅସ୍ମୀତିପିସ୍ସ ହୋତୀତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ଅସ୍ମୀତି ଏୱମ୍ପିସ୍ସ ହୋତି। ଇତୋ ପରେସୁ ଅଯମହମସ୍ମୀତି ରୂପାଦୀସୁ କିଞ୍ଚିଦେୱ ଧମ୍ମଂ ଗହେତ୍ୱା ''ଅଯଂ ଅହମସ୍ମୀ''ତି ଅତ୍ତଦିଟ୍ଠିୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ସସ୍ସତଦିଟ୍ଠିୱସେନ। ନ ଭୱିସ୍ସନ୍ତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୱସେନ। ରୂପୀ ଭୱିସ୍ସନ୍ତିଆଦୀନି ସବ୍ବାନି ସସ୍ସତମେୱ ଭଜନ୍ତି। ଅଥେତ୍ଥାତି ଅଥ ତେନେୱାକାରେନ ଠିତେସୁ ଏତେସୁ ଇନ୍ଦ୍ରିଯେସୁ। ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତୀତି ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଅଞ୍ଞାଣଭୂତା ଅୱିଜ୍ଜା ପହୀଯତି। ୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱିଜ୍ଜା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମେତ୍ଥ ଅସ୍ମୀତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଯୋ। କମ୍ମସ୍ସ ପଞ୍ଚନ୍ନଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସନ୍ଧି, ୱିପାକମନଂ ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିଯପକ୍ଖିକଂ କତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଞ୍ଚ ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନଂ କମ୍ମସ୍ସ ଚ ଅନ୍ତରେ ଏକୋ ସନ୍ଧୀତି। ଇତି ତଯୋ ପପଞ୍ଚା ଅତୀତୋ ଅଦ୍ଧା, ଇନ୍ଦ୍ରିଯାଦୀନି ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନୋ ଅଦ୍ଧା, ତତ୍ଥ କମ୍ମମନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଅନାଗତସ୍ସ ପଚ୍ଚଯୋ ଦସ୍ସିତୋତି। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଖନ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୮। ଛଟ୍ଠେ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ କାମାୱଚରୋ, ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ଚତୁଭୂମକା। ସାସୱନ୍ତି ଆସୱାନଂ ଆରମ୍ମଣଭାୱେନ ପଚ୍ଚଯଭୂତଂ। ଉପାଦାନିଯନ୍ତି ତଥେୱ ଚ ଉପାଦାନାନଂ ପଚ୍ଚଯଭୂତଂ। ୱଚନତ୍ଥୋ ପନେତ୍ଥ – ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ପୱତ୍ତେହି ସହ ଆସୱେହୀତି ସାସୱଂ। ଉପାଦାତବ୍ବନ୍ତି ଉପାଦାନିଯଂ। ଇଧାପି ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ କାମାୱଚରୋ, ଅୱସେସା ଚତୁଭୂମକା ୱିପସ୍ସନାଚାରୱସେନ ୱୁତ୍ତା। ଏୱମେତ୍ଥ ରୂପଂ ରାସଟ୍ଠେନ ଖନ୍ଧେସୁ ପୱିଟ୍ଠଂ, ସାସୱରାସଟ୍ଠେନ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ। ୱେଦନାଦଯୋ ସାସୱାପି ଅତ୍ଥି, ଅନାସୱାପି ଅତ୍ଥି। ତେ ରାସଟ୍ଠେନ ସବ୍ବେପି ଖନ୍ଧେସୁ ପୱିଟ୍ଠା, ଚତୁଭୂମକା ପନେତ୍ଥ ସାସୱଟ୍ଠେନ ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ପୱିଟ୍ଠାତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭-୮। ସୋଣସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୪୯-୫୦। ସତ୍ତମେ ସେଯ୍ୟୋହମସ୍ମୀତି ୱିସିଟ୍ଠୋ ଉତ୍ତମୋ ଅହମସ୍ମି। କିମଞ୍ଞତ୍ର ଯଥାଭୂତସ୍ସ ଅଦସ୍ସନାତି ଯଥାଭୂତସ୍ସ ଅଦସ୍ସନତୋ ଅଞ୍ଞଂ କିଂ ଭୱେଯ୍ୟ? ଅଦସ୍ସନଂ ଅଞ୍ଞାଣମେୱ ଭୱେଯ୍ୟାତି ଅତ୍ଥୋ। ଇଦାନିସ୍ସ ତେ ପରିୱଟ୍ଟଂ ୱଜିରଭେଦଦେସନଂ ଆରଭନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ସୋଣୋତିଆଦିମାହ। ଅଟ୍ଠମଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ସତ୍ତମଅଟ୍ଠମାନି।

୯-୧୦। ନନ୍ଦିକ୍ଖଯସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୫୧-୫୨। ନୱମଦସମେସୁ ନନ୍ଦିକ୍ଖଯା ରାଗକ୍ଖଯୋ, ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋତି ଇଦଂ ନନ୍ଦୀତି ୱା ରାଗୋତି ୱା ଇମେସଂ ଅତ୍ଥତୋ ନିନ୍ନାନାକରଣତାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ନିବ୍ବିଦାନୁପସ୍ସନାଯ ୱା ନିବ୍ବିନ୍ଦନ୍ତୋ ନନ୍ଦିଂ ପଜହତି, ୱିରାଗାନୁପସ୍ସନାଯ ୱିରଜ୍ଜନ୍ତୋ ରାଗଂ ପଜହତି। ଏତ୍ତାୱତା ୱିପସ୍ସନଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱା ''ରାଗକ୍ଖଯା ନନ୍ଦିକ୍ଖଯୋ''ତି ଇଧ ମଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''ନନ୍ଦିରାଗକ୍ଖଯା ଚିତ୍ତଂ ୱିମୁତ୍ତ''ନ୍ତି ଫଲଂ ଦସ୍ସିତନ୍ତି। ନୱମଦସମାନି।

ଅତ୍ତଦୀପୱଗ୍ଗୋ ପଞ୍ଚମୋ।

ମୂଲପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

୬। ଉପଯୱଗ୍ଗୋ

୧। ଉପଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୩। ଉପଯୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଉପଯୋତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଉପଗତୋ। ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣଂ। ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି କମ୍ମଂ ଜୱାପେତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଧିଆକଡ୍ଢନସମତ୍ଥତାଯ ୱୁଦ୍ଧିଆଦୀନି ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟ। ୱିଞ୍ଞାଣୁପଯନ୍ତି ପଦସ୍ସ ଅଗ୍ଗହଣେ କାରଣଂ ୱୁତ୍ତମେୱ। ୱୋଚ୍ଛିଜ୍ଜତାରମ୍ମଣନ୍ତି ପଟିସନ୍ଧିଆକଡ୍ଢନସମତ୍ଥତାଯ ଅଭାୱେନ ଆରମ୍ମଣଂ ୱୋଚ୍ଛିଜ୍ଜତି। ପତିଟ୍ଠା ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସାତି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପତିଟ୍ଠା ନ ହୋତି। ତଦପ୍ପତିଟ୍ଠିତନ୍ତି ତଂ ଅପ୍ପତିଟ୍ଠିତଂ। ଅନଭିସଙ୍ଖଚ୍ଚ ୱିମୁତ୍ତନ୍ତି ପଟିସନ୍ଧିଂ ଅନଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ୱିମୁତ୍ତଂ। ପଠମଂ।

୨। ବୀଜସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୪। ଦୁତିଯେ ବୀଜଜାତାନୀତି ବୀଜାନି। ମୂଲବୀଜନ୍ତି ୱଚଂ ୱଚତ୍ତଂ ହଲିଦ୍ଦଂ ସିଙ୍ଗିୱେରନ୍ତି ଏୱମାଦି। ଖନ୍ଧବୀଜନ୍ତି ଅସ୍ସତ୍ଥୋ ନିଗ୍ରୋଧୋତି ଏୱମାଦି। ଫଳୁବୀଜନ୍ତି ଉଚ୍ଛୁ ୱେଳୁ ନଳୋତି ଏୱମାଦି। ଅଗ୍ଗବୀଜନ୍ତି ଅଜ୍ଜୁକଂ ଫଣିଜ୍ଜକନ୍ତି ଏୱମାଦି। ବୀଜବୀଜନ୍ତି ସାଲିୱୀହିଆଦି ପୁବ୍ବଣ୍ଣଞ୍ଚେୱ ମୁଗ୍ଗମାସାଦି ଅପରଣ୍ଣଞ୍ଚ। ଅଖଣ୍ଡାନୀତି ଅଭିନ୍ନାନି। ଭିନ୍ନକାଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ବୀଜଂ ବୀଜତ୍ଥାଯ ନ ଉପକପ୍ପତି। ଅପୂତିକାନୀତି ଉଦକତେମନେନ ଅପୂତିକାନି। ପୂତିବୀଜଞ୍ହି ବୀଜତ୍ଥାଯ ନ ଉପକପ୍ପତି। ଅୱାତାତପହତାନୀତି ୱାତେନ ଚ ଆତପେନ ଚ ନ ହତାନି, ନିରୋଜତଂ ନ ପାପିତାନି। ନିରୋଜଞ୍ହି କସଟଂ ବୀଜଂ ବୀଜତ୍ଥାଯ ନ ଉପକପ୍ପତି। ସାରାଦାନୀତି ଗହିତସାରାନି ପତିଟ୍ଠିତସାରାନି। ନିସ୍ସାରଞ୍ହି ବୀଜଂ ବୀଜତ୍ଥାଯ ନ ଉପକପ୍ପତି। ସୁଖସଯିତାନୀତି ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ କୋଟ୍ଠେ ପକ୍ଖିତ୍ତନିଯାମେନେୱ ସୁଖଂ ସଯିତାନି। ପଥୱୀତି ହେଟ୍ଠା ପତିଟ୍ଠାନପଥୱୀ। ଆପୋତି ଉପରିସ୍ନେହନଆପୋ। ଚତସ୍ସୋ ୱିଞ୍ଞାଣଟ୍ଠିତିଯୋତି କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ଆରମ୍ମଣଭୂତା ରୂପାଦଯୋ ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା। ତେ ହି ଆରମ୍ମଣୱସେନ ପତିଟ୍ଠାଭୂତତ୍ତା ପଥୱୀଧାତୁସଦିସା। ନନ୍ଦିରାଗୋ ସିନେହନଟ୍ଠେନ ଆପୋଧାତୁସଦିସୋ। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ସାହାରନ୍ତି ସପ୍ପଚ୍ଚଯଂ କମ୍ମୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତଞ୍ହି ବୀଜଂ ୱିଯ ପଥୱିଯଂ ଆରମ୍ମଣପଥୱିଯଂ ୱିରୁହତି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଉଦାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୫। ତତିଯେ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସୀତି ବଲୱସୋମନସ୍ସସମୁଟ୍ଠାନଂ ଉଦାନଂ ଉଦାହରି। କିଂ ନିସ୍ସାଯ ପନେସ ଭଗୱତୋ ଉପ୍ପନ୍ନୋତି। ସାସନସ୍ସ ନିଯ୍ୟାନିକଭାୱଂ। କଥଂ? ଏୱଂ କିରସ୍ସ ଅହୋସି, ‘‘ତଯୋମେ ଉପନିସ୍ସଯା – ଦାନୂପନିସ୍ସଯୋ ସୀଲୂପନିସ୍ସଯୋ ଭାୱନୂପନିସ୍ସଯୋ ଚା’’ତି। ତେସୁ ଦାନସୀଲୂପନିସ୍ସଯା ଦୁବ୍ବଲା, ଭାୱନୂପନିସ୍ସଯୋ ବଲୱା। ଦାନସୀଲୂପନିସ୍ସଯା ହି ତଯୋ ମଗ୍ଗେ ଚ ଫଲାନି ଚ ପାପେନ୍ତି, ଭାୱନୂପନିସ୍ସଯୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେତି। ଇତି ଦୁବ୍ବଲୂପନିସ୍ସଯେ ପତିଟ୍ଠିତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଘଟେନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ବନ୍ଧନାନି ଛେତ୍ୱା ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତି, ‘‘ଅହୋ ସାସନଂ ନିଯ୍ୟାନିକ’’ନ୍ତି ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଅଯଂ ଉଦପାଦି।

ତତ୍ଥ ‘‘ଦୁବ୍ବଲୂପନିସ୍ସଯେ ଠତ୍ୱା ଘଟମାନୋ ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି ପାପୁଣାତୀ’’ତି ଇମସ୍ସତ୍ଥସ୍ସାୱିଭାୱନତ୍ଥଂ ମିଲକତ୍ଥେରସ୍ସ ୱତ୍ଥୁ ୱେଦିତବ୍ବଂ – ସୋ କିର ଗିହିକାଲେ ପାଣାତିପାତକମ୍ମେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତୋ ଅରଞ୍ଞେ ପାସସତଞ୍ଚେୱ ଅଦୂହଲସତଞ୍ଚ ଯୋଜେସି। ଅଥେକଦିୱସଂ ଅଙ୍ଗାରପକ୍କମଂସଂ ଖାଦିତ୍ୱା ପାସଟ୍ଠାନେସୁ ୱିଚରନ୍ତୋ ପିପାସାଭିଭୂତୋ ଏକସ୍ସ ଅରଞ୍ଞୱାସିତ୍ଥେରସ୍ସ ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଥେରସ୍ସ ଚଙ୍କମନ୍ତସ୍ସ ଅୱିଦୂରେ ଠିତଂ ପାନୀଯଘଟଂ ୱିୱରି, ହତ୍ଥତେମନମତ୍ତମ୍ପି ଉଦକଂ ନାଦ୍ଦସ। ସୋ କୁଜ୍ଝିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ଭିକ୍ଖୁ, ଭିକ୍ଖୁ ତୁମ୍ହେ ଗହପତିକେହି ଦିନ୍ନଂ ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ସୁପଥ, ପାନୀଯଘଟେ ଅଞ୍ଜଲିମତ୍ତମ୍ପି ଉଦକଂ ନ ଠପେଥ, ନ ଯୁତ୍ତମେତ’’ନ୍ତି। ଥେରୋ ‘‘ମଯା ପାନୀଯଘଟୋ ପୂରେତ୍ୱା ଠପିତୋ, କିଂ ନୁ ଖୋ ଏତ’’ନ୍ତି? ଗନ୍ତ୍ୱା ଓଲୋକେନ୍ତୋ ପରିପୁଣ୍ଣଘଟଂ ଦିସ୍ୱା ପାନୀଯସଙ୍ଖଂ ପୂରେତ୍ୱା ଅଦାସି। ସୋ ଦ୍ୱତ୍ତିସଙ୍ଖପୂରଂ ପିୱିତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଏୱଂ ପୂରିତଘଟୋ ନାମ ମମ କମ୍ମଂ ଆଗମ୍ମ ତତ୍ତକପାଲୋ ୱିଯ ଜାତୋ। କିଂ ନୁ ଖୋ ଅନାଗତେ ଅତ୍ତଭାୱେ ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି? ସଂୱିଗ୍ଗଚିତ୍ତୋ ଧନୁଂ ଛଡ୍ଡେତ୍ୱା, ‘‘ପବ୍ବାଜେଥ ମଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ତଚପଞ୍ଚକକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଚିକ୍ଖିତ୍ୱା ତଂ ପବ୍ବାଜେସି।

ତସ୍ସ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋନ୍ତସ୍ସ ବହୂନଂ ମିଗସୂକରାନଂ ମାରିତଟ୍ଠାନଂ ପାସଅଦୂହଲାନଞ୍ଚ ଯୋଜିତଟ୍ଠାନଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ତଂ ଅନୁସ୍ସରତୋ ସରୀରେ ଦାହୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, କୂଟଗୋଣୋ ୱିଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନମ୍ପି ୱୀଥିଂ ନ ପଟିପଜ୍ଜତି। ସୋ ‘‘କିଂ କରିସ୍ସାମି ଭିକ୍ଖୁଭାୱେନା’’ତି ? ଅନଭିରତିଯା ପୀଳିତୋ ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଆହ – ‘‘ନ ସକ୍କୋମି, ଭନ୍ତେ, ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁ’’ନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ଥେରୋ ‘‘ହତ୍ଥକମ୍ମଂ କରୋହୀ’’ତି ଆହ। ସୋ ‘‘ସାଧୁ, ଭନ୍ତେ’’ତି ୱତ୍ୱା ଉଦୁମ୍ବରାଦଯୋ ଅଲ୍ଲରୁକ୍ଖେ ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ମହନ୍ତଂ ରାସିଂ କତ୍ୱା, ‘‘ଇଦାନି କିଂ କରୋମୀ’’ତି ପୁଚ୍ଛି? ଝାପେହି ନନ୍ତି। ସୋ ଚତୂସୁ ଦିସାସୁ ଅଗ୍ଗିଂ ଦତ୍ୱା ଝାପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ, ‘‘ଭନ୍ତେ, ନ ସକ୍କୋମୀ’’ତି ଆହ। ଥେରୋ ‘‘ତେନ ହି ଅପେହୀ’’ତି ପଥୱିଂ ଦ୍ୱିଧା କତ୍ୱା ଅୱୀଚିତୋ ଖଜ୍ଜୋପନକମତ୍ତଂ ଅଗ୍ଗିଂ ନୀହରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପକ୍ଖିପି। ସୋ ତାୱ ମହନ୍ତଂ ରାସିଂ ସୁକ୍ଖପଣ୍ଣଂ ୱିଯ ଖଣେନ ଝାପେସି। ଅଥସ୍ସ ଥେରୋ ଅୱୀଚିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା, ‘‘ସଚେ ୱିବ୍ଭମିସ୍ସସି, ଏତ୍ଥ ପଚ୍ଚିସ୍ସସୀ’’ତି ସଂୱେଗଂ ଜନେସି। ସୋ ଅୱୀଚିଦସ୍ସନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ପୱେଧମାନୋ ‘‘ନିଯ୍ୟାନିକଂ, ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧସାସନ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି, ଆମାୱୁସୋତି। ଭନ୍ତେ, ବୁଦ୍ଧସାସନସ୍ସ ନିଯ୍ୟାନିକତ୍ତେ ସତି ମିଲକ୍କୋ ଅତ୍ତମୋକ୍ଖଂ କରିସ୍ସତି, ମା ଚିନ୍ତଯିତ୍ଥାତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସମଣଧମ୍ମଂ କରୋତି ଘଟେତି, ତସ୍ସ

ୱଉପଟିୱଙ୍ଗ ପୂରେତି, ନିଦାଯ ବାଧଯମାନାଯ ତିନ୍ତଂ ପଲାଲଂ ସୀସେ ଠପେତ୍ୱା ପାଦେ ସୋଣ୍ଡିଯଂ ଓତାରେତ୍ୱା ନିସୀଦତି। ସୋ ଏକଦିୱସଂ ପାନୀଯଂ ପରିସ୍ସାୱେତ୍ୱା ଘଟଂ ଉରୁମ୍ହି ଠପେତ୍ୱା ଉଦକମଣିକାନଂ ପଚ୍ଛେଦଂ ଆଗମଯମାନୋ ଅଚ୍ଛାସି। ଅଥ ଖୋ ଥେରୋ ସାମଣେରସ୍ସ ଇମଂ ଉଦ୍ଦେସଂ ଦେତି –

''ଉଟ୍ଠାନୱତୋ ସତୀମତୋ,

ସୁଚିକମ୍ମସ୍ସ ନିସମ୍ମକାରିନୋ;

ସଞ୍ଞତସ୍ସ ଧମ୍ମଜୀୱିନୋ,

ଅପ୍ପମତ୍ତସ୍ସ ଯସୋଭିୱଡ୍ଢତୀ''ତି। (ଧ। ପ। ୨୪);

ସୋ ଚତୁପ୍ପଦିକମ୍ପି ତଂ ଗାଥଂ ଅତ୍ତନିଯେୱ ଉପନେସି – ''ଉଟ୍ଠାନୱତା ନାମ ମାଦିସେନ ଭୱିତବ୍ବଂ। ସତିମତାପି ମାଦିସେନେୱ…ପେ… ଅପ୍ପମତ୍ତେନପି ମାଦିସେନେୱ ଭୱିତବ୍ବ''ନ୍ତି। ଏୱଂ ତଂ ଗାଥଂ ଅତ୍ତନି ଉପନେତ୍ୱା ତସ୍ମିଂଯେୱ ପଦୱାରେ ଠିତୋ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଅନାଗାମିଫଲେ ପତିଟ୍ଠାଯ ହଟ୍ଠତୁଟ୍ଠୋ –

''ଅଲ୍ଲଂ ପଲାଲପୁଞ୍ଜାହଂ, ସୀସେନାଦାଯ ଚଙ୍କମିଂ;

ପତ୍ତୋସ୍ମି ତତିଯଂ ଠାନଂ, ଏତ୍ଥ ମେ ନତ୍ଥି ସଂସଯୋ''ତି। –

ଇମଂ ଉଦାନଗାଥଂ ଆହ। ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖଲୂପନିସ୍ସଯେ ଠିତୋ ଘଟେନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ତୀଣି ମଗ୍ଗଫଲାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତି। ତେନାହ ଭଗୱା – ''ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା, ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଏୱଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ ଓରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନୀ''ତି।

ତତ୍ଥ ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯାତି ସଚେ ଅହଂ ନ ଭୱେଯ୍ୟଂ, ମମ ପରିକ୍ଖାରୋପି ନ ଭୱେଯ୍ୟ। ସଚେ ୱା ପନ ମେ ଅତୀତେ କମ୍ମାଭିସଙ୍ଖାରୋ ନାଭୱିସ୍ସ, ଇଦଂ ମେ ଏତରହି ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ନ ଭୱେଯ୍ୟ। ନାଭୱିସ୍ସ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀତି ଇଦାନି ପନ ତଥା ପରକ୍କମିସ୍ସାମି, ଯଥା ମେ ଆଯତିଂ ଖନ୍ଧାଭିନିବ୍ବତ୍ତକୋ କମ୍ମସଙ୍ଖାରୋ ନ ଭୱିସ୍ସତି, ତସ୍ମିଂ ଅସତି ଆଯତିଂ ପଟିସନ୍ଧି ନାମ ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତି। ଏୱଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚମାନୋତି ଏୱଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁ ଦୁକ୍ଖଲୂପନିସ୍ସଯେ ଠିତୋ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେତି ଏୱଂ ସାସନସ୍ସ ନିଯ୍ୟାନିକଭାୱଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତେନ ଭଗୱତା ଇମସ୍ମିଂ ଉଦାନେ ୱୁତ୍ତେ। ରୂପଂ ୱିଭୱିସ୍ସତୀତି ରୂପଂ ଭିଜ୍ଜିସ୍ସତି। ରୂପସ୍ସ ୱିଭୱାତି ୱିଭୱଦସ୍ସନେନ ସହୱିପସ୍ସନେନ। ସହୱିପସ୍ସନକା ହି ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗା ରୂପାଦୀନଂ ୱିଭୱଦସ୍ସନଂ ନାମ। ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚମାନୋ, ଭନ୍ତେ, ଭିକ୍ଖୁ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟାତି, ଭନ୍ତେ, ଏୱଂ ଅଧିମୁଚ୍ଚମାନୋ ଭିକ୍ଖୁ ଛିନ୍ଦେଯ୍ୟେୱ ପଞ୍ଚୋରମ୍ଭାଗିଯାନି ସଂଯୋଜନାନି। କସ୍ମା ନ ଛିନ୍ଦିସ୍ସତୀତି?

ଇଦାନି ଉପରି ମଗ୍ଗଫଲଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତୋ କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଅନନ୍ତରାତି ଦ୍ୱେ ଅନନ୍ତରାନି ଆସନ୍ନାନନ୍ତରଞ୍ଚ ଦୂରାନନ୍ତରଞ୍ଚ। ୱିପସ୍ସନା ମଗ୍ଗସ୍ସ ଆସନ୍ନାନନ୍ତରଂ ନାମ, ଫଲସ୍ସ ଦୂରାନନ୍ତରଂ ନାମ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ''କଥଂ ପନ, ଭନ୍ତେ, ଜାନତୋ କଥଂ ପସ୍ସତୋ ୱିପସ୍ସନାନନ୍ତରା 'ଆସୱାନଂ ଖଯୋ'ତି ସଙ୍ଖଂ ଗତଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ ହୋତୀ''ତି ପୁଚ୍ଛତି। ଅତସିତାଯେତି ଅତସିତବ୍ବେ ଅଭାଯିତବ୍ବେ ଠାନମ୍ହି। ତାସଂ ଆପଜ୍ଜତୀତି ଭଯଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତାସୋ ହେସୋତି ଯା ଏସା ''ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯା''ତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ଦୁବ୍ବଲୱିପସ୍ସନା, ସା ଯସ୍ମା ଅତ୍ତସିନେହଂ ପରିଯାଦାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତସ୍ମା ଅସ୍ସୁତୱତୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ତାସୋ ନାମ ହୋତି। ସୋ ହି ''ଇଦାନାହଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସାମି, ନ ଦାନି କିଞ୍ଚି ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଅତ୍ତାନଂ ପପାତେ ପତନ୍ତଂ ୱିଯ ପସ୍ସତି ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ରାହ୍ମଣୋ ୱିଯ। ଲୋହପାସାଦସ୍ସ କିର ହେଟ୍ଠା ତିପିଟକଚୂଳନାଗତ୍ଥେରୋ ତିଲକ୍ଖଣାହତଂ ଧମ୍ମଂ ପରିୱତ୍ତେତି। ଅଥ ଅଞ୍ଞତରସ୍ସ ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ଏକମନ୍ତେ ଠତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ସୁଣନ୍ତସ୍ସ ସଙ୍ଖାରା ସୁଞ୍ଞତୋ ଉପଟ୍ଠହିଂସୁ। ସୋ ପପାତେ ପତନ୍ତୋ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ୱିୱଟଦ୍ୱାରେନ ତତୋ ପଲାଯିତ୍ୱା ଗେହଂ ପୱିସିତ୍ୱା, ପୁତ୍ତଂ ଉରେ ସଯାପେତ୍ୱା, ''ତାତ, ସକ୍ୟସମଯଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତୋ ମନମ୍ହି ନଟ୍ଠୋ''ତି ଆହ। ନ ହେସୋ ଭିକ୍ଖୁ ତାସୋତି ଏସା ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ବଲୱୱିପସ୍ସନା ସୁତୱତୋ ଅରିଯସାୱକସ୍ସ ନ ତାସୋ ନାମ ହୋତି। ନ ହି ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି ''ଅହଂ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସାମୀ''ତି ୱା ''ୱିନସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ୱାତି। ଏୱଂ ପନ ହୋତି ''ସଙ୍ଖାରାୱ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି, ସଙ୍ଖାରାୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତୀ''ତି। ତତିଯଂ।

୪। ଉପାଦାନପରିପୱତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୬। ଚତୁତ୍ଥେ ଚତୁପରିୱଟ୍ଟନ୍ତି ଏକେକସ୍ମିଂ ଖନ୍ଧେ ଚତୁନ୍ନଂ ପରିୱଟ୍ଟନୱସେନ। ରୂପଂ ଅବ୍ଭଞ୍ଞାସିନ୍ତି ରୂପଂ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚନ୍ତି ଅଭିଞ୍ଞାସିଂ। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଆହାରସମୁଦଯାତି ଏତ୍ଥ ସଚ୍ଛନ୍ଦରାଗୋ କବଳୀକାରାହାରୋ ଆହାରୋ ନାମ। ପଟିପନ୍ନାତି ସୀଲତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ପଟିପନ୍ନା ହୋନ୍ତି। ଗାଧନ୍ତୀତି ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି। ଏତ୍ତାୱତା ସେକ୍ଖଭୂମିଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଅସେକ୍ଖଭୂମିଂ କଥେନ୍ତୋ ଯେ ଚ ଖୋ କେଚି, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ସୁୱିମୁତ୍ତାତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିଯା ସୁଟ୍ଠୁ ୱିମୁତ୍ତା। କେୱଲିନୋତି ସକଲିନୋ କତସବ୍ବକିଚ୍ଚା। ୱଟ୍ଟଂ ତେସଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯାତି ଯେନ ତେ ଅୱସିଟ୍ଠେନ ୱଟ୍ଟେନ ପଞ୍ଞାପେଯ୍ୟୁଂ, ତଂ ନେସଂ ୱଟ୍ଟଂ ନତ୍ଥି ପଞ୍ଞାପନାଯ। ଅଥ ୱା ୱଟ୍ଟନ୍ତି କାରଣଂ, ପଞ୍ଞାପନାଯ କାରଣଂ ନତ୍ଥୀତି। ଏତ୍ତାୱତା ଅସେକ୍ଖଭୂମିୱାରୋ କଥିତୋ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ସତ୍ତଟ୍ଠାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୭। ପଞ୍ଚମେ ସତ୍ତଟ୍ଠାନକୁସଲୋତି ସତ୍ତସୁ ଓକାସେସୁ ଛେକୋ। ୱୁସିତୱାତି ୱୁସିତୱାସୋ। ଉତ୍ତମପୁରିସୋତି ସେଟ୍ଠପୁରିସୋ। ସେସମେତ୍ଥ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇଦଂ ପନ ସୁତ୍ତଂ ଉସ୍ସଦନନ୍ଦିଯଞ୍ଚେୱ ପଲୋଭନୀଯଞ୍ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଥା ହି ରାଜା ୱିଜିତସଙ୍ଗାମୋ ସଙ୍ଗାମେ ୱିଜଯିନୋ ଯୋଧେ ଉଚ୍ଚଟ୍ଠାନେ ଠପେତ୍ୱା ତେସଂ ସକ୍କାରଂ କରୋତି। କିଂ କାରଣା? ଏତେସଂ ସକ୍କାରଂ ଦିସ୍ୱା ସେସାପି ସୂରା ଭୱିତୁଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀତି, ଏୱମେୱ ଭଗୱା ଅପ୍ପମେଯ୍ୟଂ କାଲଂ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ମହାବୋଧିମଣ୍ଡେ କିଲେସମାରୱିଜଯଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଂ ପତ୍ତୋ ସାୱତ୍ଥିଯଂ ଜେତୱନମହାୱିହାରେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ଇମଂ ସୁତ୍ତଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଖୀଣାସୱେ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଥୋମେସି ୱଣ୍ଣେସି। କିଂ କାରଣା? ଏୱଂ ଅୱସେସା ସେକ୍ଖପୁଗ୍ଗଲା ଅରହତ୍ତଫଲଂ ପତ୍ତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀତି। ଏୱମେତଂ ସୁତ୍ତଂ ଖୀଣାସୱାନଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ପସଂସିତତ୍ତା ଉସ୍ସଦନନ୍ଦିଯଂ, ସେକ୍ଖାନଂ ପଲୋଭିତତ୍ତା ପଲୋଭନୀଯନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଏୱଂଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ସତ୍ତଟ୍ଠାନକୁସଲୋ ହୋତୀତି ଏତ୍ତାୱତା ଚେତ୍ଥ ମଗ୍ଗଫଲପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣୱସେନ ଦେସନଂ ନିଟ୍ଠପେତ୍ୱାପି ପୁନ କଥଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଭିକ୍ଖୁ ତିୱିଧୂପପରିକ୍ଖୀ ହୋତୀତି ଇଦଂ ''ଖୀଣାସୱୋ ଯସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣେ ସତତୱିହାରେନ ୱିହରତି, ତଂ ସତ୍ତୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା ନ ହୋତି, ଧାତୁଆଦିମତ୍ତମେୱ ପନ ହୋତୀ''ତି ଏୱଂ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସତତୱିହାରଞ୍ଚ, ''ଇମେସୁ ଧମ୍ମେସୁ କମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଅଯଂ ଆଗତୋ''ତି ଆଗମନୀଯପଟିପଦଞ୍ଚ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଧାତୁସୋ ଉପପରିକ୍ଖତୀତି ଧାତୁସଭାୱେନ ପସ୍ସତି ଓଲୋକେତି। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୮। ଛଟ୍ଠେ କୋ ଅଧିପ୍ପଯାସୋତି କୋ ଅଧିକପଯୋଗୋ। ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସାତି ଇମମ୍ହି ମଗ୍ଗଂ କସ୍ସପସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋ ଉପ୍ପାଦେସି, ଅନ୍ତରା ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ଥା ଉପ୍ପାଦେତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ଇତି ଭଗୱା ଅନୁପ୍ପନ୍ନସ୍ସ ମଗ୍ଗସ୍ସ ଉପ୍ପାଦେତା ନାମ। ନଗରୋପମସ୍ମିଞ୍ହି ଅୱଲଞ୍ଜନଟ୍ଠାନେସୁ ପୁରାଣମଗ୍ଗୋ ଜାତୋ, ଇଧ ଅୱତ୍ତମାନଟ୍ଠେନ ଅନୁପ୍ପନ୍ନମଗ୍ଗୋ ନାମ। ଅସଞ୍ଜାତସ୍ସାତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ଅନକ୍ଖାତସ୍ସାତି ଅକଥିତସ୍ସ। ମଗ୍ଗଂ ଜାନାତୀତି ମଗ୍ଗଞ୍ଞୂ। ମଗ୍ଗଂ ୱିଦିତଂ ପାକଟଂ ଅକାସୀତି ମଗ୍ଗୱିଦୂ। ମଗ୍ଗେ ଚ ଅମଗ୍ଗେ ଚ କୋୱିଦୋତି ମଗ୍ଗକୋୱିଦୋ। ମଗ୍ଗାନୁଗାତି ମଗ୍ଗଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତା। ପଚ୍ଛା ସମନ୍ନାଗତାତି ଅହଂ ପଠମଂ ଗତୋ, ସାୱକା ପଚ୍ଛା ସମନ୍ନାଗତା। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୯। ସତ୍ତମେ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯେତି ଅଞ୍ଞାସି କୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରାଦିକେ ପଞ୍ଚ ଜନେ ପୁରାଣୁପଟ୍ଠାକେ। ଆମନ୍ତେସୀତି ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମଦିୱସେ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନୁକ୍କମେନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲେ ପତିଟ୍ଠିତେ ''ଇଦାନି ନେସଂ ଆସୱକ୍ଖଯାଯ ଧମ୍ମଂ ଦେସେସ୍ସାମୀ''ତି ପଞ୍ଚମିଯଂ ପକ୍ଖସ୍ସ ଆମନ୍ତେସି। ଏତଦୱୋଚାତି ଏତଂ ''ରୂପଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନତ୍ତା''ତିଆଦିନଯପ୍ପୱତ୍ତଂ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣସୁତ୍ତଂ ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥ ଅନତ୍ତାତି ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତେହି ଚତୂହି କାରଣେହି ଅନତ୍ତା। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ଏତ୍ତକେନ ଠାନେନ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ କଥିତଂ, ନ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣାନି, ଇଦାନି ତାନି ଦସ୍ସେତ୍ୱା ସମୋଧାନେତ୍ୱା ତୀଣିପି ଲକ୍ଖଣାନି ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦମାରଦ୍ଧନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ଅନିଚ୍ଚା ଦୁକ୍ଖା ଅନତ୍ତା, ତସ୍ମା। ଯଂକିଞ୍ଚି ରୂପନ୍ତିଆଦୀସୁ ୱିତ୍ଥାରକଥା ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ପଞ୍ଞାଭାୱନାଧିକାରେ ଖନ୍ଧନିଦ୍ଦେସେ ୱୁତ୍ତାୱ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ୱୁତ୍ତାନୁସାରେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ କଥିତନ୍ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ମହାଲିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୦। ଅଟ୍ଠମେ ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖନ୍ତିଆଦୀନି ଧାତୁସଂଯୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯାନେୱ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଆଦିତ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୧। ନୱମେ ଆଦିତ୍ତନ୍ତି ଏକାଦସହି ଅଗ୍ଗୀହି ଆଦିତ୍ତଂ ପଜ୍ଜଲିତଂ। ଇତି ଦ୍ୱୀସୁପି ଇମେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣମେୱ କଥିତଂ। ନୱମଂ।

୧୦। ନିରୁତ୍ତିପଥସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୨।ଦସମେ ନିରୁତ୍ତିଯୋୱ ନିରୁତ୍ତିପଥା, ଅଥ ୱା ନିରୁତ୍ତିଯୋ ଚ ତା ନିରୁତ୍ତିୱସେନ ୱିଞ୍ଞାତବ୍ବାନଂ ଅତ୍ଥାନଂ ପଥତ୍ତା ପଥା ଚାତି ନିରୁତ୍ତିପଥା। ସେସପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ତୀଣିପି ଚେତାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱେୱଚନାନେୱାତି ୱେଦିତବ୍ବାନି। ଅସଂକିଣ୍ଣାତି ଅୱିଜହିତା, ''କୋ ଇମେହି ଅତ୍ଥୋ''ତି ୱତ୍ୱା ଅଛଡ୍ଡିତା। ଅସଂକିଣ୍ଣପୁବ୍ବାତି ଅତୀତେପି ନ ଜହିତପୁବ୍ବା। ନ ସଂକୀଯନ୍ତୀତି ଏତରହିପି ''କିମେତେହୀ''ତି ନ ଛଡ୍ଡୀଯନ୍ତି। ନ ସଂକୀଯିସ୍ସନ୍ତୀତି ଅନାଗତେପି ନ ଛଡ୍ଡୀଯିସ୍ସନ୍ତି। ଅପ୍ପଟିକୁଟ୍ଠାତି ଅପ୍ପଟିବାହିତା। ଅତୀତନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ସଭାୱଂ ଭଙ୍ଗମେୱ ୱା ଅତିକ୍କନ୍ତଂ। ନିରୁଦ୍ଧନ୍ତି ଦେସନ୍ତରଂ ଅସଙ୍କମିତ୍ୱା ତତ୍ଥେୱ ନିରୁଦ୍ଧଂ ୱୂପସନ୍ତଂ। ୱିପରିଣତନ୍ତି ୱିପରିଣାମଂ ଗତଂ ନଟ୍ଠଂ। ଅଜାତନ୍ତି ଅନୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଅପାତୁଭୂତନ୍ତି ଅପାକଟୀଭୂତଂ।

ଉକ୍କଲାତି ଉକ୍କଲଜନପଦୱାସିନୋ। ୱସ୍ସଭଞ୍ଞାତି ୱସ୍ସୋ ଚ ଭଞ୍ଞୋ ଚ। ଦ୍ୱେପି ହି ତେ ମୂଲଦିଟ୍ଠିଗତିକା। ଅହେତୁକୱାଦାତିଆଦୀସୁ ''ନତ୍ଥି ହେତୁ ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ଗହିତତ୍ତା ଅହେତୁକୱାଦା। ''କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପ''ନ୍ତି ଗହିତତ୍ତା ଅକିରିଯୱାଦା। ''ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତିଆଦିଗହଣତୋ ନତ୍ଥିକୱାଦା। ତତ୍ଥ ଇମେ ଦ୍ୱେ ଜନା, ତିସ୍ସୋ ଦିଟ୍ଠିଯୋ, କିଂ ଏକେକସ୍ସ ଦିଯଡ୍ଢା ହୋତୀତି? ନ ତଥା, ଯଥା ପନ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ପଟିପାଟିଯା ଚତ୍ତାରିପି ଝାନାନି ନିବ୍ବତ୍ତେତି , ଏୱମେତ୍ଥ ଏକେକୋ ତିସ୍ସୋପି ଦିଟ୍ଠିଯୋ ନିବ୍ବତ୍ତେସୀତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ''ନତ୍ଥି ହେତୁ ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚଯୋ''ତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଆୱଜ୍ଜେନ୍ତସ୍ସ ଆହରନ୍ତସ୍ସ ଅଭିନନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ ଅସ୍ସାଦେନ୍ତସ୍ସ ମଗ୍ଗଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ହୋତି। ସୋ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯାମଂ ଓକ୍କମତି, ସୋ ଏକନ୍ତକାଳକୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଯଥା ପନ ଅହେତୁକଦିଟ୍ଠିଯଂ, ଏୱଂ ''କରୋତୋ ନ କରୀଯତି ପାପଂ, ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନ''ନ୍ତି ଇମେସୁପି ଠାନେସୁ ମିଚ୍ଛତ୍ତନିଯାମଂ ଓକ୍କମତି।

ନ ଗରହିତବ୍ବଂ ନପ୍ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବଂ ଅମଞ୍ଞିଂସୂତି ଏତ୍ଥ ''ଯଦେତଂ ଅତୀତଂ ନାମ, ନଯିଦଂ ଅତୀତଂ, ଇଦମସ୍ସ ଅନାଗତଂ ୱା ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ୱା''ତି ୱଦନ୍ତୋ ଗରହତି ନାମ। ତତ୍ଥ ଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ''କିଂ ଇମିନା ଗରହିତେନା''ତି? ୱଦନ୍ତୋ ପଟିକ୍କୋସତି ନାମ। ଇମେ ପନ ନିରୁତ୍ତିପଥେ ତେପି ଅଚ୍ଚନ୍ତକାଳକା ଦିଟ୍ଠିଗତିକା ନ ଗରହିତବ୍ବେ ନ ପଟିକ୍କୋସିତବ୍ବେ ମଞ୍ଞିଂସୁ। ଅତୀତଂ ପନ ଅତୀତମେୱ, ଅନାଗତଂ ଅନାଗତମେୱ, ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନମେୱ କଥଯିଂସୁ। ନିନ୍ଦାଘଟ୍ଟନବ୍ୟାରୋସୌପାରମ୍ଭଭଯାତି ୱିଞ୍ଞୂନଂ ସନ୍ତିକା ନିନ୍ଦାଭଯେନ ଚ ଘଟ୍ଟନଭଯେନ ଚ ଦୋସାରୋପନଭଯେନ ଚ ଉପାରମ୍ଭଭଯେନ ଚ। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଚତୁଭୂମିକଖନ୍ଧାନଂ ପଣ୍ଣତ୍ତି କଥିତାତି। ଦସମଂ।

ଉପଯୱଗ୍ଗୋ ଛଟ୍ଠୋ।

୭। ଅରହନ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ଉପାଦିଯମାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୩। ଅରହନ୍ତୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଉପାଦିଯମାନୋତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିୱସେନ ଗଣ୍ହମାନୋ। ବଦ୍ଧୋ ମାରସ୍ସାତି ମାରସ୍ସ ପାସେନ ବଦ୍ଧୋ ନାମ। ମୁତ୍ତୋ ପାପିମତୋତି ପାପିମତୋ ପାସେନ ମୁତ୍ତୋ ନାମ ହୋତି। ପଠମଂ।

୨। ମଞ୍ଞମାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୪। ଦୁତିଯେ ମଞ୍ଞମାନୋତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିମଞ୍ଞନାହି ମଞ୍ଞମାନୋ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଅଭିନନ୍ଦମାନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୫। ତତିଯେ ଅଭିନନ୍ଦମାନୋତି ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିଅଭିନନ୍ଦନାହିଯେୱ ଅଭିନନ୍ଦମାନୋ। ତତିଯଂ।

୪-୫। ଅନିଚ୍ଚସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୬୬-୬୮। ଚତୁତ୍ଥେ ଛନ୍ଦୋତି ତଣ୍ହାଛନ୍ଦୋ। ପଞ୍ଚମଛଟ୍ଠେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଚତୁତ୍ଥାଦୀନି।

୭। ଅନତ୍ତନିଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୯। ସତ୍ତମେ ଅନତ୍ତନିଯନ୍ତି ନ ଅତ୍ତନୋ ସନ୍ତକଂ, ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଭାୱେନ ସୁଞ୍ଞତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ସତ୍ତମଂ।

୮-୧୦। ରଜନୀଯସଣ୍ଠିତସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୭୦-୭୨। ଅଟ୍ଠମେ ରଜନୀଯସଣ୍ଠିତନ୍ତି ରଜନୀଯେନ ଆକାରେନ ସଣ୍ଠିତଂ, ରାଗସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭାୱେନ ଠିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ନୱମଦସମାନି ରାହୁଲସଂଯୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବାନୀତି। ଅଟ୍ଠମାଦୀନି।

ଅରହନ୍ତୱଗ୍ଗୋ ସତ୍ତମୋ।

୮। ଖଜ୍ଜନୀଯୱଗ୍ଗୋ

୧-୩। ଅସ୍ସାଦସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୭୩-୭୫। ଖଜ୍ଜନୀଯୱଗ୍ଗସ୍ସ ଆଦିତୋ ତୀସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ଚତୁସଚ୍ଚମେୱ କଥିତଂ। ପଠମାଦୀନି।

୪। ଅରହନ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୬। ଚତୁତ୍ଥେ ଯାୱତା, ଭିକ୍ଖୱେ, ସତ୍ତାୱାସାତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଯତ୍ତକା ସତ୍ତାୱାସା ନାମ ଅତ୍ଥି। ଯାୱତା ଭୱଗ୍ଗନ୍ତି ଯତ୍ତକଂ ଭୱଗ୍ଗଂ ନାମ ଅତ୍ଥି। ଏତେ ଅଗ୍ଗା ଏତେ ସେଟ୍ଠାତି ଏତେ ଅଗ୍ଗଭୂତା ଚେୱ ସେଟ୍ଠଭୂତା ଚ। ଯଦିଦଂ ଅରହନ୍ତୋତି ଯେ ଇମେ ଅରହନ୍ତୋ ନାମ। ଇଦମ୍ପି ସୁତ୍ତଂ ପୁରିମନଯେନେୱ ଉସ୍ସଦନନ୍ଦିଯଞ୍ଚ ପଲୋଭନୀଯଞ୍ଚାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଅଥାପରଂ ଏତଦୱୋଚାତି ତଦତ୍ଥପରିଦୀପନାହି ଚେୱ ୱିସେସତ୍ଥପରିଦୀପନାହି ଚ ଗାଥାହି ଏତଂ ''ସୁଖିନୋ ୱତ ଅରହନ୍ତୋ''ତିଆଦିୱଚନଂ ଅୱୋଚ। ତତ୍ଥ ସୁଖିନୋତି ଝାନସୁଖେନ ମଗ୍ଗସୁଖେନ ଫଲସୁଖେନ ଚ ସୁଖିତା। ତଣ୍ହା ତେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ତେସଂ ଅପାଯଦୁକ୍ଖଜନିକା ତଣ୍ହା ନ ୱଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ତେ ଇମସ୍ସପି ତଣ୍ହାମୂଲକସ୍ସ ଅଭାୱେନ ସୁଖିତାୱ। ଅସ୍ମିମାନୋ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋତି ନୱୱିଧୋ ଅସ୍ମିମାନୋ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସମୁଚ୍ଛିନ୍ନୋ। ମୋହଜାଲଂ ପଦାଲିତନ୍ତି ଞାଣେନ ଅୱିଜ୍ଜାଜାଲଂ ଫାଲିତଂ।

ଅନେଜନ୍ତି ଏଜାସଙ୍ଖାତାଯ ତଣ୍ହାଯ ପହାନଭୂତଂ ଅରହତ୍ତଂ। ଅନୁପଲିତ୍ତାତି ତଣ୍ହାଦିଟ୍ଠିଲେପେହି ଅଲିତ୍ତା। ବ୍ରହ୍ମଭୂତାତି ସେଟ୍ଠଭୂତା। ପରିଞ୍ଞାଯାତି ତୀହି ପରିଞ୍ଞାହି ପରିଜାନିତ୍ୱା। ସତ୍ତସଦ୍ଧମ୍ମଗୋଚରାତି ସଦ୍ଧା ହିରୀ ଓତ୍ତପ୍ପଂ ବାହୁସଚ୍ଚଂ ଆରଦ୍ଧୱୀରିଯତା ଉପଟ୍ଠିତସ୍ସତିତା ପଞ୍ଞାତି ଇମେ ସତ୍ତ ସଦ୍ଧମ୍ମା ଗୋଚରୋ ଏତେସନ୍ତି ସତ୍ତସଦ୍ଧମ୍ମଗୋଚରା।

ସତ୍ତରତନସମ୍ପନ୍ନାତି ସତ୍ତହି ବୋଜ୍ଝଙ୍ଗରତନେହି ସମନ୍ନାଗତା। ଅନୁୱିଚରନ୍ତୀତି ଲୋକିଯମହାଜନାପି ଅନୁୱିଚରନ୍ତିଯେୱ। ଇଧ ପନ ଖୀଣାସୱାନଂ ନିରାସଙ୍କଚାରୋ ନାମ ଗହିତୋ। ତେନେୱାହ ''ପହୀନଭଯଭେରୱା''ତି। ତତ୍ଥ ଭଯଂ ଭଯମେୱ, ଭେରୱଂ ବଲୱଭଯଂ। ଦସହଙ୍ଗେହି ସମ୍ପନ୍ନାତି ଅସେକ୍ଖେହି ଦସହି ଅଙ୍ଗେହି ସମନ୍ନାଗତା। ମହାନାଗାତି ଚତୂହି କାରଣେହି ମହାନାଗା। ସମାହିତାତି ଉପଚାରପ୍ପନାହି ସମାହିତା। ତଣ୍ହା ତେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ''ଊନୋ ଲୋକୋ ଅତିତ୍ତୋ ତଣ୍ହାଦାସୋତି ଖୋ, ମହାରାଜ, ତେନ ଭଗୱତା''ତି (ମ। ନି। ୨।୩୦୫) ଏୱଂ ୱୁତ୍ତା ଦାସକାରିକା ତଣ୍ହାପି ତେସଂ ନତ୍ଥି। ଇମିନା ଖୀଣାସୱାନଂ ଭୁଜିସ୍ସଭାୱଂ ଦସ୍ସେତି।

ଅସେଖଞାଣନ୍ତି ଅରହତ୍ତଫଲଞାଣଂ। ଅନ୍ତିମୋଯଂ ସମୁସ୍ସଯୋତି ପଚ୍ଛିମୋ ଅଯଂ ଅତ୍ତଭାୱୋ। ଯୋ ସାରୋ ବ୍ରହ୍ମଚରିଯସ୍ସାତି ସାରୋ ନାମ ଫଲଂ।

ତସ୍ମିଂ ଅପରପଚ୍ଚୟାତି ତସ୍ମିଂ ଅରିୟଫଲେ, ନ ଅଞ୍ଞଂ ପତ୍ତିୟାୟନ୍ତି, ପଚ୍ଚକ୍ଖତୋୱ ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଠିତା। ୱିଧାସୁ ନ ୱିକମ୍ପନ୍ତୀତି ତୀସୁ ମାନକୋଟ୍ଠାସେସୁ ନ ୱିକମ୍ପନ୍ତି। ଦନ୍ତଭୂମିନ୍ତି ଅରହତ୍ତଂ। ୱିଜିତାୱିନୋତି ରାଗାଦୟୋ ୱିଜେତ୍ୱା ଠିତା।

ଉଦ୍ଧନ୍ତିଆଦୀସୁ ଉଦ୍ଧଂ ୱୁଚ୍ଚତି କେସମତ୍ଥକୋ, ଅପାଚୀନଂ ପାଦତଲଂ, ତିରିୟଂ ୱେମଜ୍ଝଂ। ଉଦ୍ଧଂ ୱା ଅତୀତଂ, ଅପାଚୀନଂ ଅନାଗତଂ, ତିରିୟଂ ପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନଂ। ଉଦ୍ଧଂ ୱା ୱୁଚ୍ଚତି ଦେୱଲୋକୋ, ଅପାଚୀନଂ ଅପାୟଲୋକୋ, ତିରିୟଂ ମନୁସ୍ସଲୋକୋ। ନନ୍ଦୀ ତେସଂ ନ ୱିଜ୍ଜତୀତି ଏତେସୁ ଠାନେସୁ ସଙ୍ଖେପତୋ ୱା ଅତୀତାନାଗତପଚ୍ଚୁପ୍ପନ୍ନେସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ତେସଂ ତଣ୍ହା ନତ୍ଥି। ଇଧ ୱଟ୍ଟମୂଲକତଣ୍ହାୟ ଅଭାୱୋ ଦସ୍ସିତୋ। ବୁଦ୍ଧାତି ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧା।

ଇଦଂ ପନେତ୍ଥ ସୀହନାଦସମୋଧାନଂ – ''ୱିମୁତ୍ତିସୁଖେନମ୍ହା ସୁଖିତା, ଦୁକ୍ଖଜନିକା ନୋ ତଣ୍ହା ପହୀନା, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ପରିଞ୍ଞାତା, ଦାସକାରିକତଣ୍ହା ଚେୱ ୱଟ୍ଟମୂଲିକତଣ୍ହା ଚ ପହୀନା, ଅନୁତ୍ତରମ୍ହା ଅସଦିସା, ଚତୁନ୍ନଂ ସଚ୍ଚାନଂ ବୁଦ୍ଧତ୍ତା ବୁଦ୍ଧା''ତି ଭୱପିଟ୍ଠେ ଠତ୍ୱା ଅଭୀତନାଦସଙ୍ଖାତଂ ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତି ଖୀଣାସୱାତି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ଦୁତିୟଅରହନ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୭। ପଞ୍ଚମଂ ୱିନା ଗାଥାହି ସୁଦ୍ଧିକମେୱ କତ୍ୱା କଥିୟମାନଂ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସୟେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ସୀହସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୮। ଛଟ୍ଠେ ସୀହୋତି ଚତ୍ତାରୋ ସୀହା – ତିଣସୀହୋ, କାଳସୀହୋ, ପଣ୍ଡୁସୀହୋ, କେସରସୀହୋତି। ତେସୁ ତିଣସୀହୋ କପୋତୱଣ୍ଣଗାୱିସଦିସୋ ତିଣଭକ୍ଖୋ ଚ ହୋତି। କାଳସୀହୋ କାଳଗାୱିସଦିସୋ ତିଣଭକ୍ଖୋୟେୱ। ପଣ୍ଡୁସୀହୋ ପଣ୍ଡୁପଲାସୱଣ୍ଣଗାୱିସଦିସୋ ମଂସଭକ୍ଖୋ। କେସରସୀହୋ ଲାଖାରସପରିକମ୍ମକତେନେୱ ମୁଖେନ ଅଗ୍ଗନଙ୍ଗୁଟ୍ଠେନ ଚତୂହି ଚ ପାଦପରିୟନ୍ତେହି ସମନ୍ନାଗତୋ, ମତ୍ଥକତୋପିସ୍ସ ପଟ୍ଠାୟ ଲାଖାତୂଲିକାୟ କତ୍ୱା ୱିୟ ତିସ୍ସୋ ରାଜିୟୋ ପିଟ୍ଠିମଜ୍ଝେନ ଗନ୍ତ୍ୱା ଅନ୍ତରସତ୍ଥିମ୍ହି ଦକ୍ଖିଣାୱତ୍ତା ହୁତ୍ୱା ଠିତା, ଖନ୍ଧେ ପନସ୍ସ ସତସହସ୍ସଗ୍ଘନିକକମ୍ବଲପରିକ୍ଖେପୋ ୱିୟ କେସରଭାରୋ ହୋତି, ଅୱସେସଟ୍ଠାନଂ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ସାଲିପିଟ୍ଠସଙ୍ଖଚୁଣ୍ଣପିଚୁୱଣ୍ଣଂ ହୋତି। ଇମେସୁ ଚତୂସୁ ସୀହେସୁ ଅୟଂ କେସରସୀହୋ ଇଧ ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ମିଗରାଜାତି ମିଗଗଣସ୍ସ ରାଜା। ଆସୟାତି ୱସନଟ୍ଠାନତୋ ସୁୱଣ୍ଣଗୁହତୋ ୱା ରଜତମଣିଫଲିକମନୋସିଲାଗୁହତୋ ୱା ନିକ୍ଖମତୀତି ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି। ନିକ୍ଖମମାନୋ ପନେସ ଚତୂହି କାରଣେହି ନିକ୍ଖମତି ଅନ୍ଧକାରପୀଳିତୋ ୱା ଆଲୋକତ୍ଥାୟ, ଉଚ୍ଚାରପସ୍ସାୱପୀଳିତୋ ୱା ତେସଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନତ୍ଥାୟ, ଜିଘଚ୍ଛାପୀଳିତୋ ୱା ଗୋଚରତ୍ଥାୟ, ସମ୍ଭୱପୀଳିତୋ ୱା ଅସ୍ସଦ୍ଧମ୍ମପଟିସେୱନତ୍ଥାୟ। ଇଧ ପନ ଗୋଚରତ୍ଥାୟ ନିକ୍ଖନ୍ତୋତି ଅଧିପ୍ପେତୋ।

ୱିଜମ୍ଭତୀତି ସୁୱଣ୍ଣତଲେ ୱା ରଜତମଣିଫଲିକମନୋସିଲାତଲାନଂ ୱା ଅଞ୍ଞତରସ୍ମିଂ ଦ୍ୱେ ପଚ୍ଛିମପାଦେ ସମଂ ପତିଟ୍ଠାପେତ୍ୱା ପୁରିମପାଦେ ପୁରତୋ ପସାରେତ୍ୱା ସରୀରସ୍ସ ପଚ୍ଛାଭାଗଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ପୁରିମଭାଗଂ ଅଭିହରିତ୍ୱା ପିଟ୍ଠିଂ ନାମେତ୍ୱା ଗୀୱଂ ଉକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଅସନିସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିୟ ନାସପୁଟାନି ପୋଥେତ୍ୱା ସରୀରଲଗ୍ଗଂ ରଜଂ ୱିଧୁନନ୍ତୋ ୱିଜମ୍ଭତି। ୱିଜମ୍ଭନଭୂମିୟଞ୍ଚ ପନ ତରୁଣୱଚ୍ଛକୋ ୱିୟ ଅପରାପରଂ ଜୱତି। ଜୱତୋ ପନସ୍ସ ସରୀରଂ ଅନ୍ଧକାରେ ପରିବ୍ଭମନ୍ତଂ ଅଲାତଂ ୱିୟ ଖାୟତି।

ଅନୁୱିଲୋକେତୀତି କସ୍ମା ଅନୁୱିଲୋକେତି? ପରାନୁଦ୍ଦୟତାୟ। ତସ୍ମିଂ କିର ସୀହନାଦଂ ନଦନ୍ତେ ପପାତାୱାଟାଦୀସୁ ୱିସମଟ୍ଠାନେସୁ ଚରନ୍ତା ହତ୍ଥିଗୋକଣ୍ଣମହିଂସାଦୟୋ ପାଣା ପପାତେପି ଆୱାଟେପି ପତନ୍ତି, ତେସଂ ଅନୁଦ୍ଦୟାୟ ଅନୁୱିଲୋକେତି। କିଂ ପନସ୍ସ ଲୁଦ୍ଦକମ୍ମସ୍ସ ପରମଂସଖାଦିନୋ ଅନୁଦ୍ଦୟା ନାମ ଅତ୍ଥୀତି? ଆମ ଅତ୍ଥି। ତଥା ହେସ ''କିଂ ମେ ବହୂହି ଘାତିତେହୀ''ତି? ଅତ୍ତନୋ ଗୋଚରତ୍ଥାୟପି ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ନ ଗଣ୍ହାତି, ଏୱଂ ଅନୁଦ୍ଦୟଂ କରୋତି। ୱୁତ୍ତମ୍ପିଚେତଂ – ''ମାହଂ ଖୋ ଖୁଦ୍ଦକେ ପାଣେ ୱିସମଗତେ ସଙ୍ଘାତଂ ଆପାଦେସି''ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୧୦।୨୧)।

ସୀହନାଦଂ ନଦତୀତି ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତାୱ ଅଭୀତନାଦଂ ନଦତି। ଏୱଞ୍ଚ ପନସ୍ସ ୱିଜମ୍ଭନଭୂମିୟଂ ଠତ୍ୱା ନଦନ୍ତସ୍ସ ସଦ୍ଦୋ ସମନ୍ତା ତିୟୋଜନପଦେସଂ ଏକନିନ୍ନାଦଂ କରୋତି, ତମସ୍ସ ନିନ୍ନାଦଂ ସୁତ୍ୱା ତିୟୋଜନବ୍ଭନ୍ତରଗତା ଦ୍ୱିପଦଚତୁପ୍ପଦଗଣା ୟଥାଠାନେ ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋନ୍ତି। ଗୋଚରାୟ ପକ୍କମତୀତି ଆହାରତ୍ଥାୟ ଗଚ୍ଛତି। କଥଂ? ସୋ ହି ୱିଜମ୍ଭନଭୂମିୟଂ ଠତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣତୋ ୱା ୱାମତୋ ୱା ଉପ୍ପତନ୍ତୋ ଉସଭମତ୍ତଂ ଠାନଂ ଗଣ୍ହାତି, ଉଦ୍ଧଂ ଉପ୍ପତନ୍ତୋ ଚତ୍ତାରିପି ଅଟ୍ଠପି ଉସଭାନି ଉପ୍ପତତି, ସମଟ୍ଠାନେ ଉଜୁକଂ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୋ ସୋଳସୌସଭମତ୍ତମ୍ପି ୱୀସତିଉସଭମତ୍ତମ୍ପି ଠାନଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ଥଲା ୱା ପବ୍ବତା

ୱା ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତୋ ସଟ୍ଠିଉସଭମତ୍ତମ୍ପି ଅସୀତିଉସଭମତ୍ତମ୍ପି ଠାନଂ ପକ୍ଖନ୍ଦତି, ଅନ୍ତରାମଗ୍ଗେ ରୁକ୍ଖଂ ୱା ପବ୍ବତଂ ୱା ଦିସ୍ୱା ତଂ ପରିହରନ୍ତୋ ୱାମତୋ ୱା ଦକ୍ଖିଣତୋ ୱା, ଉସଭମତ୍ତମ୍ପି ଅପକ୍କମତି। ତତିଯଂ ପନ ସୀହନାଦଂ ନଦିତ୍ୱା ତେନେୱ ସଦ୍ଧିଂ ତିଯୋଜନେ ଠାନେ ପଞ୍ଞାଯତି। ତିଯୋଜନଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ନିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଠିତୋ ଅତ୍ତନୋୱ ନାଦସ୍ସ ଅନୁନାଦଂ ସୁଣାତି। ଏୱଂ ସୀଘେନ ଜୱେନ ପକ୍କମତୀତି।

ଯେଭୁୟ୍ୟେନାତି ପାଯେନ। ଭଯଂ ସଂୱେଗଂ ସନ୍ତାସନ୍ତି ସବ୍ବଂ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସସ୍ସେୱେତଂ ନାମଂ। ସୀହସ୍ସ ହି ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ବହୂ ସତ୍ତା ଭାଯନ୍ତି, ଅପ୍ପକା ନ ଭାଯନ୍ତି। କେ ପନ ତେତି? ସମସୀହୋ ହତ୍ଥାଜାନୀଯୋ ଅସ୍ସାଜାନୀଯୋ ଉସଭାଜାନୀଯୋ ପୁରିସାଜାନୀଯୋ ଖୀଣାସୱୋତି। କସ୍ମା ପନେତେ ନ ଭାଯନ୍ତୀତି? ସମସୀହୋ ନାମ ‘‘ଜାତିଗୋତ୍ତକୁଲସୂରଭାୱେହି ସମାନୋମ୍ହୀ’’ତି ନ ଭାଯତି, ହତ୍ଥାଜାନୀଯାଦଯୋ ଅତ୍ତନୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିବଲୱତାଯ ନ ଭାଯନ୍ତି, ଖୀଣାସୱୋ ସକ୍କାଯଦିଟ୍ଠିପହୀନତ୍ତା ନ ଭାଯତି।

ବିଲାସଯାତି ବିଲେ ସଯନ୍ତା ବିଲୱାସିନୋ ଅହିନକୁଲଗୋଧାଦଯୋ। ଦକାସଯାତି ଉଦକୱାସିନୋ ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପାଦଯୋ। ୱନାସଯାତି ୱନୱାସିନୋ ହତ୍ଥିଅସ୍ସଗୋକଣ୍ଣମିଗାଦଯୋ। ପୱିସନ୍ତୀତି ‘‘ଇଦାନି ଆଗନ୍ତ୍ୱା ଗଣ୍ହିସ୍ସତୀ’’ତି ମଗ୍ଗଂ ଓଲୋକେନ୍ତାୱ ପୱିସନ୍ତି। ଦଳ୍ହେହୀତି ଥିରେହି। ୱରତ୍ତେହୀତି ଚମ୍ମରଜ୍ଜୂହି। ମହିଦ୍ଧିକୋତିଆଦୀସୁ ୱିଜମ୍ଭନଭୂମିଯଂ ଠତ୍ୱା ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସାଦୀହି ଉସଭମତ୍ତଂ, ଉଜୁକଂ ୱୀସତିଉସଭମତ୍ତାଦିଲଙ୍ଘନୱସେନ ମହିଦ୍ଧିକତା, ସେସମିଗାନଂ ଅଧିପତିଭାୱେନ ମହେସକ୍ଖତା, ସମନ୍ତା ତିଯୋଜନେ ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ପଲାଯନ୍ତାନଂ ୱସେନ ମହାନୁଭାୱତା ୱେଦିତବ୍ବା।

ଏୱମେୱଖୋତି ଭଗୱା ତେସୁ ତେସୁ ସୁତ୍ତେସୁ ତଥା ତଥା ଅତ୍ତାନଂ କଥେସି। ‘‘ସୀହୋତି ଖୋ, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନଂ ଅରହତୋ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧସ୍ସା’’ତି (ଅ। ନି। ୫।୯୯; ୧୦।୨୧) ଇମସ୍ମିଂ ତାୱ ସୁତ୍ତେ ସୀହସଦିସଂ ଅତ୍ତାନଂ କଥେସି। ‘‘ଭିସକ୍କୋ ସଲ୍ଲକତ୍ତୋତି ଖୋ, ସୁନକ୍ଖତ୍ତ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି (ମ। ନି। ୩।୬୫) ଇମସ୍ମିଂ ୱେଜ୍ଜସଦିସଂ। ‘‘ବ୍ରାହ୍ମଣୋତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୮।୮୫) ଇମସ୍ମିଂ ବ୍ରାହ୍ମଣସଦିସଂ। ‘‘ପୁରିସୋ ମଗ୍ଗକୁସଲୋତି ଖୋ, ତିସ୍ସ, ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି (ସଂ। ନି। ୩।୮୪) ଇମସ୍ମିଂ ମଗ୍ଗଦେସକପୁରିସସଦିସଂ। ‘‘ରାଜାହମସ୍ମି ସେଲା’’ତି (ସୁ। ନି। ୫୫୯) ଇମସ୍ମିଂ ରାଜସଦିସଂ। ‘‘ସୀହୋତି ଖୋ ତଥାଗତସ୍ସେତଂ ଅଧିୱଚନ’’ନ୍ତି (ଅ। ନି। ୫।୯୯; ୧୦।୨୧) ଇମସ୍ମିଂ ପନ ସୁତ୍ତେ ସୀହସଦିସମେୱ କତ୍ୱା ଅତ୍ତାନଂ କଥେନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ତତ୍ରାଯଂ ସଦିସତା – ସୀହସ୍ସ କଞ୍ଚନଗୁହାଦୀସୁ ୱସନକାଲୋ ୱିଯ ହି ତଥାଗତସ୍ସ ଦୀପଙ୍କରପାଦମୂଲେ କତାଭିନୀହାରସ୍ସ ଅପରିମିତକାଲଂ ପାରମିଯୋ ପୂରେତ୍ୱା ପଚ୍ଛିମଭୱେ ପଟିସନ୍ଧିଗ୍ଗହଣେନ ଚେୱ ମାତୁକୁଚ୍ଛିତୋ ନିକ୍ଖମନେନ ଚ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ କମ୍ପେତ୍ୱା ୱୁଦ୍ଧିମନ୍ୱାଯ ଦିବ୍ବସମ୍ପତ୍ତିସଦିସଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭୱମାନସ୍ସ ତୀସୁ ପାସାଦେସୁ ନିୱାସକାଲୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ। ସୀହସ୍ସ କଞ୍ଚନଗୁହାଦିତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ଏକୂନତିଂସେ ସଂୱଚ୍ଛରେ ୱିୱଟେନ ଦ୍ୱାରେନ କଣ୍ଟକଂ ଆରୁଯ୍ହ ଛନ୍ନସହାଯସ୍ସ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ତୀଣି ରଜ୍ଜାନି ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଅନୋମାନଦୀତୀରେ ବ୍ରହ୍ମୁନା ଦିନ୍ନାନି କାସାଯାନି ପରିଦହିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ସତ୍ତମେ ଦିୱସେ ରାଜଗହଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ତତ୍ଥ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ପଣ୍ଡୱଗିରିପବ୍ଭାରେ କତଭତ୍ତକିଚ୍ଚସ୍ସ ସମ୍ମାସମ୍ବୋଧିଂ ପତ୍ୱା, ପଠମମେୱ ମଗଧରଟ୍ଠଂ ଆଗମନତ୍ଥାଯ ଯାୱ ରଞ୍ଞୋ ପଟିଞ୍ଞାଦାନକାଲୋ।

ସୀହସ୍ସ ୱିଜମ୍ଭନକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ଦିନ୍ନପଟିଞ୍ଞସ୍ସ ଆଳାରକାଲାମୂପସଙ୍କମନଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ସୁଜାତାଯ ଦିନ୍ନପାଯାସସ୍ସ ଏକୂନପଣ୍ଣାସାଯ ପିଣ୍ଡେହି ପରିଭୁତ୍ତକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସୀହସ୍ସ କେସରୱିଧୁନନଂ ୱିଯ ସାଯନ୍ହସମଯେ ସୋତ୍ତିଯେନ ଦିନ୍ନା ଅଟ୍ଠ ତିଣମୁଟ୍ଠିଯୋ ଗହେତ୍ୱା ଦସସହସ୍ସଚକ୍କୱାଳଦେୱତାହି ଥୋମିଯମାନସ୍ସ ଗନ୍ଧାଦୀହି ପୂଜିଯମାନସ୍ସ ତିକ୍ଖତ୍ତୁଂ ବୋଧିଂ ପଦକ୍ଖିଣଂ କତ୍ୱା ବୋଧିମଣ୍ଡଂ ଆରୁଯ୍ହ ଚୁଦ୍ଦସହତ୍ଥୁବ୍ବେଧେ ଠାନେ ତିଣସନ୍ଥରଂ ସନ୍ଥରିତ୍ୱା ଚତୁରଙ୍ଗୱୀରିଯଂ ଅଧିଟ୍ଠାଯ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ତଂଖଣଂଯେୱ ମାରବଲଂ ୱିଧମିତ୍ୱା ତୀସୁ ଯାମେସୁ ତିସ୍ସୋ ୱିଜ୍ଜା ୱିସୋଧେତ୍ୱା ଅନୁଲୋମପଟିଲୋମଂ ପଟିଚ୍ଚସମୁପ୍ପାଦମହାସମୁଦ୍ଦଂ ଯମକଞ୍ଞାଣମନ୍ଥନେନ ମନ୍ଥେନ୍ତସ୍ସ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେ ପଟିୱିଦ୍ଧେ ତଦନୁଭାୱେନ ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁକମ୍ପନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ସୀହସ୍ସ ଚତୁଦ୍ଦିସାୱିଲୋକନଂ ୱିଯ ପଟିୱିଦ୍ଧସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସତ୍ତସତ୍ତାହଂ ବୋଧିମଣ୍ଡେ ୱିହରିତ୍ୱା ପରିଭୁତ୍ତମଧୁପିଣ୍ଡିକାହାରସ୍ସ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧମୂଲେ ମହାବ୍ରହ୍ମୁନୋ ଧମ୍ମଦେସନାଯାଚନଂ ପଟିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତସ୍ସ ଏକାଦସମେ ଦିୱସେ ‘‘ସ୍ୱେ ଆସାଳ୍ହିପୁଣ୍ଣମା ଭୱିସ୍ସତୀ’’ତି ପଚ୍ଚୂସସମଯେ ‘‘କସ୍ସ ନୁ ଖୋ ଅହଂ ପଠମଂ ଧମ୍ମଂ ଦେସେଯ୍ୟ’’ନ୍ତି? ଆଳାରୁଦକାନଂ କାଲଙ୍କତଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଧମ୍ମଦେସନତ୍ଥାଯ ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯାନଂ ଓଲୋକନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ। ସୀହସ୍ସ ଗୋଚରତ୍ଥାଯ ତିଯୋଜନଂ ଗମନକାଲୋ ୱିଯ ଅତ୍ତନୋ ପତ୍ତଚୀୱରମାଦାଯ ‘‘ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯାନଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେସ୍ସାମୀ’’ତି ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ ଅଜପାଲନିଗ୍ରୋଧତୋ ୱୁଟ୍ଠିତସ୍ସ ଅଟ୍ଠାରସଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଗମନକାଲୋ।

ସୀହନାଦକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ଅଟ୍ଠାରସଯୋଜନମଗ୍ଗଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ପଞ୍ଚୱଗ୍ଗିଯେ ସଞ୍ଞାପେତ୍ୱା ଅଚଲପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଦସହି ଚକ୍କୱାଳସହସ୍ସେହି

ସନ୍ନିପତିତେନ ଦେୱଗଣେନ ପରିୱୁତସ୍ସ ‘‘ଦ୍ୱେମେ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଅନ୍ତା ପବ୍ବଜିତେନ ନ ସେୱିତବ୍ବା’’ତିଆଦିନା (ସଂ॰ ନି॰ ୫।୧୦୮୧; ମହାୱ॰ ୧୩) ନଯେନ ଧମ୍ମଚକ୍କପ୍ପୱତ୍ତନକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ପଦେ ଦେସିଯମାନେ ତଥାଗତସୀହସ୍ସ ଧମ୍ମଘୋସୋ ହେଟ୍ଠା ଅୱୀଚିଂ ଉପରି ଭୱଗ୍ଗଂ ଗହେତ୍ୱା ଦସସହସ୍ସିଲୋକଧାତୁଂ ପଟିଚ୍ଛାଦେସି। ସୀହସ୍ସ ସଦ୍ଦେନ ଖୁଦ୍ଦକପାଣାନଂ ସନ୍ତାସଂ ଆପଜ୍ଜନକାଲୋ ୱିଯ ତଥାଗତସ୍ସ ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ଦୀପେତ୍ୱା ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସୋଳସହାକାରେହି ସଟ୍ଠିଯା ଚ ନଯସହସ୍ସେହି ୱିଭଜିତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ କଥେନ୍ତସ୍ସ ଦୀଘାଯୁକଦେୱତାନଂ ଞାଣସନ୍ତାସସ୍ସ ଉପ୍ପତ୍ତିକାଲୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଯଦାତି ଯସ୍ମିଂ କାଲେ। ତଥାଗତୋତି ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ଭଗୱା ତଥାଗତୋ – ତଥା ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥା ଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଲକ୍ଖଣଂ ଆଗତୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଧମ୍ମେ ଯାଥାୱତୋ ଅଭିସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତି ତଥାଗତୋ, ତଥଦସ୍ସିତାଯ ତଥାଗତୋ, ତଥାୱାଦିତାଯ ତଥାଗତୋ, ତଥାକାରିତାଯ ତଥାଗତୋ। ଅଭିଭୱନଟ୍ଠେନ ତଥାଗତୋତି। ତେସଂ ୱିତ୍ଥାରୋ ବ୍ରହ୍ମଜାଲୱଣ୍ଣନାଯମ୍ପି (ଦୀ॰ ନି॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧।୭) ମୂଲପରିଯାଯୱଣ୍ଣନାଯମ୍ପି (ମ॰ ନି॰ ଅଟ୍ଠ॰ ୧।୧୨) ୱୁତ୍ତୋଯେୱ। ଲୋକେତି ସତ୍ତଲୋକେ। ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ଅଭିନୀହାରତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯାୱ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କା ୱା ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣା ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ନାମ , ଅରହତ୍ତଫଲେ ପନ ପତ୍ତେ ଉପ୍ପନ୍ନୋ ନାମ। ଅରହଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧୋତିଆଦୀନି ୱିସୁଦ୍ଧିମଗ୍ଗେ ବୁଦ୍ଧାନୁସ୍ସତିନିଦ୍ଦେସେ ୱିତ୍ଥାରିତାନି।

ଇତି ରୂପନ୍ତି ଇଦଂ ରୂପଂ ଏତ୍ତକଂ ରୂପଂ, ନ ଇତୋ ଭିଯ୍ୟୋ ରୂପଂ ଅତ୍ଥୀତି। ଏତ୍ତାୱତା ସଭାୱତୋ ସରସତୋ ପରିଯନ୍ତତୋ ପରିଚ୍ଛେଦତୋ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦନତୋ ଯାୱତା ଚତ୍ତାରୋ ଚ ମହାଭୂତା ଚତୁନ୍ନଞ୍ଚ ମହାଭୂତାନଂ ଉପାଦାଯରୂପଂ, ତଂ ସବ୍ବଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଇତି ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋତି ଅଯଂ ରୂପସ୍ସ ସମୁଦଯୋ ନାମ। ଏତ୍ତାୱତା ହି ‘‘ଆହାରସମୁଦଯା ରୂପସମୁଦଯୋ’’ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଇତି ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋତି ଅଯଂ ରୂପସ୍ସ ଅତ୍ଥଙ୍ଗମୋ। ଇମିନାପି ‘‘ଆହାରନିରୋଧା ରୂପନିରୋଧୋ’’ତିଆଦି ସବ୍ବଂ ଦସ୍ସିତଂ ହୋତି। ଇତି ୱେଦନାତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ।

ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋତି ସରୀରୱଣ୍ଣେନ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତୋ। ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱାତି ଇମଂ ପଞ୍ଚସୁ ଖନ୍ଧେସୁ ପଣ୍ଣାସଲକ୍ଖଣପଟିମଣ୍ଡିତଂ ତଥାଗତସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସୁତ୍ୱା। ଯେଭୁଯ୍ୟେନାତି ଇଧ କେ ଠପେତି? ଅରିଯସାୱକେ ଦେୱେ। ତେସଞ୍ହି ଖୀଣାସୱତ୍ତା ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭଯମ୍ପି ନ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ସଂୱିଗ୍ଗସ୍ସ ଯୋନିସୋ ପଧାନେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ପତ୍ତତାଯ ଞାଣସଂୱେଗୋପି। ଇତରେସଂ ପନ ଦେୱାନଂ ‘‘ତାସୋ ହେସୋ ଭିକ୍ଖୂ’’ତି ଅନିଚ୍ଚତଂ ମନସିକରୋନ୍ତାନଂ ଚିତ୍ତୁତ୍ରାସଭଯମ୍ପି, ବଲୱୱିପସ୍ସନାକାଲେ ଞାଣଭଯମ୍ପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଭୋତି ଧମ୍ମାଲପନମତ୍ତମେତଂ। ସକ୍କାଯପରିଯାପନ୍ନାତି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧପରିଯାପନ୍ନା। ଇତି ତେସଂ ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେ ୱଟ୍ଟଦୋସଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ତିଲକ୍ଖଣାହତଂ କତ୍ୱା ଧମ୍ମଂ ଦେସେନ୍ତେ ଞାଣଭଯଂ ନାମ ଓକ୍କମତି।

ଅଭିଞ୍ଞାଯାତି ଜାନିତ୍ୱା। ଧମ୍ମଚକ୍କନ୍ତି ପଟିୱେଧଞାଣମ୍ପି ଦେସନାଞାଣମ୍ପି। ପଟିୱେଧଞାଣଂ ନାମ ଯେନ ଞାଣେନ ବୋଧିପଲ୍ଲଙ୍କେ ନିସିନ୍ନୋ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ସୋଳସହାକାରେହି ସଟ୍ଠିଯା ଚ ନଯସହସ୍ସେହି ପଟିୱିଜ୍ଝି। ଦେସନାଞାଣଂ ନାମ ଯେନ ଞାଣେନ ତିପରିୱଟ୍ଟଂ ଦ୍ୱାଦସାକାରଂ ଧମ୍ମଚକ୍କଂ ପୱତ୍ତେସି। ଉଭଯମ୍ପି ତଂ ଦସବଲସ୍ସ ଉରେ ଜାତଞାଣମେୱ। ତେସୁ ଇଧ ଦେସନାଞାଣଂ ଗହେତବ୍ବଂ। ତଂ ପନେସ ଯାୱ ଅଟ୍ଠାରସହି ବ୍ରହ୍ମକୋଟୀହି ସଦ୍ଧିଂ ଅଞ୍ଞାସିକୋଣ୍ଡଞ୍ଞତ୍ଥେରସ୍ସ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତାୱ ପୱତ୍ତେତି ନାମ। ତସ୍ମିଂ ଉପ୍ପନ୍ନେ ପୱତ୍ତିତଂ ନାମ ହୋତୀତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଅପ୍ପଟିପୁଗ୍ଗଲୋତି ସଦିସପୁଗ୍ଗଲରହିତୋ। ଯସସ୍ସିନୋତି ପରିୱାରସମ୍ପନ୍ନା। ତାଦିନୋତି ଲାଭାଲାଭାଦୀହି ଏକସଦିସସ୍ସ। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଖଜ୍ଜନୀଯସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୭୯। ସତ୍ତମେ ପୁବ୍ବେନିୱାସନ୍ତି ନ ଇଦଂ ଅଭିଞ୍ଞାୱସେନ ଅନୁସ୍ସରଣଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ, ୱିପସ୍ସନାୱସେନ ପନ ପୁବ୍ବେନିୱାସଂ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣେ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତେନେୱାହ – ‘‘ସବ୍ବେତେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେ ଅନୁସ୍ସରନ୍ତି, ଏତେସଂ ୱା ଅଞ୍ଞତର’’ନ୍ତି। ଅଭିଞ୍ଞାୱସେନ ହି ସମନୁସ୍ସରନ୍ତସ୍ସ ଖନ୍ଧାପି ଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାପି ଖନ୍ଧପଟିବଦ୍ଧାପି ପଣ୍ଣତ୍ତିପି ଆରମ୍ମଣଂ ହୋତିଯେୱ। ରୂପଂଯେୱ ଅନୁସ୍ସରତୀତି ଏୱଞ୍ହି ଅନୁସ୍ସରନ୍ତୋ ନ ଅଞ୍ଞଂ କିଞ୍ଚି ସତ୍ତଂ ୱା ପୁଗ୍ଗଲଂ ୱା ଅନୁସ୍ସରତି, ଅତୀତେ ପନ ନିରୁଦ୍ଧଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧମେୱ ଅନୁସ୍ସରତି। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋତି। ସୁଞ୍ଞତାପଦ୍ଧଂ ନିଟ୍ଠିତଂ।

ଇଦାନି ସୁଞ୍ଞତାଯ ଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ୱଦେଥାତିଆଦିମାହ। ଯଥା ହି ନଟ୍ଠଂ ଗୋଣଂ ପରିଯେସମାନୋ ପୁରିସୋ ଗୋଗଣେ ଚରମାନେ ରତ୍ତଂ ୱା କାଳଂ ୱା ବଲୀବଦ୍ଦଂ ଦିସ୍ୱାପି ନ ଏତ୍ତକେନେୱ ‘‘ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ଗୋଣୋ’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ କାତୁଂ ସକ୍କୋତି। କସ୍ମା? ଅଞ୍ଞେସମ୍ପି ତାଦିସାନଂ ଅତ୍ଥିତାଯ। ସରୀରପଦେସେ ପନସ୍ସ ସତ୍ତିସୂଲାଦିଲକ୍ଖଣଂ ଦିସ୍ୱା ‘‘ଅଯଂ ମଯ୍ହଂ ସନ୍ତକୋ’’ତି ସନ୍ନିଟ୍ଠାନଂ ହୋତି, ଏୱମେୱ ସୁଞ୍ଞତାଯ କଥିତାଯପି ଯାୱ ସୁଞ୍ଞତାଲକ୍ଖଣଂ ନ କଥୀଯତି, ତାୱ ସା ଅକଥିତାୱ ହୋତି, ଲକ୍ଖଣେ ପନ କଥିତେ କଥିତା ନାମ ହୋତି। ଗୋଣୋ ୱିଯ ହି

ସୁଞ୍ଞତା, ଗୋଣଲକ୍ଖଣଂ ୱିଯ ସୁଞ୍ଞତାଲକ୍ଖଣଂ। ଯଥା ଗୋଣଲକ୍ଖଣେ ଅସଲ୍ଲକ୍ଖିତେ ଗୋଣୋ ନ ସୁଟ୍ଠୁ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତୋ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ପନ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତେ ସୋ ସଲ୍ଲକ୍ଖିତୋ ନାମ ହୋତି, ଏୱମେୱ ସୁଞ୍ଞତାଲକ୍ଖଣେ ଅକଥିତେ ସୁଞ୍ଞତା ଅକଥିତାୱ ହୋତି, ତସ୍ମିଂ ପନ କଥିତେ ସା କଥିତା ନାମ ହୋତୀତି ସୁଞ୍ଞତାଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ରୂପଂ ୱଦେଥାତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ କିଞ୍ଚାତି କାରଣପୁଚ୍ଛା, କେନ କାରଣେନ ରୂପଂ ୱଦେଥ, କେନ କାରଣେନେତଂ ରୂପଂ ନାମାତି ଅତ୍ଥୋ। ରୁପ୍ପତୀତି ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇତୀତି କାରଣୁଦ୍ଦେସୋ, ଯସ୍ମା ରୁପ୍ପତି, ତସ୍ମା ରୂପନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ରୁପ୍ପତୀତି କୁପ୍ପତି ଘଟ୍ଟୀଯତି ପୀଳୀଯତି, ଭିଜ୍ଜତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସୀତେନପି ରୁପ୍ପତୀତିଆଦୀସୁ ସୀତେନ ତାୱ ରୁପ୍ପନଂ ଲୋକନ୍ତରିକନିରଯେ ପାକଟଂ। ତିଣ୍ଣଂ ତିଣ୍ଣଞ୍ହି ଚକ୍କୱାଳାନଂ ଅନ୍ତରେ ଏକେକୋ ଲୋକନ୍ତରିକନିରଯୋ ନାମ ହୋତି ଅଟ୍ଠଯୋଜନସହସ୍ସପ୍ପମାଣୋ। ଯସ୍ସ ନେୱ ହେଟ୍ଠା ପଥୱୀ ଅତ୍ଥି, ନ ଉପରି ଚନ୍ଦିମସୂରିଯଦୀପମଣିଆଲୋକୋ, ନିଚ୍ଚନ୍ଧକାରୋ। ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତସତ୍ତାନଂ ତିଗାୱୁତୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ହୋତି, ତେ ୱଗ୍ଗୁଲିଯୋ ୱିଯ ପବ୍ବତପାଦେ ଦୀଘପୁଥୁଲେହି ନଖେହି ଲଗ୍ଗିତ୍ୱା ଅୱଂସିରା ଓଲମ୍ବନ୍ତି। ଯଦା ସଂସପ୍ପନ୍ତା ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞସ୍ସ ହତ୍ଥପାସାଗତା ହୋନ୍ତି, ଅଥ “ଭକ୍ଖୋ ନୋ ଲଦ୍ଧୋ”ତି? ମଞ୍ଞମାନା ତତ୍ଥ ବ୍ୟାୱଟା ୱିପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଲୋକସନ୍ଧାରକେ ଉଦକେ ପତନ୍ତି, ୱାତେ ପହରନ୍ତେପି ମଧୁକଫଲାନି ୱିଯ ଛିଜ୍ଜିତ୍ୱା ଉଦକେ ପତନ୍ତି, ପତିତମତ୍ତାୱ ଅଚ୍ଚନ୍ତଖାରେ ଉଦକେ ତତ୍ତତେଲେ ପତିତପିଟ୍ଠପିଣ୍ଡି ୱିଯ ପଟପଟାଯମାନା ୱିଲୀଯନ୍ତି। ଏୱଂ ସୀତେନ ରୁପ୍ପନଂ ଲୋକନ୍ତରିକନିରଯେ ପାକଟଂ। ମହିଂସକରଟ୍ଠାଦୀସୁପି ହିମପାତସୀତଲେସୁ ପଦେସେସୁ ଏତଂ ପାକଟମେୱ। ତତ୍ଥ ହି ସତ୍ତା ସୀତେନ ଭିନ୍ନସରୀରା ଜୀୱିତକ୍ଖଯମ୍ପି ପାପୁଣନ୍ତି।

ଉଣ୍ହେନ ରୁପ୍ପନଂ ଅୱୀଚିମହାନିରଯେ ପାକଟଂ ହୋତି। ଜିଘଚ୍ଛାଯ ରୁପ୍ପନଂ ପେତ୍ତିୱିସଯେ ଚେୱ ଦୁବ୍ଭିକ୍ଖକାଲେ ଚ ପାକଟଂ। ପିପାସାଯ ରୁପ୍ପନଂ କାଳକଞ୍ଜିକାଦୀସୁ ପାକଟଂ। ଏକୋ କିର କାଳକଞ୍ଜିକଅସୁରୋ ପିପାସଂ ଅଧିୱାସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଯୋଜନଗମ୍ଭୀରୱିତ୍ଥାରଂ ମହାଗଙ୍ଗଂ ଓତରି, ତସ୍ସ ଗତଗତଟ୍ଠାନେ ଉଦକଂ ଛିଜ୍ଜତି, ଧୂମୋ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛତି, ତତ୍ତେ ପିଟ୍ଠିପାସାଣେ ଚଙ୍କମନକାଲୋ ୱିଯ ହୋତି। ତସ୍ସ ଉଦକସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱା ଇତୋ ଚିତୋ ଚ ୱିଚରନ୍ତସ୍ସେୱ ରତ୍ତି ୱିଭାଯି। ଅଥ ନଂ ପାତୋୱ ଭିକ୍ଖାଚାରଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତା ତିଂସମତ୍ତା ପିଣ୍ଡଚାରିକଭିକ୍ଖୂ ଦିସ୍ୱା “କୋ ନାମ ତ୍ୱଂ ସପ୍ପୁରିସା”ତି? ପୁଚ୍ଛିଂସୁ। “ପେତୋହମସ୍ମି, ଭନ୍ତେ”ତି। “କିଂ ପରିଯେସସୀ”ତି? “ପାନୀଯଂ, ଭନ୍ତେ”ତି। “ଅଯଂ ଗଙ୍ଗା ପରିପୁଣ୍ଣା, କିଂ ତ୍ୱଂ ନ ପସ୍ସସୀ”ତି? “ନ ଉପକପ୍ପତି, ଭନ୍ତେ”ତି। ତେନ ହି ଗଙ୍ଗାପିଟ୍ଠେ ନିପଜ୍ଜ, ମୁଖେ ତେ ପାନୀଯଂ ଆସିଞ୍ଚିସ୍ସାମା”ତି। ସୋ ୱାଲିକାପୁଳିନେ ଉତ୍ତାନୋ ନିପଜ୍ଜି। ଭିକ୍ଖୂ ତିଂସମତ୍ତେ ପତ୍ତେ ନୀହରିତ୍ୱା ଉଦକଂ ଆହରିତ୍ୱା ତସ୍ସ ମୁଖେ ଆସିଞ୍ଚିଂସୁ। ତେସଂ ତଥା କରୋନ୍ତାନଂଯେୱ ୱେଲା ଉପକଟ୍ଠା ଜାତା। ତତୋ “ଭିକ୍ଖାଚାରକାଲୋ ଅମ୍ହାକଂ ସପ୍ପୁରିସ, କଚ୍ଚି ତେ ଅସ୍ସାଦମତ୍ତା ଲଦ୍ଧା”ତି ଆହଂସୁ। ପେତୋ “ସଚେ ମେ, ଭନ୍ତେ, ତିଂସମତ୍ତାନଂ ଅଯ୍ୟାନଂ ତିଂସପତ୍ତେହି ଆସିତ୍ତୋଦକତୋ ଅଡ୍ଢପସତମତ୍ତମ୍ପି ପରଗଳଂ ଗତଂ, ପେତତ୍ତଭାୱତୋ ମୋକ୍ଖୋ ମା ହୋତୂ”ତି ଆହ। ଏୱଂ ପିପାସାଯ ରୁପ୍ପନଂ ପେତ୍ତିୱିସଯେ ପାକଟଂ।

ଡଂସାଦୀହି ରୁପ୍ପନଂ ଡଂସମକ୍ଖିକାଦିବହୁଲେସୁ ପଦେସେସୁ ପାକଟଂ। ଏତ୍ଥ ଚ ଡଂସାତି ପିଙ୍ଗଲମକ୍ଖିକା। ମକସାତି ମକସାୱ। ୱାତାତି କୁଚ୍ଛିୱାତପିଟ୍ଠିୱାତାଦିୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବା। ସରୀରସ୍ମିଞ୍ହି ୱାତରୋଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ହତ୍ଥପାଦପିଟ୍ଠିଆଦୀନି ଭିନ୍ଦତି, କାଣଂ କରୋତି, ଖୁଜ୍ଜଂ କରୋତି, ପୀଠସପ୍ପିଂ କରୋତି। ଆତପୋତି ସୂରିଯାତପୋ। ତେନ ରୁପ୍ପନଂ ମରୁକନ୍ତାରାଦୀସୁ ପାକଟଂ। ଏକା କିର ଇତ୍ଥୀ ମରୁକନ୍ତାରେ ରତ୍ତିଂ ସତ୍ଥତୋ ଓହୀନା ଦିୱା ସୂରିଯେ ଉଗ୍ଗଚ୍ଛନ୍ତେ ୱାଲିକାଯ ତପ୍ପମାନାଯ ପାଦେ ଠପେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ସୀସତୋ ପଚ୍ଛିଂ ଓତାରେତ୍ୱା ଅକ୍କମି। କମେନ ପଚ୍ଛିଯା ଉଣ୍ହାଭିତତ୍ତାଯ ଠାତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୀ ତସ୍ସା ଉପରି ସାଟକଂ ଠପେତ୍ୱା ଅକ୍କମି। ତସ୍ମିମ୍ପି ସନ୍ତତ୍ତେ ଅତ୍ତନୋ ଅଙ୍କେନ ଗହିତପୁତ୍ତକଂ ଅଧୋମୁଖଂ ନିପଜ୍ଜାପେତ୍ୱା କନ୍ଦନ୍ତଂଯେୱ ଅକ୍କମିତ୍ୱା ସଦ୍ଧିଂ ତେନ ତସ୍ମିଂଯେୱ ଠାନେ ଉଣ୍ହାଭିତତ୍ତା କାଲମକାସି।

ସରୀସପାତି ଯେ କେଚି ଦୀଘଜାତିକା ସରନ୍ତା ଗଚ୍ଛନ୍ତି। ତେସଂ ସମ୍ଫସ୍ସେନ ରୁପ୍ପନଂ ଆସୀୱିସଦଟ୍ଠକାଦୀନଂ ୱସେନ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଇତି ଭଗୱତା ଯାନି ଇମାନି ସାମଞ୍ଞପଚ୍ଚତ୍ତୱସେନ ଧମ୍ମାନଂ ଦ୍ୱେ ଲକ୍ଖଣାନି, ତେସୁ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସ ତାୱ ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସିତଂ। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧସ୍ସେୱ ହି ଏତଂ, ନ ୱେଦନାଦୀନଂ , ତସ୍ମା ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖାନତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ ପନ ୱେଦନାଦୀନମ୍ପି ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ସାମଞ୍ଞଲକ୍ଖଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତି।

କିଞ୍ଚ, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନଂ ୱଦେଥାତିଆଦୀସୁ ପୁରିମସଦିସଂ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ଯଂ ପନ ପୁରିମେନ ଅସଦିସଂ, ତସ୍ସାଯଂ ୱିଭାୱନା – ସୁଖମ୍ପି ୱେଦଯତୀତି ସୁଖଂ ଆରମ୍ମଣଂ ୱେଦେତି ଅନୁଭୱତି। ପରତୋ ପଦଦ୍ୱଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। କଥଂ ପନେତଂ ଆରମ୍ମଣଂ ସୁଖଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅଦୁକ୍ଖମସୁଖଂ ନାମ ଜାତନ୍ତି? ସୁଖାଦୀନଂ ପଚ୍ଚଯତୋ। ସ୍ୱାଯମତ୍ଥୋ “ଯସ୍ମା ଚ ଖୋ, ମହାଲି, ରୂପଂ ସୁଖଂ ସୁଖାନୁପତିତଂ ସୁଖାୱକ୍କନ୍ତ”ନ୍ତି ଇମସ୍ମିଂ ମହାଲିସୁତ୍ତେ (ସଂ। ନି। ୩।୬୦) ଆଗତୋଯେୱ। ୱେଦଯତୀତି ଏତ୍ଥ ଚ ୱେଦନାୱ ୱେଦଯତି, ନ ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ୱା ପୁଗ୍ଗଲୋ ୱା। ୱେଦନା ହି ୱେଦଯିତଲକ୍ଖଣା, ତସ୍ମା ୱତ୍ଥାରମ୍ମଣଂ ପଟିଚ୍ଚ ୱେଦନାୱ ୱେଦଯତୀତି। ଏୱମିଧ ଭଗୱା ୱେଦନାଯପି ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ ଭାଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

ନୀଲମ୍ପି ସଞ୍ଜାନାତୀତି ନୀଲପୁପ୍ଫେ ୱା ୱତ୍ଥେ ୱା ପରିକମ୍ମଂ କତ୍ୱା ଉପଚାରଂ ୱା ଅପ୍ପନଂ ୱା ପାପେନ୍ତୋ ସଞ୍ଜାନାତି। ଅଯଞ୍ହି ସଞ୍ଞା ନାମ

ପରିକପ୍ପସଞ୍ଞାପି ଉପଚାରସଞ୍ଞାପି ଅପ୍ପନାସଞ୍ଞାପି ୱଚ୍ଚତି, ନୀଲଂ ନୀଲନ୍ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜନସଞ୍ଞାପି ୱଚ୍ଚତିଯେୱ। ପୀତକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇଧାପି ଭଗୱା ସଞ୍ଜାନନଲକ୍ଖଣାଯ ସଞ୍ଞାଯ ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ ଭାଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

ରୂପଂ ରୂପତ୍ତାଯ ସଙ୍ଖତମଭିସଙ୍ଖରୋନ୍ତୀତି ଯଥା ଯାଗୁମେୱ ଯାଗୁତ୍ତାଯ, ପୂୱମେୱ ପୂୱତ୍ତାଯ ପଚତି ନାମ, ଏୱଂ ପଚ୍ଚଯେହି ସମାଗନ୍ତ୍ୱା କତଭାୱେନ ସଙ୍ଖତନ୍ତି ଲଦ୍ଧନାମଂ ରୂପମେୱ ରୂପତ୍ତାଯ ଯଥା ଅଭିସଙ୍ଖତଂ ରୂପଂ ନାମ ହୋତି, ତଥତ୍ତାଯ ରୂପଭାୱାଯ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ଆଯୂହତି ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି, ନିପ୍ଫାଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଅଯଂ ପନେତ୍ଥ ସଙ୍ଖେପୋ – ଅତ୍ତନା ସହ ଜାଯମାନଂ ରୂପଂ ସମ୍ପଯୁତ୍ତେ ଚ ୱେଦନାଦଯୋ ଧମ୍ମେ ଅଭିସଙ୍ଖରୋତି ନିବ୍ବତ୍ତେତୀତି। ଇଧାପି ଭଗୱା ଚେତଯିତଲକ୍ଖଣସ୍ସ ସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ ଭାଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

ଅମ୍ବିଲମ୍ପିୱିଜାନାତୀତି ଅମ୍ବଅମ୍ବାଟକମାତୁଲୁଙ୍ଗାଦିଅମ୍ବିଲଂ ''ଅମ୍ବିଲ''ନ୍ତି ୱିଜାନାତି। ଏସେୱ ନଯୋ ସବ୍ବପଦେସୁ। ଅପି ଚେତ୍ଥ ତିତ୍ତକନ୍ତି ନିମ୍ବପଟୋଲାଦିନାନପ୍ପକାରଂ କଟୁକନ୍ତି ପିପ୍ପଲିମରିଚାଦିନାନପ୍ପକାରଂ। ମଧୁରନ୍ତି ସପ୍ପିଫାଣିତାଦିନାନପ୍ପକାରଂ । ଖାରିକନ୍ତି ୱାତିଙ୍ଗଣନାଳିକେର ଚତୁରସ୍ସୱଲ୍ଲିୱେତ୍ତଙ୍କୁରାଦିନାନପ୍ପକାରଂ। ଅଖାରିକନ୍ତି ଯଂ ୱା ତଂ ୱା ଫଲଜାତଂ କାରପଣ୍ଣାଦିମିସ୍ସକପଣ୍ଣଂ। ଲୋଣିକନ୍ତି ଲୋଣଯାଗୁଲୋଣମଚ୍ଛଲୋଣଭତ୍ତାଦିନାନପ୍ପକାରଂ। ଅଲୋଣିକନ୍ତିଅଲୋଣଯାଗୁଅଲୋଣମଚ୍ଛଅଲୋଣଭତ୍ତାଦିନାନପ୍ପକାରଂ। ତସ୍ମା ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଯସ୍ମା ଇମଂ ଅମ୍ବିଲାଦିଭେଦଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱିସିଟ୍ଠେନ ଅମ୍ବିଲାଦିଭାୱେନ ଜାନାତି, ତସ୍ମା ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ୱୁଚ୍ଚତୀତି। ଏୱମିଧାପି ଭଗୱା ୱିଜାନନଲକ୍ଖଣସ୍ସ ୱିଞ୍ଞାଣସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତଲକ୍ଖଣମେୱ ଭାଜେତ୍ୱା ଦସ୍ସେସି।

ଯସ୍ମା ପନ ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ଆକାରସଣ୍ଠାନଗହଣୱସେନ ସଞ୍ଞା ପାକଟା ହୋତି, ତସ୍ମା ସା ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରେ ୱିଭତ୍ତା। ଯସ୍ମା ୱିନାପି ଆକାରସଣ୍ଠାନା ଆରମ୍ମଣସ୍ସ ପଚ୍ଚତ୍ତଭେଦଗହଣୱସେନ ୱିଞ୍ଞାଣଂ ପାକଟଂ ହୋତି, ତସ୍ମା ତଂ ଜିୱ୍ହାଦ୍ୱାରେ ୱିଭତ୍ତଂ। ଇମେସଂ ପନ ସଞ୍ଞାୱିଞ୍ଞାଣପଞ୍ଞାନଂ ଅସମ୍ମୋହତୋ ସଭାୱସଲ୍ଲକ୍ଖଣତ୍ଥଂ ସଞ୍ଜାନାତି, ୱିଜାନାତି, ପଜାନାତୀତି ଏତ୍ଥ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ତତ୍ଥ ଉପସଗ୍ଗମତ୍ତମେୱ ୱିସେସୋ, ଜାନାତୀତି ପଦଂ ପନ ଅୱିସେସୋ। ତସ୍ସପି ଜାନନଟ୍ଠେନ ୱିସେସୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସଞ୍ଞା ହି ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣସଞ୍ଜାନନମତ୍ତମେୱ, ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖମନତ୍ତାତି ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧଂ ପାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣଞ୍ଚେୱ ଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧଞ୍ଚ ପାପେତି, ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ପନ ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱଂ ପାପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ପଞ୍ଞା ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧମ୍ପି ପାପେତି, ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱମ୍ପି ପାପେତି।

ଯଥା ହି ହେରଞ୍ଞିକଫଲକେ କହାପଣରାସିମ୍ହି କତେ ଅଜାତବୁଦ୍ଧିଦାରକୋ ଗାମିକପୁରିସୋ ମହାହେରଞ୍ଞିକୋତି ତୀସୁ ଜନେସୁ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଠିତେସୁ ଅଜାତବୁଦ୍ଧିଦାରକୋ କହାପଣାନଂ ଚିତ୍ତୱିଚିତ୍ତଚତୁରସ୍ସମଣ୍ଡଲାଦିଭାୱମେୱ ଜାନାତି, ''ଇଦଂ ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗଂ ରତନସମ୍ମତ''ନ୍ତି ନ ଜାନାତି। ଗାମିକପୁରିସୋ ଚିତ୍ତାଦିଭାୱଞ୍ଚ ଜାନାତି, ମନୁସ୍ସାନଂ ଉପଭୋଗପରିଭୋଗରତନସମ୍ମତଭାୱଞ୍ଚ, ''ଅଯଂ କୂଟୋ, ଅଯଂ ଛେକୋ, ଅଯଂ କରଟୋ, ଅଯଂ ସଣ୍ହୋ''ତି ନ ଜାନାତି। ମହାହେରଞ୍ଞିକୋ ଚିତ୍ତାଦିଭାୱମ୍ପି ରତନସମ୍ମତଭାୱମ୍ପି କୂଟାଦିଭାୱମ୍ପି ଜାନାତି। ଜାନନ୍ତୋ ଚ ପନ ରୂପଂ ଦିସ୍ୱାପି ସଦ୍ଦଂ ସୁତ୍ୱାପି ଗନ୍ଧଂ ଘାଯିତ୍ୱାପି ରସଂ ସାଯିତ୍ୱାପି ହତ୍ଥେନ ଗରୁଲହୁଭାୱଂ ଉପଧାରେତ୍ୱାପି ''ଅସୁକଗାମେ କତୋ''ତିପି ଜାନାତି, ''ଅସୁକନିଗମେ ଅସୁକନଗରେ ଅସୁକପବ୍ବତଚ୍ଛାଯାଯ ଅସୁକନଦୀତୀରେ କତୋ''ତିପି, ''ଅସୁକାଚରିଯେନ କତୋ''ତିପି ଜାନାତି। ଏୱମେୱ ସଞ୍ଞା ଅଜାତବୁଦ୍ଧିଦାରକସ୍ସ କହାପଣଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣମତ୍ତମେୱ ଜାନାତି। ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଗାମିକପୁରିସସ୍ସ କହାପଣଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧମ୍ପି ପାପେତି। ପଞ୍ଞା ମହାହେରଞ୍ଞିକସ୍ସ କହାପଣଦସ୍ସନଂ ୱିଯ ନୀଲାଦିୱସେନ ଆରମ୍ମଣମ୍ପି ଜାନାତି, ଅନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଲକ୍ଖଣପଟିୱେଧମ୍ପି ପାପେତି, ଉସ୍ସକ୍କିତ୍ୱା ମଗ୍ଗପାତୁଭାୱମ୍ପି ପାପେତି।

ସୋ ପନ ନେସଂ ୱିସେସୋ ଦୁପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝୋ। ତେନାହ ଆଯସ୍ମା ନାଗସେନୋ –

''ଦୁକ୍କରଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା କତନ୍ତି। କିଂ, ଭନ୍ତେ ନାଗସେନ, ଭଗୱତା ଦୁକ୍କରଂ କତନ୍ତି? ଦୁକ୍କରଂ, ମହାରାଜ, ଭଗୱତା କତଂ, ଇମେସଂ ଅରୂପୀନଂ ଚିତ୍ତଚେତସିକାନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକାରମ୍ମଣେ ୱତ୍ତମାନାନଂ ୱୱତ୍ଥାନଂ ଅକ୍ଖାତଂ 'ଅଯଂ ଫସ୍ସୋ, ଅଯଂ ୱେଦନା, ଅଯଂ ସଞ୍ଞା, ଅଯଂ ଚେତନା, ଇଦଂ ଚିତ୍ତ'''ନ୍ତି (ମି। ପ। ୨।୭।୧୬)।

ଯଥା ହି ତିଲତେଲଂ ସାସପତେଲଂ ମଧୁକତେଲଂ ଏରଣ୍ଡକତେଲଂ ୱସାତେଲନ୍ତି ଇମାନି ପଞ୍ଚ ତେଲାନି ଏକଚାଟିଯଂ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଦିୱସଂ ଯମକମନ୍ଥେହି ମନ୍ଥେତ୍ୱା ତତୋ ''ଇଦଂ ତିଲତେଲଂ, ଇଦଂ ସାସପତେଲ''ନ୍ତି ଏକେକସ୍ସ ପାଟିଯେକ୍କଂ ଉଦ୍ଧରଣଂ ନାମ ଦୁକ୍କରଂ, ଇଦଂ ତତୋ ଦୁକ୍କରତରଂ। ଭଗୱା ପନ ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣସ୍ସ ସୁପ୍ପଟିୱିଦ୍ଧତ୍ତା ଧମ୍ମିସ୍ସରୋ ଧମ୍ମରାଜା ଇମେସଂ ଅରୂପୀନଂ ଧମ୍ମାନଂ ଏକାରମ୍ମଣେ ୱତ୍ତମାନାନଂ ୱୱତ୍ଥାନଂ ଅକାସି।

ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ମହାନଦୀନଂ ସମୁଦ୍ଦଂ ପୱିଟ୍ଠଟ୍ଠାନେ ‘‘ଇଦଂ ଗଙ୍ଗାଯ ଉଦକଂ, ଇଦଂ ଯମୁନାଯା’’ତି ଏୱଂ ପାଟିଯେକ୍କଂ ଉଦକୁଦ୍ଧରଣେନାପି ଅଯମତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ଇତି ପଠମପଦେନ ସୁଞ୍ଞତଂ, ଦୁତିଯେନ ସୁଞ୍ଞତାଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣଂ କଥେତ୍ୱା ଇଦାନି ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ତତ୍ର, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ଖଜ୍ଜମାନୀତି ନ ରୂପଂ ସୁନଖୋ ୱିଯ ମଂସଂ ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଲୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଖାଦତି, ଯଥା ପନ କିଲିଟ୍ଠୱତ୍ଥନିୱତ୍ଥୋ ତତୋନିଦାନଂ ପୀଳଂ ସନ୍ଧାଯ ‘‘ଖାଦତି ମଂ ୱତ୍ଥ’’ନ୍ତି ଭଣତି, ଏୱମିଦମ୍ପି ପୀଳଂ ଉପ୍ପାଦେନ୍ତଂ ଖାଦତି ନାମାତି ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତୀତି ସୀଲଂ ଆଦିଂ କତ୍ୱା ଯାୱ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗା ପଟିପନ୍ନୋ ହୋତି। ଯୋ ପନେତ୍ଥ ବଲୱଞାଣୋ ତିକ୍ଖବୁଦ୍ଧି ଞାଣୁତ୍ତରୋ ଯୋଗାୱଚରୋ ପଧାନଭୂମିଯଂ ୱାଯମନ୍ତୋ ଖାଣୁନା ୱା କଣ୍ଟକେନ ୱା ୱିଦ୍ଧୋ ଆୱୁଧେନ ୱା ପହଟୋ ବ୍ଯଗ୍ଘାଦୀହି ୱା ଗହେତ୍ୱା ଖଜ୍ଜମାନୋ ତଂ ୱେଦନଂ ଅବ୍ବୋହାରିକଂ କତ୍ୱା ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତମେୱ ଗଣ୍ହାତି, ଅଯଂ ୱେଦନାଯ ନିବ୍ବିଦାଯ ୱିରାଗାଯ ନିରୋଧାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ନାମ ୱୁଚ୍ଚତି ପୀତମଲ୍ଲତ୍ଥେରୋ ୱିଯ କୁଟୁମ୍ବିଯପୁତ୍ତମହାତିସ୍ସତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ୱତ୍ତନିଅଟୱିଯଂ ତିଂସମତ୍ତାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ବ୍ଯଗ୍ଘମୁଖେ ନିପନ୍ନଭିକ୍ଖୁ ୱିଯ କଣ୍ଟକେନ ୱିଦ୍ଧତ୍ଥେରୋ ୱିଯ ଚ।

ଦ୍ୱାଦସସୁ କିର ଭିକ୍ଖୂସୁ ଘଣ୍ଟିଂ ପହରିତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞେ ପଧାନମନୁଯୁଞ୍ଜନ୍ତେସୁ ଏକୋ ସୂରିଯେ ଅତ୍ଥଙ୍ଗତମତ୍ତେଯେୱ ଘଣ୍ଟିଂ ପହରିତ୍ୱା ଚଙ୍କମଂ ଓରୁଯ୍ହ ଚଙ୍କମନ୍ତୋ ତିରିଯଂ ନିମ୍ମଥେନ୍ତୋ ତିଣପଟିଚ୍ଛନ୍ନଂ କଣ୍ଟକଂ ଅକ୍କମି। କଣ୍ଟକୋ ପିଟ୍ଠିପାଦେନ ନିକ୍ଖନ୍ତୋ। ତତ୍ତଫାଲେନ ୱିନିୱିଦ୍ଧକାଲୋ ୱିଯ ୱେଦନା ୱତ୍ତତି। ଥେରୋ ଚିନ୍ତେସି – ‘‘କିଂ ଇମଂ କଣ୍ଟକଂ ଉଦ୍ଧରାମି, ଉଦାହୁ ପକତିଯା ୱିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଠିତକଣ୍ଟକ’’ନ୍ତି? ତସ୍ସ ଏୱମହୋସି – ‘‘ଇମିନା କଣ୍ଟକେନ ୱିଦ୍ଧତ୍ତା ନିରଯାଦୀସୁ ଭଯଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ପକତିଯା ୱିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଠିତକଣ୍ଟକଂଯେୱା’’ତି। ସୋ ତଂ ୱେଦନଂ ଅବ୍ବୋହାରିକଂ କତ୍ୱା ସବ୍ବରତ୍ତିଂ ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ୱିଭାତାଯ ରତ୍ତିଯା ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସଞ୍ଞଂ ଅଦାସି। ସୋ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ‘‘କିଂ, ଭନ୍ତେ’’ତି ପୁଚ୍ଛି? ‘‘କଣ୍ଟକେନମ୍ହି, ଆୱୁସୋ, ୱିଦ୍ଧୋ’’ତି। ‘‘କାଯ ୱେଲାଯ, ଭନ୍ତେ’’ତି? ‘‘ସାଯମେୱ, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘କସ୍ମା ନ ଅମ୍ହେ ପକ୍କୋସିତ୍ଥ, କଣ୍ଟକଂ ଉଦ୍ଧରିତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତେଲମ୍ପି ସିଞ୍ଚେଯ୍ୟାମା’’ତି? ‘‘ପକତିଯା ୱିଚ୍ଛିତ୍ୱା ଠିତକଣ୍ଟକମେୱ ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ୱାଯମିମ୍ହା, ଆୱୁସୋ’’ତି। ‘‘ସକ୍କୁଣିତ୍ଥ, ଭନ୍ତେ, ଉଦ୍ଧରିତୁ’’ନ୍ତି। ‘‘ଏକଦେସମତ୍ତେନ ମେ, ଆୱୁସୋ, ଉଦ୍ଧଟୋ’’ତି। ସେସୱତ୍ଥୂନି ଦୀଘମଜ୍ଝିମଟ୍ଠକଥାସୁ (ଦୀ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୨।୩୭୩; ମ। ନି। ଅଟ୍ଠ। ୧।୧୦୬) ସତିପଟ୍ଠାନସୁତ୍ତନିଦ୍ଦେସେ ୱିତ୍ଥାରିତାନେୱ।

ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞଥ, ଭିକ୍ଖୱେତି କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ଇମସ୍ମିଂ ପଦେ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣମେୱ କଥିତଂ, ନ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ। ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦମାରଦ୍ଧଂ। ତୀଣି ଲକ୍ଖଣାନି ସମୋଧାନେତ୍ୱା ଦସ୍ସେତୁମ୍ପି ଆରଦ୍ଧମେୱ। ଅପଚିନାତି ନୋ ଆଚିନାତୀତି ୱଟ୍ଟଂ ୱିନାସେତି, ନେୱ ଚିନାତି। ପଜହତି ନ ଉପାଦିଯତୀତି ତଦେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି, ନ ଗଣ୍ହାତି। ୱିସିନେତି ନ ଉସ୍ସିନେତୀତି ୱିକିରତି ନ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତି। ୱିଧୂପେତି ନ ସନ୍ଧୂପେତୀତି ନିବ୍ବାପେତି ନ ଜାଲାପେତି।

ଏୱଂ ପସ୍ସଂ, ଭିକ୍ଖୱେତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ୱଟ୍ଟଂ ୱିନାସେତ୍ୱା ଠିତଂ ମହାଖୀଣାସୱଂ ଦସ୍ସେସ୍ସାମୀତି ଆରଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ତକେନ ୱା ଠାନେନ ୱିପସ୍ସନା କଥିତା, ଇଦାନି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ଚତ୍ତାରୋ ମଗ୍ଗେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ଅଥ ୱା ଏତ୍ତକେନ ଠାନେନ ପଠମମଗ୍ଗୋ କଥିତୋ, ଇଦାନି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ତଯୋ ମଗ୍ଗେ ଦସ୍ସେତୁଂ ଇଦମାରଦ୍ଧଂ। ଏତ୍ତକେନ ୱା ଠାନେନ ତୀଣି ମଗ୍ଗାନି କଥିତାନି, ଇଦାନି ସହ ୱିପସ୍ସନାଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଂ ଦସ୍ସେତୁମ୍ପି ଇଦଂ ଆରଦ୍ଧମେୱ।

ସପଜାପତିକାତି ସଦ୍ଧିଂ ପଜାପତିନା ଦେୱରାଜେନ। ଆରକାୱ ନମସ୍ସନ୍ତୀତି ଦୂରତୋୱ ନମସ୍ସନ୍ତି, ଦୂରେପି ଠିତଂ ନମସ୍ସନ୍ତିଯେୱ ଆଯସ୍ମନ୍ତଂ ନୀତତ୍ଥେରଂ ୱିଯ।

ଥେରୋ କିର ପୁପ୍ଫଚ୍ଛଡ୍ଡକକୁଲତୋ ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜିତୋ, ଖୁରଗ୍ଗେଯେୱ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ‘‘ଅହଂ ଅଜ୍ଜେୱ ପବ୍ବଜିତୋ ଅଜ୍ଜେୱ ମେ ପବ୍ବଜିତକିଚ୍ଚଂ ମତ୍ଥକଂ ପତ୍ତଂ, ଚତୁପଚ୍ଚଯସନ୍ତୋସଭାୱନାରାମମଣ୍ଡିତଂ ମହାଅରିଯୱଂସପଟିପଦଂ ପୂରେସ୍ସାମୀ’’ତି। ସୋ ପଂସୁକୂଲତ୍ଥାଯ ସାୱତ୍ଥିଂ ପୱିସିତ୍ୱା ଚୋଳକଂ ପରିଯେସନ୍ତୋ ୱିଚରି। ଅଥେକୋ ମହାବ୍ରହ୍ମା ସମାପତ୍ତିତୋ ୱୁଟ୍ଠାଯ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା – ‘‘ଅଜ୍ଜେୱ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେୱ ଖୁରଗ୍ଗେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ମହାଅରିଯୱଂସପଟିପଦଂ ପୂରେତୁଂ ଚୋଳକଂ ପରିଯେସତୀ’’ତି ଅଞ୍ଜଲିଂ ପଗ୍ଗଯ୍ହ ନମସ୍ସମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ତମଞ୍ଞୋ ମହାବ୍ରହ୍ମା ଦିସ୍ୱା ‘‘କଂ ନମସ୍ସସୀ’’ତି? ପୁଚ୍ଛି। ନୀତତ୍ଥେରଂ ନମସ୍ସାମୀତି। କିଂ କାରଣାତି? ଅଜ୍ଜେୱ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅଜ୍ଜେୱ ଖୁରଗ୍ଗେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ମହାଅରିଯୱଂସପଟିପଦଂ ପୂରେତୁଂ ଚୋଳକଂ ପରିଯେସତୀତି। ସୋପି ନଂ ନମସ୍ସମାନୋ ଅଟ୍ଠାସି। ଅଥଞ୍ଞୋ, ଅଥଞ୍ଞୋତି ସତ୍ତସତା ମହାବ୍ରହ୍ମାନୋ ନମସ୍ସମାନା ଅଟ୍ଠଂସୁ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ –

‘‘ତା ଦେୱତା ସତ୍ତସତା ଉଳାରା,

ବ୍ରହ୍ମା ୱିମାନା ଅଭିନିକ୍ଖମିତ୍ୱା;

ନୀଚଂ ନମସ୍ସନ୍ତି ପସନ୍ନଚିତ୍ତା,

'ଖୀଣାସୱୋ ଗଣ୍ହତି ପଂସୁକୂଲଂ''।

''ତା ଦେୱତା ସତ୍ତସତା ଉଳାରା,

ବ୍ରହ୍ମା ୱିମାନା ଅଭିନିକ୍ଖମିତ୍ୱା;

ନୀଚଂ ନମସ୍ସନ୍ତି ପସନ୍ନଚିତ୍ତା,

'ଖୀଣାସୱୋ କଯିରତି ପଂସୁକୂଲଂ''।

'''ଖୀଣାସୱୋ ଧୋୱତି ପଂସୁକୂଲଂ';

'ଖୀଣାସୱୋ ରଜତି ପଂସୁକୂଲଂ';

'ଖୀଣାସୱୋ ପାରୁପତି ପଂସକୂଲ'''ନ୍ତି।

ଇତି ଭଗୱା ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଦେସନଂ ତୀହି ଭୱେହି ୱିନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତସ୍ସ କୂଟଂ ଗଣ୍ହି। ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠହିଂସୁ। ସତ୍ତମଂ।

୮। ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୦। ଅଟ୍ଠମେ କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ ପକରଣେତି କିସ୍ମିଞ୍ଚିଦେୱ କାରଣେ। ପଣାମେତ୍ୱାତି ନୀହରିତ୍ୱା। କିସ୍ମିଂ ପନ କାରଣେ ଏତେ ଭଗୱତା ପଣାମିତାତି? ଏକସ୍ମିଞ୍ହି ଅନ୍ତୋୱସ୍ସେ ଭଗୱା ସାୱତ୍ଥିଯଂ ୱସିତ୍ୱା ୱୁତ୍ଥୱସ୍ସୋ ପୱାରେତ୍ୱା ମହାଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘପରିୱାରୋ ସାୱତ୍ଥିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଜନପଦଚାରିକଂ ଚରନ୍ତୋ କପିଲୱତ୍ଥୁଂ ପତ୍ୱା ନିଗ୍ରୋଧାରାମଂ ପାୱିସି। ସକ୍କରାଜାନୋ ''ସତ୍ଥା ଆଗତୋ''ତି ସୁତ୍ୱା ପଚ୍ଛାଭତ୍ତେ କପ୍ପିଯାନି ତେଲମଧୁଫାଣିତାଦୀନି ଚେୱ ପାନକାନି ଚ କାଜସତେହି ଗାହାପେତ୍ୱା ୱିହାରଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ସଙ୍ଘସ୍ସ ନିଯ୍ୟାତେତ୍ୱା ସତ୍ଥାରଂ ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ପଟିସନ୍ଥାରଂ କରୋନ୍ତା ଏକମନ୍ତେ ନିସୀଦିଂସୁ। ସତ୍ଥା ତେସଂ ମଧୁରଧମ୍ମକଥଂ କଥେନ୍ତୋ ନିସୀଦି। ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଏକଚ୍ଚେ ଭିକ୍ଖୂ ସେନାସନଂ ପଟିଜଗ୍ଗନ୍ତି, ଏକଚ୍ଚେ ମଞ୍ଚପୀଠାଦୀନି ପଞ୍ଞାପେନ୍ତି, ସାମଣେରା ଅପ୍ପହରିତଂ କରୋନ୍ତି। ଭାଜନୀଯଟ୍ଠାନେ ସମ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂପି ଅତ୍ଥି, ଅସମ୍ପତ୍ତଭିକ୍ଖୂପି ଅତ୍ଥି। ସମ୍ପତ୍ତା ଅସମ୍ପତ୍ତାନଂ ଲାଭଂ ଗଣ୍ହନ୍ତା, ''ଅମ୍ହାକଂ ଦେଥ, ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯସ୍ସ ଦେଥ ଉପଜ୍ଝାଯସ୍ସ ଦେଥା''ତି କଥେନ୍ତା ମହାସଦ୍ଦମକଂସୁ। ସତ୍ଥା ସୁତ୍ୱା ଥେରଂ ପୁଚ୍ଛି ''କେ ପନ ତେ, ଆନନ୍ଦ, ଉଚ୍ଚାସଦ୍ଦା ମହାସଦ୍ଦା କେୱଟ୍ଟା ମଞ୍ଞେ ମଚ୍ଛୱିଲୋପେ''ତି? ଥେରୋ ଏତମତ୍ଥଂ ଆରୋଚେସି। ସତ୍ଥା ସୁତ୍ୱା ''ଆମିସହେତୁ, ଆନନ୍ଦ, ଭିକ୍ଖୂ ମହାସଦ୍ଦଂ କରୋନ୍ତୀ''ତି ଆହ। ''ଆମ, ଭନ୍ତେ''ତି। ''ଅନନୁଚ୍ଛୱିକଂ, ଆନନ୍ଦ, ଅପ୍ପତିରୂପଂ। ନ ହି ମଯା କପ୍ପସତସହସ୍ସାଧିକାନି ଚତ୍ତାରି ଅସଙ୍ଖେଯ୍ୟାନି ଚୀୱରାଦିହେତୁ ପାରମିଯୋ ପୂରିତା, ନାପି ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଚୀୱରାଦିହେତୁ ଅଗାରସ୍ମା ଅନଗାରିଯଂ ପବ୍ବଜିତା, ଅରହତ୍ତହେତୁ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା ଅନତ୍ଥଂ ଅତ୍ଥସଦିସଂ ଅସାରଂ ସାରସଦିସଂ କରୋନ୍ତି, ଗଚ୍ଛାନନ୍ଦ, ତେ ଭିକ୍ଖୂ ପଣାମେହୀ''ତି।

ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯନ୍ତି ଦୁତିଯଦିୱସେ ପୁବ୍ବଣ୍ହସମଯଂ। ବେଲୁୱଲଟ୍ଠିକାଯ ମୂଲେତି ତରୁଣବେଲୁୱରୁକ୍ଖମୂଲେ। ପବାଳ୍ହୋତି ପବାହିତୋ। ପୱାଳ୍ହୋତିପି ପାଠୋ, ପୱାହିତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଭଯମ୍ପି ନୀହଟଭାୱମେୱ ଦୀପେତି। ସିଯା ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତି ପସାଦଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ୱା ଭାୱଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ୱା ଭୱେଯ୍ୟ। କଥଂ? ''ସମ୍ମାସମ୍ବୁଦ୍ଧେନ ମଯଂ ଲହୁକେ କାରଣେ ପଣାମିତା''ତି ପସାଦଂ ମନ୍ଦଂ କରୋନ୍ତାନଂ ପସାଦଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ନାମ ହୋତି। ସଲିଙ୍ଗେନେୱ ତିତ୍ଥାଯତନଂ ପକ୍କମନ୍ତାନଂ ଭାୱଞ୍ଞଥତ୍ତଂ ନାମ। ସିଯା ୱିପରିଣାମୋତି ଏତ୍ଥ ପନ ''ମଯଂ ସତ୍ଥୁ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଗଣ୍ହିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସାମାତି ପବ୍ବଜିତା, ନଂ ଗହେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାନଂ କିଂ ଅମ୍ହାକଂ ପବ୍ବଜ୍ଜାଯା''ତି? ସିକ୍ଖଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାଯ ହୀନାଯାୱତ୍ତନଂ ୱିପରିଣାମୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ୱଚ୍ଛସ୍ସାତି ଖୀରୂପକୱଚ୍ଛସ୍ସ। ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତି ମିଲାଯନଅଞ୍ଞଥତ୍ତଂ। ଖୀରୂପକୋ ହି ୱଚ୍ଛୋ ମାତୁ ଅଦସ୍ସନେନ ଖୀରଂ ଅଲଭନ୍ତୋ ମିଲାଯତି କମ୍ପତି ପୱେଧତି। ୱିପରିଣାମୋତି ମରଣଂ। ସୋ ହି ଖୀରଂ ଅଲଭମାନୋ ଖୀରପିପାସାଯ ସୁସ୍ସନ୍ତୋ ପତିତ୍ୱା ମରତି।

ବୀଜାନଂ ତରୁଣାନନ୍ତି ଉଦକେନ ଅନୁଗ୍ଗହେତବ୍ବାନଂ ୱିରୂଳ୍ହବୀଜାନଂ। ଅଞ୍ଞଥତ୍ତନ୍ତି ମିଲାୟନଞ୍ଞଥତ୍ତମେୱ। ତାନି ହି ଉଦକଂ ଅଲଭନ୍ତାନି ମିଲାୟନ୍ତି। ୱିପରିଣାମୋତି ୱିନାସୋ। ତାନି ହି ଉଦକଂ ଅଲଭନ୍ତାନି ସୁକ୍ଖିତ୍ୱା ୱିନସ୍ସନ୍ତି, ପଲାଲମେୱ ହୋନ୍ତି। ଅନୁଗ୍ଗହିତୋତି ଆମିସାନୁଗ୍ଗହେନ ଚେୱ ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ଚ ଅନୁଗ୍ଗହିତୋ। ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟନ୍ତି ଦ୍ୱୀହିପି ଏତେହି ଅନୁଗ୍ଗହେହି ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହେୟ୍ୟଂ। ଅଚିରପବ୍ବଜିତା ହି ସାମଣେରା ଚେୱ ଦହରଭିକ୍ଖୂ ଚ ଚୀୱରାଦିପଚ୍ଚୟୱେକଲ୍ଲେ ୱା ସତି ଗେଲଞ୍ଞେ ୱା ସହାରା ୱା ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେହି ୱା ଆମିସାନୁଗ୍ଗହେନ ଅନନୁଗ୍ଗହିତା କିଲମନ୍ତା ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ସଜ୍ଝାୟଂ ୱା ମନସିକାରଂ ୱା କାତୁଂ, ଧମ୍ମାନୁଗ୍ଗହେନ ଅନନୁଗ୍ଗହିତା ଉଦ୍ଦେସେନ ଚେୱ ଓୱାଦାନୁସାସନିୟା ଚ ପରିହାୟମାନା ନ ସକ୍କୋନ୍ତି ଅକୁସଲଂ ପରିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା କୁସଲଂ ଭାୱେତୁଂ। ଇମେହି ପନ ଦ୍ୱୀହି ଅନୁଗ୍ଗହେହି ଅନୁଗ୍ଗହିତା କାୟେନ ଅକିଲମନ୍ତା ସଜ୍ଝାୟମନସିକାରେ ପଓତ୍ତିତ୍ୱା ୟଥାନୁସିଟ୍ଠଂ ପଟିପଜ୍ଜମାନା ଅପରଭାଗେ ତଂ ଅନୁଗ୍ଗହଂ ଅଲଭନ୍ତାପି ତେନେୱ ପୁରିମାନୁଗ୍ଗହେନ ଲଦ୍ଧବଲା ସାସନେ ପତିଟ୍ଠହନ୍ତି, ତସ୍ମା ଭଗୱତୋ ଏୱଂ ପରିୱିତକ୍କୋ ଉଦପାଦି।

ଭଗୱତୋ ପୁରତୋ ପାତୁରହୋସୀତି ସହ୍ଦ ଚିତ୍ତଂ ଞତ୍ୱା – ''ଇମେ ଭିକ୍ଖୂ ଭଗୱତା ପଣାମିତା, ଇଦାନି ନେସଂ ଅନୁଗ୍ଗହଂ କାତୁକାମୋ ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି, କାରଣଂ ଭଗୱା ଚିନ୍ତେସି, ଅହମେତ୍ଥ ଉସ୍ସାହଂ ଜନେସ୍ସାମୀ''ତି ପୁରତୋ ପାକଟୋ ଅହୋସି। ସନ୍ତେତ୍ଥ ଭିକ୍ଖୂତି ଇଦଂ ସୋ ମହାବ୍ରହ୍ମା ୟଥା ନାମ ବ୍ଯତ୍ତୋ ସୂଦୋ ୟଦେୱ ଅମ୍ବିଲଗ୍ଗାଦୀସୁ ରସଜାତଂ ରଞ୍ଞୋ ରୁଚ୍ଚତି, ତଂ ଅଭିସଙ୍ଖାରେନ ସାଦୁତରଂ କତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ଉପନାମେତି, ଏୱମେୱ ଅତ୍ତନୋ ବ୍ଯତ୍ତତାୟ ଭଗୱତା ଆହଟୌପମଂୟେୱ ଏୱମେତଂ ଭଗୱାତିଆଦିୱଚନେହି ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ୟାଚନ୍ତୋ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘସ୍ସ ଅନୁଗ୍ଗହକରଣତ୍ଥଂ ୱଦତି । ତତ୍ଥ ଅଭିନନ୍ଦତୂତି ''ମମ ସନ୍ତିକଂ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘୋ ଆଗଚ୍ଛତୂ''ତି। ଏୱମସ୍ସ ଆଗମନଂ ସମ୍ପିୟାୟମାନୋ ଅଭିନନ୍ଦତୁ। ଅଭିୱଦତୂତି ଆଗତସ୍ସ ଚ ଓୱାଦାନୁସାସନିଂ ଦଦନ୍ତୋ ଅଭିୱଦତୁ।

ପଟିସଲ୍ଲାନାତି ଏକୀଭାୱା। ଇଦ୍ଧାଭିସଙ୍ଖାରଂ ଅଭିସଙ୍ଖାସୀତି ଇଦ୍ଧିଂ ଅକାସି। ଏକଦ୍ୱୀହିକାୟାତି ଏକେକୋ ଚେୱ ଦ୍ୱେ ଦ୍ୱେ ଚ ହୁତ୍ୱା। ସାରଜ୍ଜମାନରୂପାତି ଓତ୍ତପ୍ପମାନସଭାୱା ଭାୟମାନା। କସ୍ମା ପନ ଭଗୱା ତେସଂ ତଥା ଉପସଙ୍କମନାୟ ଇଦ୍ଧିମକାସୀତି? ହିତପଟ୍ଠନାୟ। ୟଦି ହି ତେ ୱଗ୍ଗୱଗ୍ଗା ହୁତ୍ୱା ଆଗଚ୍ଛେୟ୍ୟୁଂ, ''ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋ ଏକଦିୱସମ୍ପି ତତ୍ଥ ୱସିତୁଂ ନାସକ୍ଖି, ୱେଗେନେୱ ଆଗତୋ''ତି କେଳିମ୍ପି କରେୟ୍ୟୁଂ। ଅଥ ନେସଂ ନେୱ ବୁଦ୍ଧଗାରୱଂ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠହେୟ୍ୟ, ନ ଧମ୍ମଦେସନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ସମତ୍ଥା ଭୱେୟ୍ୟୁଂ। ସଭୟାନଂ ପନ ସସାରଜ୍ଜାନଂ ଏକଦ୍ୱୀହିକାୟ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତାନଂ ବୁଦ୍ଧଗାରୱଞ୍ଚେୱ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠିତଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଧମ୍ମଦେସନଞ୍ଚ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତେସଂ ହିତପଟ୍ଠନାୟ ତଥାରୂପଂ ଇଦ୍ଧିଂ ଅକାସି।

ନିସୀଦିଂସୂତି ତେସୁ ହି ସାରଜ୍ଜମାନରୂପେସୁ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତେସୁ ଏକୋ ଭିକ୍ଖୁ ''ମମଂୟେୱ ସତ୍ଥା ଓଲୋକେତି, ମଂୟେୱ ମଞ୍ଞେ ନିଗ୍ଗଣ୍ହିତୁକାମୋ''ତି ସଣିକଂ ଆଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ନିସୀଦି, ଅଥଞ୍ଞୋ ଅଥଞ୍ଞୋତି ଏୱଂ ପଞ୍ଚଭିକ୍ଖୁସତାନି ନିସୀଦିଂସୁ। ଏୱଂ ନିସିନ୍ନଂ ପନ ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ସୀଦନ୍ତରେ ସନ୍ନିସିନ୍ନଂ ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ୱିୟ ନିୱାତେ ପଦୀପଂ ୱିୟ ଚ ନିଚ୍ଚଲଂ ଦିସ୍ୱା ସତ୍ଥା ଚିନ୍ତେସି – ''ଇମେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କୀଦିସୀ ଧମ୍ମଦେସନା ୱଟ୍ଟତୀ''ତି? ଅଥସ୍ସ ଏତଦହୋସି – ''ଇମେ ଆହାରହେତୁ ପଣାମିତା, ପିଣ୍ଡିୟାଲୋପଧମ୍ମଦେସନାୱ ନେସଂ ସପ୍ପାୟା, ତଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ମତ୍ଥକେ ତିପରିୱଟ୍ଟଦେସନଂ ଦେସେସ୍ସାମି, ଦେସନାପରିୟୋସାନେ ସବ୍ବେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସନ୍ତୀ''ତି। ଅଥ ନେସଂ ତଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଦେସେନ୍ତୋ ଅନ୍ତମିଦଂ, ଭିକ୍ଖୱେତିଆଦିମାହ।

ତତ୍ଥ ଅନ୍ତନ୍ତି ପଚ୍ଛିମଂ ଲାମକଂ। ୟଦିଦଂ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟନ୍ତି ୟଂ ଏୱଂ ପିଣ୍ଡପରିୟେସନେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତସ୍ସ ଜୀୱିତଂ। ଅୟଂ ପନେତ୍ଥ ପଦତ୍ଥୋ – ପିଣ୍ଡାୟ ଉଲତୀତି ପିଣ୍ଡୋଲୋ, ପିଣ୍ଡୋଲସ୍ସ କମ୍ମଂ ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟଂ, ପିଣ୍ଡପରିୟେସନେନ ନିପ୍ଫାଦିତଜୀୱିତନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଭିସାପୋତି ଅକ୍କୋସୋ। କୁପିତା ହି ମନୁସ୍ସା ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଂ ''ଚୀୱରଂ ନିୱାସେତ୍ୱା କପାଲଂ ଗହେତ୍ୱା ପିଣ୍ଡଂ ପରିୟେସମାନୋ ଚରିସ୍ସତୀ''ତି ଅକ୍କୋସନ୍ତି। ଅଥ ୱା ପନ ''କିଂ ତୁୟ୍ହଂ ଅକାତବ୍ବଂ ଅତ୍ଥି, ୟୋ ତ୍ୱଂ ଏୱଂ ବଲୱା ୱୀରିୟସମ୍ପନ୍ନୋପି ହିରୋତ୍ତପ୍ପଂ ପହାୟ କପଣୋ ୱିୟ ପିଣ୍ଡୋଲୋ ୱିଚରସି ପତ୍ତପାଣୀ''ତି? ଏୱମ୍ପି ଅକ୍କୋସନ୍ତିୟେୱ। ତଞ୍ଚ ଖୋ ଏତନ୍ତି ଏୱଂ ତଂ ଅଭିସାପଂ ସମାନମ୍ପି ପିଣ୍ଡୋଲ୍ୟଂ। କୁଲପୁତ୍ତା ଉପେନ୍ତି ଅତ୍ଥୱସିକାତି ମମ ସାସନେ ଜାତିକୁଲପୁତ୍ତା ଚ ଆଚାରକୁଲପୁତ୍ତା ଚ ଅତ୍ଥୱସିକା କାରଣୱସିକା ହୁତ୍ୱା କାରଣୱସଂ ପଟିଚ୍ଚ ଉପେନ୍ତି।

ରାଜାଭିନୀତାତିଆଦୀସୁ ୟେ ରଞ୍ଞୋ ସନ୍ତକଂ ଖାଦିତ୍ୱା ରଞ୍ଞା ବନ୍ଧନାଗାରେ ବନ୍ଧାପିତା ପଲାୟିତ୍ୱା ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତେ ରାଜାଭିନୀତା ନାମ। ତେ ହି ରଞ୍ଞା ବନ୍ଧନଂ ଅଭିନୀତତ୍ତା ରାଜାଭିନୀତା ନାମ। ୟେ ପନ ଚୋରେହି ଅଟୱିଂ ଗହେତ୍ୱା ଏକଚ୍ଚେସୁ ମାରିୟମାନେସୁ ଏକଚ୍ଚେ ''ମୟଂ ସାମି ତୁମ୍ହେହି ୱିସ୍ସଟ୍ଠା ଗେହଂ ଅନଜ୍ଝାୱସିତ୍ୱା ପବ୍ବଜିସ୍ସାମ, ତତ୍ଥ ୟଂ ୟଂ ବୁଦ୍ଧପୂଜାଦିପୁଞ୍ଞଂ କରିସ୍ସାମ, ତତୋ ତୁମ୍ହାକଂ ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସାମା''ତି ତେହି ୱିସ୍ସଟ୍ଠା ପବ୍ବଜନ୍ତି, ତେ ଚୋରାଭିନୀତା ନାମ। ତେପି ହି ଚୋରେହି ମାରେତବ୍ବତଂ ଅଭିନୀତାତି ଚୋରାଭିନୀତା ନାମ। ୟେ ପନ ଇଣଂ ଗହେତ୍ୱା ପଟିଦାତୁଂ

ଅସକ୍କୋନ୍ତା ପଲାୟିତ୍ୱା ପଚ୍ଚଜନ୍ତି, ତେ ଇଣଟ୍ଟା ନାମ, ଇଣପୀଳିତାତି ଅତ୍ଥୋ । ଇଣଟ୍ଟାତିପି ପାଠୋ, ଇଣେ ଠିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯେ ରାଜଚୋରଛାତକରୋଗଭୟାନଂ ଅଞ୍ଞତରେନ ଅଭିଭୂତା ଉପଦ୍ଦୁତା ପଚ୍ଚଜନ୍ତି, ତେ ଭୟଟ୍ଟା ନାମ, ଭୟପୀଳିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଭୟଟ୍ଟାତିପି ପାଠୋ, ଭୟେ ଠିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆଜୀୱିକାପକତାତି ଆଜୀୱିକାୟ ଉପଦ୍ଦୁତା ଅଭିଭୂତା, ପୁତ୍ତଦାରଂ ପୋସେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତାତି ଅତ୍ଥୋ। ଓତିଣ୍ଣାମ୍ହାତି ଅନ୍ତୋ ଅନୁପୱିଟ୍ଠା।

ସୋ ଚ ହୋତି ଅଭିଜ୍ଝାଲୂତି ଇଦଂ ସୋ କୁଲପୁତ୍ତୋ ‘‘ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତଂ କରିସ୍ସାମୀ’’ତିଆଦିୱସେନ ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପାଦେତ୍ୱା ପଚ୍ଚଜିତୋ, ଅପରଭାଗେ, ତଂ ପଚ୍ଚଜ୍ଜଂ ତଥାରୂପଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ଅଭିଜ୍ଝାଲୂତି ପରଭଣ୍ଡାନଂ ଅଭିଜ୍ଝାୟିତା। ତିବ୍ବସାରାଗୋତି ବହଲରାଗୋ। ବ୍ୟାପନ୍ନଚିତ୍ତୋତି ପୂତିଭାୱେନ ୱିପନ୍ନଚିତ୍ତୋ। ପଦୁଟ୍ଠମନସଙ୍କପ୍ପୋତି ତିଖିଣସିଙ୍ଗୋ ୱିୟ ଗୋଣୋ ଦୁଟ୍ଠଚିତ୍ତୋ। ମୁଟ୍ଠସ୍ସତୀତି ଭତ୍ତନିକ୍ଖିତ୍ତକାକୋ ୱିୟ ନଟ୍ଠସ୍ସତି, ଇଧ କତଂ ଏତ୍ଥ ନସ୍ସତି। ଅସମ୍ପଜାନୋତି ନିପ୍ପଞ୍ଞୋ। ଖନ୍ଧାଦିପରିଚ୍ଛେଦରହିତୋ। ଅସମାହିତୋତି ଚଣ୍ଡସୋତେ ବଦ୍ଧନାୱା ୱିୟ ଉପଚାରପ୍ପନାଭାୱେନ ଅସଣ୍ଠିତୋ। ୱିବ୍ଭନ୍ତଚିତ୍ତୋତି ବନ୍ଧାରୁଳ୍ହମଗୋ ୱିୟ ସନ୍ତମନୋ। ପାକତିନ୍ଦ୍ରିୟୋତି ୟଥା ଗିହୀ ପୁତ୍ତଧୀତରୋ ଓଲୋକେନ୍ତୋ ଅସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ହୋତି, ଏୱଂ ଅସଂୱୁତିନ୍ଦ୍ରିୟୋ।

ଛୱାଲାତନ୍ତି ଛୱାନଂ ଦଡ୍ଢଟ୍ଠାନେ ଅଲାତଂ। ଉଭତୋପଦିତ୍ତଂ ମଜ୍ଝେ ଗୁଥଗତନ୍ତି ପମାଣେନ ଅଟ୍ଠଙ୍ଗୁଲମତ୍ତଂ ଦ୍ୱୀସୁ ଠାନେସୁ ଆଦିତ୍ତଂ ମଜ୍ଝେ ଗୂଥମକ୍ଖିତଂ। ନେୱ ଗାମେତି ସଚେ ହି ତଂ ୟୁଗନଙ୍ଗଲଗୋପାନସିପକ୍ଖପାସକାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଉପନେତୁଂ ସକ୍କା ଅସ୍ସ, ଗାମେ କଟ୍ଠତ୍ଥଂ ଫରେୟ୍ୟ। ସଚେ ଖେତ୍ତକୁଟିୟଂ କଟ୍ଠତ୍ଥରମଞ୍ଚକାଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଉପନେତୁଂ ସକ୍କା, ଅରଞ୍ଞେ କଟ୍ଠତ୍ଥଂ ଫରେୟ୍ୟ। ୟସ୍ମା ପନ ଉଭୟଥାପି ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା ଏୱଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଗିହିଭୋଗା ଚ ପରିହୀନୋତି ୟୋ ଅଗାରେ ୱସନ୍ତେହି ଗିହୀହି ଦାୟଜ୍ଜେ ଭାଜିୟମାନେ ଭୋଗୋ ଲଦ୍ଧବ୍ବୋ ଅସ୍ସ, ତତୋ ଚ ପରିହୀନୋ। ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚାତି ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟାନଂ ଓୱାଦେ ଠତ୍ୱା ପରିୟତ୍ତିପଟିୱେଧୱସେନ ପତ୍ତବ୍ବଂ ସାମଞ୍ଞତ୍ଥଞ୍ଚ। ଇମଞ୍ଚ ପନ ଉପମଂ ସତ୍ଥା ନ ଦୁସ୍ସୀଲସ୍ସ ୱସେନ ଆହରି, ପରିସୁଦ୍ଧସୀଲସ୍ସ ପନ ଅଲସସ୍ସ ଅଭିଜ୍ଝାଦୀହି ଦୋସେହି ଉପହତସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଇମଂ ଉପମଂ ଆହରି।

ତୟୋମେ, ଭିକ୍ଖୱେତି କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ଇମସ୍ସ ପୁଗ୍ଗଲସ୍ସ ଛୱାଲାତସଦିସଭାୱୋ ନେୱ ମାତାପିତୂହି କତୋ, ନ ଆଚରିୟୁପଜ୍ଝାୟେହି, ଇମେହି ପନ ପାପୱିତକ୍କେହି କତୋତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ଆରଦ୍ଧଂ। ଅନିମିତ୍ତଂ ୱା ସମାଧିନ୍ତି ୱିପସ୍ସନାସମାଧିଂ। ସୋ ହି ନିଚ୍ଚନିମିତ୍ତାଦୀନଂ ସମୁଗ୍ଘାତନେନ ଅନିମିତ୍ତୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। ଏତ୍ଥ ଚ ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନା ମିସ୍ସକା, ଅନିମିତ୍ତସମାଧି ପୁବ୍ବଭାଗୋ। ଅନିମିତ୍ତସମାଧି ୱା ମିସ୍ସକୋ, ସତିପଟ୍ଠାନା ପୁବ୍ବଭାଗାତି ୱେଦିତବ୍ବା।

ଦ୍ୱେମା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଦିଟ୍ଠିୟୋତି ଇଦଂ ପନ ନ କେୱଲଂ ଅନିମିତ୍ତସମାଧିଭାୱନା ଇମେସଂୟେୱ ତିଣ୍ଣଂ ମହାୱିତକ୍କାନଂ ପହାନାୟ ସଂୱତ୍ତତି, ସସ୍ସତୁଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠୀନମ୍ପି ପନ ସମୁଗ୍ଘାତଂ କରୋତୀତି ଦସ୍ସନତ୍ଥଂ ୱୁତ୍ତଂ। ନ ୱଜ୍ଜୱା ଅସ୍ସନ୍ତି ନିଦ୍ଦୋସୋ ଭୱେୟ୍ୟଂ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଇତି ଭଗୱା ଇମସ୍ମିମ୍ପି ସୁତ୍ତେ ଦେସନଂ ତୀହି ଭୱେହି ୱିନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତେନ କୂଟଂ ଗଣ୍ହି। ଦେସନାୱସାନେ ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ସହ ପଟିସମ୍ଭିଦାହି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୂତି। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ପାଲିଲେୟ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୧। ନୱମେ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମୀତି କୋସମ୍ବିକାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ କଲହକାଲେ ସତ୍ଥା ଏକଦିୱସଂ ଦୀଘୀତିସ୍ସ କୋସଲରଞ୍ଞୋ ୱତ୍ଥୁଂ ଆହରିତ୍ୱା ‘‘ନ ହି ୱେରେନ ୱେରାନି, ସମ୍ମନ୍ତୀଧ କୁଦାଚନ’’ନ୍ତିଆଦୀହି (ଧ। ପ। ୫) ଗାଥାହି ଓୱଦତି। ତଂଦିୱସଂ ତେସଂ କଲହଂ କରୋନ୍ତାନଂୟେୱ ରତ୍ତି ୱିଭାତା। ଦୁତିୟଦିୱସେପି ଭଗୱା ତମେୱ ୱତ୍ଥୁଂ କଥେସି। ତଂଦିୱସମ୍ପି ତେସଂ କଲହଂ କରୋନ୍ତାନଂୟେୱ ରତ୍ତି ୱିଭାତା। ତତିୟଦିୱସେପି ଭଗୱା ତମେୱ ୱତ୍ଥୁଂ କଥେସି। ଅଥ ନଂ ଅଞ୍ଞତରୋ ଭିକ୍ଖୁ ଏୱମାହ – ‘‘ଅପ୍ପୋସ୍ସୁକ୍କୋ, ଭନ୍ତେ, ଭଗୱା ଦିଟ୍ଠଧମ୍ମସୁଖୱିହାରଂ ଅନୁୟୁତ୍ତୋ ୱିହରତୁ, ମୟମେତେନ ଭଣ୍ଡନେନ କଲହେନ ୱିଗ୍ଗହେନ ୱିୱାଦେନ ପଞ୍ଞାୟିସ୍ସାମା’’ତି। ସତ୍ଥା ‘‘ପରିୟାଦିଣ୍ଣରୂପଚିତ୍ତା ଖୋ ଇମେ ମୋଘପୁରିସା, ନ ଇମେ ସକ୍କା ସଞ୍ଞାପେତୁ’’ନ୍ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ‘‘କିଂ ମୟ୍ହଂ ଇମେହି, ଏକଚାରୱାସଂ ୱସିସ୍ସାମୀ’’ତି? ସୋ ପାତୋୱ ସରୀରପଟିଜଗ୍ଗନଂ କତ୍ୱା କୋସମ୍ବିୟଂ ପିଣ୍ଡାୟ ଚରିତ୍ୱା କଞ୍ଚିପି ଅନାମନ୍ତେତ୍ୱା ଏକୋୱ ଅଦୁତିୟୋ ଚାରିକଂ ପକ୍କାମି।

ୟସ୍ମିଂ, ଆୱୁସୋ, ସମୟେତି ଇଦଂ ଥେରୋ ୟସ୍ମାସ୍ସ ଅଜ୍ଜ ଭଗୱା ଏକେନ ଭିକ୍ଖୁନା ସଦ୍ଧିଂ ପକ୍କମିସ୍ସତି, ଅଜ୍ଜ ଦ୍ୱୀହି, ଅଜ୍ଜ ସତେନ, ଅଜ୍ଜ ସହସ୍ସେନ, ଅଜ୍ଜ ଏକକୋୱାତି ସବ୍ବୋ ଭଗୱତୋ ଚାରୋ ୱିଦିତୋ ପାକଟୋ ପଚ୍ଚକ୍ଖୋ, ତସ୍ମା ଆହ।

ଅନୁପୁବ୍ବେନାତି ଗାମନିଗମପଟିପାଟିୟା ପିଣ୍ଡାୟ ଚରମାନୋ ଏକଚାରୱାସଂ ତାୱ ୱସମାନଂ ଭିକ୍ଖୁଂ ପସ୍ସିତୁକାମୋ ହୁତ୍ୱା ବାଲକଲୋଣକାରଗାମଂ

ଅଗମାସି। ତତ୍ଥ ଭଗୁଦ୍ଦେରସ୍ସ ସକଲପଚ୍ଛାଭତ୍ତଞ୍ଚେୱ ତିଯାମରତ୍ତିଞ୍ଚ ଏକଚାରୱାସେ ଆନିସଂସଂ କଥେତ୍ୱା ପୁନଦିୱସେ ତେନ ପଚ୍ଛାସମଣେନ ପିଣ୍ଡାଯ ଚରିତ୍ୱା ତଂ ତତ୍ଥେୱ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ''ସମଗ୍ଗୱାସଂ ୱସମାନେ ତଯୋ କୁଲପୁତ୍ତେ ପସ୍ସିସ୍ସାମୀ''ତି ପାଚୀନୱଂସମିଗଦାଯଂ ଅଗମାସି। ତେସମ୍ପି ସକଲପଚ୍ଛାଭତ୍ତଞ୍ଚେୱ ତିଯାମରତ୍ତିଞ୍ଚ ଏକଚାରୱାସେ ଆନିସଂସଂ କଥେତ୍ୱା ତେ ତତ୍ଥେୱ ନିୱତ୍ତେତ୍ୱା ଏକକୋୱ ପାଲିଲେଯ୍ୟନଗରାଭିମୁଖୋ ପକ୍କମିତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପାଲିଲେଯ୍ୟନଗରଂ ସମ୍ପତ୍ତୋ। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ''ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଚାରିକଂ ଚରମାନୋ ଯେନ ପାଲିଲେଯ୍ୟକଂ, ତଦୱସରୀ''ତି।

ଭଦ୍ଦସାଲମୂଲେତି ପାଲିଲେଯ୍ୟୱାସିନୋ ଭଗୱତୋ ଦାନଂ ଦତ୍ୱା ପାଲିଲେଯ୍ୟତୋ ଅୱିଦୂରେ ରକ୍ଖିତୱନସଣ୍ଡୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ତତ୍ଥ ଭଗୱତୋ ପଣ୍ଣସାଲଂ କତ୍ୱା ''ଏତ୍ଥ ୱସଥା''ତି ପଟିଞ୍ଞଂ କାରେତ୍ୱା ୱାସଯିଂସୁ। ଭଦ୍ଦସାଲୋ ପନ ତତ୍ଥେକୋ ମନାପୋ ଲଦ୍ଧକୋ ସାଲରୁକ୍ଖୋ। ଭଗୱା ତଂ ନଗରଂ ଉପନିସ୍ସାଯ ତସ୍ମିଂ ୱନସଣ୍ଡେ ପଣ୍ଣସାଲସମୀପେ ତସ୍ମିଂ ରୁକ୍ଖମୂଲେ ୱିହରତି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ ''ଭଦ୍ଦସାଲମୂଲେ''ତି।

ଏୱଂ ୱିହରନ୍ତେ ପନେତ୍ଥ ତଥାଗତେ ଅଞ୍ଞତରୋ ହତ୍ଥିନାଗୋ ହତ୍ଥିନୀହି ହତ୍ଥିପୋତକାଦୀହି ଗୋଚରଭୂମିତିତ୍ଥୋଗାହନାଦୀସୁ ଉବ୍ବାଳ୍ହୋ ଯୂଥେ ଉକ୍କଣ୍ଠିତୋ ''କିଂ ମେ ଇମେହି ହତ୍ଥୀହୀ''ତି? ଯୂଥଂ ପହାଯ ମନୁସ୍ସପଥଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୋ ପାଲିଲେଯ୍ୟକୱନସଣ୍ଡେ ଭଗୱନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଘଟସହସ୍ସେନ ନିବ୍ବାପିତସନ୍ତାପୋ ୱିଯ ନିବ୍ବୁତୋ ହୁତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଅଟ୍ଠାସି। ସୋ ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ସତ୍ଥୁ ୱତ୍ତପଟିୱତ୍ତଂ କରୋନ୍ତୋ ମୁଖଧୋୱନଂ ଦେତି, ନ୍ହାନୋଦକଂ ଆହରତି, ଦନ୍ତକଟ୍ଠଂ ଦେତି, ପରିୱେଣଂ ସମ୍ମଜ୍ଜତି, ଅରଞ୍ଞତୋ ମଧୁରାନି ଫଲାଫଲାନି ଆହରିତ୍ୱା ସତ୍ଥୁନୋ ଦେତି। ସତ୍ଥା ପରିଭୋଗଂ କରୋତି।

ଏକଦିୱସଂ ସତ୍ଥା ରତ୍ତିଭାଗସମନନ୍ତରେ ଚଙ୍କମିତ୍ୱା ପାସାଣଫଲକେ ନିସୀଦି। ହତ୍ଥୀପି ଅୱିଦୂରେ ଠାନେ ଅଟ୍ଠାସି। ସତ୍ଥା ପଚ୍ଛତୋ ଓଲୋକେତ୍ୱା ନ କିଞ୍ଚି ଅଦ୍ଦସ, ଏୱଂ ପୁରତୋ ଚ ଉଭଯପସ୍ସେସୁ ଚ। ଅଥସ୍ସ ''ସୁଖଂ ୱତାହଂ ଅଞ୍ଞତ୍ର ତେହି ଭଣ୍ଡନକାରକେହି ୱସାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ହତ୍ଥିନୋପି ''ମଯା ନାମିତସାଖଂ ଅଞ୍ଞେ ଖାଦନ୍ତା ନତ୍ଥୀ''ତିଆଦୀନି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା – ''ସୁଖଂ ୱତ ଏକକୋୱ ୱସାମି, ସତ୍ଥୁ ୱତ୍ତଂ କାତୁଂ ଲଭାମୀ''ତି ଚିତ୍ତଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସତ୍ଥା ଅତ୍ତନୋ ଚିତ୍ତଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା – ''ମମ ତାୱ ଇଦିସଂ ଚିତ୍ତଂ, କୀଦିସଂ ନୁ ଖୋ ହତ୍ଥିସ୍ସା''ତି ତସ୍ସାପି ତାଦିସମେୱ ଦିସ୍ୱା ''ସମେତି ନୋ ଚିତ୍ତ''ନ୍ତି ଇମଂ ଉଦାନଂ ଉଦାନେସି –

''ଏତଂ ନାଗସ୍ସ ନାଗେନ, ଈସାଦନ୍ତସ୍ସ ହତ୍ଥିନୋ;

ସମେତି ଚିତ୍ତଂ ଚିତ୍ତେନ, ଯଦେକୋ ରମତୀ ୱନେ''ତି। (ମହାୱ। ୪୬୭);

ଅଥ ଖୋ ସମ୍ବହୁଲା ଭିକ୍ଖୂତି ଅଥ ଏୱଂ ତଥାଗତେ ତତ୍ଥ ୱିହରନ୍ତେ ପଞ୍ଚସତା ଦିସାସୁ ୱସ୍ସଂୱୁଟ୍ଠା ଭିକ୍ଖୂ। ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋତି ''ସତ୍ଥା କିର ଭିକ୍ଖୁସଙ୍ଘଂ ପଣାମେତ୍ୱା ଅରଞ୍ଞଂ ପୱିଟ୍ଠୋ''ତି ଅତ୍ତନୋ ଧମ୍ମତାଯ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ଯେନାଯସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ, ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ।

ଅନନ୍ତରାଆସୱାନଂ ଖଯୋତି ମଗ୍ଗାନନ୍ତରଂ ଅରହତ୍ତଫଲଂ। ୱିଚଯସୋତି ୱିଚଯେନ, ତେସଂ ତେସଂ ଧମ୍ମାନଂ ସଭାୱୱିଚିନନସମତ୍ଥେନ ଞାଣେନ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ଧମ୍ମୋତି ସାସନଧମ୍ମୋ। ଚତ୍ତାରୋ ସତିପଟ୍ଠାନାତିଆଦି ଯେ ଯେ କୋଟ୍ଠାସେ ପରିଚ୍ଛିନ୍ଦିତ୍ୱା ଧମ୍ମୋ ଦେସିତୋ, ତେସଂ ପକାସନତ୍ଥାଯ ୱୁତ୍ତଂ। ସମନୁପସ୍ସନାତି ଦିଟ୍ଠିସମନୁପସ୍ସନା। ସଙ୍ଖାରୋ ସୋତି ଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାରୋ ସୋ। ତତୋଜୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋତି ତତୋ ତଣ୍ହାତୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋ ଜାତୋ। ତଣ୍ହାସମ୍ପଯୁତ୍ତେସୁ ଚିତ୍ତେସୁପି ଚତୂସୁ ଚିତ୍ତେସୁ ଏସ ଜାଯତି। ସାପି ତଣ୍ହାତି ସା ଦିଟ୍ଠିସଙ୍ଖାରସ୍ସ ପଚ୍ଚଯଭୂତା ତଣ୍ହା। ସାପି ୱେଦନାତି ସା ତଣ୍ହାଯ ପଚ୍ଚଯଭୂତା ୱେଦନା। ସୋପି ଫସ୍ସୋତି ସୋ ୱେଦନାଯ ପଚ୍ଚଯୋ ଅୱିଜ୍ଜାସମ୍ଫସ୍ସୋ। ସାପି ଅୱିଜ୍ଜାତି ସା ଫସ୍ସସମ୍ପଯୁତ୍ତା ଅୱିଜ୍ଜା।

ନୋ ଚସ୍ସଂ, ନୋ ଚ ମେ ସିଯାତି ସଚେ ଅହଂ ନ ଭୱେଯ୍ୟଂ, ମମ ପରିକ୍ଖାରୋପି ନ ଭୱେଯ୍ୟ। ନାଭୱିସ୍ସଂ, ନ ମେ ଭୱିସ୍ସତୀତି ସଚେ ପନ ଆଯତିମ୍ପି ଅହଂ ନ ଭୱିସ୍ସାମି, ଏୱଂ ମମ ପରିକ୍ଖାରୋପି ନ ଭୱିସ୍ସତି। ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ଭଗୱା ତେନ ଭିକ୍ଖୁନା ଗହିତଗହିତଦିଟ୍ଠିଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜାପେନ୍ତୋ ଆଗତୋ ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯେନପି ଦେସନାୱିଲାସେନପି। ତତୋଜୋ ସୋ ସଙ୍ଖାରୋତି ତଣ୍ହାସମ୍ପଯୁତ୍ତଚିତ୍ତେ ୱିଚିକିଚ୍ଛାୱ ନତ୍ଥି, କଥଂ ୱିଚିକିଚ୍ଛାସଙ୍ଖାରୋ ତଣ୍ହାତୋ ଜାଯତୀତି? ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା। ଯସ୍ସ ହି ତଣ୍ହାଯ ଅପ୍ପହୀନାଯ ସୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଦିଟ୍ଠିଯାପି ଏସେୱ ନଯୋ ଲବ୍ଭତିଯେୱ ଚତୂସୁ ହି ଚିତ୍ତୁପ୍ପାଦେସୁ ସମ୍ପଯୁତ୍ତଦିଟ୍ଠି ନାମ ନତ୍ଥି। ଯସ୍ମା ପନ ତଣ୍ହାଯ ଅପ୍ପହୀନତ୍ତା ସା ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତସ୍ମା ତଂ ସନ୍ଧାଯ ତତ୍ରାପି ଅଯମତ୍ଥୋ ଯୁଜ୍ଜତି। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତେୱୀସତିଯା ଠାନେସୁ ଅରହତ୍ତଂ ପାପେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନା କଥିତା। ନୱମଂ।

୧୦। ପୁଣ୍ଣମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୨। ଦସମେ ତଦହୁପୋସଥେତିଆଦି ପୱାରଣସୁତ୍ତେ ୱିତ୍ଥାରିତମେୱ। କିଞ୍ଚିଦେୱ ଦେସନ୍ତି କିଞ୍ଚି କାରଣଂ। ସକେ ଆସନେ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛ ଯଦାକଙ୍ଖସୀତି କସ୍ମା ଏୱମାହ? ସୋ କିର ଭିକ୍ଖୁ ପଞ୍ଚସତଭିକ୍ଖୁପରିୱାରୋ। ଆଚରିଯେ ପନ ଠିତକେ ପୁଚ୍ଛନ୍ତେ ସଚେ ତେ ଭିକ୍ଖୂ ନିସୀଦନ୍ତି, ସତ୍ଥରି ଗାରୱଂ କତଂ ହୋତି, ଆଚରିଯେ ଅଗାରୱଂ। ସଚେ ଉଟ୍ଠହନ୍ତି, ଆଚରିଯେ ଗାରୱଂ କତଂ ହୋତି, ସତ୍ଥରି ଅଗାରୱଂ। ଇତି ନେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଅନେକଗ୍ଗଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦେସନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତି। ତସ୍ମିଂ ପନ ନିସୀଦିତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛନ୍ତେ ତେସଂ ଚିତ୍ତଂ ଏକଗ୍ଗଂ ଭୱିସ୍ସତି, ଦେସନଂ ସମ୍ପଟିଚ୍ଛିତୁଂ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀତି ଞତ୍ୱା ଭଗୱା ଏୱମାହ। ଇମେ ନୁ ଖୋ, ଭନ୍ତେତି ଅଯଂ ଥେରୋ ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଭିକ୍ଖୁସତାନଂ ଆଚରିଯୋ, ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧମତ୍ତମ୍ପି ନପ୍ପଜାନାତୀତି ନ ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ପଞ୍ହଂ ପୁଚ୍ଛନ୍ତେନ ପନ ''ଇମେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧା, ନ ଅଞ୍ଞେ''ତି ଏୱଂ ଜାନନ୍ତେନ ୱିଯ ହୁତ୍ୱା ପୁଚ୍ଛିତୁଂ ନ ୱଟ୍ଟତି, ତସ୍ମା ଅଜାନନ୍ତୋ ୱିଯ ପୁଚ୍ଛତି। ତେପି ଚସ୍ସ ଅନ୍ତେୱାସିକା ''ଅମ୍ହାକଂ ଆଚରିଯୋ 'ଅହଂ ଜାନାମୀ'ତି ନ କଥେତି, ସବ୍ବଞ୍ଞୁତଞ୍ଞାଣେନ ପନ ସଦ୍ଧିଂ ସଂସନ୍ଦିତ୍ୱାୱ କଥେତୀ''ତି ସୋତବ୍ବଂ ସଦ୍ଧାତବ୍ବଂ ମଞ୍ଞିସ୍ସନ୍ତୀତିପି ଅଜାନନ୍ତୋ ୱିଯ ପୁଚ୍ଛତି।

ଛନ୍ଦମୂଲକାତି ତଣ୍ହାଛନ୍ଦମୂଲକା। ନ ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ତଞ୍ଞେୱ ଉପାଦାନଂ ତେ ପଞ୍ଚୁପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧାତି ଯସ୍ମା ଛନ୍ଦରାଗମତ୍ତଂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା ନ ହୋନ୍ତି, ତସ୍ମା ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଯସ୍ମା ପନ ସହଜାତତୋ ୱା ଆରମ୍ମଣତୋ ୱା ଖନ୍ଧେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଉପାଦାନଂ ନତ୍ଥି, ତସ୍ମା ନାପି ଅଞ୍ଞତ୍ର ପଞ୍ଚହିଉପାଦାନକ୍ଖନ୍ଧେହି ଉପାଦାନନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ତଣ୍ହାସମ୍ପଯୁତ୍ତସ୍ମିଞ୍ହି ଚିତ୍ତେ ୱତ୍ତମାନେ ତଂଚିତ୍ତସମୁଟ୍ଠାନରୂପଂ ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ, ଠପେତ୍ୱା ତଂ ତଣ୍ହଂ ସେସା ଅରୂପଧମ୍ମା ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧାତି ସହଜାତତୋପି ଖନ୍ଧେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଉପାଦାନଂ ନତ୍ଥି। ଉପାଦାନସ୍ସ ପନ ରୂପାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଆରମ୍ମଣଂ କତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନତୋ ଆରମ୍ମଣତୋପି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ମୁଞ୍ଚିତ୍ୱା ଉପାଦାନଂ ନତ୍ଥି। ଛନ୍ଦରାଗୱେମତ୍ତତାତି ଛନ୍ଦରାଗନାନତ୍ତଂ। ଏୱଂ ଖୋ ଭିକ୍ଖୂତି ଏୱଂ ରୂପାରମ୍ମଣସ୍ସ ଛନ୍ଦରାଗସ୍ସ ୱେଦନାଦୀସୁ ଅଞ୍ଞତରଂ ଆରମ୍ମଣଂ ଅକରଣତୋ ସିଯା ଛନ୍ଦରାଗୱେମତ୍ତତା। ଖନ୍ଧାଧିୱଚନନ୍ତି ଖନ୍ଧାତି ଅଯଂ ପଞ୍ଞତ୍ତି। ଅଯଂ ପନ ଅନୁସନ୍ଧି ନ ଘଟିଯତି, କିଞ୍ଚାପି ନ ଘଟିଯତି, ସାନୁସନ୍ଧିକାୱ ପୁଚ୍ଛା, ସାନୁସନ୍ଧିକଂ ୱିସ୍ସଜ୍ଜନଂ। ଅଯଞ୍ହି ଥେରୋ ତେସଂ ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ପୁଚ୍ଛତି, ସତ୍ଥାପି ତେସଂ ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନେୱ ୱିସ୍ସଜ୍ଜେତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଦସମଂ।

ଇମସ୍ସ ଚ ପନ ୱଗ୍ଗସ୍ସ ଏକେକସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ପଞ୍ଚସତା ପଞ୍ଚସତା ଭିକ୍ଖୂ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତାତି।

ଖଜ୍ଜନୀଯୱଗ୍ଗୋ ଅଟ୍ଠମୋ।

୯। ଥେରୱଗ୍ଗୋ

୧। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୩। ଥେରୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ମନ୍ତାଣିପୁତ୍ତୋତି, ମନ୍ତାଣିଯା ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା ପୁତ୍ତୋ। ଉପାଦାଯାତି ଆଗମ୍ମ ଆରବ୍ଭ ସନ୍ଧାଯ ପଟିଚ୍ଚ। ଅସ୍ମୀତି ହୋତୀତି ଅସ୍ମୀତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତଂ ତଣ୍ହାମାନଦିଟ୍ଠିପପଞ୍ଚତ୍ତଯଂ ହୋତି। ଦହରୋତି ତରୁଣୋ। ଯୁୱାତି ଯୋବ୍ବନେନ ସମନ୍ନାଗତୋ। ମଣ୍ଡନକଜାତିକୋତି ମଣ୍ଡନକସଭାୱୋ ମଣ୍ଡନକସୀଲୋ। ମୁଖନିମିତ୍ତନ୍ତି ମୁଖପଟିବିମ୍ବଂ। ତଞ୍ହି ପରିସୁଦ୍ଧଂ ଆଦାସମଣ୍ଡଲଂ ପଟିଚ୍ଚ ପଞ୍ଞାଯତି। କିଂ ପନ ତଂ ଓଲୋକଯତୋ ସକମୁଖଂ ପଞ୍ଞାଯତି, ପରମୁଖନ୍ତି? ଯଦି ସକଂ ଭୱେଯ୍ଯ, ପରମ୍ମୁଖଂ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯେଯ୍ଯ, ଅଥ ପରସ୍ସ ଭୱେଯ୍ଯ, ୱଣ୍ଣାଦୀହି ଅସଦିସଂ ହୁତ୍ୱା ପଞ୍ଞାଯେଯ୍ଯ। ତସ୍ମା ନ ତଂ ଅତ୍ତନୋ, ନ ପରସ୍ସ, ଆଦାସଂ ପନ ନିସ୍ସାଯ ନିଭାସରୂପଂ ନାମ ତଂ ପଞ୍ଞାଯତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଅଥ ଯଂ ଉଦକେ ପଞ୍ଞାଯତି, ତଂ କେନ କାରଣେନାତି ? ମହାଭୂତାନଂ ୱିସୁଦ୍ଧତାଯ। ଧମ୍ମୋ ମେ ଅଭିସମିତୋତି ମଯା ଞାଣେନ ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମୋ ଅଭିସମାଗତୋ, ସୋତାପନ୍ନୋସ୍ମି ଜାତୋତି କଥେସି। ପଠମଂ।

୨। ତିସ୍ସସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୪। ଦୁତିଯେ ମଧୁରକଜାତୋ ୱିଯାତି ସଞ୍ଜାତଗରୁଭାୱୋ ୱିଯ ଅକମ୍ମଞ୍ଞୋ। ଦିସାପି ମେତି ଅଯଂ ପୁରତ୍ଥିମା ଅଯଂ ଦକ୍ଖିଣାତି ଏୱଂ ଦିସାପି ମଯ୍ହଂ ନ ପକ୍ଖାଯନ୍ତି, ନ ପାକଟା ହୋନ୍ତୀତି ୱଦତି। ଧମ୍ମାପି ମଂ ନ ପଟିଭନ୍ତୀତି ପରିଯତ୍ତିଧମ୍ମାପି ମଯ୍ହଂ ନ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତି, ଉଗ୍ଗହିତଂ ସଜ୍ଝାଯିତଂ ନ ଦିସ୍ସତୀତି ୱଦତି। ୱିଚିକିଚ୍ଛାତି ନୋ ମହାୱିଚିକିଚ୍ଛା। ନ ହି ତସ୍ସ ''ସାସନଂ ନିଯ୍ଯାନିକଂ ନୁ ଖୋ, ନ ନୁ ଖୋ''ତି ୱିମତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱଂ ପନସ୍ସ ହୋତି ''ସକ୍ଖିସ୍ସାମି ନୁ ଖୋ ସମଣଧମ୍ମଂ କାତୁଂ, ଉଦାହୁ ପତ୍ତଚୀୱରଧାରଣମତ୍ତମେୱ କରିସ୍ସାମୀ''ତି।

କାମାନମେତଂ ଅଧିୱଚନନ୍ତି ଯଥା ହି ନିନ୍ନଂ ପଲ୍ଲଲଂ ଓଲୋକେନ୍ତସ୍ସ ଦସ୍ସନରାମଣେଯ୍ଯକମତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ପନେତ୍ଥ ଓତରତି, ତଂ ଚଣ୍ଡମୀନାକୁଲତାଯ

ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ଅନଯବ୍ୟସନଂ ପାପେତି, ଏୱମେୱଂ ପଞ୍ଚସୁ କାମଗୁଣେସୁ ଚକ୍ଖୁଦ୍ୱାରାଦୀନଂ ଆରମ୍ମଣେ ରାମଣେଯ୍ୟକମତ୍ତଂ ଅତ୍ଥି, ଯୋ ପନେତ୍ଥ ଗେଧଂ ଆପଜ୍ଜତି, ତଂ ଆକଡ୍ଢିତ୍ୱା ନିରଯାଦୀସୁ ଏୱ ପକ୍ଖିପନ୍ତି। ଅପ୍ପସ୍ସାଦା ହି କାମା ବହୁଦୁକ୍ଖା ବହୁପାଯାସା, ଆଦୀନୱୋ ଏତ୍ଥ ଭିଯ୍ୟୋତି ଇମଂ ଅତ୍ଥୱସଂ ପଟିଚ୍ଚ ''କାମାନମେତଂ ଅଧିୱଚନ''ନ୍ତି ୱୁତ୍ତଂ। ଅହମନୁଗ୍ଗହେନାତି ଅହଂ ଧମ୍ମାମିସାନୁଗ୍ଗହେହି ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହାମି। ଅଭିନନ୍ଦୀତି ସମ୍ପଟିଚ୍ଛି। ନ କେୱଲଞ୍ଚ ଅଭିନନ୍ଦି, ଇମଂ ପନ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକା ଅସ୍ସାସଂ ଲଭିତ୍ୱା ଘଟେନ୍ତୋ ୱାଯମନ୍ତୋ କତିପାହେନ ଅରହତ୍ତେ ପତିଟ୍ଠାସି। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଯମକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୫। ତତିଯେ ଦିଟ୍ଠିଗତନ୍ତି ସଚେ ହିସ୍ସ ଏୱଂ ଭୱେଯ୍ୟ ''ସଙ୍ଖାରା ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି ଚେୱ ନିରୁଜ୍ଝନ୍ତି ଚ, ସଙ୍ଖାରପ୍ପୱତ୍ତମେୱ ଅପ୍ପୱତ୍ତଂ ହୋତୀ''ତି, ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ନାମ ନ ଭୱେଯ୍ୟ, ସାସନାୱଚରିକଂ ଞାଣଂ ଭୱେଯ୍ୟ। ଯସ୍ମା ପନସ୍ସ ''ସତ୍ତୋ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜତି ୱିନସ୍ସତୀ''ତି ଅହୋସି, ତସ୍ମା ଦିଟ୍ଠିଗତଂ ନାମ ଜାତଂ। ଥାମସା ପରାମାସାତି ଦିଟ୍ଠିଥାମେନ ଚେୱ ଦିଟ୍ଠିପରାମାସେନ ଚ।

ଯେନାଯସ୍ମାସାରିପୁତ୍ତୋତି ଯଥା ନାମ ପଚ୍ଚନ୍ତେ କୁପିତେ ତଂ ୱୂପସମେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ରାଜପୁରିସା ସେନାପତିସ୍ସ ୱା ରଞ୍ଞୋ ୱା ସନ୍ତିକଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠିଗତୱସେନ ତସ୍ମିଂ ଥେରେ କୁପିତେ ତଂ ୱୂପସମେତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତା ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଯେନ ଧମ୍ମରାଜସ୍ସ ଧମ୍ମସେନାପତି ଆଯସ୍ମା ସାରିପୁତ୍ତୋ , ତେନୁପସଙ୍କମିଂସୁ। ଏୱଂବ୍ୟାଖୋତି ତେସଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ସନ୍ତିକେ ୱିଯ ଥେରସ୍ସ ସମ୍ମୁଖା ପଗ୍ଗଯ୍ହ ୱତ୍ତୁଂ ଅସକ୍କୋନ୍ତୋ ଓଲମ୍ବନ୍ତେନ ହଦଯେନ ''ଏୱଂବ୍ୟାଖୋ''ତି ଆହ। ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋତି? ଇଦଂ ଥେରୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, ''ନାଯଂ ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିଯଂ ଦୋସଂ ପସ୍ସତି, ଧମ୍ମଦେସନାଯ ଅସ୍ସ ତଂ ପାକଟଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ତିପରିୱଟ୍ଟଂ ଦେସନଂ ଦେସେତୁଂ ଆରଭି।

ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଆୱୁସୋ ଯମକ, ରୂପଂ ତଥାଗତୋତି ଇଦଂ କସ୍ମା ଆରଦ୍ଧଂ? ଅନୁଯୋଗୱତ୍ତଂ ଦାପନତ୍ଥଂ। ତିପରିୱଟ୍ଟଦେସନାୱସାନସ୍ମିଞ୍ହି ଥେରୋ ସୋତାପନ୍ନୋ ଜାତୋ। ଅଥ ନଂ ଅନୁଯୋଗୱତ୍ତଂ ଦାପେତୁଂ ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସୀ''ତିଆଦିମାହ? ତଥାଗତୋତି ସତ୍ତୋ। ରୂପଂ ୱେଦନା ସଞ୍ଞା ସଙ୍ଖାରା ୱିଞ୍ଞାଣନ୍ତି ଇମେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ସମ୍ପିଣ୍ଡେତ୍ୱା ''ତଥାଗତୋ''ତି ସମନୁପସ୍ସସୀତି ପୁଚ୍ଛତି। ଏତ୍ଥ ଚ ତେ, ଆୱୁସୋତି ଇଦଂ ଥେରସ୍ସ ଅନୁଯୋଗେ ଭୁମ୍ମଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ଏତ୍ଥ ଚ ତେ ଏତ୍ତକେ ଠାନେ ଦିଟ୍ଠେୱ ଧମ୍ମେ ସଚ୍ଚତୋ ଥିରତୋ ସତ୍ତେ ଅନୁପଲବ୍ଭିଯମାନେତି। ସଚେ ତଂ, ଆୱୁସୋତି ଇଦମେତଂ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାକରାପେତୁକାମୋ ପୁଚ୍ଛତି। ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ ତଂ ନିରୁଦ୍ଧନ୍ତି ଯଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ତଦେୱ ନିରୁଦ୍ଧଂ, ଅଞ୍ଞୋ ସତ୍ତୋ ନିରୁଜ୍ଝନକୋ ନାମ ନତ୍ଥି, ଏୱଂ ବ୍ୟାକରେଯ୍ୟନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ।

ଏତସ୍ସେୱ ଅତ୍ଥସ୍ସାତି ଏତସ୍ସ ପଠମମଗ୍ଗସ୍ସ। ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଞାଣାଯାତି ଅତିରେକପ୍ପମାଣସ୍ସ ଞାଣସ୍ସ ଅତ୍ଥାଯ, ସହୱିପସ୍ସନକାନଂ ଉପରି ଚ ତିଣ୍ଣଂ ମଗ୍ଗାନଂ ଆୱିଭାୱତ୍ଥାଯାତି ଅତ୍ଥୋ। ଆରକ୍ଖସମ୍ପନ୍ନୋତି ଅନ୍ତୋଆରକ୍ଖେନ ଚେୱ ବହିଆରକ୍ଖେନ ଚ ସମନ୍ନାଗତୋ। ଅଯୋଗକ୍ଖେମକାମୋତି ଚତୂହି ଯୋଗେହି ଖେମଭାୱଂ ଅନିଚ୍ଛନ୍ତୋ। ପସଯ୍ହାତି ପସଯ୍ହିତ୍ୱା ଅଭିଭୱିତ୍ୱା। ଅନୁପଖଜ୍ଜାତି ଅନୁପୱିସିତ୍ୱା।

ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାଯୀତିଆଦୀସୁ ଦୂରତୋୱ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଆସନତୋ ପଠମତରଂ ୱୁଟ୍ଠାତୀତି ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାଯୀ। ତସ୍ସ ଆସନଂ ଦତ୍ୱା ତସ୍ମିଂ ନିସିନ୍ନେ ପଚ୍ଛା ନିପତତି ନିସୀଦତୀତି, ପଚ୍ଛାନିପାତୀ। ପାତୋୱ ୱୁଟ୍ଠାଯ ''ଏତ୍ତକା କସିତୁଂ ଗଚ୍ଛଥ, ଏତ୍ତକା ୱପିତୁ''ନ୍ତି ୱା ସବ୍ବପଠମଂ ୱୁଟ୍ଠାତୀତି ପୁବ୍ବୁଟ୍ଠାଯୀ। ସାଯଂ ସବ୍ବେସୁ ଅତ୍ତନୋ ଅତ୍ତନୋ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଗତେସୁ ଗେହସ୍ସ ସମନ୍ତତୋ ଆରକ୍ଖଂ ସଂୱିଧାଯ ଦ୍ୱାରାନି ଥକେତ୍ୱା ସବ୍ବପଚ୍ଛା ନିପଜ୍ଜନତୋପି ପଚ୍ଛାନିପାତୀ। ''କିଂ କରୋମି , ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତ ? କିଂ କରୋମି ଅଯ୍ୟପୁତ୍ତା''ତି? ମୁଖଂ ଓଲୋକେନ୍ତୋ କିଂକାରଂ ପଟିସାୱେତୀତି କିଂକାରପଟିସ୍ସାୱୀ। ମନାପଂ ଚରତୀତି ମନାପଚାରୀ। ପିଯଂ ୱଦତୀତି ପିଯୱାଦୀ। ମିତ୍ତତୋପି ନଂ ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟାତି ମିତ୍ତୋ ମେ ଅଯନ୍ତି ସଦ୍ଦହେଯ୍ୟ। ୱିସ୍ସାସଂ ଆପଜ୍ଜେଯ୍ୟାତି ଏକତୋ ପାନଭୋଜନାଦିଂ କରୋନ୍ତୋ ୱିସ୍ସାସିକୋ ଭୱେଯ୍ୟ। ସଂୱିସ୍ସତ୍ଥୋତି ସୁଟ୍ଠୁ ୱିସ୍ସତ୍ଥୋ।

ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – ବାଲଗହପତିପୁତ୍ତୋ ୱିଯ ହି ୱଟ୍ଟସନ୍ନିସ୍ସିତକାଲେ ଅସ୍ସୁତୱା ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ , ୱଧକପଚ୍ଚାମିତ୍ତୋ ୱିଯ ଅବଲଦୁବ୍ବଲା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ୱଧକପଚ୍ଚାମିତ୍ତସ୍ସ ''ବାଲଗହପତିପୁତ୍ତଂ ଉପଟ୍ଠହିସ୍ସାମୀ''ତି ଉପଗତକାଲୋ ୱିଯ ପଟିସନ୍ଧିକ୍ଖଣେ ଉପଗତା ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା, ତସ୍ସ ହି ''ନ ମେ ଅଯଂ ସହାଯୋ, ୱଧକପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ ଅଯ''ନ୍ତି ଅଜାନନକାଲୋ ୱିଯ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ''ନ ଇମେ ମଯ୍ହ''ନ୍ତି ଅଗହେତ୍ୱା ''ମମ ରୂପଂ, ମମ ୱେଦନା, ମମ ସଞ୍ଞା, ମମ ସଙ୍ଖାରା, ମମ ୱିଞ୍ଞାଣ''ନ୍ତି ଗହିତକାଲୋ, ୱଧକପଚ୍ଚତ୍ଥିକସ୍ସ ''ମିତ୍ତୋ ମେ ଅଯ''ନ୍ତି ଗହେତ୍ୱା ସକ୍କାରକରଣକାଲୋ ୱିଯ ''ମମ ଇମେ''ତି ଗହେତ୍ୱା ପଞ୍ଚନ୍ନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ନ୍ହାପନଭୋଜନାଦୀହି ସକ୍କାରକରଣକାଲୋ, ''ଅତିୱିସ୍ସତ୍ଥୋ ମେ ଅଯ''ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ସକ୍କାରଂ କରୋନ୍ତସ୍ସେୱ ଅସିନା ସୀସଚ୍ଛିନ୍ଦନଂ ୱିଯ ୱିସ୍ସତ୍ଥସ୍ସ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ତିଖିଣେହି ଭିଜ୍ଜମାନେହି ଖନ୍ଧେହି ଜୀୱିତପରିଯାଦାନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ଉପେତୀତି ଉପଗଚ୍ଛତି। ଉପାଦିୟତୀତି ଗଣ୍ହାତି। ଅଧିଟ୍ଠାତୀତି ଅଧିତିଟ୍ଠତି। ଅତ୍ତା ମେତି ଅୟଂ ମେ ଅତ୍ତାତି। ସୁତୱା ଚ ଖୋ, ଆୱୁସୋ, ଅରିୟସାୱକୋତି ଯଥା ପନ ପଣ୍ଡିତୋ ଗହପତିପୁତ୍ତୋ ଏୱଂ ଉପଗତଂ ପଚ୍ଚତ୍ଥିକଂ ''ପଚ୍ଚତ୍ଥିକୋ ମେ ଅୟ''ନ୍ତି ଞତ୍ୱା ଅପ୍ପମତ୍ତୋ ତାନି ତାନି କମ୍ମାନି କାରେତ୍ୱା ଅନତ୍ଥଂ ପରିହରତି, ଅତ୍ଥଂ ପାପୁଣାତି, ଏୱଂ ସୁତୱା ଅରିୟସାୱକୋପି ''ନ ରୂପଂ ଅତ୍ତତୋ ସମନୁପସ୍ସତୀ''ତିଆଦିନା ନୟେନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଅହନ୍ତି ୱା ମମନ୍ତି ୱା ଅଗହେତ୍ୱା, ''ପଚ୍ଚତ୍ଥିକା ମେ ଏତେ''ତି ଞତ୍ୱା ରୂପସତ୍ତକଅରୂପସତ୍ତକାଦିୱସେନ ୱିପସ୍ସନାୟ ଯୋଜେତ୍ୱାୱ ତତୋନିଦାନଂ ଦୁକ୍ଖଂ ପରିୱଜ୍ଜେତ୍ୱା ଅଗ୍ଗଫଲଂ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ତତିୟଂ।

୪। ଅନୁରାଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୬। ଚତୁତ୍ଥେ ଅରଞ୍ଞକୁଟିକାୟନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱିହାରସ୍ସ ପଚ୍ଚନ୍ତେ ପଣ୍ଣସାଲାୟଂ। ତଂ ତଥାଗତୋତି ତୁମ୍ହାକଂ ସତ୍ଥା ତଥାଗତୋ ତଂ ସତ୍ତଂ ତଥାଗତଂ। ଅଞ୍ଞତ୍ର ଇମେହୀତି ତସ୍ସ କିର ଏୱଂ ଅହୋସି ''ଇମେ ସାସନସ୍ସ ପଟିପକ୍ଖା ପଟିୱିଲୋମା, ଯଥା ଇମେ ଭଣନ୍ତି, ନ ଏୱଂ ସତ୍ଥା ପଞ୍ଞାପେସ୍ସତି, ଅଞ୍ଞଥା ପଞ୍ଞାପେସ୍ସତୀ''ତି। ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ଏୱଂ ୱୁତ୍ତେ ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟାତି ଏୱଂ ଥେରେନ ଅତ୍ତନୋ ଚ ପରେସଞ୍ଚ ସମୟଂ ଅଜାନିତ୍ୱା ୱୁତ୍ତେ ଏକଦେସେନ ସାସନସମୟଂ ଜାନନ୍ତା ଥେରସ୍ସ ୱାଦେ ଦୋସଂ ଦାତୁକାମା ତେ ଅଞ୍ଞତିତ୍ଥିୟା ପରିବ୍ବାଜକା ଆୟସ୍ମନ୍ତଂ ଅନୁରାଧଂ ଏତଦୱୋଚୁଂ।

ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି ଅନୁରାଧାତି ସତ୍ଥା ତସ୍ସ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ଚିନ୍ତେସି – ''ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ଅତ୍ତନୋ ଲଦ୍ଧିୟଂ ଦୋସଂ ନ ଜାନାତି, କାରକୋ ପନେସ ଯୁତ୍ତଯୋଗୋ, ଧମ୍ମଦେସନାୟ ଏୱ ନଂ ଜାନାପେସ୍ସାମୀ''ତି ତିପରିୱଟ୍ଟଂ ଦେସନଂ ଦେସେତୁକାମୋ ''ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧା''ତିଆଦିମାହ। ଅଥସ୍ସ ତାୟ ଦେସନାୟ ଅରହତ୍ତପ୍ପତ୍ତସ୍ସ ଅନୁଯୋଗୱତ୍ତଂ ଆରୋପେନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସି, ଅନୁରାଧ? ରୂପଂ ତଥାଗତୋତିଆଦିମାହ। ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେୱ ପଞ୍ଞପେମି, ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ନିରୋଧନ୍ତି ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଞ୍ଚେୱ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଚ ନିରୋଧଂ ନିବ୍ବାନଂ ପଞ୍ଞପେମି। ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ୱା ୱଚନେନ ଦୁକ୍ଖସଚ୍ଚଂ ଗହିତଂ। ତସ୍ମିଂ ଗହିତେ ସମୁଦୟସଚ୍ଚଂ ଗହିତମେୱ ହୋତି, ତସ୍ସ ମୂଲତ୍ତା। ନିରୋଧନ୍ତି ୱଚନେନ ନିରୋଧସଚ୍ଚଂ ଗହିତଂ। ତସ୍ମିଂ ଗହିତେ ମଗ୍ଗସଚ୍ଚଂ ଗହିତମେୱ ହୋତି ତସ୍ସ ଉପାୟତ୍ତା। ଇତି ପୁବ୍ବେ ଚାହଂ, ଅନୁରାଧ, ଏତରହି ଚ ଚତୁସଚ୍ଚମେୱ ପଞ୍ଞପେମୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟୱିୱଟ୍ଟମେୱ କଥିତଂ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫। ୱକ୍କଲିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୭। ପଞ୍ଚମେ କୁମ୍ଭକାରନିୱେସନେତି କୁମ୍ଭକାରସାଲାୟଂ। ଥେରୋ କିର ୱୁଟ୍ଠୱସ୍ସୋ ପୱାରେତ୍ୱା ଭଗୱନ୍ତଂ ଦସ୍ସନାୟ ଆଗଚ୍ଛତି। ତସ୍ସ ନଗରମଜ୍ଝେ ମହାଆବାଧୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜି, ପାଦା ନ ୱହନ୍ତି। ଅଥ ନଂ ମଞ୍ଚକସିୱିକାୟ କୁମ୍ଭକାରସାଲଂ ଆହରିଂସୁ। ସା ଚ ସାଲା ତେସଂ କମ୍ମସାଲା, ନ ନିୱେସନସାଲା। ତଂ ସନ୍ଧାୟ ୱୁତ୍ତଂ ''କୁମ୍ଭକାରନିୱେସନେ ୱିହରତୀ''ତି। ବାଳ୍ହଗିଲାନୋତି ଅଧିମତ୍ତଗିଲାନୋ। ସମଧୋସୀତି ସମନ୍ତତୋ ଅଧୋସି, ଚଲନାକାରେନ ଅପଚିତିଂ ଦସ୍ସେସି। ୱତ୍ତଂ କିରେତଂ ବାଳ୍ହଗିଲାନେନାପି ବୁଡ୍ଢତରଂ ଦିସ୍ୱା ଉଟ୍ଠାନାକାରେନ ଅପଚିତି ଦସ୍ସେତବ୍ବା। ତେନ ପନ ''ମା ଚଲି ମା ଚଲୀ''ତି ୱତ୍ତବ୍ବୋ। ସନ୍ତିମାନି ଆସନାନୀତି ବୁଦ୍ଧକାଲସ୍ମିଞ୍ହି ଏକସ୍ସପି ଭିକ୍ଖୁନୋ ୱସନଟ୍ଠାନେ ''ସଚେ ସତ୍ଥା ଆଗଚ୍ଛିସ୍ସତି, ଇଧ ନିସୀଦିସ୍ସତୀ''ତି ଆସନଂ ପଞ୍ଞତ୍ତମେୱ ହୋତି ଅନ୍ତମସୋ ଫଲକମତ୍ତମ୍ପି ପଣ୍ଣସନ୍ଥାରମତ୍ତମ୍ପି। ଖମନୀୟଂ ଯାପନୀୟନ୍ତି କଚ୍ଚି ଦୁକ୍ଖଂ ଖମିତୁଂ ଇରିୟାପଥଂ ୱା ଯାପେତୁଂ ସକ୍କାତି ପୁଚ୍ଛତି। ପଟିକ୍କମନ୍ତୀତି ନିୱତ୍ତନ୍ତି। ଅଭିକ୍କମନ୍ତୀତି ଅଧିଗଚ୍ଛନ୍ତି । ପଟିକ୍କମୋସାନନ୍ତି ପଟିକ୍କମୋ ଏତାସଂ। ସୀଲତୋ ନ ଉପୱଦତୀତି ସୀଲଂ ଆରବ୍ଭ ସୀଲଭାୱେନ ନ ଉପୱଦତି। ଚିରପଟିକାହନ୍ତି ଚିରପଟିକୋ ଅହଂ, ଚିରତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଅହନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପୂତିକାୟେନାତି ଅତ୍ତନୋ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣମ୍ପି କାୟଂ ଭଗୱା ଧୁୱପଗ୍ଘରଣଟ୍ଠେନ ଏୱମାହ। ଯୋ ଖୋ, ୱକ୍କଲି, ଧମ୍ମନ୍ତି ଇଧ ଭଗୱା ''ଧମ୍ମକାୟୋ ଖୋ, ମହାରାଜ, ତଥାଗତୋ''ତି ୱୁତ୍ତଂ ଧମ୍ମକାୟତଂ ଦସ୍ସେତି। ନୱୱିଧୋ ହି ଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମୋ ତଥାଗତସ୍ସ କାୟୋ ନାମ।

ଇଦାନି ଥେରସ୍ସ ତିପରିୱଟ୍ଟଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସୀତିଆଦିମାହ। କାଳସିଲାତି କାଳସିଲାୱିହାରୋ। ୱିମୋକ୍ଖାୟାତି ମଗ୍ଗୱିମୋକ୍ଖତ୍ଥାୟ। ସୁୱିମୁତ୍ତୋ ୱିମୁଚ୍ଚିସ୍ସତୀତି ଅରହତ୍ତଫଲୱିମୁତ୍ତିୟା ୱିମୁତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ୱିମୁଚ୍ଚିସ୍ସତି। ତା କିର ଦେୱତା ''ଯେନ ନୀହାରେନ ଇମିନା ୱିପସ୍ସନା ଆରଦ୍ଧା, ଅନନ୍ତରାୟେନ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିସ୍ସତୀ''ତି ଞତ୍ୱା ଏୱମାହଂସୁ। ଅପାପକନ୍ତି ଅଲାମକଂ। ସତ୍ଥଂ ଆହରେସୀତି ଥେରୋ କିର ଅଧିମାନିକୋ ଅହୋସି। ସୋ ସମାଧିୱିପସ୍ସନାହି ୱିକ୍ଖମ୍ଭିତାନଂ କିଲେସାନଂ ସମୁଦାଚାରଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋ ''ଖୀଣାସୱୋମ୍ହୀ''ତି ସଞ୍ଞୀ ହୁତ୍ୱା ''କିଂ ମେ ଇମିନା ଦୁକ୍ଖେନ ଜୀୱିତେନ? ସତ୍ଥଂ ଆହରିତ୍ୱା ମରିସ୍ସାମୀ''ତି ତିଖିଣେନ ସତ୍ଥେନ କଣ୍ଠନାଳଂ ଛିନ୍ଦି। ଅଥସ୍ସ ଦୁକ୍ଖା ୱେଦନା ଉପ୍ପଜ୍ଜି। ସୋ ତସ୍ମିଂ ଖଣେ ଅତ୍ତନୋ ପୁଥୁଜ୍ଜନଭାୱଂ ଞତ୍ୱା ଅୱିସ୍ସଟ୍ଠକମ୍ମଟ୍ଠାନତ୍ତା ସୀଘଂ ମୂଲକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଆଦାୟ ସମ୍ମସନ୍ତୋ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିତ୍ୱାୱ କାଲମକାସି। ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ପନସ୍ସ ଚ କଥଂ ଅହୋସୀତି? ଖୀଣାସୱସ୍ସ ଏକୂନୱୀସତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣା ନ ସବ୍ବାୱ ଅୱସ୍ସଂ ଲଦ୍ଧବ୍ବା, ତିଖିଣେନାପି ପନ ଅସିନା ସୀସେ ଛିଜ୍ଜନ୍ତେ ଏକଂ ଦ୍ୱେ ଞାଣାନି ଅୱସ୍ସଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜନ୍ତି।

ୱିୱଉକ୍କନ୍ଦନ୍ତି ପରିୱଉକ୍କନ୍ଦଂ। ସେମାନନ୍ତି ସଯମାନଂ। ଥେରୋ କିର ଉତ୍ତାନକୋ ନିପନ୍ନୋ ସନ୍ତଂ ଆହରି। ତସ୍ସ ସରୀରଂ ଯଥାଠିତମେୱ ଅହୋସି। ସୀସଂ ପନ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଅରିଯସାୱକା ହି ଯେଭୁଯ୍ୟେନ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନେୱ କାଲଂ କରୋନ୍ତି। ତେନସ୍ସ ସରୀରଂ ଯଥାଠିତଂଯେୱ ଅହୋସି। ସୀସଂ ପନ ଦକ୍ଖିଣପସ୍ସେନ ପରିୱତ୍ତିତ୍ୱା ଠିତଂ। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱିୱଉକ୍କନ୍ଦୋ ନାମ ଜାତୋତିପି ୱଦନ୍ତି। ଧୂମାଯିତତ୍ତନ୍ତି ଧୂମାଯନଭାୱଂ । ତିମିରାଯିତତ୍ତନ୍ତି ତିମିରାଯନଭାୱଂ। ଧୂମୱଲାହକଂ ୱିଯ ତିମିରୱଲାହକଂ ୱିଯ ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଞ୍ଚମଂ।

୬। ଅସ୍ସଜିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୮। ଛଟ୍ଠେ କସ୍ସପକାରାମେତି କସ୍ସପସେଟ୍ଠିନା କାରିତେ ଆରାମେ। କାଯସଙ୍ଖାରେତି ଅସ୍ସାସପସ୍ସାସେ । ସୋ ହି ତେ ଚତୁତ୍ଥଜ୍ଝାନେନ ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ପସ୍ସମ୍ଭେତ୍ୱା ୱିହାସି। ଏୱଂ ହୋତୀତି ଇଦାନି ତଂ ସମାଧିଂ ଅପ୍ପଟିଲଭନ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ହୋତି। ନୋ ଚସ୍ସାହଂ ପରିହାଯାମୀତି କଚ୍ଚି ନୁ ଖୋ ଅହଂ ସାସନତୋ ନ ପରିହାଯାମି? ତସ୍ସ କିର ଆବାଧଦୋସେନ ଅପ୍ପିତପ୍ପିତା ସମାପତ୍ତି ପରିହାଯି, ତସ୍ମା ଏୱଂ ଚିନ୍ତେସି। ସମାଧିସାରକା ସମାଧିସାମଞ୍ଞାତି ସମାଧିଂଯେୱ ସାରଞ୍ଚ ସାମଞ୍ଞଞ୍ଚ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ମଯ୍ହଂ ପନ ସାସନେ ନ ଏତଂ ସାରଂ, ୱିପସ୍ସନାମଗ୍ଗଫଲାନି ସାରଂ। ସୋ ତ୍ୱଂ ସମାଧିତୋ ପରିହାଯନ୍ତୋ କସ୍ମା ଚିନ୍ତେସି ‘‘ସାସନତୋ ପରିହାଯାମୀ’’ତି। ଏୱଂ ଥେରଂ ଅସ୍ସାସେତ୍ୱା ଇଦାନିସ୍ସ ତିପରିୱଟ୍ଟଂ ଧମ୍ମଦେସନଂ ଆରଭନ୍ତୋ ତଂ କିଂ ମଞ୍ଞସୀତିଆଦିମାହ। ଅଥସ୍ସ ତିପରିୱଟ୍ଟଦେସନାୱସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ତସ୍ସ ସତତୱିହାରଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ସୋ ସୁଖଂ ଚେ ୱେଦନଂ ୱେଦଯତୀତିଆଦିମାହ । ତତ୍ଥ ଅନଭିନନ୍ଦିତାତି ପଜାନାତୀତି ସୁଖୱେଦନାଯ ତାୱ ଅଭିନନ୍ଦନା ହୋତୁ, ଦୁକ୍ଖୱେଦନାଯ କଥଂ ହୋତୀତି? ଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ୱା ସୁଖଂ ପତ୍ଥେତି, ଯଦଗ୍ଗେନ ସୁଖଂ ପତ୍ଥେତି, ତଦଗ୍ଗେନ ଦୁକ୍ଖଂ ପତ୍ଥେତିଯେୱ। ସୁଖୱିପରିଣାମେନ ହି ଦୁକ୍ଖଂ ଆଗତମେୱ ହୋତୀତି ଏୱଂ ଦୁକ୍ଖେ ଅଭିନନ୍ଦନା ୱେଦିତବ୍ବା। ସେସଂ ପୁବ୍ବେ ୱୁତ୍ତନଯମେୱାତି। ଛଟ୍ଠଂ।

୭। ଖେମକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୮୯। ସତ୍ତମେ ଅତ୍ତନିଯନ୍ତି ଅତ୍ତନୋ ପରିକ୍ଖାରଜାତଂ। ଅସ୍ମୀତି ଅଧିଗତନ୍ତି ଅସ୍ମୀତି ଏୱଂ ପୱତ୍ତା ତଣ୍ହାମାନା ଅଧିଗତା। ସନ୍ଧାୱନିକାଯାତି ପୁନପ୍ପୁନଂ ଗମନାଗମନେନ। ଉପସଙ୍କମୀତି ବଦରିକାରାମତୋ ଗାୱୁତମତ୍ତଂ ଘୋସିତାରାମଂ ଅଗମାସି। ଦାସକତ୍ଥେରୋ ପନ ଚତୁକ୍ଖତ୍ତୁଂ ଗମନାଗମନେନ ତଂଦିୱସଂ ଦ୍ୱିଯୋଜନଂ ଅଦ୍ଧାନଂ ଆହିଣ୍ଡି। କସ୍ମା ପନ ତଂ ଥେରା ପହିଣିଂସୁ? ୱିସୁତସ୍ସ ଧମ୍ମକଥିକସ୍ସ ସନ୍ତିକା ଧମ୍ମଂ ସୁଣିସ୍ସାମାତି। ସଯଂ କସ୍ମା ନ ଗତାତି? ଥେରସ୍ସ ୱସନଟ୍ଠାନଂ ଅରଞ୍ଞଂ ସମ୍ବାଧଂ, ତତ୍ଥ ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଥେରାନଂ ଠାତୁଂ ୱା ନିସୀଦିତୁଂ ୱା ଓକାସୋ ନତ୍ଥୀତି ନ ଗତା। ‘‘ଇଧାଗନ୍ତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମଂ କଥେତୂ’’ତିପି କସ୍ମା ପନ ନ ପହିଣିଂସୂତି? ଥେରସ୍ସ ଆବାଧିକତ୍ତା। ଅଥ କସ୍ମା ପୁନପ୍ପୁନଂ ପହିଣିଂସୂତି? ସଯମେୱ ଞତ୍ୱା ଅମ୍ହାକଂ କଥେତୁଂ ଆଗମିସ୍ସତୀତି। ଥେରୋପି ତେସଂ ଅଜ୍ଝାସଯଂ ଞତ୍ୱାୱ ଅଗମାସୀତି।

ନ ଖ୍ୱାହଂ, ଆୱୁସୋ, ରୂପନ୍ତି ଯୋ ହି ରୂପମେୱ ଅସ୍ମୀତି ୱଦତି, ତେନ ଇତରେ ଚତ୍ତାରୋ ଖନ୍ଧା ପଚ୍ଚକ୍ଖାତା ହୋନ୍ତି। ଯୋ ଅଞ୍ଞତ୍ର ରୂପା ୱଦତି, ତେନ ରୂପଂ ପଚ୍ଚକ୍ଖାତଂ ହୋତି। ୱେଦନାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଥେରସ୍ସ ପନ ସମୂହତୋ ପଞ୍ଚସୁପି ଖନ୍ଧେସୁ ଅସ୍ମୀତି ଅଧିଗତୋ, ତସ୍ମା ଏୱମାହ। ହୋତେୱାତି ହୋତିଯେୱ। ଅନୁସହଗତୋତି ସୁଖୁମୋ। ଊସେତି ଛାରିକାଖାରେ। ଖାରେତି ଊସଖାରେ। ସମ୍ମଦ୍ଦିତ୍ୱାତି ତେମେତ୍ୱା ଖାଦେତ୍ୱା।

ଏୱମେୱଖୋତି ଏତ୍ଥ ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ – କିଲିଟ୍ଠୱତ୍ଥଂ ୱିଯ ହି ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଚିତ୍ତାଚାରୋ, ତଯୋ ଖାରା ୱିଯ ତିସ୍ସୋ ଅନୁପସ୍ସନା, ତୀହି ଖାରେହି ଧୋତୱତ୍ଥଂ ୱିଯ ଦେସନାଯ ମଦ୍ଦିତ୍ୱା ଠିତୋ ଅନାଗାମିନୋ ଚିତ୍ତାଚାରୋ, ଅନୁସହଗତୋ ଊସାଦିଗନ୍ଧୋ ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗୱଜ୍ଝା କିଲେସା, ଗନ୍ଧକରଣ୍ଡକୋ ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣଂ ଗନ୍ଧକରଣ୍ଡକଂ ଆଗମ୍ମ ଅନୁସହଗତାନଂ ଊସଗନ୍ଧାଦୀନଂ ସମୁଗ୍ଘାତୋ ୱିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ସବ୍ବକିଲେସକ୍ଖଯୋ, ଗନ୍ଧପରିଭାୱିତୱତ୍ଥଂ ନିୱାସେତ୍ୱା ଛଣଦିୱସେ ଅନ୍ତରୱୀଥିଯଂ ସୁଗନ୍ଧଗନ୍ଧିନୋ ୱିଚରଣଂ ୱିଯ ଖୀଣାସୱସ୍ସ ସୀଲଗନ୍ଧାଦୀହି ଦସ ଦିସା ଉପୱାଯନ୍ତସ୍ସ ଯଥାକାମଚାରୋ।

ଆଚିକ୍ଖିତୁନ୍ତି କଥେତୁଂ। ଦେସେତୁନ୍ତି ପକାସେତୁଂ। ପଞ୍ଞାପେତୁନ୍ତି ଜାନାପେତୁଂ। ପଟ୍ଠପେତୁନ୍ତି ପତିଟ୍ଠାପେତୁଂ। ୱିୱରିତୁନ୍ତି ୱିୱଟଂ କାତୁଂ। ୱିଭଜିତୁନ୍ତି ସୁୱିଭତ୍ତଂ କାତୁଂ। ଉତ୍ତାନୀକାତୁନ୍ତି ଉତ୍ତାନକଂ କାତୁଂ। ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଥେରାନନ୍ତି ତେ କିର ଥେରେନ କଥିତକଥିତଟ୍ଠାନେ ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେତ୍ୱା ଉପରୂପରି ସମ୍ମସନ୍ତା ଦେସନାପରିଯୋସାନେ ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣିଂସୁ। ଥେରୋପି ଅଞ୍ଞେନ ନୀହାରେନ ଅକଥେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନାସହଗତଚିତ୍ତେନେୱ କଥେସି। ତସ୍ମା ସୋପି ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣି। ତେନ ୱୁତ୍ତଂ – ‘‘ସଟ୍ଠିମତ୍ତାନଂ ଥେରାନଂ ଭିକ୍ଖୂନଂ ଅନୁପାଦାଯ ଆସୱେହି ଚିତ୍ତାନି ୱିମୁଚ୍ଚିଂସୁ ଆଯସ୍ମତୋ ଖେମକସ୍ସ ଚା’’ତି। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଛନ୍ନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୦। ଅଟ୍ଠମେ ଆୟସ୍ମା ଛନ୍ନୋତି ତଥାଗତେନ ସଦ୍ଧିଂ ଏକଦିୱସେ ଜାତୋ ମହାଭିନିକ୍ଖମନଦିୱସେ ସଦ୍ଧିଂ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ପୁନ ଅପରଭାଗେ ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ପବ୍ବଜିତ୍ୱା "ଅମ୍ହାକଂ ବୁଦ୍ଧୋ ଅମ୍ହାକଂ ଧମ୍ମୋ"ତି ଏୱଂ ମକ୍ଖୀ ଚେୱ ପଳାସୀ ଚ ହୁତ୍ୱା ସବ୍ରହ୍ମଚାରୀନଂ ଫରୁସୱାଚାୟ ସଙ୍ଘଟ୍ଟନଂ କରୋନ୍ତୋ ଥେରୋ। ଅୱାପୁରଣଂ ଆଦାୟାତି କୁଞ୍ଚିକଂ ଗହେତ୍ୱା। ୱିହାରେନ ୱିହାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱାତି ଏକଂ ୱିହାରଂ ପୱିସିତ୍ୱା ତତୋ ଅଞ୍ଞଂ, ତତୋ ଅଞ୍ଞନ୍ତି ଏୱଂ ତେନ ତେନ ୱିହାରେନ ତଂ ତଂ ୱିହାରଂ ଉପସଙ୍କମିତ୍ୱା। ଏତଦୱୋଚ ଓୱଦନ୍ତୁ ମନ୍ତି କସ୍ମା ଏୱଂ ମହନ୍ତେନ ଉସ୍ସାହେନ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏତଂ ଅୱୋଚାତି? ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗତାୟ। ତସ୍ସ ହି ପରିନିବ୍ବୁତେ ସତ୍ଥରି ଧମ୍ମସଙ୍ଗାହକତ୍ଥେରେହି ପେସିତୋ ଆୟସ୍ମା ଆନନ୍ଦୋ କୋସମ୍ବିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡଂ ଅଦାସି। ସୋ ଦିନ୍ନେ ବ୍ରହ୍ମଦଣ୍ଡେ ସଞ୍ଜାତପରିଳାହୋ ୱିସଞ୍ଞୀଭୂତୋ ପତିତ୍ୱା ପୁନ ସଞ୍ଞଂ ଲଭିତ୍ୱା ୱୁଟ୍ଠାୟ ଏକସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ସନ୍ତିକଂ ଗତୋ, ସୋ ତେନ ସଦ୍ଧିଂ କିଞ୍ଚି ନ କଥେସି। ଅଞ୍ଞସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଅଗମାସି, ସୋପି ନ କଥେସୀତି ଏୱଂ ସକଲୱିହାରଂ ୱିଚରିତ୍ୱା ନିବ୍ବିନ୍ନୋ ପତ୍ତଚୀୱରଂ ଆଦାୟ ବାରାଣସିଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ଉପ୍ପନ୍ନସଂୱେଗୋ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଏୱଂ ଅୱୋଚ।

ସବ୍ବେ ସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚାତି ସବ୍ବେ ତେଭୂମକସଙ୍ଖାରା ଅନିଚ୍ଚା। ସବ୍ବେ ଧମ୍ମା ଅନତ୍ତାତି ସବ୍ବେ ଚତୁଭୂମକଧମ୍ମା ଅନତ୍ତା। ଇତି ସବ୍ବେପି ତେ ଭିକ୍ଖୂ ଥେରଂ ଓୱଦନ୍ତା ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ ଅନତ୍ତଲକ୍ଖଣନ୍ତି ଦ୍ୱେୱ ଲକ୍ଖଣାନି କଥେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ ନ କଥୟିଂସୁ। କସ୍ମା? ଏୱଂ କିର ନେସଂ ଅହୋସି – "ଅୟଂ ଭିକ୍ଖୁ ୱାଦୀ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣେ ପଞ୍ଞାପିୟମାନେ ରୂପଂ ଦୁକ୍ଖଂ…ପେ… ୱିଞ୍ଞାଣଂ ଦୁକ୍ଖଂ, ମଗ୍ଗୋ ଦୁକ୍ଖୋ, ଫଲଂ ଦୁକ୍ଖନ୍ତି 'ତୁମ୍ହେ ଦୁକ୍ଖପ୍ପତ୍ତା ଭିକ୍ଖୂ ନାମା'ତି ଗହଣଂ ଗଣ୍ହେୟ୍ୟ, ୟଥା ଗହଣଂ ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ଏୱଂ ନିଦ୍ଦୋସମେୱସ୍ସ କତ୍ୱା କଥେସ୍ସାମା"ତି ଦ୍ୱେୱ ଲକ୍ଖଣାନି କଥୟିଂସୁ।

ପରିତସ୍ସନା ଉପାଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତୀତି ପରିତସ୍ସନା ଚ ଉପାଦାନଞ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ପଚ୍ଚୁଦାୱତ୍ତତି ମାନସଂ, ଅଥ କୋ ଚରହି ମେ ଅତ୍ତାତି ୟଦି ରୂପାଦୀସୁ ଏକୋପି ଅନତ୍ତା, ଅଥ କୋ ନାମ ମେ ଅତ୍ତାତି ଏୱଂ ପଟିନିୱତ୍ତତି "ମୟ୍ହଂ ମାନସ"ନ୍ତି। ଅୟଂ କିର ଥେରୋ ପଚ୍ଚୟେ ଅପରିଗ୍ଗହେତ୍ୱା ୱିପସ୍ସନଂ ପଟ୍ଠପେସି, ସାସ୍ସ ଦୁବ୍ବଲୱିପସ୍ସନା ଅତ୍ତଗାହଂ ପରିୟାଦାତୁଂ ଅସକ୍କୁଣନ୍ତୀ ସଙ୍ଖାରେସୁ ସୁଞ୍ଞତୋ ଉପଟ୍ଠହନ୍ତେସୁ "ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜିସ୍ସାମି ୱିନସ୍ସିସ୍ସାମୀ"ତି ଉଚ୍ଛେଦଦିଟ୍ଠିୟା ଚେୱ ପରିତସ୍ସନାୟ ଚ ପଚ୍ଚୟୋ ଅହୋସି। ସୋ ଚ ଅତ୍ତାନଂ ପାପତେ ପପତନ୍ତଂ ୱିୟ ଦିସ୍ୱା, "ପରିତସ୍ସନା ଉପାଦାନଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ପଚ୍ଚୁଦାୱତ୍ତତି ମାନସଂ, ଅଥ କୋ ଚରହି ମେ ଅତ୍ତା"ତି ଆହ। ନ ଖୋ ପନେୱଂ ଧମ୍ମଂ ପସ୍ସତୋ ହୋତୀତି ଚତୁସଚ୍ଚଧମ୍ମଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ନ ହୋତି। ତାୱତିକା ୱିସ୍ସଟ୍ଠୀତି ତତ୍ତକୋ ୱିସ୍ସାସୋ। ସମ୍ମୁଖା ମେତନ୍ତି ଥେରୋ ତସ୍ସ ୱଚନଂ ସୁତ୍ୱା, "କୀଦିସା ନୁ ଖୋ ଇମସ୍ସ ଧମ୍ମଦେସନା ସପ୍ପାୟା"ତି? ଚିନ୍ତେନ୍ତୋ ତେପିଟକଂ ବୁଦ୍ଧୱଚନଂ ୱିଚିନିତ୍ୱା କଚ୍ଚାନସୁତ୍ତଂ (ସଂ। ନି। ୨।୧୫) ଅଦ୍ଦସ "ଇଦଂ ଆଦିତୋୱ ଦିଟ୍ଠିୱିନିୱେଠନଂ କତ୍ୱା ମଜ୍ଝେ ବୁଦ୍ଧବଲଂ ଦୀପେତ୍ୱା ସଣ୍ହସୁଖୁମପଚ୍ଚୟାକାରଂ ପକାସୟମାନଂ ଗତଂ, ଇଦମସ୍ସ ଦେସେସ୍ସାମୀ"ତି ଦସ୍ସେନ୍ତୋ "ସମ୍ମୁଖା ମେତ"ନ୍ତିଆଦିମାହ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯-୧୦। ରାହୁଲସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୯୧-୯୨। ନୱମଦସମାନି ରାହୁଲସଂୟୁତ୍ତେ (ସଂ। ନି। ୨।୧୮୮) ୱୁତ୍ତତ୍ଥାନେୱ। କେୱଲଂ ହେତାନି ଅୟଂ ଥେରୱଗ୍ଗୋତି କତ୍ୱା ଇଧାଗତାନୀତି। ନୱମଦସମାନି।

ଥେରୱଗ୍ଗୋ ନୱମୋ।

୧୦। ପୁପ୍ଫୱଗ୍ଗୋ

୧। ନଦୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୩। ପୁପ୍ଫୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ପବ୍ବତେୟ୍ୟାତି ପବ୍ବତେ ପଭୱା। ଓହାରିନୀତି ସୋତେ ପତିତପତିତାନି ତିଣପଣ୍ଣକଟ୍ଠାଦୀନି ହେଟ୍ଠାହାରିନୀ। ଦୂରଙ୍ଗମାତି ନିକ୍ଖନ୍ତଟ୍ଠାନତୋ ପଟ୍ଠାୟ ଚତୁପଞ୍ଚୟୋଜନସତଗାମିନୀ। ସୀଘସୋତାତି ଚଣ୍ଡସୋତା। କାସାତିଆଦୀନି ସବ୍ବାନି ତିଣଜାତାନି। ରୁକ୍ଖାତି ଏରଣ୍ଡାଦୟୋ ଦୁବ୍ବଲରୁକ୍ଖା। ତେ ନଂ ଅଜ୍ଝୋଲମ୍ବେୟ୍ୟୁନ୍ତି ତେ ତୀରେ ଜାତାପି ଓନମିତ୍ୱା ଅଗ୍ଗେହି ଉଦକଂ ଫୁସନ୍ତେହି ଅଧିଓଲମ୍ବେୟ୍ୟୁଂ, ଉପରି ଲମ୍ବେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ପଲୁଜ୍ଜେୟ୍ୟୁନ୍ତି ସମୂଲମତ୍ତିକାୟ ସଦ୍ଧିଂ ସୀସେ ପତେୟ୍ୟୁଂ। ସୋ ତେହି ଅଜ୍ଝୋତ୍ଥଟୋ ୱାଲୁକମତ୍ତିକୋଦକେହି ମୁଖଂ ପୱିସନ୍ତେହି ମହାୱିନାସଂ ପାପୁଣେୟ୍ୟ।

ଏୱମେୱଖୋତି ଏତ୍ଥ ସୋତେ ପତିତପୁରିସୋ ୱିୟ ୱଟ୍ଟସନିସ୍ସିତୋ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଦଟ୍ଠବ୍ବୋ, ଉଭତୋତୀରେ କାସାଦୟୋ ୱିୟ ଦୁବ୍ବଲପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧା,

‘‘ଇମେ ଗହିତାପି ମଂ ତାରେତୁଂ ନ ସକ୍ଖିସ୍ସନ୍ତୀ’’ତି ତସ୍ସ ପୁରିସସ୍ସ ଅଜାନିତ୍ୱା ଗହଣଂ ୱିଯ ଇମେ ଖନ୍ଧା ‘‘ନ ମଯ୍ହଂ ସହାଯା’’ତି ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ଅଜାନିତ୍ୱା ଚତୂହି ଗାହେହି ଗହଣଂ, ଗହିତଗହିତାନଂ ପଲୁଜ୍ଜନତ୍ତା ପୁରିସସ୍ସ ବ୍ୟସନପ୍ପତ୍ତି ୱିଯ ଚତୂହି ଗାହେହି ଗହିତାନଂ ଖନ୍ଧାନଂ ୱିପରିଣାମେ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ସୋକାଦିବ୍ୟସନପ୍ପତ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ପଠମଂ।

୨। ପୁପ୍ଫସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୪। ଦୁତିଯେ ୱିୱଦତୀତି ‘‘ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା ଅସୁଭ’’ନ୍ତି ଯଥାସଭାୱେନ ୱଦନ୍ତେନ ସଦ୍ଧିଂ ‘‘ନିଚ୍ଚଂ ସୁଖଂ ଅତ୍ତା ସୁଭ’’ନ୍ତି ୱଦନ୍ତୋ ୱିୱଦତି। ଲୋକଧମ୍ମୋତି ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ। ତଞ୍ହି ଲୁଜ୍ଜନସଭାୱତ୍ତା ଲୋକଧମ୍ମୋତି ୱୁଚ୍ଚତି। କିନ୍ତି କରୋମୀତି କଥଂ କରୋମି? ମଯ୍ହଞ୍ହି ପଟିପତ୍ତିକଥନମେୱ ଭାରୋ, ପଟିପତ୍ତିପୂରଣଂ ପନ କୁଲପୁତ୍ତାନଂ ଭାରୋତି ଦସ୍ସେତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ତଯୋ ଲୋକା କଥିତା। ‘‘ନାହଂ, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେନା’’ତି ଏତ୍ଥ ହି ସତ୍ତଲୋକୋ କଥିତୋ, ‘‘ଅତ୍ଥି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଲୋକେ ଲୋକଧମ୍ମୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ସଙ୍ଖାରଲୋକୋ, ‘‘ତଥାଗତୋ ଲୋକେ ଜାତୋ ଲୋକେ ସଂୱଡ୍ଢୋ’’ତି ଏତ୍ଥ ଓକାସଲୋକୋ କଥିତୋ। ଦୁତିଯଂ।

୩। ଫେଣପିଣ୍ଡୂପମସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୫। ତତିଯେ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେତି ଅଯୁଜ୍ଝପୁରୱାସିନୋ ଅପରିମାଣଭିକ୍ଖୁପରିୱାରଂ ଚାରିକଂ ଚରମାନଂ ତଥାଗତଂ ଅତ୍ତନୋ ନଗରଂ ସମ୍ପତ୍ତଂ ଦିସ୍ୱା ଏକସ୍ମିଂ ଗଙ୍ଗାଯ ନିୱତ୍ତନଟ୍ଠାନେ ମହାୱନସଣ୍ଡମଣ୍ଡିତପ୍ପଦେସେ ସତ୍ଥୁ ୱିହାରଂ କତ୍ୱା ଅଦଂସୁ। ଭଗୱା ତତ୍ଥ ୱିହରତି। ତଂ ସନ୍ଧାଯ ୱୁତ୍ତଂ ‘‘ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ତୀରେ’’ତି। ତତ୍ର ଖୋ ଭଗୱା ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସୀତି ତସ୍ମିଂ ୱିହାରେ ୱସନ୍ତୋ ଭଗୱା ସାଯନ୍ହସମଯଂ ଗନ୍ଧକୁଟିତୋ ନିକ୍ଖମିତ୍ୱା ଗଙ୍ଗାତୀରେ ପଞ୍ଞତ୍ତୱରବୁଦ୍ଧାସନେ ନିସିନ୍ନୋ ଗଙ୍ଗାଯ ନଦିଯା ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ମହନ୍ତଂ ଫେଣପିଣ୍ଡଂ ଦିସ୍ୱା, ‘‘ମମ ସାସନେ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧନିସ୍ସିତଂ ଏକଂ ଧମ୍ମଂ କଥେସ୍ସାମୀ’’ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ପରିୱାରେତ୍ୱା ନିସିନ୍ନେ ଭିକ୍ଖୂ ଆମନ୍ତେସି।

ମହନ୍ତଂଫେଣପିଣ୍ଡନ୍ତି ଉଟ୍ଠାନୁଟ୍ଠାନେ ବଦରପକ୍କପ୍ପମାଣତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଅନୁସୋତାଗମନେନ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପୱଡ୍ଢିତ୍ୱା ପବ୍ବତକୂଟମତ୍ତଂ ଜାତଂ, ଯତ୍ଥ ଉଦକସପ୍ପାଦଯୋ ଅନେକପାଣଯୋ ନିୱସନ୍ତି, ଏୱରୂପଂ ମହନ୍ତଂ ଫେଣପିଣ୍ଡଂ। ଆୱହେଯ୍ୟାତି ଆହରେଯ୍ୟ। ସୋ ପନାଯଂ ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ଉଟ୍ଠିତଟ୍ଠାନେପି ଭିଜ୍ଜତି , ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି, ଏକଦ୍ୱିଯୋଜନାଦିୱସେନ ଦୂରଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି, ଅନ୍ତରା ପନ ଅଭିଜ୍ଜନ୍ତୋପି ମହାସମୁଦ୍ଦଂ ପତ୍ୱା ଅୱସ୍ସମେୱ ଭିଜ୍ଜତି। ନିଜ୍ଝାଯେଯ୍ୟାତି ଓଲୋକେଯ୍ୟ। ଯୋନିସୋ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ୟାତି କାରଣେନ ଉପପରିକ୍ଖେଯ୍ୟ। କିଞ୍ହି ସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫେଣପିଣ୍ଡେ ସାରୋତି, ଭିକ୍ଖୱେ, ଫେଣପିଣ୍ଡମ୍ହି ସାରୋ ନାମ କିଂ ଭୱେଯ୍ୟ? ୱିଲୀଯିତ୍ୱା ୱିଦ୍ଧଂସେଯ୍ୟେୱ।

ଏୱମେୱଖୋତି ଯଥା ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ନିସ୍ସାରୋ, ଏୱଂ ରୂପମ୍ପି ନିଚ୍ଚସାରଧୁୱସାରଅତ୍ତସାରୱିରହେନ ନିସ୍ସାରମେୱ। ଯଥା ଚ ସୋ ‘‘ଇମିନା ପତ୍ତଂ ୱା ଥାଲକଂ ୱା କରିସ୍ସାମୀ’’ତି ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଗହିତୋପି ତମତ୍ଥଂ ନ ସାଧେତି, ଭିଜ୍ଜତି ଏୱ, ଏୱଂ ରୂପମ୍ପି ନିଚ୍ଚନ୍ତି ୱା ଧୁୱନ୍ତି ୱା ଅହନ୍ତି ୱା ମମନ୍ତି ୱା ଗହେତୁଂ ନ ସକ୍କା, ଗହିତମ୍ପି ନ ତଥା ତିଟ୍ଠତି, ଅନିଚ୍ଚଂ ଦୁକ୍ଖଂ ଅନତ୍ତା ଅସୁଭଞ୍ଞେୱ ହୋତୀତି ଏୱଂ ଫେଣପିଣ୍ଡସଦିସମେୱ ହୋତି। ଯଥା ୱା ପନ ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦୋ ଅନେକସନ୍ଧିଘଟିତୋ ବହୂନଂ ଉଦକସପ୍ପାଦୀନଂ ପାଣାନଂ ଆୱାସୋ, ଏୱଂ ରୂପମ୍ପି ଛିଦ୍ଦାୱଛିଦ୍ଦଂ ଅନେକସନ୍ଧିଘଟିତଂ, କୁଲୱସେନେୱେତ୍ଥ ଅସୀତି କିମିକୁଲାନି ୱସନ୍ତି, ତଦେୱ ତେସଂ ସୂତିଘରମ୍ପି ୱଚ୍ଚକୁଟିପି ଗିଲାନସାଲାପି ସୁସାନମ୍ପି, ନ ତେ ଅଞ୍ଞତ୍ଥ ଗନ୍ତ୍ୱା ଗବ୍ଭୱୁଟ୍ଠାନାଦୀନି କରୋନ୍ତି, ଏୱମ୍ପି ଫେଣପିଣ୍ଡସଦିସଂ।

ଯଥା ଚ ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ଆଦିତୋ ବଦରପକ୍କମତ୍ତୋ ହୁତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ପବ୍ବତକୂଟମତ୍ତୋପି ହୋତି, ଏୱଂ ରୂପମ୍ପି ଆଦିତୋ କଲଲମତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା ଅନୁପୁବ୍ବେନ ବ୍ୟାମମତ୍ତମ୍ପି ଗୋମହିଂସହତ୍ଥିଆଦୀନଂ ୱସେନ ପବ୍ବତକୂଟାଦିମତ୍ତଂ ହୋତି ମଚ୍ଛକଚ୍ଛପାଦୀନଂ ୱସେନ ଅନେକଯୋଜନସତପମାଣମ୍ପି, ଏୱମ୍ପି ଫେଣପିଣ୍ଡସଦିସଂ। ଯଥା ଚ ଫେଣପିଣ୍ଡୋ ଉଟ୍ଠିତମତ୍ତୋପି ଭିଜ୍ଜତି, ଥୋକଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି, ଦୂରଂ ଗନ୍ତ୍ୱାପି, ସମୁଦ୍ଦଂ ପତ୍ୱା ପନ ଅୱସ୍ସମେୱ ଭିଜ୍ଜତି, ଏୱମେୱଂ ରୂପମ୍ପି କଲଲଭାୱେପି ଭିଜ୍ଜତି ଅବ୍ବୁଦାଦିଭାୱେପି, ଅନ୍ତରା ପନ ଅଭିଜ୍ଜମାନମ୍ପି ୱସ୍ସସତାଯୁକାନଂ ୱସ୍ସସତଂ ପତ୍ୱା ଅୱସ୍ସମେୱ ଭିଜ୍ଜତି, ମରଣମୁଖେ ଚୁଣ୍ଣୱିଚୁଣ୍ଣଂ ହୋତି, ଏୱମ୍ପି ଫେଣପିଣ୍ଡସଦିସଂ।

କିଞ୍ହିସିଯା, ଭିକ୍ଖୱେ, ୱେଦନାଯ ସାରୋତିଆଦୀସୁ ୱେଦନାଦୀନଂ ପୁବ୍ବୁଳାଦୀହି ଏୱଂ ସଦିସତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଯଥା ହି ପୁବ୍ବୁଳୋ ଅସାରୋ ଏୱଂ ୱେଦନାପି। ଯଥା ଚ ସୋ ଅବଲୋ ଅଗୟ୍ହୂପଗୋ, ନ ସକ୍କା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ଫଲକଂ ୱା ଆସନଂ ୱା କାତୁଂ, ଗହିତୋପି ଭିଜ୍ଜତେୱ, ଏୱଂ ୱେଦନାପି ଅବଲା ଅଗୟ୍ହୂପଗା, ନ ସକ୍କା ନିଚ୍ଚାତି ୱା ଧୁୱାତି ୱା ଗହେତୁଂ, ଗହିତାପି ନ ତଥା ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ଅଗୟ୍ହୂପଗତାଯପି ୱେଦନା ପୁବ୍ବୁଳସଦିସା। ଯଥା

ପନ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଉଦକବିନ୍ଦୁମ୍ହି ପୁବ୍ବୁଳୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେୱ ଭିଜ୍ଜତି ଚ, ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକୋ ହୋତି, ଏୱଂ ୱେଦନାପି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି ଚେୱ ଭିଜ୍ଜତି ଚ, ନ ଚିରଟ୍ଠିତିକା ହୋତି। ଏକଚ୍ଛରକ୍ଖଣେ କୋଟିସତସହସ୍ସସଙ୍ଖ୍ୟା ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱା ନିରୁଜ୍ଝତି। ଯଥା ଚ ପୁବ୍ବୁଳୋ ଉଦକତଲଂ, ଉଦକବିନ୍ଦୁଂ, ଉଦକଜଲ୍ଲଂ, ସଙ୍କଡ୍ଢିତ୍ୱା ପୁଟଂ କତ୍ୱା ଗହଣୱାତଞ୍ଚାତି ଚତ୍ତାରି କାରଣାନି ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏୱଂ ୱେଦନାପି ୱତ୍ଥୁଂ ଆରମ୍ମଣଂ କିଲେସଜଲ୍ଲଂ ଫସ୍ସସଙ୍ଘଟ୍ଟନଞ୍ଚାତି ଚତ୍ତାରି କାରଣାନି ପଟିଚ୍ଚ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଏୱମ୍ପି ୱେଦନା ପୁବ୍ବୁଳସଦିସା।

ସଞ୍ଞାପି ଅସାରକଟ୍ଠେନ ମରୀଚିସଦିସା। ତଥା ଅଗୟ୍ହୂପଗଟ୍ଠେନ। ନ ହି ସକ୍କା ତଂ ଗହେତ୍ୱା ପିୱିତୁଂ ୱା ନ୍ହାୟିତୁଂ ୱା ଭାଜନଂ ୱା ପୂରେତୁଂ। ଅପିଚ ଯଥା ମରୀଚି ୱିପ୍ଫନ୍ଦତି, ସଞ୍ଜାତୂମିୱେଗା ୱିୟ ଖାୟତି, ଏୱଂ ନୀଲସଞ୍ଞାଦିଭେଦା ସଞ୍ଞାପି ନୀଲାଦିଅନୁଭୱନତ୍ଥାୟ ଫନ୍ଦତି ୱିପ୍ଫନ୍ଦତି। ଯଥା ଚ ମରୀଚି ମହାଜନଂ ୱିପ୍ପଲମ୍ଭେତି "ପୁଣ୍ଣୱାପି ୱିୟ ପୁଣ୍ଣନଦୀ ୱିୟ ଦିସ୍ସତୀ"ତି ୱଦାପେତି, ଏୱଂ ସଞ୍ଞାପି ୱିପ୍ପଲମ୍ଭେତି, "ଇଦଂ ନୀଲକଂ ସୁଭଂ ସୁଖଂ ନିଚ୍ଚ"ନ୍ତି ୱଦାପେତି। ପୀତକାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। ଏୱଂ ସଞ୍ଞା ୱିପ୍ପଲମ୍ଭନେନାପି ମରୀଚିସଦିସା।

ଅକୁକ୍କୁକଜାତନ୍ତି ଅନ୍ତୋ ଅସଞ୍ଜାତଘନଦଣ୍ଡକଂ। ସଙ୍ଖାରାପି ଅସାରକଟ୍ଠେନ କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧସଦିସା, ତଥା ଅଗୟ୍ହୂପଗଟ୍ଠେନ । ଯଥେୱ ହି କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧତୋ କିଞ୍ଚି ଗହେତ୍ୱା ନ ସକ୍କା ଗୋପାନସିଆଦୀନଂ ଅତ୍ଥାୟ ଉପନେତୁଂ, ଉପନୀତମ୍ପି ନ ତଥା ହୋତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରାପି ନ ସକ୍କା ନିଚ୍ଚାଦିୱସେନ ଗହେତୁଂ, ଗହିତାପି ନ ତଥା ହୋନ୍ତି। ଯଥା ଚ କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧୋ ବହୁପତ୍ତୱଟ୍ଟିସମୋଧାନୋ ହୋତି, ଏୱଂ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ ବହୁଧମ୍ମସମୋଧାନୋ। ଯଥା ଚ କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାନାଲକ୍ଖଣୋ। ଅଞ୍ଞୋୟେୱ ହି ବାହିରାୟ ପତ୍ତୱଟ୍ଟିୟା ୱଣ୍ଣୋ, ଅଞ୍ଞୋ ତତୋ ଅବ୍ଭନ୍ତରଅବ୍ଭନ୍ତରାନଂ, ଏୱମେୱ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧେପି ଅଞ୍ଞଦେୱ ଫସ୍ସସ୍ସ ଲକ୍ଖଣଂ, ଅଞ୍ଞା ଚେତନାଦୀନଂ, ସମୋଧାନେତ୍ୱା ପନ ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋତ୍ୱେୱ ୱୁଚ୍ଚତୀତି ଏୱମ୍ପି ସଙ୍ଖାରକ୍ଖନ୍ଧୋ କଦଲିକ୍ଖନ୍ଧସଦିସୋ।

ଚକ୍ଖୁମା ପୁରିସୋତି ମଂସଚକ୍ଖୁନା ଚେୱ ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁନା ଚାତି ଦ୍ୱୀହି ଚକ୍ଖୂହି ଚକ୍ଖୁମା। ମଂସଚକ୍ଖୁମ୍ପି ହିସ୍ସ ପରିସୁଦ୍ଧଂ ୱଟ୍ଟତି ଅପଗତପଟଲପିଳକଂ, ପଞ୍ଞାଚକ୍ଖୁମ୍ପି ଅସାରଭାୱଦସ୍ସନସମତ୍ଥଂ। ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ଅସାରକଟ୍ଠେନ ମାୟାସଦିସଂ, ତଥା ଅଗୟ୍ହୂପଗଟ୍ଠେନ। ଯଥା ଚ ମାୟା ଇତ୍ତରା ଲହୁପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନା, ଏୱଂ ୱିଞ୍ଞାଣଂ। ତଞ୍ହି ତତୋପି ଇତ୍ତରତରଞ୍ଚେୱ ଲହୁପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାନତରଞ୍ଚ। ତେନେୱ ହି ଚିତ୍ତେନ ପୁରିସୋ ଆଗତୋ ୱିୟ ଗତୋ ୱିୟ ଠିତୋ ୱିୟ ନିସିନ୍ନୋ ୱିୟ ହୋତି। ଅଞ୍ଞଦେୱ ଚ ଆଗମନକାଲେ ଚିତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଗମନକାଲାଦୀସୁ। ଏୱମ୍ପି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମାୟାସଦିସଂ। ମାୟା ଚ ମହାଜନଂ ୱଞ୍ଚେତି, ଯଂକିଞ୍ଚିଦେୱ "ଇଦଂ ସୁୱଣ୍ଣଂ ରଜତଂ ମୁତ୍ତା"ତି ଗାହାପେତି, ୱିଞ୍ଞାଣମ୍ପି ମହାଜନଂ ୱଞ୍ଚେତି। ତେନେୱ ହି ଚିତ୍ତେନ ଆଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ୱିୟ ଗଚ୍ଛନ୍ତଂ ୱିୟ ଠିତଂ ୱିୟ ନିସିନ୍ନଂ ୱିୟ କତ୍ୱା ଗାହାପେତି। ଅଞ୍ଞଦେୱ ଚ ଆଗମନେ ଚିତ୍ତଂ, ଅଞ୍ଞଂ ଗମନାଦୀସୁ। ଏୱମ୍ପି ୱିଞ୍ଞାଣଂ ମାୟାସଦିସଂ।

ଭୂରିପଞ୍ଞେନାତି ସଣ୍ହପଞ୍ଞେନ ଚେୱ ୱିପୁଲୱିତ୍ଥତପଞ୍ଞେନ ଚ। ଆୟୂତି ଜୀୱିତିନ୍ଦ୍ରିୟଂ। ଉସ୍ମାତି କମ୍ମଜତେଜୋଧାତୁ। ପରଭତ୍ତନ୍ତି ନାନାୱିଧାନଂ କିମିଗଣାଦୀନଂ ଭତ୍ତଂ ହୁତ୍ୱା। ଏତାଦିସାୟଂ ସନ୍ତାନୋତି ଏତାଦିସୀ ଅୟଂ ପୱେଣୀ ମତକସ୍ସ ଯାୱ ସୁସାନା ଘଟ୍ଟୀୟତୀତି। ମାୟାୟଂ ବାଲଲାପିନୀତି ଯ୍ୱାୟଂ ୱିଞ୍ଞାଣକ୍ଖନ୍ଧୋ ନାମ, ଅୟଂ ବାଲମହାଜନଲପାପନିକମାୟା ନାମ। ୱଧକୋତି ଦ୍ୱୀହି କାରଣେହି ଅୟଂ ଖନ୍ଧସଙ୍ଖାତୋ ୱଧକୋ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଘାତନେନପି, ଖନ୍ଧେସୁ ସତି ୱଧୋ ପଞ୍ଞାୟତୀତିପି। ଏକା ହି ପଥୱୀଧାତୁ ଭିଜ୍ଜମାନା ସେସଧାତୁୟୋ ଗହେତ୍ୱାୱ ଭିଜ୍ଜତି, ତଥା ଆପୋଧାତୁଆଦୟୋ। ରୂପକ୍ଖନ୍ଧୋ ଚ ଭିଜ୍ଜମାନୋ ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେ ଗହେତ୍ୱାୱ ଭିଜ୍ଜତି, ତଥା ଅରୂପକ୍ଖନ୍ଧେସୁ ୱେଦନାଦୟୋ ସଞ୍ଞାଦିକେ। ଚତ୍ତାରୋପି ଚେତେ ୱତ୍ଥୁରୂପନ୍ତି ଏୱଂ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱଧନେନେତ୍ଥ ୱଧକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ଖନ୍ଧେସୁ ପନ ସତି ୱଧବନ୍ଧନଚ୍ଛେଦାଦୀନି ସମ୍ଭୱନ୍ତି, ଏୱଂ ଏତେସୁ ସତି ୱଧଭାୱତୋପି ୱଧକତା ୱେଦିତବ୍ବା। ସବ୍ବସଂୟୋଗନ୍ତି ସବ୍ବଂ ଦସୱିଧମ୍ପି ସଂୟୋଜନଂ। ଅଚ୍ଚୁତଂ ପଦନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ। ତତିୟଂ।

୪-୬। ଗୋମୟପିଣ୍ଡସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୯୬-୯୮। ଚତୁତ୍ଥେ ସସ୍ସତିସମନ୍ତି ସିନେରୁମହାପଥୱୀଚନ୍ଦିମସୂରିୟାଦୀହି ସସ୍ସତୀହି ସମଂ। ପରିତ୍ତଂ ଗୋମୟପିଣ୍ଡନ୍ତି ଅପ୍ପମତ୍ତକଂ ମଧୁକପୁପ୍ଫପ୍ପମାଣଂ ଗୋମୟଖଣ୍ଡଂ। କୁତୋ ପନାନେନେତଂ ଲଦ୍ଧନ୍ତି। ପରିଭଣ୍ଡକରଣତ୍ଥାୟ ଆଭତତୋ ଗହିତନ୍ତି ଏକେ। ଅତ୍ତନୋ ପନ ୱିଞ୍ଞାପନତ୍ଥଂ ଇଦ୍ଧିୟା ଅଭିସଙ୍ଖରିତ୍ୱା ହତ୍ଥାରୁଳ୍ହଂ କତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବନ୍ତି। ଅତ୍ତଭାୱପଟିଲାଭୋତି ପଟିଲଦ୍ଧଅତ୍ତଭାୱୋ। ନ ୟିଦଂ ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ପଞ୍ଞାୟେଥାତି ଅୟଂ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ନାମ ନ ପଞ୍ଞାୟେୟ୍ୟ। ମଗ୍ଗୋ ହି ତେଭୂମକସଙ୍ଖାରେ ୱିୱଟ୍ଟେନ୍ତୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଯଦି ଚ ଏତ୍ତକୋ ଅତ୍ତଭାୱୋ ନିଚ୍ଚୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ମଗ୍ଗୋ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତ୍ୱାପି ସଙ୍ଖାରୱଟ୍ଟଂ ୱିୱଟ୍ଟେତୁଂ ନ ସକ୍କୁଣେୟ୍ୟାତି ବ୍ରହ୍ମଚରିୟୱାସୋ ନ ପଞ୍ଞାୟେଥ।

ଇଦାନି ସଚେ କୋଚି ସଙ୍ଖାରୋ ନିଚ୍ଚୋ ଭୱେୟ୍ୟ, ମୟା ମହାସୁଦସ୍ସନରାଜକାଲେ ଅନୁଭୂତା ସମ୍ପତ୍ତି ନିଚ୍ଚା ଭୱେୟ୍ୟ, ସାପି ଚ ଅନିଚ୍ଚାତି ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ଭୂତପୁବ୍ବାହଂ ଭିକ୍ଖୁ ରାଜା ଅହୋସିନ୍ତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ କୁସାୱତୀରାଜଧାନିପ୍ପମୁଖାନୀତି କୁସାୱତୀରାଜଧାନୀ ତେସଂ ନଗରାନଂ ପମୁଖା, ସବ୍ବସେଟ୍ଠାତି

ଅତ୍ଥୋ। ସାରମଯାନୀତି ରତ୍ତଚନ୍ଦନସାରମଯାନି। ଉପଧାନଂ ପନ ସବ୍ବେସଂ ସୁତ୍ତମଯମେୱ। ଗୋଣକତ୍ଥତାନୀତି ଚତୁରଙ୍ଗୁଲାଧିକଲୋମେନ କାଳକୋଜୱେନ ଅତ୍ଥତାନି, ଯଂ ମହାପିଟ୍ଠିଯକୋଜୱୋତି ୱଦନ୍ତି। ପଟକତ୍ଥତାନୀତି ଉଭତୋଲୋମେନ ଉଣ୍ଣାମଯେନ ସେତକମ୍ବଲେନ ଅତ୍ଥତାନି। ପଟଲିକତ୍ଥତାନୀତି ଘନପୁପ୍ଫେନ ଉଣ୍ଣାମଯଅତ୍ଥରଣେନ ଅତ୍ଥତାନି। କଦଲିମିଗପୱରପଚ୍ଚତ୍ଥରଣାନୀତି କଦଲିମିଗଚମ୍ମମଯେନ ଉତ୍ତମପଚ୍ଚତ୍ଥରଣେନ ଅତ୍ଥତାନି। ତଂ କିର ପଚ୍ଚତ୍ଥରଣଂ ସେତୱତ୍ଥସ୍ସ ଉପରି କଦଲିମିଗଚମ୍ମଂ ଅତ୍ଥରିତ୍ୱା ସିବ୍ବେତ୍ୱା କରୋନ୍ତି। ସଉତ୍ତରଚ୍ଛଦାନୀତି ସହ ଉତ୍ତରଚ୍ଛଦେନ, ଉପରି ବଦ୍ଧେନ ରତ୍ତୱିତାନେନ ସଦ୍ଧିନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନୀତି ସୀସୂପଧାନଞ୍ଚ ପାଦୂପଧାନଞ୍ଚାତି ପଲ୍ଲଙ୍କାନଂ ଉଭତୋଲୋହିତକୂପଧାନାନି। ୱେଜଯନ୍ତରଥପ୍ପମୁଖାନୀତି ଏତ୍ଥ ୱେଜଯନ୍ତୋ ନାମ ତସ୍ସ ରଞ୍ଞୋ ରଥୋ, ଯସ୍ସ ଚକ୍କାନଂ ଇନ୍ଦନୀଲମଣିମଯା ନାଭି, ସତ୍ତରତନମଯା ଅରା, ପୱାଳମଯା ନେମି, ରଜତମଯୋ ଅକ୍ଖୋ, ଇନ୍ଦନୀଲମଣିମଯଂ ଉପକ୍ଖରଂ, ରଜତମଯଂ କୁବ୍ବରଂ। ସୋ ତେସଂ ରଥାନଂ ପମୁଖୋ ଅଗ୍ଗୋ। ଦୁକୂଲସନ୍ଦାନାନୀତି ଦୁକୂଲସନ୍ଥରାନି। କଂସୂପଧାରଣାନୀତି ରଜତମଯଦୋହଭାଜନାନି। ୱତ୍ଥକୋଟିସହସ୍ସାନୀତି ଯଥାରୁଚିତଂ ପରିଭୁଞ୍ଜିସ୍ସତୀତି ନ୍ହତ୍ୱା ଠିତକାଲେ ଉପନୀତୱତ୍ଥାନେୱ ସନ୍ଧାଯେତଂ ୱୁତ୍ତଂ। ଭତ୍ତାଭିହାରୋତି ଅଭିହରିତବ୍ବଭତ୍ତଂ।

ଯମହଂ ତେନ ସମଯେନ ଅଜ୍ଝାୱସାମୀତି ଯତ୍ଥ ୱସାମି, ତଂ ଏକଞ୍ଞେୱ ନଗରଂ ହୋତି, ଅୱସେସେସୁ ପୁତ୍ତଧୀତାଦଯୋ ଚେୱ ଦାସମନୁସ୍ସା ଚ ୱସିଂସୁ। ପାସାଦକୂଟାଗାରାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଲ୍ଲଙ୍କାଦୀସୁ ଏକଂଯେୱ ସଯଂ ପରିଭୁଞ୍ଜତି, ସେସା ପୁତ୍ତାଦୀନଂ ପରିଭୋଗା ହୋନ୍ତି। ଇତ୍ଥୀସୁ ଏକାୱ ପଚ୍ଚୁପଟ୍ଠାତି, ସେସା ପରିୱାରମତ୍ତା ହୋନ୍ତି। ୱେଲାମିକାତି ଖତ୍ତିଯସ୍ସ ୱା ବ୍ରାହ୍ମଣିଯା, ବ୍ରାହ୍ମଣସ୍ସ ୱା ଖତ୍ତିଯାନିଯା କୁଚ୍ଛିସ୍ମିଂ ଜାତା। ପରିଦହାମୀତି ଏକଂଯେୱ ଦୁସ୍ସଯୁଗଂ ନିୱାସେମି, ସେସାନି ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତାନଂ ଅସୀତିସହସ୍ସାଧିକାନଂ ସୋଳସନ୍ନଂ ପୁରିସସତସହସ୍ସାନଂ ହୋନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଭୁଞ୍ଜାମୀତି ପରମପ୍ପମାଣେନ ନାଳିକୋଦନମତ୍ତଂ ଭୁଞ୍ଜାମି, ସେସଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିଚରନ୍ତାନଂ ଚତ୍ତାଲୀସସହସ୍ସାଧିକାନଂ ଅଟ୍ଠନ୍ନଂ ପୁରିସସତସହସ୍ସାନଂ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେତି। ଏକଥାଲିପାକୋ ହି ଦସନ୍ନଂ ଜନାନଂ ପହୋତି।

ଇତି ଇମଂ ମହାସୁଦସ୍ସନକାଲେ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଦସ୍ସେତ୍ୱା ଇଦାନି ତସ୍ସା ଅନିଚ୍ଚତଂ ଦସ୍ସେନ୍ତୋ ଇତି ଖୋ ଭିକ୍ଖୂତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ୱିପରିଣତାତି ପକତିଜହନେନ ନିବ୍ବୁତପଦୀପୋ ୱିଯ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାୱଂ ଗତା। ଏୱଂ ଅନିଚ୍ଚା ଖୋ ଭିକ୍ଖୁ ସଙ୍ଖାରାତି ଏୱଂ ହୁତ୍ୱାଅଭାୱଟ୍ଠେନ ଅନିଚ୍ଚା। ଏତ୍ତାୱତା ଭଗୱା ଯଥା ନାମ ପୁରିସୋ ସତହତ୍ଥୁବ୍ବେଧେ ଚମ୍ପକରୁକ୍ଖେ ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧିତ୍ୱା ଅଭିରୁହିତ୍ୱା ଚମ୍ପକପୁପ୍ଫଂ ଆଦାଯ ନିସ୍ସେଣିଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ଓତରେଯ୍ୟ, ଏୱମେୱଂ ନିସ୍ସେଣିଂ ବନ୍ଧନ୍ତୋ ୱିଯ ଅନେକୱସ୍ସକୋଟିସତସହସ୍ସୁବ୍ବେଧଂ ମହାସୁଦସ୍ସନସମ୍ପତ୍ତିଂ ଆରୁଯ୍ହ ସମ୍ପତ୍ତିମତ୍ଥକେ ଠିତଂ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ ଆଦାଯ ନିସ୍ସେଣିଂ ମୁଞ୍ଚନ୍ତୋ ୱିଯ ଓତିଣ୍ଣୋ। ଏୱଂ ଅଦ୍ଧୁୱାତି ଏୱଂ ଉଦକପୁବ୍ବୁଳାଦଯୋ ୱିଯ ଧୁୱଭାୱରହିତା। ଏୱଂ ଅନସ୍ସାସିକାତି ଏୱଂ ସୁପିନକେ ପୀତପାନୀଯଂ ୱିଯ ଅନୁଲିତ୍ତଚନ୍ଦନଂ ୱିଯ ଚ ଅସ୍ସାସୱିରହିତା। ଇତି ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣଂ କଥିତଂ। ପଞ୍ଚମେ ସବ୍ବଂ ୱୁତ୍ତନଯମେୱ। ଛଟ୍ଠଂ ତଥା ବୁଜ୍ଝନକସ୍ସ ଅଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତଂ। ଚତୁତ୍ଥାଦୀନି।

୭। ଗଦ୍ଦୁଲବଦ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୯୯। ସତ୍ତମେ ଯଂ ମହାସମୁଦ୍ଦୋତି ଯସ୍ମିଂ ସମଯେ ପଞ୍ଚମେ ସୂରିଯେ ଉଟ୍ଠିତେ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଉସ୍ସୁସ୍ସତି। ଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯନ୍ତି ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି ଅପ୍ପଟିୱିଜ୍ଝିତ୍ୱା ଅୱିଜ୍ଜାଯ ନିୱୁତାନଂଯେୱ ସତଂ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖସ୍ସ ଅନ୍ତକିରିଯଂ ପରିଚ୍ଛେଦଂ ନ ୱଦାମି। ସା ଗଦ୍ଦୁଲବଦ୍ଧୋତି ଗଦ୍ଦୁଲେନ ବଦ୍ଧସୁନଖୋ। ଖୀଲେତି ପଥୱିଯଂ ଆକୋଟିତେ ମହାଖୀଲେ। ଥମ୍ଭେତି ନିଖଣିତ୍ୱା ଠପିତେ ଥମ୍ଭେ। ଏୱମେୱ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ସୁନଖୋ ୱିଯ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୋ ବାଲୋ, ଗଦ୍ଦୁଲୋ ୱିଯ ଦିଟ୍ଠି, ଥମ୍ଭୋ ୱିଯ ସକ୍କାଯୋ, ଗଦ୍ଦୁଲରଜ୍ଜୁଯା ଥମ୍ଭେ ଉପନିବଦ୍ଧସୁନଖସ୍ସ ଥମ୍ଭାନୁପରିୱତ୍ତନଂ ୱିଯ ଦିଟ୍ଠିତଣ୍ହାଯ ସକ୍କାଯେ ବଦ୍ଧସ୍ସ ପୁଥୁଜ୍ଜନସ୍ସ ସକ୍କାଯାନୁପରିୱତ୍ତନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ସତ୍ତମଂ।

୮। ଦୁତିଯଗଦ୍ଦୁଲବଦ୍ଧସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୦। ଅଟ୍ଠମେ ତସ୍ମାତି ଯସ୍ମା ଦିଟ୍ଠିଗଦ୍ଦୁଲନିସ୍ସିତାଯ ତଣ୍ହାରଜ୍ଜୁଯା ସକ୍କାଯଥମ୍ଭେ ଉପନିବଦ୍ଧୋ ୱଟ୍ଟନିସ୍ସିତୋ ବାଲପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ସବ୍ବିରିଯାପଥେସୁ ଖନ୍ଧପଞ୍ଚକଂ ନିସ୍ସାଯେୱ ପୱତ୍ତତି, ଯସ୍ମା ୱା ଦୀଘରତ୍ତମିଦଂ ଚିତ୍ତଂ ସଂକିଲିଟ୍ଠଂ ରାଗେନ ଦୋସେନ ମୋହେନ, ତସ୍ମା। ଚିତ୍ତସଂକିଲେସାତି ସୁନ୍ହାତାପି ହି ସତ୍ତା ଚିତ୍ତସଂକିଲେସେନେୱ ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି, ମଲଗ୍ଗହିତସରୀରାପି ଚିତ୍ତସ୍ସ ୱୋଦାନତ୍ତା ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି। ତେନାହୁ ପୋରାଣା –

‘‘ରୂପମ୍ହି ସଂକିଲିଟ୍ଠମ୍ହି, ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି ମାଣୱା;

ରୂପେ ସୁଦ୍ଧେ ୱିସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଅନକ୍ଖାତଂ ମହେସିନା।

‘‘ଚିତ୍ତମ୍ହି ସଂକିଲିଟ୍ଠମ୍ହି, ସଂକିଲିସ୍ସନ୍ତି ମାଣଵା;

ଚିତ୍ତେ ସୁଦ୍ଧେ ଵିସୁଜ୍ଝନ୍ତି, ଇତି ଵୁତ୍ତଂ ମହେସିନା’’ତି।

ଚରଣଂ ନାମ ଚିତ୍ତନ୍ତି ଵିଚରଣଚିତ୍ତଂ। ସଙ୍ଖା ନାମ ବ୍ରାହ୍ମଣପାସଣ୍ଡିକା ହୋନ୍ତି, ତେ ପଟକୋଟ୍ଠକଂ କତ୍ଵା ତତ୍ଥ ନାନପ୍ପକାରା ସୁଗତିଦୁଗ୍ଗତିଵସେନ ସମ୍ପତ୍ତିଵିପତ୍ତିୟୋ ଲେଖାପେତ୍ଵା, ‘‘ଇମଂ କମ୍ମଂ କତ୍ଵା ଇଦଂ ପଟିଲଭତି, ଇଦଂ କତ୍ଵା ଇଦ’’ନ୍ତି ଦସ୍ସେନ୍ତା ତଂ ଚିତ୍ତଂ ଗହେତ୍ଵା ଵିଚରନ୍ତି। ଚିତ୍ତେନେଵ ଚିତ୍ତିତନ୍ତି ଚିତ୍ତକାରେନ ଚିନ୍ତେତ୍ଵା କତତ୍ତା ଚିତ୍ତେନ ଚିନ୍ତିତଂ ନାମ। ଚିତ୍ତଞ୍ଞେଵ ଚିତ୍ତତରନ୍ତି ତସ୍ସ ଚିତ୍ତସ୍ସ ଉପାୟପରିୟେସନଚିତ୍ତଂ ତତୋପି ଚିତ୍ତତରଂ। ତିରଚ୍ଛାନଗତା ପାଣା ଚିତ୍ତେନେଵ ଚିତ୍ତିତାତି କମ୍ମଚିତ୍ତେନେଵ ଚିତ୍ତିତା। ତଂ ପନ କମ୍ମଚିତ୍ତଂ ଇମେ ଵଟ୍ଟକତିତ୍ତିରାଦୟୋ ‘‘ଏଵଂ ଚିତ୍ତା ଭଵିସ୍ସାମା’’ତି ଆୟୂହନ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥି। କମ୍ମଂ ପନ ୟୋନିଂ ଉପନେତି, ୟୋନିମୂଲକୋ ତେସଂ ଚିତ୍ତଭାଵୋ। ୟୋନିଉପଗତା ହି ସତ୍ତା ତଂତଂୟୋନିକେହି ସଦିସଚିତ୍ତାଵ ହୋନ୍ତି। ଇତି ୟୋନିସିଦ୍ଧୋ ଚିତ୍ତଭାଵୋ, କମ୍ମସିଦ୍ଧା ୟୋନୀତି ଵେଦିତବ୍ବା।

ଅପିଚ ଚିତ୍ତଂ ନାମେତଂ ସହଜାତଂ ସହଜାତଧମ୍ମଚିତ୍ତତାୟ ଭୂମିଚିତ୍ତତାୟ ଵତ୍ଥୁଚିତ୍ତତାୟ ଦ୍ଵାରଚିତ୍ତତାୟ ଆରମ୍ମଣଚିତ୍ତତାୟ କମ୍ମନାନତ୍ତମୂଲକାନଂ ଲିଙ୍ଗନାନତ୍ତସଞ୍ଞାନାନତ୍ତଵୋହାରନାନତ୍ତାଦୀନଂ ଅନେକଵିଧାନଂ ଚିତ୍ତାନଂ ନିପ୍ଫାଦନତାୟପି ତିରଚ୍ଛାନଗତଚିତ୍ତତୋ ଚିତ୍ତତରମେଵ ଵେଦିତବ୍ବଂ।

ରଜକୋତି ଵତ୍ଥେସୁ ରଙ୍ଗେନ ରୂପସମୁଟ୍ଠାପନକୋ। ସୋ ପନ ଅଛେକୋ ଅମନାପଂ ରୂପଂ କରୋତି, ଛେକୋ ମନାପଂ ଦସ୍ସନୀୟଂ, ଏଵମେଵ ପୁଥୁଜ୍ଜନୋ ଅକୁସଲଚିତ୍ତେନ ଵା ଞାଣଵିପ୍ପୟୁତ୍ତକୁସଲେନ ଵା ଚକ୍ଖୁସମ୍ପଦାଦିଵିରହିତଂ ଵିରୂପଂ ସମୁଟ୍ଠାପେତି, ଞାଣସମ୍ପୟୁତ୍ତକୁସଲେନ ଚକ୍ଖୁସମ୍ପଦାଦିସମ୍ପନ୍ନଂ ଅଭିରୂପଂ। ଅଟ୍ଠମଂ।

୯। ଵାସିଜଟସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୦୧। ନଵମେ ସେୟ୍ୟଥାପି, ଭିକ୍ଖଵେ, କୁକ୍କୁଟିୟା ଅଣ୍ଡାନୀତି ଇମା କଣ୍ହପକ୍ଖସୁକ୍କପକ୍ଖଵସେନ ଦ୍ଵେ ଉପମା ଵୁତ୍ତା। ତାସୁ କଣ୍ହପକ୍ଖୋପମା ଅତ୍ଥସ୍ସ ଅସାଧିକା, ଇତରା ସାଧିକାତି। ସୁକ୍କପକ୍ଖୋପମାୟ ଏଵଂ ଅତ୍ଥୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ – ସେୟ୍ୟଥାତି ଓପମ୍ମତ୍ଥେ ନିପାତୋ, ଅପୀତି ସମ୍ଭାଵନତ୍ଥେ। ଉଭୟେନାପି ସେୟ୍ୟଥା ନାମ, ଭିକ୍ଖଵେତି ଦସ୍ସେତି। କୁକ୍କୁଟିୟା ଅଣ୍ଡାନି ଅଟ୍ଠ ଵା ଦସ ଵା ଦ୍ଵାଦସ ଵାତି ଏତ୍ଥ ପନ କିଞ୍ଚାପି କୁକ୍କୁଟିୟା ଵୁତ୍ତପ୍ପକାରତୋ ଊନାଧିକାନିପି ଅଣ୍ଡାନି ହୋନ୍ତି, ଵଚନସିଲିଟ୍ଠତାୟ ପନ ଏଵଂ ଵୁତ୍ତଂ। ଏଵଞ୍ହି ଲୋକେ ସିଲିଟ୍ଠଵଚନଂ ହୋତି। ତାନସ୍ସୂତି ତାନି ଅସ୍ସୁ, ତାନି ଭଵେୟ୍ୟୁନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। କୁକ୍କୁଟିୟା ସମ୍ମା ଅଧିସୟିତାନୀତି ତାୟ ଚ ଜନେତ୍ତିୟା କୁକ୍କୁଟିୟା ପକ୍ଖେ ପସାରେତ୍ଵା ତେସଂ ଉପରି ସୟନ୍ତିୟା ସମ୍ମା ଅଧିସୟିତାନି। ସମ୍ମା ପରିସେଦିତାନୀତି କାଲେନ କାଲଂ ଉତୁଂ ଗଣ୍ହାପେନ୍ତିୟା ସୁଟ୍ଠୁ ସମନ୍ତତୋ ସେଦିତାନି ଉସ୍ମୀକତାନି। ସମ୍ମା ପରିଭାଵିତାନୀତି କାଲେନ କାଲଂ ସୁଟ୍ଠୁ ସମନ୍ତତୋ ଭାଵିତାନି, କୁକ୍କୁଟଗନ୍ଧଂ ଗାହାପିତାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। କିଞ୍ଚାପି ତସ୍ସା କୁକ୍କୁଟିୟାତି ତସ୍ସା କୁକ୍କୁଟିୟା ଇମିନା ତିଵିଧକିରିୟାକରଣେନ ଅପ୍ପମାଦଂ କତ୍ଵା କିଞ୍ଚାପି ନ ଏଵଂ ଇଚ୍ଛା ଉପ୍ପଜ୍ଜେୟ୍ୟ। ଅଥଖୋ ଭବ୍ବାଵ ତେତି ଅଥ ଖୋ ତେ କୁକ୍କୁଟପୋତକା ଵୁତ୍ତନୟେନ ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିବ୍ଭିଜ୍ଜିତୁଂ ଭବ୍ବାଵ। ତେ ହି ୟସ୍ମା ତାୟ କୁକ୍କୁଟିୟା ଏଵଂ ତୀହାକାରେହି ତାନି ଅଣ୍ଡାନି ପରିପାଲିୟମାନାନି ନ ପୂତୀନି ହୋନ୍ତି, ୟୋ ନେସଂ ଅଲ୍ଲସିନେହୋ, ସୋପି ପରିୟାଦାନଂ ଗଚ୍ଛତି, କପାଲଂ ତନୁକଂ ହୋତି, ପାଦନଖସିଖା ଚ ମୁଖତୁଣ୍ଡକଞ୍ଚ ଖରଂ ହୋତି, ସୟମ୍ପି ପରିଣାମଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି, କପାଲସ୍ସ ତନୁତ୍ତା ବହି ଆଲୋକୋ ଅନ୍ତୋ ପଞ୍ଞାୟତି, ତସ୍ମା ‘‘ଚିରଂ ଵତ ମୟଂ ସଙ୍କୁଟିତହତ୍ଥପାଦା ସମ୍ବାଧେ ସୟିମ୍ହା, ଅୟଞ୍ଚ ବହି ଆଲୋକୋ ଦିସ୍ସତି, ଏତ୍ଥ ଦାନି ନୋ ସୁଖଵିହାରୋ ଭଵିସ୍ସତୀ’’ତି ନିକ୍ଖମିତୁକାମା ହୁତ୍ଵା କପାଲଂ ପାଦେନ ପହରନ୍ତି, ଗୀଵଂ ପସାରେନ୍ତି, ତତୋ ତଂ କପାଲଂ ଦ୍ଵେଧା ଭିଜ୍ଜତି। ଅଥ ତେ ପକ୍ଖେ ଵିଧୁନନ୍ତା ତଂଖଣାନୁରୂପଂ ଵିରଵନ୍ତା ନିକ୍ଖମନ୍ତିୟେଵ, ନିକ୍ଖମିତ୍ଵା ଚ ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଉପସୋଭୟମାନା ଵିଚରନ୍ତି।

ଏଵମେଵ ଖୋତି ଇଦଂ ଓପମ୍ମସମ୍ପଟିପାଦନଂ। ତଂ ଏଵଂ ଅତ୍ଥେନ ସଂସନ୍ଦିତ୍ଵା ଵେଦିତବ୍ବଂ – ତସ୍ସା କୁକ୍କୁଟିୟା ଅଣ୍ଡେସୁ ତିଵିଧକିରିୟାକରଣଂ ଵିୟ ହି ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଭାଵନାନୁୟୋଗଂ ଅନୁୟୁତ୍ତକାଲୋ, କୁକ୍କୁଟିୟା ତିଵିଧକିରିୟାସମ୍ପାଦନେନ ଅଣ୍ଡାନଂ ଅପୂତିଭାଵୋ ଵିୟ ଭାଵନାନୁୟୋଗମନୁୟୁତ୍ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତିଵିଧାନୁପସ୍ସନାସମ୍ପାଦନେନ ଵିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ ଅପରିହାନି, ତସ୍ସା ତିଵିଧକିରିୟାକରଣେନ ଅଲ୍ଲସିନେହପରିୟାଦାନଂ ଵିୟ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ତିଵିଧାନୁପସ୍ସନାସମ୍ପାଦନେନ ଭଵତ୍ତୟାନୁଗତନିକନ୍ତିସିନେହପରିୟାଦାନଂ, ଅଣ୍ଡକପାଲାନଂ ତନୁଭାଵୋ ଵିୟ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଅଵିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସସ୍ସ ତନୁଭାଵୋ, କୁକ୍କୁଟପୋତକାନଂ ପାଦନଖସିଖମୁଖତୁଣ୍ଡକାନଂ ଥଦ୍ଧଖରଭାଵୋ ଵିୟ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ ତିକ୍ଖଖରଵିପ୍ପସନ୍ନ ସୂରଭାଵୋ, କୁକ୍କୁଟପୋତକାନଂ ପରିଣାମକାଲୋ ଵିୟ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵିପସ୍ସନାଞାଣସ୍ସ ପରିଣାମକାଲୋ ଵଡ୍ଢିତକାଲୋ ଗବ୍ଭଗ୍ଗହଣକାଲୋ, କୁକ୍କୁଟପୋତକାନଂ ପାଦନଖସିଖାୟ ଵା ମୁଖତୁଣ୍ଡକେନ ଵା ଅଣ୍ଡକୋସଂ ପଦାଲେତ୍ଵା ପକ୍ଖେ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ଵା ସୋତ୍ଥିନା ଅଭିନିବ୍ଭିଦାକାଲୋ ଵିୟ ତସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଵିପସ୍ସନାଞାଣଗବ୍ଭଂ ଗଣ୍ହାପେତ୍ଵା ଵିଚରନ୍ତସ୍ସ ତଜ୍ଜାତିକଂ ଉତୁସପ୍ପାୟଂ ଵା ଭୋଜନସପ୍ପାୟଂ ଵା ପୁଗ୍ଗଲସପ୍ପାୟଂ ଵା ଧମ୍ମସ୍ସଵନସପ୍ପାୟଂ ଵା ଲଭିତ୍ଵା

ଏକାସନେ ନିସିନ୍ନସ୍ସେଵ ଵିପସ୍ସନଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତସ୍ସ ଅନୁପୁବ୍ବାଧିଗତେନ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗେନ ଅଵିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସଂ ପଦାଲେତ୍ଵା ଅଭିଞ୍ଞାପକ୍ଖେ ପପ୍ଫୋଟେତ୍ଵା ସୋତ୍ଥିନା ଅରହତ୍ତପତ୍ତକାଲୋ ଵେଦିତବ୍ବୋ। ଯଥା ପନ କୁକ୍କୁଟପୋତକାନଂ ପରିଣତଭାଵଂ ଞତ୍ଵା ମାତାପି ଅଣ୍ଡକୋସଂ ଭିନ୍ଦତି, ଏଵଂ ତଥାରୂପସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଞାଣପରିପାକଂ ଞତ୍ଵା ସତ୍ଥାପି –

''ଉଚ୍ଛିନ୍ଦ ସିନେହମତ୍ତନୋ, କୁମୁଦଂ ସାରଦିକଂଵ ପାଣିନା;

ସନ୍ତିମଗ୍ଗମେଵ ବ୍ରୂହଯ, ନିବ୍ବାନଂ ସୁଗତେନ ଦେସିତ''ନ୍ତି। (ଧ। ପ। ୨୮୫) –

ଆଦିନା ନଯେନ ଓଭାସଂ ଫରିତ୍ଵା ଗାଥାଯ ଅଵିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସଂ ପହରତି। ସୋ ଗାଥାପରିଯୋସାନେ ଅଵିଜ୍ଜଣ୍ଡକୋସଂ ଭିନ୍ଦିତ୍ଵା ଅରହତ୍ତଂ ପାପୁଣାତି। ତତୋ ପଟ୍ଠାଯ ଯଥା ତେ କୁକ୍କୁଟପୋତକା ଗାମକ୍ଖେତ୍ତଂ ଉପସୋଭଯମାନା ତତ୍ଥ ଵିଚରନ୍ତି, ଏଵଂ ଅଯମ୍ପି ମହାଖୀଣାସଵୋ ନିବ୍ବାନାରମ୍ମଣଂ ଫଲସମାପତ୍ତିଂ ଅପ୍ପେତ୍ଵା ସଙ୍ଘାରାମଂ ଉପସୋଭଯମାନୋ ଵିଚରତି।

ଫଲଗଣ୍ଡସ୍ସାତି ଵଡ୍ଢକିସ୍ସ। ସୋ ହି ଓଲମ୍ବକସଙ୍ଖାତଂ ଫଲଂ ଧାରେତ୍ଵା ଦାରୂନଂ ଗଣ୍ଡଂ ହରତୀତି ଫଲଗଣ୍ଡୋତି ଵୁଚ୍ଚତି। ଵାସିଜଟେତି ଵାସିଦଣ୍ଡକସ୍ସ ଗହଣଟ୍ଠାନେ। ଏତ୍ତକଂ ଵତ ମେ ଅଜ୍ଜ ଆସଵାନଂ ଖୀଣନ୍ତି ପବ୍ବଜିତସ୍ସ ହି ପବ୍ବଜ୍ଜାସଙ୍ଖେପେନ ଉଦ୍ଦେସେନ ପରିପୁଚ୍ଛାଯ ଯୋନିସୋ ମନସିକାରେନ ଵତ୍ତପଟିପତ୍ତିଯା ଚ ନିଚ୍ଚକାଲଂ ଆସଵା ଖୀଯନ୍ତି। ଏଵଂ ଖୀଯମାନାନଂ ପନ ତେସଂ ''ଏତ୍ତକଂ ଅଜ୍ଜ ଖୀଣଂ, ଏତ୍ତକଂ ହିଯ୍ୟୋ''ତି ଏଵମସ୍ସ ଞାଣଂ ନ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଇମାଯ ଉପମାଯ ଵିପସ୍ସନାଯାନିସଂସୋ ଦୀପିତୋ। ହେମନ୍ତିକେନାତି ହେମନ୍ତସମଯେନ। ପଟିପ୍ପସ୍ସମ୍ଭନ୍ତୀତି ଥିରଭାଵେନ ପରିହାଯନ୍ତି।

ଏଵମେଵ ଖୋତି ଏତ୍ଥ ମହାସମୁଦ୍ଦୋ ଵିଯ ସାସନଂ ଦଟ୍ଠବ୍ବଂ, ନାଵା ଵିଯ ଯୋଗାଵଚରୋ, ନାଵାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ପରିଯାଦାନଂ ଵିଯ ଇମସ୍ସ ଭିକ୍ଖୁନୋ ଊନପଞ୍ଚଵସ୍ସକାଲେ ଆଚରିଯୁପଜ୍ଝାଯାନଂ ସନ୍ତିକେ ଵିଚରଣଂ, ନାଵାଯ ମହାସମୁଦ୍ଦୋଦକେନ ଖଜ୍ଜମାନାନଂ ବନ୍ଧନାନଂ ତନୁଭାଵୋ ଵିଯ ଭିକ୍ଖୁନୋ ପବ୍ବଜ୍ଜାସଙ୍ଖେପେନ ଉଦ୍ଦେସପରିପୁଚ୍ଛାଦୀହି ଚେଵ ସଂଯୋଜନାନଂ ତନୁଭାଵୋ, ନାଵାଯ ଥଲେ ଉକ୍ଖିତ୍ତକାଲୋ ଵିଯ ଭିକ୍ଖୁନୋ ନିସ୍ସଯମୁଚ୍ଚକସ୍ସ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଗହେତ୍ଵା ଅରଞ୍ଞେ ଵସନକାଲୋ, ଦିଵା ଵାତାତପେନ ସଂସୁସ୍ସନଂ ଵିଯ ଵିପସ୍ସନାଞାଣେନ ତଣ୍ହାସ୍ନେହସଂସୁସ୍ସନଂ, ରତ୍ତିଂ ହିମୋଦକେନ ତେମନଂ ଵିଯ କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ନିସ୍ସାଯ ଉପ୍ପନ୍ନେନ ପୀତିପାମୋଜ୍ଜେନ ଚିତ୍ତତେମନଂ, ରତ୍ତିନ୍ଦିଵଂ ଵାତାତପେନ ଚେଵ ହିମୋଦକେନ ଚ ପରିସୁକ୍ଖପରିତିନ୍ତାନଂ ବନ୍ଧନାନଂ ଦୁବ୍ବଲଭାଵୋ ଵିଯ ଏକଦିଵସଂ ଉତୁସପ୍ପାଯାଦୀନି ଲଦ୍ଧା ଵିପସ୍ସନାଞାଣପୀତିପାମୋଜ୍ଜେହି ସଂଯୋଜନାନଂ ଭିଯ୍ୟୋସୋମତ୍ତାଯ ଦୁବ୍ବଲଭାଵୋ, ପାଵୁସ୍ସକମେଘୋ ଵିଯ ଅରହତ୍ତମଗ୍ଗଞାଣଂ , ମେଘଵୁଟ୍ଠିଉଦକେନ ନାଵାଯ ବନ୍ଧେ ପୂତିଭାଵୋ ଵିଯ ଆରଦ୍ଧଵିପସ୍ସକସ୍ସ ରୂପସତ୍ତକାଦିଵସେନ ଵିପସ୍ସନଂ ଵଡ୍ଢେନ୍ତସ୍ସ ଓକ୍ଖାଯମାନେ ପକ୍ଖାଯମାନେ କମ୍ମଟ୍ଠାନେ ଏକଦିଵସଂ ଉତୁସପ୍ପାଯାଦୀନି ଲଦ୍ଧା ଏକପଲ୍ଲଙ୍କେନ ନିସିନ୍ନସ୍ସ ଅରହତ୍ତଫଲାଧିଗମୋ, ପୂତିବନ୍ଧନାଵାଯ କଞ୍ଚି କାଲଂ ଠାନଂ ଵିଯ ଖୀଣସଂଯୋଜନସ୍ସ ଅରହତୋ ମହାଜନଂ ଅନୁଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତସ୍ସ ଯାଵତାଯୁକଂ ଠାନଂ, ପୂତିବନ୍ଧନାଵାଯ ଅନୁପୁବ୍ବେନ ଭିଜ୍ଜିତ୍ଵା ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାଵୂପଗମୋ ଵିଯ ଖୀଣାସଵସ୍ସ ଉପାଦିଣ୍ଣକ୍ଖନ୍ଧଭେଦେନ ଅନୁପାଦିସେସାଯ ନିବ୍ବାନଧାତୁଯା ପରିନିବ୍ବୁତସ୍ସ ଅପଣ୍ଣତ୍ତିକଭାଵୂପଗମୋତି ଇମାଯ ଉପମାଯ ସଂଯୋଜନାନଂ ଦୁବ୍ବଲତା ଦୀପିତା। ନଵମଂ।

୧୦। ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୧୦୨। ଦସମେ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାତି ଅନିଚ୍ଚଂ ଅନିଚ୍ଚନ୍ତି ଭାଵେନ୍ତସ୍ସ ଉପ୍ପନ୍ନସଞ୍ଞା। ପରିଯାଦିଯତୀତି ଖେପଯତି। ସବ୍ବଂ ଅସ୍ମିମାନନ୍ତି ନଵଵିଧଂ ଅସ୍ମିମାନଂ। ମୂଲସନ୍ତାନକାନୀତି ସନ୍ତାନେତ୍ଵା ଠିତମୂଲାନି। ମହାନଙ୍ଗଲଂ ଵିଯ ହି ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଖୁଦ୍ଦାନୁଖୁଦ୍ଦକାନି ମୂଲସନ୍ତାନକାନି ଵିଯ କିଲେସା, ଯଥା କସ୍ସକୋ କସନ୍ତୋ ନଙ୍ଗଲେନ ତାନି ପଦାଲେତି, ଏଵଂ ଯୋଗୀ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞଂ ଭାଵେନ୍ତୋ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଞାଣେନ କିଲେସେ ପଦାଲେତୀତି ଇଦମେତ୍ଥ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ।

ଓଧୁନାତୀତି ହେଟ୍ଠା ଧୁନାତି। ନିଦ୍ଧୁନାତୀତି ପପ୍ଫୋଟେତି। ନିଚ୍ଛୋଟେତୀତି ପପ୍ଫୋଟେତ୍ଵା ଛଡ୍ଡେତି। ଇଧାପି ପବ୍ବଜାନି ଵିଯ କିଲେସା, ଲାଯନଂ ନିଚ୍ଛୋଟନଂ ଵିଯ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଞାଣନ୍ତି ଇମିନା ଅତ୍ଥେନ ଉପମା ସଂସନ୍ଦେତବ୍ବା।

ଵଣ୍ଟଚ୍ଛିନ୍ନାଯାତି ତିଣ୍ହେନ ଖୁରପ୍ପେନ ଵଣ୍ଟଚ୍ଛିନ୍ନାଯ। ତଦନ୍ଵଯାନି ଭଵନ୍ତୀତି ତଂ ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଂ ଅନୁଗଚ୍ଛନ୍ତି, ତସ୍ସା ପତମାନାଯ ଅମ୍ବାନି ଭୂମିଯଂ ପତନ୍ତି। ଇଧାପି ଅମ୍ବପିଣ୍ଡି ଵିଯ କିଲେସା, ତିଣ୍ହଖୁରପ୍ପୋ ଵିଯ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଯଥା ଖୁରପ୍ପେନ ଛିନ୍ନାଯ ଅମ୍ବପିଣ୍ଡିଯା ସବ୍ବାନି ଅମ୍ବାନି ଭୂମିଯଂ ପତନ୍ତି, ଏଵଂ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଞାଣେନ କିଲେସାନଂ ମୂଲଭୂତାଯ ଅଵିଜ୍ଜାଯ ଛିନ୍ନାଯ ସବ୍ବକିଲେସା ସମୁଗ୍ଘାତଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତୀତି, ଇଦଂ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ।

କୂଟଙ୍ଗମାତି କୂଟଂ ଗଚ୍ଛନ୍ତି। କୂଟନିନ୍ନାତି କୂଟଂ ପଣ୍ଡିସନଭାୱେନ କୂଟେ ନିନ୍ନା। କୂଟସମୋସରଣାତି କୂଟେ ସମୋସରିତ୍ୱା ଠିତା। ଇଧାପି କୂଟଂ ୱିଯ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା, ଗୋପାନସିଯୋ ୱିଯ ଚତୁଭୂମକକୁସଲଧମ୍ମା, ଯଥା ସବ୍ବଗୋପାନସୀନଂ କୂଟଂ ଅଗ୍ଗଂ, ଏୱଂ କୁସଲଧମ୍ମାନଂ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଅଗ୍ଗା। ନନୁ ଚ ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞା ଲୋକିଯା, ସା ଲୋକିଯକୁସଲାନଂ ତାୱ ଅଗ୍ଗଂ ହୋତୁ, ଲୋକୁତ୍ତରାନଂ କଥଂ ଅଗ୍ଗନ୍ତି? ତେସମ୍ପି ପଟିଲାଭକରଣଟ୍ଠେନ ଅଗ୍ଗନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବା। ଇମିନା ଉପାଯେନ ସବ୍ବାସୁ ଉପମାସୁ ଓପମ୍ମସଂସନ୍ଦନଂ ୱେଦିତବ୍ବଂ। ପୁରିମାହି ପନେତ୍ଥ ତୀହି ଅନିଚ୍ଚସଞ୍ଞାଯ କିଚ୍ଚଂ, ପଚ୍ଛିମାହି ବଲନ୍ତି। ଦସମଂ।

ପୁପ୍ଫୱଗ୍ଗୋ ଦସମୋ।

ମଜ୍ଝିମପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

୧୧। ଅନ୍ତୱଗ୍ଗୋ

୧। ଅନ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୩। ଅନ୍ତୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଅନ୍ତାତି କୋଟ୍ଠାସା। ଇଦଂ ସୁତ୍ତଂ ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଯୋଜେତ୍ୱା ଅନ୍ତୋତି ୱଚନେନ ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ପଠମଂ।

୨-୩। ଦୁକ୍ଖସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୦୪-୧୦୫। ଦୁତିଯମ୍ପି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧେ ଚତୁସଚ୍ଚୱସେନ ଯୋଜେତ୍ୱା ଦୁକ୍ଖନ୍ତି ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ କଥିତଂ। ତତିଯମ୍ପି ତଥେୱ ସକ୍କାଯୋତି ବୁଜ୍ଝନକାନଂ ଅଜ୍ଝାସଯେନ କଥିତଂ। ଦୁତିଯତତିଯାନି।

୪। ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୦୬। ଚତୁତ୍ଥେ ପରିଞ୍ଞେଯ୍ୟେତି ପରିଜାନିତବ୍ବେ ସମତିକ୍କମିତବ୍ବେ। ପରିଞ୍ଞନ୍ତି ସମତିକ୍କମଂ। ପରିଞ୍ଞାତାୱିନ୍ତି ତାଯ ପରିଞ୍ଞାଯ ପରିଜାନିତ୍ୱା ସମତିକ୍କମିତ୍ୱା ଠିତଂ। ରାଗକ୍ଖଯୋତିଆଦୀହି ନିବ୍ବାନଂ ଦସ୍ସିତଂ। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫-୧୦। ସମଣସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୦୭-୧୧୨। ପଞ୍ଚମାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି କଥିତାନି। ନୱମଦସମେସୁ କିଲେସପ୍ପହାନନ୍ତି। ପଞ୍ଚମାଦୀନି।

ଅନ୍ତୱଗ୍ଗୋ ଏକାଦସମୋ।

୧୨। ଧମ୍ମକଥିକୱଗ୍ଗୋ

୧-୨। ଅୱିଜ୍ଜାସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୧୩-୧୧୪। ଧମ୍ମକଥିକୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ଏତ୍ତାୱତା ଚ ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀତି ଯାୱତା ଇମାଯ ଚତୂସୁ ସଚ୍ଚେସୁ ଅଞ୍ଞାଣଭୂତାଯ ଅୱିଜ୍ଜାଯ ସମନ୍ନାଗତୋ, ଏତ୍ତାୱତା ଅୱିଜ୍ଜାଗତୋ ହୋତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦୁତିଯେପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଠମଦୁତିଯାନି।

୩। ଧମ୍ମକଥିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୫। ତତିଯେ ପଠମେନ ଧମ୍ମକଥିକୋ, ଦୁତିଯେନ ସେଖଭୂମି, ତତିଯେନ ଅସେଖଭୂମୀତି ଏୱଂ ଧମ୍ମକଥିକଂ ପୁଚ୍ଛିତେନ ୱିସେସେତ୍ୱା ଦ୍ୱେ ଭୂମିଯୋ କଥିତା। ତତିଯଂ।

୪। ଦୁତିୟଧମ୍ମକଥିକସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୧୬। ଚତୁତ୍ଥେ ତିସ୍ସନ୍ନମ୍ପି ପୁଚ୍ଛାନଂ ତୀଣି ୱିସ୍ସଜ୍ଜନାନି କଥିତାନି। ଚତୁତ୍ଥଂ।

୫-୯। ବନ୍ଧନସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୧୭-୧୨୧। ପଞ୍ଚମେ ଅତୀରଦସ୍ସୀତି ତୀରଂ ୱୁଚ୍ଚତି ୱଟ୍ଟଂ, ତଂ ନ ପସ୍ସତି। ଅପାରଦସ୍ସୀତି ପାରଂ ୱୁଚ୍ଚତି ନିବ୍ବାନଂ, ତଂ ନ ପସ୍ସତି। ବଦ୍ଧୋତି କିଲେସବନ୍ଧନେନ ବଦ୍ଧୋ ହୁତ୍ୱା ଜୀୟତି ଚ ମୀୟତି ଚ ଅସ୍ମା ଲୋକା ପରଂ ଲୋକଂ ଗଚ୍ଛତୀତି। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ୱଟ୍ଟଦୁକ୍ଖଂ କଥିତନ୍ତି। ଛଟ୍ଠାଦୀନି ଉତ୍ତାନତ୍ଥାନେୱ। ପଞ୍ଚମାଦୀନି।

୧୦। ସୀଲୱନ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୨। ଦସମେ ଅନିଚ୍ଚତୋତିଆଦୀସୁ ହୁତ୍ୱା ଅଭାୱାକାରେନ ଅନିଚ୍ଚତୋ, ପଟିପୀଳନାକାରେନ ଦୁକ୍ଖତୋ, ଆବାଧଟ୍ଠେନ ରୋଗତୋ, ଅନ୍ତୋଦୋସଟ୍ଠେନ ଗଣ୍ଡତୋ, ତେସଂ ତେସଂ ଗଣ୍ଡାନଂ ପଚ୍ଚୟଭାୱେନ ୱା ଖଣନଟ୍ଠେନ ୱା ସଲ୍ଲତୋ ଦୁକ୍ଖଟ୍ଠେନ ଅଘତୋ, ୱିସଭାଗମହାଭୂତସମୁଟ୍ଠାନଆବାଧପଚ୍ଚୟଟ୍ଠେନ ଆବାଧତୋ, ଅସକଟ୍ଠେନ ପରତୋ, ପଲୁଜ୍ଜନଟ୍ଠେନ ପଲୋକତୋ, ସତ୍ତସୁଞ୍ଞତଟ୍ଠେନ ସୁଞ୍ଞତୋ, ଅତ୍ତାଭାୱେନ ଅନତ୍ତତୋ। ଏୱମେତ୍ଥ ''ଅନିଚ୍ଚତୋ ପଲୋକତୋ''ତି ଦ୍ୱୀହି ପଦେହି ଅନିଚ୍ଚମନସିକାରୋ, ''ସୁଞ୍ଞତୋ ଅନତ୍ତତୋ''ତି ଦ୍ୱୀହି ଅନତ୍ତମନସିକାରୋ, ସେସେହି ଦୁକ୍ଖମନସିକାରୋ ୱୁତ୍ତୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସେସମେତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱ। ଦସମଂ।

୧୧। ସୁତୱନ୍ତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୨୩। ତଥା ଏକାଦସମେ। ଦସମସ୍ମିଞ୍ହି ''ସୀଲୱତା''ତି ଚତୁପାରିସୁଦ୍ଧିସୀଲଂ ୱୁତ୍ତଂ, ଇଧ ସୁତୱତାତି କମ୍ମଟ୍ଠାନସୁତଂ ଇଦମେୱ ନାନାକରଣଂ। ଏକାଦସମଂ।

୧୨-୧୩। କପ୍ପସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୨୪-୧୨୫। ଦ୍ୱାଦସମତେରସମାନି ରାହୁଲୋୱାଦସଦିସାନେୱାତି। ଦ୍ୱାଦସମତେରସମାନି।

ଧମ୍ମକଥିକୱଗ୍ଗୋ ଦ୍ୱାଦସମୋ।

୧୩। ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୦। ସମୁଦୟଧମ୍ମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୨୬-୧୩୫। ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ ଉତ୍ତାନତ୍ଥୋୱ। ଇମସ୍ମିଞ୍ହି ୱଗ୍ଗେ ସବ୍ବସୁତ୍ତେସୁ ଚତୁସଚ୍ଚମେୱ କଥିତଂ।

ଅୱିଜ୍ଜାୱଗ୍ଗୋ ତେରସମୋ।

୧୪। କୁକ୍କୁଳୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୩। କୁକ୍କୁଳସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୩୬-୧୪୯। କୁକ୍କୁଳୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ କୁକ୍କୁଳନ୍ତି ସନ୍ତତ୍ତଂ ଆଦିତ୍ତଂ ଛାରିକରାସିଂ ୱିୟ ମହାପରିଳାହଂ। ଇମସ୍ମିଂ ସୁତ୍ତେ ଦୁକ୍ଖଲକ୍ଖଣଂ କଥିତଂ, ସେସେସୁ ଅନିଚ୍ଚଲକ୍ଖଣାଦୀନି। ସବ୍ବାନି ଚେତାନି ପାଟିୟେକ୍କଂ ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସୟେନ କଥିତାନୀତି।

କୁକ୍କୁଳୱଗ୍ଗୋ ଚୁଦ୍ଦସମୋ।

୧୫। ଦିଟ୍ଠିୱଗ୍ଗୋ

୧-୯। ଅଜ୍ଝତ୍ତସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୫୦-୧୫୮। ଦିଟ୍ଠିୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ କିଂ ଉପାଦାୟାତି କିଂ ପଟିଚ୍ଚ। ଦୁତିଯେ କିଂ ଅଭିନିୱିସ୍ସାତି କିଂ ଅଭିନିୱିସିତ୍ୱା, ପଚ୍ଚଯଂ କତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ତତିଯାଦୀସୁ ଦିଟ୍ଠୀତିଆଦୀନି ପୁଗ୍ଗଲଜ୍ଝାସଯେନ ୱୁତ୍ତାନି। ପଠମାଦୀନି।

୧୦। ଆନନ୍ଦସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୫୯। ଦସମେ ଉପସଙ୍କମୀତି ଅଞ୍ଞେ ଭିକ୍ଖୂ ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ଯୁଞ୍ଜିତ୍ୱା ଘଟେତ୍ୱା ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ସତ୍ଥୁ ସନ୍ତିକେ ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରୋନ୍ତେ ଦିସ୍ୱା ''ଅହମ୍ପି ପଞ୍ଚକ୍ଖନ୍ଧକମ୍ମଟ୍ଠାନଂ କଥାପେତ୍ୱା ଯୁଞ୍ଜନ୍ତୋ ଘଟେନ୍ତୋ, ଅରହତ୍ତଂ ପତ୍ୱା ଅଞ୍ଞଂ ବ୍ଯାକରିସ୍ସାମୀ''ତି ଚିନ୍ତେତ୍ୱା ଉପସଙ୍କମି। ସତ୍ଥା ପନ ଅତ୍ତନୋ ଧରମାନକାଲେ ଥେରସ୍ସ ଉପରିମଗ୍ଗତ୍ତଯୱଜ୍ଝାନଂ କିଲେସାନଂ ପହାନଂ ଅପସ୍ସନ୍ତୋପି ''ଇମସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ଗଣ୍ହିସ୍ସାମୀ''ତି କଥେସି। ତସ୍ସାପି ଏକଂ ଦ୍ୱେ ୱାରେ ମନସି କତ୍ୱାୱ ବୁଦ୍ଧୁପଟ୍ଠାନୱେଲା ଜାତାତି ଗନ୍ତବ୍ବଂ ହୋତି। ଇତିସ୍ସ ଚିତ୍ତଂ ସମ୍ପହଂସମାନୋ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନୀଯଧମ୍ମୋୱ ସୋ କମ୍ମଟ୍ଠାନାନୁଯୋଗୋ ଜାତୋତି। ଦସମଂ।

ଦିଟ୍ଠିୱଗ୍ଗୋ ପନ୍ନରସମୋ।

ଉପରିପଣ୍ଣାସକୋ ସମତ୍ତୋ।

ଖନ୍ଧସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୨। ରାଧସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ପଠମୱଗ୍ଗୋ

୧। ମାରସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୧୬୦। ରାଧସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ମାରୋ ୱା ଅସ୍ସାତି ମରଣଂ ୱା ଭୱେୟ୍ୟ। ମାରେତା ୱାତି ମାରେତବ୍ବୋ ୱା। ଯୋ ୱା ପନ ମୀୟତୀତି ଯୋ ୱା ପନ ମରତି। ନିବ୍ବିଦତ୍ଥନ୍ତି ନିବ୍ବିଦାଞାଣତ୍ଥଂ। ନିବ୍ବାନତ୍ଥାତି ଫଲୱିମୁତ୍ତି ନାମେସା ଅନୁପାଦାନିବ୍ବାନତ୍ଥାତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଚ୍ଚୟାସୀତି ଅତିକ୍କନ୍ତୋସି। ନିବ୍ବାନୋଗଧନ୍ତି ନିବ୍ବାନେ ପତିଟ୍ଠିତଂ। ଇଦଂ ମଗ୍ଗବ୍ରହ୍ମଚରିୟଂ ନାମ ନିବ୍ବାନବ୍ଭନ୍ତରେ ୱୁସ୍ସତି, ନ ନିବ୍ବାନଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱାତି ଅତ୍ଥୋ। ନିବ୍ବାନପରିୟୋସାନନ୍ତି ନିବ୍ବାନଂ ଅସ୍ସ ପରିୟୋସାନଂ, ନିପ୍ଫତ୍ତି ନିଟ୍ଠାତି ଅତ୍ଥୋ। ପଠମଂ।

୨-୧୦। ସତ୍ତସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୬୧-୧୬୯। ଦୁତିୟେ ସତ୍ତୋ ସତ୍ତୋତି ଲଗ୍ଗପୁଚ୍ଛା। ତତ୍ର ସତ୍ତୋ ତତ୍ର ୱିସତ୍ତୋତି ତତ୍ର ଲଗ୍ଗୋ ତତ୍ର ୱିଲଗ୍ଗୋ। ପଂସ୍ୱାଗାରକେହୀତି ପଂସୁଘରକେହି। କେଳାୟନ୍ତୀତି କୀଳନ୍ତି। ଧନାୟନ୍ତୀତି ଧନଂ ୱିୟ ମଞ୍ଞନ୍ତି। ମମାୟନ୍ତୀତି ‘‘ମମ ଇଦଂ, ମମ ଇଦ’’ନ୍ତି ମମତ୍ତଂ କରୋନ୍ତି, ଅଞ୍ଞସ୍ସ ଫୁସିତୁମ୍ପି ନ ଦେନ୍ତି। ୱିକୀଳନିୟଂ କରୋନ୍ତୀତି ‘‘ନିଟ୍ଠିତା କୀଳା’’ତି ତେ ଭିନ୍ଦମାନା କୀଳାୱିଗମଂ କରୋନ୍ତି। ତତିୟେ ଭୱନେତ୍ତୀତି ଭୱରଜ୍ଜୁ। ଚତୁତ୍ଥଂ ଉତ୍ତାନମେୱ। ପଞ୍ଚମାଦୀସୁ ଚତୂସୁ ଚତ୍ତାରି ସଚ୍ଚାନି କଥିତାନି, ଦ୍ୱୀସୁ କିଲେସପ୍ପହାନନ୍ତି। ଦୁତିୟାଦୀନି।

ପଠମୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୨। ଦୁତିୟୱଗ୍ଗୋ

୧-୧୨। ମାରସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୧୭୦-୧୮୧। ଦୁତିୟୱଗ୍ଗସ୍ସ ପଠମେ ମାରୋ, ମାରୋତି ମରଣଂ ପୁଚ୍ଛତି। ୟସ୍ମା ପନ ରୂପାଦିୱିନିମୁତ୍ତଂ ମରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି, ତେନସ୍ସ ଭଗୱା ରୂପଂ ଖୋ, ରାଧ, ମାରୋତିଆଦିମାହ । ଦୁତିୟେ ମାରଧମ୍ମୋତି ମରଣଧମ୍ମୋ। ଏତେନୁପାୟେନ ସବ୍ବତ୍ଥ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋତି।

ଦୁତିୟୋ ୱଗ୍ଗୋ।

୩-୪। ଆୟାଚନୱଗ୍ଗାଦି

୧-୧୧। ମାରାଦିସୁତ୍ତଏକାଦସକୱଣ୍ଣନା

୧୮୨-୨୦୫। ତତୋ ପରଂ ଉତ୍ତାନତ୍ଥମେୱ। ଅୟଞ୍ହି ରାଧତ୍ଥେରୋ ପଟିଭାନିୟତ୍ଥେରୋ ନାମ। ତଥାଗତସ୍ସ ଇମଂ ଥେରଂ ଦିସ୍ୱା ସୁଖୁମଂ କାରଣଂ ଉପଟ୍ଠାତି। ତେନସ୍ସ ଭଗୱା ନାନାନୟେହି ଧମ୍ମଂ ଦେସେତି। ଏୱଂ ଇମସ୍ମିଂ ରାଧସଂଯୁତ୍ତେ ଆଦିତୋ ଦ୍ୱେ ୱଗ୍ଗା ପୁଚ୍ଛାୱସେନ ଦେସିତା, ତତିୟୋ ଆୟାଚନେନ, ଚତୁତ୍ଥୋ ଉପନିସିନ୍ନକକଥାୱସେନ। ସକଲମ୍ପି ପନେତଂ ରାଧସଂଯୁତ୍ତଂ ଥେରସ୍ସ ୱିମୁତ୍ତିପରିପାଚନୀୟଧମ୍ମୱସେନେୱ ଗହିତନ୍ତି ୱେଦିତବ୍ବଂ।

ରାଧସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୩। ଦିଟ୍ଠିସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସୋତାପତ୍ତିୱଗ୍ଗୋ

୧। ୱାତସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୦୬। ଦିଟ୍ଠିସଂଯୁତ୍ତେ ନ ୱାତା ୱାଯନ୍ତୀତିଆଦୀସୁ ଏୱଂ କିର ତେସଂ ଦିଟ୍ଠି – ''ଯେପି ଏତେ ରୁକ୍ଖସାଖାଦୀନି ଭଞ୍ଜନ୍ତା ୱାତା ୱାଯନ୍ତି, ନ ଏତେ ୱାତା, ୱାତଲେସୋ ନାମେସୋ, ୱାତୋ ପନ ଏସିକଟ୍ଠାଯୀ ଥମ୍ଭୋ ୱିଯ ପବ୍ବତକୂଟଂ ୱିଯ ଚ ଠିତୋ। ତଥା ଯାପି ଏତା ତିଣକଟ୍ଠାଦୀନି ୱହନ୍ତିଯୋ ନଦିଯୋ ସନ୍ଦନ୍ତି, ନ ଏତ୍ଥ ଉଦକଂ ସନ୍ଦତି, ଉଦକଲେସୋ ନାମେସ, ଉଦକଂ ପନ ଏସିକଟ୍ଠାଯୀ ଥମ୍ଭୋ ୱିଯ ପବ୍ବତକୂଟଂ ୱିଯ ଚ ଠିତଂ। ଯାପିମା ଗବ୍ଭିନିଯୋ ୱିଜାଯନ୍ତୀତି ଚ ୱୁଚ୍ଚନ୍ତି, କିଞ୍ଚାପି ତା ମିଲାତୁଦରା ହୋନ୍ତି, ଗବ୍ଭୋ ପନ ନ ନିକ୍ଖମତି, ଗବ୍ଭଲେସୋ ନାମେସୋ, ଗବ୍ଭୋ ପନ ଏସିକଟ୍ଠାଯୀ ଥମ୍ଭୋ ୱିଯ ପବ୍ବତକୂଟଂ ୱିଯ ଚ ଠିତୋ। ଯେପି ଏତେ ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ଉଦେନ୍ତି ୱା ଅପେନ୍ତି ୱା, ନେୱ ତେ ଉଦେନ୍ତି ନ ଅପେନ୍ତି, ଚନ୍ଦିମସୂରିଯଲେସୋ ନାମେସ, ଚନ୍ଦିମସୂରିଯା ପନ ଏସିକଟ୍ଠାଯୀ ଥମ୍ଭୋ ୱିଯ ପବ୍ବତକୂଟଂ ୱିଯ ଚ ଠିତା''ତି।

୨-୪। ଏତଂମମସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୦୭-୨୦୯।ଦିଟ୍ଠନ୍ତିଆଦୀସୁ ଦିଟ୍ଠଂ ରୂପାଯତନଂ। ସୁତଂ ସଦ୍ଦାଯତନଂ। ମୁତଂ ଗନ୍ଧାଯତନଂ ରସାଯତନଂ ଫୋଟ୍ଠବ୍ବାଯତନଂ। ତଞ୍ହି ପତ୍ୱା ଗହେତବ୍ବତୋ ମୁତନ୍ତି ଚ ୱୁତ୍ତଂ। ଅୱସେସାନି ସତ୍ତାଯତନାନି ୱିଞ୍ଞାତଂ ନାମ। ପତ୍ତନ୍ତି ପରିଯେସିତ୍ୱା ୱା ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ୱା ପତ୍ତଂ। ପରିଯେସିତନ୍ତି ପତ୍ତଂ ୱା ଅପତ୍ତଂ ୱା ପରିଯେସିତଂ। ଅନୁୱିଚରିତଂ ମନସାତି ଚିତ୍ତେନ ଅନୁସଞ୍ଚରିତଂ। ଲୋକସ୍ମିଞ୍ହି ପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି ଅତ୍ଥି, ପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତମ୍ପି, ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି, ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତମ୍ପି। ତତ୍ଥ ପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତଂ ପତ୍ତଂ ନାମ, ପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତଂ ପରିଯେସିତଂ ନାମ । ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତଞ୍ଚ ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତଞ୍ଚ ମନସାନୁୱିଚରିତଂ ନାମ। ଅଥ ୱା ପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ପତ୍ତମ୍ପି ପତ୍ତଟ୍ଠେନ ପତ୍ତଂ ନାମ, ପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତମେୱ ପରିଯେସିତଂ ନାମ, ଅପରିଯେସିତ୍ୱା ନୋପତ୍ତଂ ମନସାନୁୱିଚରିତଂ ନାମ। ସବ୍ବଂ ୱା ଏତଂ ମନସା ଅନୁୱିଚରିତମେୱ।

୫। ନତ୍ଥିଦିନ୍ନସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୦।ନତ୍ଥିଦିନ୍ନନ୍ତିଆଦୀସୁ ନତ୍ଥି ଦିନ୍ନନ୍ତି ଦିନ୍ନସ୍ସ ଫଲାଭାୱଂ ସନ୍ଧାଯ ୱଦନ୍ତି। ଯିଟ୍ଠଂ ୱୁଚ୍ଚତି ମହାଯାଗୋ। ହୁତନ୍ତି ପହେଣକସକ୍କାରୋ ଅଧିପ୍ପେତୋ। ତମ୍ପି ଉଭଯଂ ଫଲାଭାୱମେୱ ସନ୍ଧାଯ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତି। ସୁକତଦୁକ୍କଟାନନ୍ତି ସୁକତଦୁକ୍କତାନଂ, କୁସଲାକୁସଲାନନ୍ତି ଅତ୍ଥୋ। ଫଲଂ ୱିପାକୋତି ଯଂ ଫଲନ୍ତି ୱା ୱିପାକୋତି ୱା ୱୁଚ୍ଚତି, ତଂ ନତ୍ଥୀତି ୱଦନ୍ତି। ନତ୍ଥି ଅଯଂ ଲୋକୋତି ପରଲୋକେ ଠିତସ୍ସ ଅଯଂ ଲୋକୋ ନତ୍ଥି। ନତ୍ଥି ପରୋ ଲୋକୋତି ଇଧ ଲୋକେ ଠିତସ୍ସପି ପରୋ ଲୋକୋ ନତ୍ଥି, ସବ୍ବେ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥେୱ ଉଚ୍ଛିଜ୍ଜନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତି। ନତ୍ଥି ମାତା ନତ୍ଥି ପିତାତି ତେସୁ ସମ୍ମାପଟିପତ୍ତିମିଚ୍ଛାପଟିପତ୍ତୀନଂ ଫଲାଭାୱୱସେନ ୱଦନ୍ତି। ନତ୍ଥି ସତ୍ତା ଓପପାତିକାତି ଚୱିତ୍ୱା ଉପ୍ପଜ୍ଜନକସତ୍ତା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ୱଦନ୍ତି। ନତ୍ଥି ଲୋକେ ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣାତି ଲୋକେ ସମ୍ମାପଟିପନ୍ନା ସମଣବ୍ରାହ୍ମଣା ନାମ ନତ୍ଥୀତି ୱଦନ୍ତି।

ଚାତୁମହାଭୂତିକୋତି ଚତୁମହାଭୂତମଯୋ। ପଥୱୀ ପଥୱୀକାଯନ୍ତି ଅଜ୍ଝତ୍ତିକା ପଥୱୀଧାତୁ ବାହିରଂ ପଥୱୀଧାତୁଂ। ଅନୁପେତୀତି ଅନୁଯାତି। ଅନୁପଗଚ୍ଛତୀତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ, ଅନୁଗଚ୍ଛତୀତିପି ଅତ୍ଥୋ। ଉଭଯେନାପି ଉପେତି ଉପଗଚ୍ଛତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତି। ଆପାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନୀତି ମନଚ୍ଛଟ୍ଠାନି ଇନ୍ଦ୍ରିଯାନି। ସଙ୍କମନ୍ତୀତି ଆକାସଂ ପକ୍ଖନ୍ଦନ୍ତି। ଆସନ୍ଦିପଞ୍ଚମାତି ନିପନ୍ନମଞ୍ଚେନ ପଞ୍ଚମା, ମଞ୍ଚୋ ଚେୱ, ଚତ୍ତାରୋ ମଞ୍ଚପାଦେ ଗହେତ୍ୱା ଠିତା ଚତ୍ତାରୋ ପୁରିସା ଚାତି ଅତ୍ଥୋ। ଯାୱ ଆଳାହନାତି ଯାୱ ସୁସାନା। ପଦାନୀତି ''ଅଯଂ ଏୱଂ ସୀଲୱା ଅହୋସି, ଏୱଂ ଦୁସ୍ସୀଲୋ''ତିଆଦିନା ନଯେନ ପୱତ୍ତାନି ଗୁଣାଗୁଣପଦାନି। ସରୀରମେୱ ୱା ଏତ୍ଥ ପଦାନୀତି ଅଧିପ୍ପେତଂ। କାପୋତକାନୀତି କପୋତକୱଣ୍ଣାନି, ପାରାୱତପକ୍ଖୱଣ୍ଣାନୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଭସ୍ସନ୍ତାତି ଭସ୍ମନ୍ତା। ଅଯମେୱ ୱା ପାଳି। ଆହୁତିଯୋତି ଯଂ ପହେଣକସକ୍କାରାଦିଭେଦଂ ଦିନ୍ନଦାନଂ, ସବ୍ବଂ ତଂ ଛାରିକାୱସାନମେୱ ହୋତି, ନ ତତୋ ପରଂ ଫଲଦାଯକଂ ହୁତ୍ୱା ଗଚ୍ଛତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଦତ୍ତୁପଞ୍ଞତ୍ତନ୍ତି ଦତ୍ତୂହି ବାଲମନୁସ୍ସେହି ପଞ୍ଞତ୍ତଂ। ଇଦଂ ୱୁତ୍ତଂ ହୋତି – ବାଲେହି ଅବୁଦ୍ଧୀହି ପଞ୍ଞତ୍ତମିଦଂ ଦାନଂ, ନ ପଣ୍ଡିତେହି। ବାଲା ଦେନ୍ତି, ପଣ୍ଡିତା ଗଣ୍ହନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତି।

୬। କରୋତୋସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୧।କରୋତୋତି ସହତ୍ଥା କରୋନ୍ତସ୍ସ। କାରୟତୋତି ଆଣତ୍ତିୟା କାରେନ୍ତସ୍ସ। ଛିନ୍ଦତୋତି ପରେସଂ ହତ୍ଥାଦୀନି ଛିନ୍ଦନ୍ତସ୍ସ। ଛେଦାପୟତୋତି ପରେହି ଛେଦାପେନ୍ତସ୍ସ। ପଚତୋତି ଦଣ୍ଡେନ ପୀଳେନ୍ତସ୍ସ। ପଚାପୟତୋତି ପରେହି ଦଣ୍ଡାଦିନା ପୀଳାପେନ୍ତସ୍ସ। ସୋଚତୋ ସୋଚାପୟତୋତି ପରସ୍ସ ଭଣ୍ଡହରଣାଦୀହି ସୋକଂ ସୟଂ କରୋନ୍ତସ୍ସାପି ପରେହି କାରେନ୍ତସ୍ସାପି। କିଲମତୋ କିଲମାପୟତୋତି ଆହାରୁପଚ୍ଛେଦବନ୍ଧନାଗାରପୱେସନାଦୀହି ସୟଂ କିଲମେନ୍ତସ୍ସପି ପରେହି କିଲମାପେନ୍ତସ୍ସପି। ଫନ୍ଦତୋ ଫନ୍ଦାପୟତୋତି ପରଂ ଫନ୍ଦନ୍ତଂ ଫନ୍ଦନକାଲେ ସୟମ୍ପି ଫନ୍ଦତୋ ପରେମ୍ପି ଫନ୍ଦାପୟତୋ। ପାଣମତିପାତୟତୋତି ପାଣଂ ହନନ୍ତସ୍ସପି ହନାପେନ୍ତସ୍ସପି। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ କରଣକାରାପନୱସେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ।

ସନ୍ଧିନ୍ତି ଘରସନ୍ଧିଂ। ନିଲ୍ଲୋପନ୍ତି ମହାୱିଲୋପଂ। ଏକାଗାରିକନ୍ତି ଏକମେୱ ଘରଂ ପରିୱାରେତ୍ୱା ୱିଲୁମ୍ପନଂ। ପରିପନ୍ଥେ ତିଟ୍ଠତୋତି ଆଗତାଗତାନଂ ଅଚ୍ଛିନ୍ଦନତ୍ଥଂ ମଗ୍ଗେ ତିଟ୍ଠତୋ। କରୋତୋ ନ କରୀୟତି ପାପନ୍ତି ୟଂକିଞ୍ଚି ପାପଂ କରୋମୀତି ସଞ୍ଞାୟ କରୋତୋପି ପାପଂ ନ କରୀୟତି, ନତ୍ଥି ପାପଂ। ସତ୍ତା ପନ କରୋମାତି ଏୱଂସଞ୍ଞିନୋ ହୋନ୍ତୀତି ଦୀପେନ୍ତି। ଖୁରପରିୟନ୍ତେନାତି ଖୁରନେମିନା, ଖୁରଧାରସଦିସପରିୟନ୍ତେନ ୱା। ଏକମଂସଖଲନ୍ତି ଏକମଂସରାସିଂ। ପୁଞ୍ଜନ୍ତି ତସ୍ସେୱ ୱେୱଚନଂ। ତତୋନିଦାନନ୍ତି ଏକମଂସଖଲକରଣନିଦାନଂ।

ଦକ୍ଖିଣନ୍ତି ଦକ୍ଖିଣତୀରେ ମନୁସ୍ସା କକ୍ଖଳା ଦାରୁଣା, ତେ ସନ୍ଧାୟ ହନନ୍ତୋତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ଉତ୍ତରନ୍ତି ଉତ୍ତରତୀରେ ସଦ୍ଧା ହୋନ୍ତି ପସନ୍ନା ବୁଦ୍ଧମାମକା ଧମ୍ମମାମକା ସଙ୍ଘମାମକା, ତେ ସନ୍ଧାୟ ଦଦନ୍ତୋତିଆଦି ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ଥ ୟଜନ୍ତୋତି ମହାୟାଗଂ କରୋନ୍ତୋ। ଦମେନାତି ଇନ୍ଦ୍ରିୟଦମେନ ଉପୋସଥକମ୍ମେନ। ସଂୟମେନାତି ସୀଲସଂୟମେନ। ସଚ୍ଚୱଜ୍ଜେନାତି ସଚ୍ଚୱଚନେନ। ଆଗମୋତି ଆଗମନଂ, ପୱତ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ସବ୍ବଥାପି ପାପପୁଞ୍ଞାନଂ କିରିୟମେୱ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତି।

୭। ହେତୁସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୨୧୨।ନତ୍ଥିହେତୁ ନତ୍ଥି ପଚ୍ଚୟୋତି ଏତ୍ଥ ପଚ୍ଚୟୋତି ହେତୁୱେୱଚନମେୱ। ଉଭୟେନାପି ୱିଜ୍ଜମାନମେୱ କାୟଦୁଚ୍ଚରିତାଦୀନଂ ସଂକିଲେସପଚ୍ଚୟଂ, କାୟସୁଚରିତାଦୀନଞ୍ଚ ୱିସୁଦ୍ଧିପଚ୍ଚୟଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତି। ନତ୍ଥି ବଲନ୍ତି ୟମ୍ହି ଅତ୍ତନୋ ବଲେ ପତିଟ୍ଠିତା ଇମେ ସତ୍ତା ଦେୱତ୍ତମ୍ପି ମାରତ୍ତମ୍ପି ବ୍ରହ୍ମତ୍ତମ୍ପି ସାୱକବୋଧିମ୍ପି ପଚ୍ଚେକବୋଧିମ୍ପି ସବ୍ବଞ୍ଞୁତମ୍ପି ପାପୁଣନ୍ତି, ତଂ ବଲଂ ପଟିକ୍ଖିପନ୍ତି। ନତ୍ଥି ୱୀରିୟନ୍ତିଆଦୀନି ସବ୍ବାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱେୱଚନାନେୱ। ''ଇଦଂ ନୋ ୱୀରିୟେନ, ଇଦଂ ପୁରିସଥାମେନ, ଇଦଂ ପୁରିସପରକ୍କମେନ ପୱତ୍ତ''ନ୍ତି, ଏୱଂ ପୱତ୍ତୱଚନପଟିକ୍ଖେପକରଣୱସେନ ପନେତାନି ୱିସୁଂ ଆଦିୟନ୍ତି।

ସବ୍ବେ ସତ୍ତାତି ଓଟ୍ଠଗୋଣଗଦ୍ରଭାଦୟୋ ଅନୱସେସେ ପରିଗ୍ଗଣ୍ହନ୍ତି। ସବ୍ବେ ପାଣାତି ଏକିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ପାଣୋ, ଦ୍ୱିନ୍ଦ୍ରିୟୋ ପାଣୋତିଆଦିୱସେନ ୱଦନ୍ତି। ସବ୍ବେ ଭୂତାତି ଅଣ୍ଡକୋସୱତ୍ଥିକୋସେସୁ ଭୂତେ ସନ୍ଧାୟ ୱଦନ୍ତି। ସବ୍ବେ ଜୀୱାତି ସାଲିୟୱଗୋଧୁମାଦୟୋ ସନ୍ଧାୟ ୱଦନ୍ତି। ତେସୁ ହି ତେ ୱିରୁହନଭାୱେନ ଜୀୱସଞ୍ଞିନୋ। ଅୱସା ଅବଲା ଅୱୀରିୟାତି ତେସଂ ଅତ୍ତନୋ ୱସୋ ୱା ବଲଂ ୱା ୱୀରିୟଂ ୱା ନତ୍ଥି। ନିୟତିସଙ୍ଗତିଭାୱପରିଣତାତି ଏତ୍ଥ ନିୟତୀତି ନିୟତତା। ସଙ୍ଗତୀତି ଛନ୍ନଂ ଅଭିଜାତୀନଂ ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗମନଂ। ଭାୱୋତି ସଭାୱୋୟେୱ। ଏୱଂ ନିୟତିୟା ଚ ସଙ୍ଗତିୟା ଚ ଭାୱେନ ଚ ପରିଣତା ନାନପ୍ପକାରତଂ ପତ୍ତା। ୟେନ ହି ୟଥା ଭୱିତବ୍ବଂ, ସୋ ତଥେୱ ଭୱତି। ୟେନ ନ ଭୱିତବ୍ବଂ, ସୋ ନ ଭୱତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତି। ଛସ୍ୱେୱାଭିଜାତୀସୂତି ଛସୁ ଏୱ ଅଭିଜାତୀସୁ ଠତ୍ୱା ସୁଖଞ୍ଚ ଦୁକ୍ଖଞ୍ଚ ପଟିସଂୱେଦେନ୍ତି, ଅଞ୍ଞା ସୁଖଦୁକ୍ଖଭୂମି ନତ୍ଥୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତି।

୮-୧୦। ମହାଦିଟ୍ଠିସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୧୩-୨୧୫।ଅକଟାତି ଅକତା। ଅକଟୱିଧାତି ଅକତୱିଧାନା, ''ଏୱଂ କରୋହୀ''ତି କେନଚି କାରିତାପି ନ ହୋନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅନିମ୍ମିତାତି ଇଦ୍ଧିୟାପି ନ ନିମ୍ମିତା। ଅନିମ୍ମାତାତି ଅନିମ୍ମାପିତା। ''ଅନିମ୍ମିତବ୍ବା''ତିପି ପାଠୋ, ନ ନିମ୍ମିତବ୍ବାତି ଅତ୍ଥୋ। ୱଞ୍ଝାତି ୱଞ୍ଝପସୁୱଞ୍ଝତାଲାଦୟୋ ୱିୟ ଅଫଲା କସ୍ସଚି ଅଜନକା। ପବ୍ବତକୂଟଂ ୱିୟ ଠିତାତି କୂଟଟ୍ଠା। ଏସିକଟ୍ଠାୟିଠିତାତି ଏସିକଟ୍ଠାୟିଟ୍ଠିତା, ୟଥା ସୁନିଖାତୋ ଏସିକତ୍ଥମ୍ଭୋ ନିଚ୍ଚଲୋ ତିଟ୍ଠତି, ଏୱଂ ଠିତାତି ଅତ୍ଥୋ। ନ ଇଞ୍ଜନ୍ତୀତି ଏସିକତ୍ଥମ୍ଭୋ ୱିୟ ଠିତତ୍ତା ନ ଚଲନ୍ତି। ନ ୱିପରିଣମନ୍ତୀତି ପକତିଂ ନ ୱିଜହନ୍ତି। ନ ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ବ୍ୟାବାଧେନ୍ତୀତି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞଂ ନ ଉପହନନ୍ତି। ନାଲନ୍ତି ନ ସମତ୍ଥା। ପଥୱୀକାୟୋତିଆଦୀସୁ ପଥୱୀୟେୱ ପଥୱୀକାୟୋ, ପଥୱୀସମୂହୋ ୱା। ସତ୍ତନ୍ନଂତ୍ୱେୱ କାୟାନନ୍ତି ୟଥା ମୁଗ୍ଗରାସିଆଦୀସୁ ପହଟଂ ସତ୍ଥଂ ମୁଗ୍ଗରାସିଆଦୀନଂ ଅନ୍ତରେନେୱ ପୱିସତି, ଏୱଂ ସତ୍ତନ୍ନଂ କାୟାନଂ ଅନ୍ତରେନ ଛିଦ୍ଦେନ ୱିୱରେନ ସତ୍ଥଂ ପୱିସତି। ତତ୍ଥ ''ଅହଂ ଇମଂ ଜୀୱିତା ୱୋରୋପେମୀ''ତି କେୱଲଂ ସଞ୍ଞାମତ୍ତମେୱ ହୋତୀତି ଦସ୍ସେନ୍ତି।

ଯୋନିପମୁଖସତସହସ୍ସାନୀତି ପମୁଖଯୋନୀନଂ ଉତ୍ତମଯୋନୀନଂ ଚୁଦ୍ଦସସତସହସ୍ସାନି ଅଞ୍ଞାନି ଚ ସଟ୍ଠିସତାନି ଅଞ୍ଞାନି ଚ ଛସତାନି ପଞ୍ଚ ଚ କମ୍ମୁନୋ ସତାନୀତି ପଞ୍ଚକମ୍ମସତାନି ଚାତି କେୱଲଂ ତକ୍କମତ୍ତକେନ ନିରତ୍ଥକଦିଟ୍ଠିଂ ଦୀପେନ୍ତି। ପଞ୍ଚ ଚ କମ୍ମାନି ତୀଣି ଚ କମ୍ମାନୀତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ। କେଚି ପନାହୁ "ପଞ୍ଚ କମ୍ମାନୀତି ପଞ୍ଚିନ୍ଦ୍ରିୟୱସେନ ଗଣ୍ହନ୍ତି, ତୀଣୀତି କାୟକମ୍ମାଦିୱସେନା"ତି। କମ୍ମେ ଚ ଅଡ୍ଢକମ୍ମେ ଚାତି ଏତ୍ଥ ପନସ୍ସ କାୟକମ୍ମୱଚୀକମ୍ମାନି କମ୍ମନ୍ତି ଲଦ୍ଧି, ମନୋକମ୍ମଂ ଉପଡ୍ଢକମ୍ମନ୍ତି। ଦ୍ୱଟ୍ଠିପଟିପଦାତି ଦ୍ୱାସଟ୍ଠିପଟିପଦାତି ୱଦନ୍ତି। ଦ୍ୱଟ୍ଠନ୍ତରକପ୍ପାତି ଏକସ୍ମିଂ କପ୍ପେ ଚତୁସଟ୍ଠି ଅନ୍ତରକପ୍ପା ନାମ ହୋନ୍ତି, ଅୟଂ ପନ ଅଞ୍ଞେ ଦ୍ୱେ ଅଜାନନ୍ତୋ ଏୱମାହ।

ଛଳାଭିଜାତିୟୋତି କଣ୍ହାଭିଜାତି ନୀଲାଭିଜାତି ଲୋହିତାଭିଜାତି ହଲିଦ୍ଦାଭିଜାତି ସୁକ୍କାଭିଜାତି ପରମସୁକ୍କାଭିଜାତୀତି ଇମା ଛ ଅଭିଜାତିୟୋ ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଓରବ୍ଭିକା ସୂକରିକା ସାକୁଣିକା ମାଗୱିକା ଲୁଦ୍ଦା ମଚ୍ଛଘାତକା ଚୋରା ଚୋରଘାତକା ବନ୍ଧନାଗାରିକା, ଯେ ୱା ପନଞ୍ଞେପି କେଚି କୁରୂରକମ୍ମନ୍ତା, ଅୟଂ କଣ୍ହାଭିଜାତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଭିକ୍ଖୂ ନୀଲାଭିଜାତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତେ କିର ଚତୂସୁ ପଚ୍ଚୟେସୁ କଣ୍ଟକେ ପକ୍ଖିପିତ୍ୱା ଖାଦନ୍ତି, "ଭିକ୍ଖୂ ଚ କଣ୍ଟକୱୁତ୍ତିକା"ତି (ଅ॰ ନି॰ ୬।୫୭) ଅୟଂ ହିସ୍ସ ପାଳି ଏୱ। ଅଥ ୱା କଣ୍ଟକୱୁତ୍ତିକା ଏୱ ନାମ ଏକେ ପବ୍ବଜିତାତି ୱଦନ୍ତି। ଲୋହିତାଭିଜାତି ନାମ ନିଗଣ୍ଠା ଏକସାଟକାତି ୱଦନ୍ତି। ଇମେ କିର ପୁରିମେହି ଦ୍ୱୀହି ପଣ୍ଡରତରା। ଗିହୀ ଓଦାତୱସନା ଅଚେଲକସାୱକା ହଲିଦ୍ଦାଭିଜାତୀତି ୱଦନ୍ତି। ଏୱଂ ଅତ୍ତନୋ ପଚ୍ଚୟଦାୟକେ ନିଗଣ୍ଠେହିପି ଜେଟ୍ଠକତରେ କରୋନ୍ତି। ଆଜୀୱକା ଆଜୀୱିନିୟୋ ଅୟଂ ସୁକ୍କାଭିଜାତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତେ କିର ପୁରିମେହି ଚତୂହି ପଣ୍ଡରତରା । ନନ୍ଦୋ ୱଚ୍ଛୋ, କିସୋ ସଂକିଚ୍ଚୋ, ମକ୍ଖଲି ଗୋସାଲୋ ପରମସୁକ୍କାଭିଜାତୀତି ୱଦନ୍ତି। ତେ କିର ସବ୍ବେହି ପଣ୍ଡରତରା।

ଅଟ୍ଠପୁରିସଭୂମିୟୋତି ମନ୍ଦଭୂମି ଖିଡ୍ଡାଭୂମି ୱୀମଂସକଭୂମି ଉଜୁଗତଭୂମି ସେଖଭୂମି ସମଣଭୂମି ଜାନନଭୂମି ପନ୍ନଭୂମୀତି ଇମା ଅଟ୍ଠ ପୁରିସଭୂମିୟୋତି ୱଦନ୍ତି। ତତ୍ଥ ଜାତଦିୱସତୋ ପଟ୍ଠାୟ ସତ୍ତ ଦିୱସେ ସମ୍ବାଧଟ୍ଠାନତୋ ନିକ୍ଖନ୍ତତ୍ତା ସତ୍ତା ମନ୍ଦା ହୋନ୍ତି ମୋମୂହା, ଅୟଂ ମନ୍ଦଭୂମୀତି ୱଦନ୍ତି। ଯେ ପନ ଦୁଗ୍ଗତିତୋ ଆଗତା ହୋନ୍ତି, ତେ ଅଭିଣ୍ହଂ ରୋଦନ୍ତି ଚେୱ ୱିରୱନ୍ତି ଚ, ସୁଗତିତୋ ଆଗତା ତଂ ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ଅନୁସ୍ସରିତ୍ୱା ହସନ୍ତି, ଅୟଂ ଖିଡ୍ଡାଭୂମି ନାମ। ମାତାପିତୂନଂ ହତ୍ଥଂ ୱା ପାଦଂ ୱା ମଞ୍ଚଂ ୱା ପୀଠଂ ୱା ଗହେତ୍ୱା ଭୂମିୟଂ ପଦନିକ୍ଖିପନଂ ୱୀମଂସକଭୂମି ନାମ। ପଦସା ଗନ୍ତୁଂ ସମତ୍ଥକାଲୋ ଉଜୁଗତଭୂମି ନାମ। ସିପ୍ପାନି ସିକ୍ଖନକାଲୋ ସେଖଭୂମି ନାମ। ଘରା ନିକ୍ଖମ୍ମ ପବ୍ବଜନକାଲୋ ସମଣଭୂମି ନାମ। ଆଚରିୟଂ ସେୱିତ୍ୱା ଜାନନକାଲୋ ଜାନନଭୂମି ନାମ। "ଭିକ୍ଖୁ ଚ ପନ୍ନକୋ ଜିନୋ ନ କିଞ୍ଚି ଆହା"ତି ଏୱଂ ଅଲାଭିଂ ସମଣଂ ପନ୍ନଭୂମୀତି ୱଦନ୍ତି।

ଏକୂନପଞ୍ଞାସଆଜୀୱକସତେତି ଏକୂନପଞ୍ଞାସ ଆଜୀୱୱୁତ୍ତିସତାନି। ପରିବ୍ବାଜକସତେତି ପରିବ୍ବାଜକପବ୍ବଜ୍ଜାସତାନି। ନାଗୱାସସତେତି ନାଗମଣ୍ଡଲସତାନି। ୱୀସେ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସତେତି ୱୀସ ଇନ୍ଦ୍ରିୟସତାନି। ତିଂସେ ନିରୟସତେତି ତିଂସ ନିରୟସତାନି। ରଜୋଧାତୁୟୋତି ରଜଓକିରଣଟ୍ଠାନାନି। ହତ୍ଥପିଟ୍ଠିପାଦପିଟ୍ଠାଦୀନି ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ସତ୍ତ ସଞ୍ଞୀଗବ୍ଭାତି ଓଟ୍ଠଗୋଣଗଦ୍ରଭଅଜପସୁମିଗମହିଂସେ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ସତ୍ତ ଅସଞ୍ଞୀଗବ୍ଭାତି ସାଲିୟୱଗୋଧୁମମୁଗ୍ଗକଙ୍ଗୁୱରକକୁଦ୍ରୂସକେ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ନିଗଣ୍ଠିଗବ୍ଭାତି ଗଣ୍ଠିମ୍ହି ଜାତଗବ୍ଭା, ଉଚ୍ଛୁୱେଳୁନଳାଦୟୋ ସନ୍ଧାୟ ୱଦତି। ସତ୍ତ ଦେୱାତି ବହୂ ଦେୱା, ସୋ ପନ ସତ୍ତାତି ୱଦତି। ମନୁସ୍ସାପି ଅନନ୍ତା, ସୋ ସତ୍ତାତି ୱଦତି। ସତ୍ତ ପେସାଚାତି ପିସାଚା ମହନ୍ତମହନ୍ତା, ସତ୍ତାତି ୱଦତି। ସରାତି ମହାସରା। କଣ୍ଣମୁଣ୍ଡ-ରଥକାର-ଅନୋତତ୍ତ-ସୀହପ୍ପପାତ-ଛଦ୍ଦନ୍ତ-ମୁଚଲିନ୍ଦ-କୁଣାଲଦହେ ଗହେତ୍ୱା ୱଦତି।

ପୱୁଟାତି ଗଣ୍ଠିକା। ପପାତାତି ମହାପପାତା। ପପାତସତାନୀତି ଖୁଦ୍ଦକପପାତସତାନି। ସୁପିନାତି ମହାସୁପିନା। ସୁପିନସତାନୀତି ଖୁଦ୍ଦକସୁପିନସତାନି। ମହାକପ୍ପିନୋତି ମହାକପ୍ପାନଂ। ଏତ୍ଥ ଏକମ୍ହା ମହାସରା ୱସ୍ସସତେ ୱସ୍ସସତେ କୁସଗ୍ଗେନ ଏକଂ ଉଦକବିନ୍ଦୁଂ ନୀହରିତ୍ୱା ସତ୍ତକ୍ଖତ୍ତୁଂ ତମ୍ହି ସରେ ନିରୁଦକେ କତେ ଏକୋ ମହାକପ୍ପୋତି ୱଦତି। ଏୱରୂପାନଂ ମହାକପ୍ପାନଂ ଚତୁରାସୀତିସତସହସ୍ସାନି ଖେପେତ୍ୱା ବାଲେ ଚ ପଣ୍ଡିତେ ଚ ଦୁକ୍ଖସ୍ସନ୍ତଂ କରୋନ୍ତୀତି ଅୟମସ୍ସ ଲଦ୍ଧି। ପଣ୍ଡିତୋପି କିର ଅନ୍ତରାୱିସୁଜ୍ଝିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି, ବାଲୋପି ତତୋ ଉଦ୍ଧଂ ନ ଗଚ୍ଛତି।

ସୀଲେନୱାତି ଅଚେଲକସୀଲେନ ୱା ଅଞ୍ଞେନ ୱା ଯେନ କେନଚି। ୱତେନାତି ତାଦିସେନେୱ ୱତେନ। ତପେନାତି ତପୋକମ୍ମେନ। ଅପରିପକ୍କଂ ପରିପାଚେତି ନାମ ଯୋ "ଅହଂ ପଣ୍ଡିତୋ"ତି ଅନ୍ତରା ୱିସୁଜ୍ଝତି। ପରିପକ୍କଂ ଫୁସ୍ସ ଫୁସ୍ସ ବ୍ୟନ୍ତୀକରୋତି ନାମ ଯୋ "ଅହଂ ବାଲୋ"ତି ୱୁତ୍ତପରିମାଣକାଲଂ ଅତିକ୍କମିତ୍ୱା ଯାତି। ହେୱଂ ନତ୍ଥୀତି ଏୱଂ ନତ୍ଥି। ତଞ୍ହି ଉଭୟମ୍ପି ନ ସକ୍କା କାତୁନ୍ତି ଦୀପେତି। ଦୋଣମିତେତି ଦୋଣେନ ମିତଂ ୱିୟ। ସୁଖଦୁକ୍ଖେତି ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ। ପରିୟନ୍ତକତେତି ୱୁତ୍ତପରିମାଣେନ କାଲେନ କତପରିୟନ୍ତୋ। ନତ୍ଥି ହାୟନୱଡ୍ଢନେତି ନତ୍ଥି ହାୟନୱଡ୍ଢନାନି, ନ ସଂସାରୋ ପଣ୍ଡିତସ୍ସ ହାୟତି, ନ ବାଲସ୍ସ ୱଡ୍ଢତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଉକ୍କଂସାୱକଂସେତି ଉକ୍କଂସାୱକଂସା। ହାୟନୱଡ୍ଢନାନମେୱେତଂ ୱେୱଚନଂ। ଇଦାନି ତମତ୍ଥଂ ଉପମାୟ ସାଧେନ୍ତୋ ସେୟ୍ୟଥାପି ନାମାତିଆଦିମାହ। ତତ୍ଥ ସୁତ୍ତଗୁଳେତି ୱେଠେତ୍ୱା କତସୁତ୍ତଗୁଳେ। ନିବ୍ବେଠିୟମାନମେୱ ପଲେତୀତି ପବ୍ବତେ ୱା ରୁକ୍ଖଗ୍ଗେ ୱା ଠତ୍ୱା ଖିତ୍ତଂ ସୁତ୍ତପ୍ପମାଣେନ ନିବ୍ବେଠିୟମାନମେୱ ଗଚ୍ଛତି, ସୁତ୍ତେ ଖୀଣେ ତତ୍ଥେୱ ତିଟ୍ଠତି, ନ ଗଚ୍ଛତି ଏୱମେୱ ବାଲା ଚ ପଣ୍ଡିତା ଚ କାଲୱସେନ ନିବ୍ବେଠିୟମାନା ସୁଖଦୁକ୍ଖଂ ପଲେନ୍ତି, ଯଥାୱୁତ୍ତେନ କାଲେନ ଅତିକ୍କମନ୍ତୀତି ଦସ୍ସେତି।

୧୧-୧୮। ଅନ୍ତୱାସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୨୧୬-୨୨୩।ଅନ୍ତୱା ଲୋକୋତି ଏକତୋ ୱଡ୍ଢିତନିମିତ୍ତଂ ଲୋକୋତି ଗାହେନ ୱା ତକ୍କେନ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଦିଟ୍ଠି। ଅନନ୍ତୱାତି ସଵ୍ଵତୋ ୱଡ୍ଢିତଂ ଅପ୍ପମାଣନିମିତ୍ତଂ ଲୋକୋତି ଗାହେନ ୱା ତକ୍କେନ ୱା ଉପ୍ପନ୍ନଦିଟ୍ଠି। ତଂ ଜୀୱଂ ତଂ ସରୀରନ୍ତି ଜୀୱଞ୍ଚ ସରୀରଞ୍ଚ ଏକମେୱାତି ଉପ୍ପନ୍ନଦିଟ୍ଠି। ସେସଂ ସଵ୍ଵତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି। ଇମାନି ତାୱ ସୋତାପତ୍ତିମଗ୍ଗୱସେନ ଅଟ୍ଠାରସ ୱେୟ୍ୟାକରଣାନି ଏକଂ ଗମନଂ।

୨। ଦୁତିୟଗମନାଦିୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା

୨୨୪-୩୦୧। ଦୁତିୟଂ ଗମନଂ ଦୁକ୍ଖୱସେନ ୱୁତ୍ତଂ। ତତ୍ରାପି ଅଟ୍ଠାରସେୱ ୱେୟ୍ୟାକରଣାନି, ତତୋ ପରାନି ''ରୂପୀ ଅତ୍ତା ହୋତୀ''ତିଆଦୀନି ଅଟ୍ଠ ୱେୟ୍ୟାକରଣାନି, ତେହି ସଦ୍ଧିଂ ତଂ ଦୁତିୟପେୟ୍ୟାଲୋତି ୱୁତ୍ତୋ।

ତତ୍ଥ ରୂପୀତି ଆରମ୍ମଣମେୱ ''ଅତ୍ତା''ତି ଗହିତଦିଟ୍ଠି। ଅରୂପୀତି ଝାନଂ ''ଅତ୍ତା''ତି ଗହିତଦିଟ୍ଠି । ରୂପୀ ଚ ଅରୂପୀ ଚାତି ଆରମ୍ମଣଞ୍ଚ ଝାନଞ୍ଚ ''ଅତ୍ତା''ତି ଗହିତଦିଟ୍ଠି। ନେୱ ରୂପୀ ନାରୂପୀତି ତକ୍କମତ୍ତେନ ଗହିତଦିଟ୍ଠି। ଏକନ୍ତସୁଖୀତି ଲାଭୀତକ୍କୀଜାତିସ୍ସରାନଂ ଉପ୍ପନ୍ନଦିଟ୍ଠି। ଝାନଲାଭିନୋପି ହି ଅତୀତେ ଏକନ୍ତସୁଖଂ ଅତ୍ତଭାୱଂ ମନସିକରୋତୋ ଏୱଂ ଦିଟ୍ଠି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ତକ୍କିନୋପି ''ଯଥା ଏତରହି ଅହଂ ଏକନ୍ତସୁଖୀ, ଏୱଂ ସମ୍ପରାୟେପି ଭୱିସ୍ସାମୀ''ତି ଉପ୍ପଜ୍ଜତି। ଜାତିସ୍ସରସ୍ସପି ସତ୍ତଟ୍ଠଭୱେ ସୁଖିତଭାୱଂ ପସ୍ସନ୍ତସ୍ସ ଏୱଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ଏକନ୍ତଦୁକ୍ଖୀତିଆଦୀସୁପି ଏସେୱ ନୟୋ।

ତତିୟପେୟ୍ୟାଲୋ ଅନିଚ୍ଚଦୁକ୍ଖୱସେନ ତେହିୟେୱ ଛଵ୍ଵୀସତିୟା ସୁତ୍ତେହି ୱୁତ୍ତୋ, ଚତୁତ୍ଥପେୟ୍ୟାଲୋ ତିପରିୱଟ୍ଟୱସେନାତି।

ଦିଟ୍ଠିସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୪। ଓକ୍କନ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧-୧୦। ଚକ୍ଖୁସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୦୨-୩୧୧। ଓକ୍କନ୍ତସଂଯୁତ୍ତେ ଅଧିମୁଚ୍ଚତୀତି ସଦ୍ଧାଧିମୋକ୍ଖଂ ପଟିଲଭତି। ଓକ୍କନ୍ତୋ ସମ୍ମତ୍ତନିଯାମନ୍ତି ପୱିଟ୍ଠୋ ଅରିଯମଗ୍ଗଂ। ଅଭବ୍ବୋ ଚ ତାୱ କାଲଂ କାତୁନ୍ତି ଇମିନା ଉପ୍ପନ୍ନେ ମଗ୍ଗେ ଫଲସ୍ସ ଅନନ୍ତରାଯତଂ ଦୀପେତି। ଉପ୍ପନ୍ନସ୍ମିଞ୍ହି ମଗ୍ଗେ ଫଲସ୍ସ ଅନ୍ତରାଯକରଣଂ ନାମ ନତ୍ଥି। ତେନେୱାହ – ‘‘ଅଯଞ୍ଚ ପୁଗ୍ଗଲୋ ସୋତାପତ୍ତିଫଲସଚ୍ଛିକିରିଯାଯ ପଟିପନ୍ନୋ ଅସ୍ସ, କପ୍ପସ୍ସ ଚ ଉଡ୍ଡଯ୍ହନୱେଲା ଅସ୍ସ, ନେୱ ତାୱ କପ୍ପୋ ଉଡ୍ଡଯ୍ହେଯ୍ଯ, ଯାୱାଯଂ ପୁଗ୍ଗଲୋ ନ ସୋତାପତ୍ତିଫଲଂ ସଚ୍ଛିକରୋତି, ଅଯଂ ୱୁଚ୍ଚତି ପୁଗ୍ଗଲୋ ଠିତକପ୍ପୀ’’ତି (ପୁ। ପ। ୧୭)। ମତ୍ତସୋ ନିଜ୍ଝାନଂ ଖମନ୍ତୀତି ପମାଣତୋ ଓଲୋକନଂ ଖମନ୍ତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଓକ୍କନ୍ତସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୫। ଉପ୍ପାଦସଂଯୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩୧୨-୩୨୧। ଉପ୍ପାଦସଂଯୁତ୍ତେ ସଙ୍ଖଂ ପାକଟମେଵ।

ଉପ୍ପାଦସଂଯୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୬। କିଲେସସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୨୨-୩୩୧। କିଲେସସଂଯୁତ୍ତେ ଚିତ୍ତସ୍ସେସୋ ଉପକ୍କିଲେସୋତି କତରଚିତ୍ତସ୍ସ? ଚତୁଭୂମକଚିତ୍ତସ୍ସ। ତେଭୂମକଚିତ୍ତସ୍ସ ତାୱ ହୋତୁ, ଲୋକୁତ୍ତରସ୍ସ କଥଂ ଉପକ୍କିଲେସୋ ହୋତୀତି? ଉପ୍ପତ୍ତିନିୱାରଣତୋ। ସୋ ହି ତସ୍ସ ଉପ୍ପଜ୍ଜିତୁଂ ଅପ୍ପଦାନେନ ଉପକ୍କିଲେସୋତି ୱେଦିତବ୍ବୋ। ନେକ୍ଖମ୍ମନିନ୍ନନ୍ତି ନୱଲୋକୁତ୍ତରଧମ୍ମନିନ୍ନଂ। ଚିତ୍ତନ୍ତି ସମଥୱିପସ୍ସନାଚିତ୍ତଂ। ଅଭିଞ୍ଞା ସଚ୍ଛିକରଣୀୟେସୁ ଧମ୍ମେସୂତି ପଚ୍ଚୱେକ୍ଖଣଞାଣେନ ଅଭିଜାନିତ୍ୱା ସଚ୍ଛିକାତବ୍ବେସୁ ଛଳଭିଞ୍ଞାଧମ୍ମେସୁ, ଏକଂ ଧମ୍ମଂ ୱା ଗଣ୍ହନ୍ତେନ ନେକ୍ଖମ୍ମନ୍ତି ଗହେତବ୍ବଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

କିଲେସସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୭। ସାରିପୁତ୍ତସଂଯୁତ୍ତଂ

୧-୯। ୱିୱେକଜସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୩୩୨-୩୪୦। ସାରିପୁତ୍ତସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ନ ଏୱଂ ହୋତୀତି ଅହଙ୍କାରମମଙ୍କାରାନଂ ପହୀନତ୍ତା ଏୱଂ ନ ହୋତି। ଦୁତିଯାଦୀସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ପଠମାଦୀନି।

୧୦। ସୁଚିମୁଖୀସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୪୧। ଦସମେ ସୁଚିମୁଖୀତି ଏୱଂନାମିକା। ଉପସଙ୍କମୀତି ଥେରଂ ଅଭିରୂପଂ ଦସ୍ସନୀଯଂ ସୁୱଣ୍ଣୱଣ୍ଣଂ ସମନ୍ତପାସାଦିକଂ ଦିସ୍ୱା ''ଇମିନା ସଦ୍ଧିଂ ପରିହାସଂ କରିସ୍ସାମୀ''ତି ଉପସଙ୍କମି। ଅଥ ଥେରେନ ତସ୍ମିଂ ୱଚନେ ପଟିକ୍ଖିତ୍ତେ ''ଇଦାନିସ୍ସ ୱାଦଂ ଆରୋପେସ୍ସାମୀ''ତି ମଞ୍ଞମାନା ତେନ ହି, ସମଣ, ଉବ୍ଭମୁଖୋ ଭୁଞ୍ଜସୀତି ଆହ। ଦିସାମୁଖୋତି ଚତୁଦ୍ଦିସାମୁଖୋ, ଚତସ୍ସୋ ଦିସା ଓଲୋକେନ୍ତୋତି ଅତ୍ଥୋ। ୱିଦିସାମୁଖୋତି ଚତସ୍ସୋ ୱିଦିସା ଓଲୋକେନ୍ତୋ।

ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାଯାତି ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାତାଯ ତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାଯ। ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜା ନାମ ଲାବୁୱତ୍ଥୁ-କୁମ୍ଭଣ୍ଡୱତ୍ଥୁ-ମୂଲକୱତ୍ଥୁ-ଆଦୀନଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ଫଲସମ୍ପତ୍ତିକାରଣକାଲଜାନନୁପାଯୋ। ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତୀତି ତେନେୱ ୱତ୍ଥୁୱିଜ୍ଜାତିରଚ୍ଛାନୱିଜ୍ଜାସଙ୍ଖାତେନ ମିଚ୍ଛାଜୀୱେନ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେନ୍ତି, ତେସଂ ୱତ୍ଥୂନଂ ସମ୍ପାଦନେନ ପସନ୍ନେହି ମନୁସ୍ସେହି ଦିନ୍ନେ ପଚ୍ଚଯେ ପରିଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ଜୀୱନ୍ତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ଅଧୋମୁଖାତି ୱତ୍ଥୁଂ ଓଲୋକେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜମାନୱସେନ ଅଧୋମୁଖା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ନାମ। ଏୱଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଯୋଜନା କାତବ୍ବା। ଅପି ଚେତ୍ଥ ନକ୍ଖତ୍ତୱିଜ୍ଜାତି ''ଅଜ୍ଜ ଇମଂ ନକ୍ଖତ୍ତଂ ଇମିନା ନକ୍ଖତ୍ତେନ ଗନ୍ତବ୍ବଂ, ଇମିନା ଇଦଞ୍ଚିଦଞ୍ଚ କାତବ୍ବ''ନ୍ତି ଏୱଂ ଜାନନୱିଜ୍ଜା। ଦୂତେଯ୍ୟନ୍ତି ଦୂତକମ୍ମଂ, ତେସଂ ତେସଂ ସାସନଂ ଗହେତ୍ୱା ତତ୍ଥ ତତ୍ଥ ଗମନଂ। ପହିଣଗମନନ୍ତି ଏକଗାମସ୍ମିଂଯେୱ ଏକକୁଲସ୍ସ ସାସନେନ ଅଞ୍ଞକୁଲଂ ଉପସଙ୍କମନଂ। ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜାତି ଇତ୍ଥିଲକ୍ଖଣପୁରିସଲକ୍ଖଣୱସେନ ଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଂ ଞତ୍ୱା ''ତାଯ ଅଙ୍ଗସମ୍ପତ୍ତିଯା ଇଦଂ ନାମ ଲଭତୀ''ତି ଏୱଂ ଜାନନୱିଜ୍ଜା। ୱିଦିସାମୁଖାତି ଅଙ୍ଗୱିଜ୍ଜା ହି ତଂ ତଂ ସରୀରକୋଟ୍ଠାସଂ ଆରବ୍ଭ ପୱତ୍ତତ୍ତା ୱିଦିସାଯ ପୱତ୍ତା ନାମ, ତସ୍ମା ତାଯ ୱିଜ୍ଜାଯ ଜୀୱିକଂ କପ୍ପେତ୍ୱା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତା ୱିଦିସାମୁଖା ଭୁଞ୍ଜନ୍ତି ନାମ। ଏୱମାରୋଚେସୀତି ''ଧମ୍ମିକଂ ସମଣା''ତିଆଦୀନି ୱଦମାନା ସାସନସ୍ସ ନିଯ୍ୟାନିକଂ ଗୁଣଂ କଥେସି। ତଞ୍ଚ ପରିବ୍ବାଜିକାଯ କଥଂ ସୁତ୍ୱା ପଞ୍ଚମତ୍ତାନି କୁଲସତାନି ସାସନେ ଓତରିଂସୂତି।

ସାରିପୁତ୍ତସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୮। ନାଗସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସୁଦ୍ଧିକସୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା

୩୪୨। ନାଗସଂଯୁତ୍ତେ ଅଣ୍ଡଜାତି ଅଣ୍ଡେ ଜାତା। ଜଲାବୁଜାତି ଵତ୍ଥିକୋସେ ଜାତା। ସଂସେଦଜାତି ସଂସେଦେ ଜାତା। ଓପପାତିକାତି ଉପପତିତ୍ଵା ଵିଯ ଜାତା। ଇଦଞ୍ଚ ପନ ସୁତ୍ତଂ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିଯା ଵୁତ୍ତଂ। ଭିକ୍ଖୂନଞ୍ହି ‘‘କତି ନୁ ଖୋ ନାଗଯୋନିଯୋ’’ତି କଥା ଉଦପାଦି। ଅଥ ଭଗଵା ପୁଗ୍ଗଲାନଂ ନାଗଯୋନୀହି ଉଦ୍ଧରଣତ୍ଥଂ ନାଗଯୋନିଯୋ ଆଵିକରୋନ୍ତୋ ଇମଂ ସୁତ୍ତମାହ।

୨-୫୦। ପଣୀତତରସୁତ୍ତାଦିଵଣ୍ଣନା

୩୪୩-୩୯୧। ଦୁତିଯାଦୀସୁ ଵୋସ୍ସଟ୍ଠକାଯାତି ଅହିତୁଣ୍ଡିକପରିବୁଦ୍ଧଂ ଅଗଣେତ୍ଵା ଵିସ୍ସଟ୍ଠକାଯା। ଦ୍ଵଯକାରିନୋତି ଦୁଵିଧକାରିନୋ, କୁସଲାକୁସଲକାରିନୋତି ଅତ୍ଥୋ। ସଚଜ୍ଜ ମଯନ୍ତି ସଚେ ଅଜ୍ଜ ମଯଂ। ସହବ୍ଯତଂ ଉପପଜ୍ଜତୀତି ସହଭାଵଂ ଆପଜ୍ଜତି। ତତ୍ରସ୍ସ ଅକୁସଲଂ ଉପପତ୍ତିଯା ପଚ୍ଚଯୋ ହୋତି, କୁସଲଂ ଉପପନ୍ନାନଂ ସମ୍ପତ୍ତିଯା। ଅନ୍ନନ୍ତି ଖାଦନୀଯଭୋଜନୀଯଂ। ପାନନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ପାନକଂ। ଵତ୍ଥନ୍ତି ନିଵାସନପାରୁପନଂ। ଯାନନ୍ତି ଛତ୍ତୁପାହନଂ ଆଦିଂ କତ୍ଵା ଯଂକିଞ୍ଚି ଗମନପଚ୍ଚଯଂ। ମାଲନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ସୁମନମାଲାଦିପୁପ୍ଫଂ। ଗନ୍ଧନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଚନ୍ଦନାଦିଗନ୍ଧଂ। ଵିଲେପନନ୍ତି ଯଂକିଞ୍ଚି ଛଵିରାଗକରଣଂ। ସେଯ୍ଯାଵସଥପଦୀପେଯ୍ଯନ୍ତି ମଞ୍ଚପୀଠାଦିସେଯ୍ଯଂ ଏକଭୂମିକାଦିଆଵସଥଂ ଵଟ୍ଟିତେଲାଦିପଦୀପୂପକରଣଞ୍ଚ ଦେତୀତି ଅତ୍ଥୋ। ତେସଞ୍ହି ଦୀଘାଯୁକତାଯ ଚ ଵଣ୍ଣଵନ୍ତତାଯ ଚ ସୁଖବହୁଲତାଯ ଚ ପତ୍ଥନଂ କତ୍ଵା ଇମଂ ଦସଵିଧଂ ଦାନଵତ୍ଥୁଂ ଦତ୍ଵା ତଂ ସମ୍ପତ୍ତିଂ ଅନୁଭଵିତୁଂ ତତ୍ଥ ନିବ୍ବତ୍ତନ୍ତି। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେଵାତି।

ନାଗସଂଯୁତ୍ତଵଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୯। ସୁପଣ୍ଣସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୩୯୨-୪୩୭। ସୁପଣ୍ଣସଂଯୁତ୍ତେ ପତ୍ତାନଂ ୱଣ୍ଣୱନ୍ତତାୟ ଗରୁଳା ସୁପଣ୍ଣାତି ୱୁତ୍ତା। ଇଧାପି ପଠମସୁତ୍ତଂ ପୁରିମନୟେନେୱ ଅଟ୍ଠୁପ୍ପତ୍ତିୟଂ ୱୁତ୍ତଂ। ହରନ୍ତୀତି ଉଦ୍ଧରନ୍ତି। ଉଦ୍ଧରମାନା ଚ ପନ ତେ ଅତ୍ତନା ହୀନେ ୱା ସମେ ୱା ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ସକ୍କୋନ୍ତି, ନ ଅତ୍ତନା ପଣୀତତରେ। ସତ୍ତୱିଧା ହି ଅନୁଦ୍ଧରଣୀୟନାଗା ନାମ ପଣୀତତରା କମ୍ବଲସ୍ସତରା ଧତରଟ୍ଠା ସତ୍ତସୀଦନ୍ତରୱାସିନୋ ପଥୱିଟ୍ଠକା ପବ୍ବତଟ୍ଠକା ୱିମାନଟ୍ଠକାତି। ତତ୍ର ଅଣ୍ଡଜାଦୀନଂ ଜଲାବୁଜାଦୟୋ ପଣୀତତରା , ତେ ତେହି ଅନୁଦ୍ଧରଣୀୟା। କମ୍ବଲସ୍ସତରା ପନ ନାଗସେନାପତିନୋ, ତେ ୟତ୍ଥ କତ୍ଥଚି ଦିସ୍ୱା ୟୋ କୋଚି ସୁପଣ୍ଣୋ ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଧତରଟ୍ଠା ପନ ନାଗରାଜାନୋ, ତେପି କୋଚି ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ୟେ ପନ ସତ୍ତସୀଦନ୍ତରେ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ୱସନ୍ତି, ତେ ୟସ୍ମା କତ୍ଥଚି ୱିକମ୍ପନଂ କାତୁଂ ନ ସକ୍କା, ତସ୍ମା କୋଚି ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ପଥୱିଟ୍ଠକାଦୀନଂ ନିଲୀୟନୋକାସୋ ଅତ୍ଥି, ତସ୍ମା ତେପି ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ୟେ ପନ ମହାସମୁଦ୍ଦେ ଊମିପିଟ୍ଠେ ୱସନ୍ତି, ତେ ୟୋ କୋଚି ସମୋ ୱା ପଣୀତତରୋ ୱା ସୁପଣ୍ଣୋ ଉଦ୍ଧରିତୁଂ ସକ୍କୋତି। ସେସଂ ନାଗସଂଯୁତ୍ତେ ୱୁତ୍ତନୟମେୱାତି।

ସୁପଣ୍ଣସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୦। ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୪୩୮-୫୪୯। ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯସଂଯୁତ୍ତେ ମୂଲଗନ୍ଧେ ଅଧିୱତ୍ଥାତି ଯସ୍ସ ରୁକ୍ଖସ୍ସ ମୂଲେ ଗନ୍ଧୋ ଅତ୍ଥି, ତଂ ନିସ୍ସାଯ ନିବ୍ବତ୍ତା। ସୋ ହି ସକଲୋପି ରୁକ୍ଖୋ ତେସଂ ଉପକପ୍ପତି। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଗନ୍ଧଗନ୍ଧେତି ମୂଲାଦିଗନ୍ଧାନଂ ଗନ୍ଧେ। ଯସ୍ସ ହି ରୁକ୍ଖସ୍ସ ସବ୍ବେସମ୍ପି ମୂଲାଦୀନଂ ଗନ୍ଧୋ ଅତ୍ଥି, ସୋ ଇଧ ଗନ୍ଧୋ ନାମ। ତସ୍ସ ଗନ୍ଧସ୍ସ ଗନ୍ଧେ, ତସ୍ମିଂ ଅଧିୱତ୍ଥା। ଇଧ ମୂଲାଦୀନି ସବ୍ବାନି ତେସଂଯେୱ ଉପକପ୍ପନ୍ତି। ସୋ ଦାତା ହୋତି ମୂଲଗନ୍ଧାନନ୍ତି ସୋ କାଲାନୁସାରିକାଦୀନଂ ମୂଲଗନ୍ଧାନଂ ଦାତା ହୋତି। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ଏୱଞ୍ହି ସରିକ୍ଖଦାନମ୍ପି ଦତ୍ୱା ପତ୍ଥନଂ ଠପେନ୍ତି, ଅସରିକ୍ଖଦାନମ୍ପି। ତଂ ଦସ୍ସେତୁଂ ସୋ ଅନ୍ନଂ ଦେତୀତିଆଦି ଦସୱିଧଂ ଦାନୱତ୍ଥୁ ୱୁତ୍ତଂ। ସେସଂ ସବ୍ବତ୍ଥ ଉତ୍ତାନମେୱାତି।

ଗନ୍ଧବ୍ବକାଯସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୧। ୱଲାହକସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୫୫୦-୬୦୬। ୱଲାହକସଂଯୁତ୍ତେ ୱଲାହକକାଯିକାତି ୱଲାହକନାମକେ ଦେୱକାଯେ ଉପ୍ପନ୍ନା ଆକାସଚାରିକଦେୱା। ସୀତୱଲାହକାତି ସୀତକରଣୱଲାହକା। ସେସପଦେସୁପି ଏସେୱ ନଯୋ। ଚେତୋପଣିଧିମନ୍ୱାଯାତି ଚିତ୍ତଟ୍ଠପନଂ ଆଗମ୍ମ। ସୀତଂ ହୋତୀତି ଯଂ ୱସ୍ସାନେ ୱା ହେମନ୍ତେ ୱା ସୀତଂ ହୋତି, ତଂ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନମେୱ। ଯଂ ପନ ସୀତେପି ଅତିସୀତଂ, ଗିମ୍ହେ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ସୀତଂ, ତଂ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ସୀତଂ ନାମ। ଉଣ୍ହଂ ହୋତୀତି ଯଂ ଗିମ୍ହାନେ ଉଣ୍ହଂ, ତଂ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନିକଂ ପାକତିକମେୱ। ଯଂ ପନ ଉଣ୍ହେପି ଅତିଉଣ୍ହଂ, ସୀତକାଲେ ଚ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଉଣ୍ହଂ, ତଂ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ ନିବ୍ବତ୍ତଂ ଉଣ୍ହଂ ନାମ। ଅବ୍ଭଂ ହୋତୀତି ଅବ୍ଭମଣ୍ଡପୋ ହୋତି। ଇଧାପି ଯଂ ୱସ୍ସାନେ ଚ ସିସିରେ ଚ ଅବ୍ଭଂ ଉପ୍ପଜ୍ଜତି, ତଂ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନିକଂ ପାକତିକମେୱ। ଯଂ ପନ ଅବ୍ଭେଯେୱ ଅତିଅବ୍ଭଂ, ସତ୍ତସତ୍ତାହମ୍ପି ଚନ୍ଦସୂରିଯେ ଛାଦେତ୍ୱା ଏକନ୍ଧକାରଂ କରୋତି, ଯଞ୍ଚ ଚିତ୍ତୱେସାଖମାସେସୁ ଅବ୍ଭଂ, ତଂ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ ଉପ୍ପନ୍ନଂ ଅବ୍ଭଂ ନାମ। ୱାତୋ ହୋତୀତି ଯୋ ତସ୍ମିଂ ତସ୍ମିଂ ଉତୁମ୍ହି ଉତ୍ତରଦକ୍ଖିଣାଦିପକତିୱାତୋ ହୋତି, ଅଯଂ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନୋୱ। ଯୋପି ପନ ରୁକ୍ଖକ୍ଖନ୍ଧାଦିପଦାଲନୋ ଅତିୱାତୋ ନାମ ଅତ୍ଥି, ଅଯଞ୍ଚେୱ, ଯୋ ଚ ଅଞ୍ଞୋପି ଅକାଲୱାତୋ, ଅଯଂ ଦେୱତାନୁଭାୱନିବ୍ବତ୍ତୋ ନାମ। ଦେୱୋ ୱସ୍ସତୀତି ଯଂ ୱସ୍ସିକେ ଚତ୍ତାରୋ ମାସେ ୱସ୍ସଂ, ତଂ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନମେୱ। ଯଂ ପନ ୱସ୍ସେଯେୱ ଅତିୱସ୍ସଂ, ଯଞ୍ଚ ଚିତ୍ତୱେସାଖମାସେସୁ ୱସ୍ସଂ, ତଂ ଦେୱତାନୁଭାୱନିବ୍ବତ୍ତଂ ନାମ।

ତତ୍ରିଦଂ ୱତ୍ଥୁ – ଏକୋ କିର ୱସ୍ସୱଲାହକଦେୱପୁତ୍ତୋ ତଲକୂଟକୱାସି ଖୀଣାସୱତ୍ଥେରସ୍ସ ସନ୍ତିକଂ ଗନ୍ତ୍ୱା ୱନ୍ଦିତ୍ୱା ଅଟ୍ଠାସି। ଥେରୋ ‘‘କୋସି ତ୍ୱ’’ନ୍ତି ପୁଚ୍ଛି। ‘‘ଅହଂ, ଭନ୍ତେ, ୱସ୍ସୱଲାହକଦେୱପୁତ୍ତୋ’’ତି। ‘‘ତୁମ୍ହାକଂ କିର ଚିତ୍ତେନ ଦେୱୋ ୱସ୍ସତୀ’’ତି? ‘‘ଆମ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ପସ୍ସିତୁକାମା ମଯ’’ନ୍ତି । ‘‘ତେମିସ୍ସଥ, ଭନ୍ତେ’’ତି। ‘‘ମେଘସୀସଂ ୱା ଗଜ୍ଜିତଂ ୱା ନ ପଞ୍ଞାଯତି, କଥଂ ତେମିସ୍ସାମା’’ତି? ‘‘ଭନ୍ତେ, ଅମ୍ହାକଂଚିତ୍ତେନ ଦେୱୋ ୱସ୍ସତି, ତୁମ୍ହେ ପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱିସଥା’’ତି । ‘‘ସାଧୁ ଦେୱପୁତ୍ତା’’ତି ସୋ ପାଦେ ଧୋୱିତ୍ୱା ପଣ୍ଣସାଲଂ ପାୱିସି। ଦେୱପୁତ୍ତୋ ତସ୍ମିଂ ପୱିସନ୍ତେଯେୱ ଏକଂ ଗୀତଂ ଗାଯିତ୍ୱା ହତ୍ଥଂ ଉକ୍ଖିପି। ସମନ୍ତା ତିଯୋଜନଟ୍ଠାନଂ ଏକମେଘଂ ଅହୋସି। ଥେରୋ ଅଦ୍ଧତିନ୍ତୋ ପଣ୍ଣସାଲଂ ପୱିଟ୍ଠୋତି। ଅପିଚ ଦେୱୋ ନାମେସ ଅଟ୍ଠହି କାରଣେହି ୱସ୍ସତି ନାଗାନୁଭାୱେନ ସୁପଣ୍ଣାନୁଭାୱେନ ଦେୱତାନୁଭାୱେନ ସଚ୍ଚକିରିଯାଯ ଉତୁସମୁଟ୍ଠାନେନ ମାରାୱଟ୍ଟନେନ ଇଦ୍ଧିବଲେନ ୱିନାସମେଘେନାତି।

ୱଲାହକସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

Proper display of the text below may depend on webfonts, which in turn require being connected to the internet

୧୨। ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୦୭-୬୬୧। ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସଂଯୁତ୍ତେ ଅଞ୍ଞାଣାତି ଅଞ୍ଞାଣେନ। ଏୱଂ ସବ୍ବପଦେସୁ କରଣୱସେନେୱ ଅତ୍ଥୋ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସବ୍ବାନି ଚେତାନି ଅଞ୍ଞମଞ୍ଞୱେୱଚନାନେୱାତି। ଇମସ୍ମିଞ୍ଚ ପନ ସଂଯୁତ୍ତେ ଏକାଦସ ସୁତ୍ତାନି ପଞ୍ଚପଞ୍ଞାସ ୱେୟ୍ୟାକରଣାନୀତି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

ୱଚ୍ଛଗୋତ୍ତସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

୧୩। ଝାନସଂଯୁତ୍ତଂ

୧। ସମାଧିମୂଲକସମାପତ୍ତିସୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା

୬୬୨। ଝାନସଂଯୁତ୍ତସ୍ସ ପଠମେ ସମାଧିକୁସଲୋତି ପଠମଂ ଝାନଂ ପଞ୍ଚଙ୍ଗିକଂ ଦୁତିଯଂ ତିୱଙ୍ଗିକନ୍ତି ଏୱଂ ଅଙ୍ଗୱୱତ୍ଥାନକୁସଲୋ। ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସମାପତ୍ତିକୁସଲୋତି ଚିତ୍ତଂ ହାସେତ୍ୱା କଲ୍ଲଂ କତ୍ୱା ଝାନଂ ସମାପଜ୍ଜିତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ଇମିନା ନଯେନ ସେସପଦାନିପି ୱେଦିତବ୍ବାନି।

୨-୫୫। ସମାଧିମୂଲକଠିତିସୁତ୍ତାଦିୱଣ୍ଣନା

୬୬୩-୭୧୬। ଦୁତିଯାଦୀସୁ ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଠିତିକୁସଲୋତି ଝାନଂ ଠପେତୁଂ ଅକୁସଲୋ, ସତ୍ତଟ୍ଠଚ୍ଛରାମତ୍ତଂ ଝାନଂ ଠପେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ୱୁଟ୍ଠାନକୁସଲୋତି ଝାନତୋ ୱୁଟ୍ଠାତୁଂ ଅକୁସଲୋ, ଯଥାପରିଚ୍ଛେଦେନ ୱୁଟ୍ଠାତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ କଲ୍ଲିତକୁସଲୋତି ଚିତ୍ତଂ ହାସେତ୍ୱା କଲ୍ଲଂ କାତୁଂ ଅକୁସଲୋ। ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଆରମ୍ମଣକୁସଲୋତି କସିଣାରମ୍ମଣେସୁ ଅକୁସଲୋ। ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଗୋଚରକୁସଲୋତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଗୋଚରେ ଚେୱ ଭିକ୍ଖାଚାରଗୋଚରେ ଚ ଅକୁସଲୋ। ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ଅଭିନୀହାରକୁସଲୋତି କମ୍ମଟ୍ଠାନଂ ଅଭିନୀହରିତୁଂ ଅକୁସଲୋ। ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀତି ଝାନଂ ଅପ୍ପେତୁଂ ସକ୍କଚ୍ଚକାରୀ ନ ହୋତି। ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସାତଚ୍ଚକାରୀତି ଝାନପ୍ପନାଯ ସତତକାରୀ ନ ହୋତି, କଦାଚିଦେୱ କରୋତି। ନ ସମାଧିସ୍ମିଂ ସପ୍ପାଯକାରୀତି ସମାଧିସ୍ସ ସପ୍ପାଯେ ଉପକାରକଧମ୍ମେ ପୂରେତୁଂ ନ ସକ୍କୋତି। ତତୋ ପରଂ ସମାପତ୍ତିଆଦୀହି ପଦେହି ଯୋଜେତ୍ୱା ଚତୁକ୍କା ୱୁତ୍ତା। ତେସଂ ଅତ୍ଥୋ ୱୁତ୍ତନଯେନେୱ ୱେଦିତବ୍ବୋ। ସକଲଂ ପନେତ୍ଥ ଝାନସଂଯୁତ୍ତଂ ଲୋକିଯଜ୍ଝାନୱସେନେୱ କଥିତନ୍ତି।

ଝାନସଂଯୁତ୍ତୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ଇତି ସାରତ୍ଥପ୍ପକାସିନିଯା ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ

ଖନ୍ଧୱଗ୍ଗୱଣ୍ଣନା ନିଟ୍ଠିତା।

ସଂଯୁତ୍ତନିକାଯ-ଅଟ୍ଠକଥାଯ ଦୁତିଯୋ ଭାଗୋ।